

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİM VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

ÜNİVERSİTELERDE
AKADEMİK PERFORMANS YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gamze ÇÜRÜKSULU

Haziran - 2015

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİM VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ BİLİM DALI

ÜNİVERSİTELERDE
AKADEMİK PERFORMANS YÖNETİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gamze ÇÜRÜKSULU

Tez Danışmanı:
Prof. Dr. Hamza ATEŞ

Haziran - 2015

ONAY

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisans öğrencisi olan Gamze ÇÜRÜKSULU' nun hazırladığı ve jüri önünde savunduğu “*Üniversitelerde Akademik Performans Yönetimi*” başlıklı tez başarılı kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Hamza ATEŞ

.....

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Doç. Dr. Tarkan OKTAY

.....

Kurumu: İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Doç. Dr. Muharrem ES

.....

Kurumu: Yalova Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 03/06/2015

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1. Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
2. Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
3. Alıntılanan başkalarına ait tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
4. Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini kaynak göstererek atıfta bulunduğum gibi, yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

Gamze ÇÜRÜKSULU

İmza

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca tecrübelerinden yararlandığım, tez çalışmamda beni yönlendirirken göstermiş olduğu hoşgörü ve sabırdan dolayı değerli danışman hocam Prof. Dr. Hamza ATEŞ' e,

Diğer tüm alanlarda eğitimimde yardımcı olan kıymetli hocalarıma ve arkadaşlarıma,

İlköğretimden yüksek lisans eğitimime kadar desteğini ve sabrını üzerimden eksik etmeyen, bugünlere gelmemdeki en büyük paya sahip olan en başta Annem ve Babam olmak üzere tüm aileme ve dostlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Haziran, 2015

Gamze ÇÜRÜKSULU

İÇİNDEKİLER

ONAY	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
ÖZET.....	xix
ABSTRACT.....	xxi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	5
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
1.1. Performans Kavramı	5
1.1.1. Performansın Unsurları	6
1.1.1.1. Tutumluluk.....	6
1.1.1.2. Verimlilik.....	7
1.1.1.3. Etkinlik.....	9
1.1.1.4. Kalite	10
1.1.2. Performansın Türleri	12
1.1.2.1. Bireysel Performans	12
1.1.2.2. Takım Performansı.....	14
1.1.2.3. Kurumsal Performans.....	15
1.2. Performans Yönetimi Kavramı	16
1.2.1. Performans Yönetiminin Amaçları	21
1.2.2. Performans Yönetiminin Metodolojisi.....	23
1.2.2.1. Performans Planlama	25
1.2.2.2. Performans Uygulama.....	26
1.2.2.3. Performans Değerlendirme	27

1.2.2.4. Performans Raporlama	31
1.3. Yükseköğretim Kavramı	32
1.3.1. Yükseköğretim Üst Kuruluşları ve Görevleri	33
1.3.1.1. Yükseköğretim Kurulu.....	38
1.3.1.2. Yükseköğretim Denetleme Kurulu	35
1.3.1.3. Üniversitelerarası Kurul	35
1.4. Üniversite Kavramı	37
1.4.1. Üniversitelerin İşlevleri.....	41
1.4.2. Üniversite Yönetimi ve Organları	43
1.4.2.1. Rektör.....	45
1.4.2.2. Senato.....	46
1.4.2.3. Üniversite Yönetim Kurulu.....	47
1.4.2.4. Fakülte ve Enstitü Organları	47
1.4.2.5. Üniversitelerin İdari Organları	49
1.5. Performans Yönetiminin Üniversitelerdeki Yasal Dayanakları.....	50
2. BÖLÜM	55
AKADEMİK PERFORMANSIN ÖLÇÜMÜNDE DÜNYA STANDARTLARI.....	55
2.1. Dünya Üniversitelerinin Tarihsel Gelişimi	55
2.1.1. Fransız Tipi Üniversite.....	59
2.1.2. Alman Tipi Üniversite.....	62
2.1.3. ABD Tipi Üniversite	65
2.1.4. İngiliz Tipi Üniversite	69
2.1.5. Sovyet Tipi Üniversite	71
2.2. Dünya Üniversiteleri Sıralama Sistemleri.....	74
2.2.1. Times Yükseköğretim Dünya Üniversiteleri Sıralaması: THE.....	76
2.2.2. Dünya Üniversitelerinin Akademik Sıralaması: ARWU	78
2.2.3. Tayvan Yükseköğrenim Akreditasyon ve Değerlendirme Kurulu: HEEACT	80
2.2.4. İspanya Ulusal Araştırma Kurulu Cybermetrics Ünitesi: WEBOMETRICS.....	82
2.2.5. Akademik Performans Üniversite Sıralamaları: URAP.....	87

3. BÖLÜM	99
TÜRKİYE’DE ÜNİVERSİTELERDE DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM ARACI OLARAK AKADEMİK PERFORMANS ÖLÇÜMÜ	99
3.1. Türkiye’de Üniversitelerin Tarihsel Gelişimi	99
3.1.1. Osmanlı Dönemi Anayasal ve Yasal Düzenlemeler	100
3.1.1.1. Medrese Sistemi.....	103
3.1.1.2. Enderun Sistemi.....	106
3.1.1.3. Darülfünun Dönemi.....	109
3.1.2. Cumhuriyet Dönemi Anayasal ve Yasal Düzenlemeler.....	116
3.1.2.1. 1933 Üniversite Reformu.....	116
3.1.2.2. 1946 Üniversite Kanunu	119
3.1.2.3. 1960 ve 1970 Döneminde Üniversite Kanunu.....	120
3.1.2.4. 1980 Dönemi Yükseköğretim Kanunu	123
3.1.3. Uluslararası Aktörlerin Yükseköğretim Çalışmaları.....	126
3.2. Türkiye’de Üniversitelerin Mevcut Durumu	132
3.2.1. Üniversite Sayıları.....	134
3.2.2. Yükseköğretim Öğrenci Sayıları.....	138
3.2.3. Yükseköğretim Öğretim Üyesi ve Öğretim Elemanı Sayısı	140
3.2.4. Öğretim Elemanı Başına Düşen Öğrenci Sayısı	142
3.3. Türkiye’de Akademik Performansın Ölçümünde Yasal Düzenlemeler	144
3.3.1. Yükseköğretim Personel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	144
3.3.2. Akademik Teşvik Ödeneği.....	145
3.3.3. Doçentlik Sınav Yönetmeliği.....	150
3.3.4. Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği.....	155
3.4. Akademik Performans Göstergelerinde Puanlandırma ve Türkiye’nin Yayın Haritası	156
3.4.1. Yayın Sayısı	157
3.4.2. Atıf Sayısı	160
3.4.3. Diğer Akademik Performans Göstergeleri.....	161
3.4.4. H-endeksi	162
3.4.5. Web of Science (WoS).....	164
3.4.6. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi.....	168

3.5. Türkiye’deki Uygulama Örnekleri: AVES	177
3.5.1. Akademik Veri Yönetim Sistemi	177
3.5.2. İstanbul Üniversitesi Örneği.....	180
3.5.3. Akdeniz Üniversitesi Örneği.....	190
3.5.4. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Örneği	199
SONUÇ	209
KAYNAKÇA	213
ÖZGEÇMİŞ	227

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABS	: Akademik Bilgi Sistemi
A-HCI	: Arts & Humanities Citation Index
Akt.	: Aktaran
ARWU	: Academic Ranking of World Universities
AVES	: Akademik Veri Yönetim Sistemi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
ENQA	: Avrupa Yükseköğretimde Kalite Güvence Ağı
E.Ö.P.L.	: Eğitim Öğretim Planlamacısı
ESI	: Essential Science Indicators
HEEACT	: Higher Education Evaluation and Accreditation Council
INTOSAI	: International Organization of Supreme Audit Institutions
ISI	: Institute for Scientific Information
İTÜ	: İstanbul Teknik Üniversitesi
JCR	: Journal Citation Reports
KATÜ	: Karadeniz Teknik Üniversitesi
KOSGEB	: Kalkınma Bakanlığı, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MINES	: Dünya Üniversiteleri Meslek Sıralaması-
MIT	: Massachusetts Institute of Technology
M.Ö.	: Milattan Önce
MYO	: Meslek Yüksek Okulu
NTU	: National Taiwan University
ODTÜ	: Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OECD	: Organisation for Economic Cooperation and Development
ÖSYM	: T.C. Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
PYS	: Performans Yönetim Sistemi

QS	: Quacquarelli Symonds
SCI	: Science Citation Index
SSCI	: Social Sciences Citation Index
TDK	: Türk Dil Kurumu
THE	: Times Higher Education World University Rankings
TPE	: Türk Patent Enstitüsü
TTGV	: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
URAP	: University Ranking by Academic Performance
URL	: Uniform Resource Locator
ÜAK	: Üniversitelerarası Kurul
WoS	: Web of Science
YAYKUR	: Yaygın Yükseköğretim Kurumu
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
YÖKSİS	: Yükseköğretim Bilgi Sistemi

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Times Higher Education Dünya Üniversiteleri Sıralama Kriterleri ve Ağırlıkları.....	77
Tablo 2. THE World University Rankings 2014-2015 İlk 5 Dünya Üniversitesi ve Türkiye Üniversitelerinin Sıralamadaki Yeri.....	78
Tablo 3. ARWU Dünya Üniversiteleri Sıralama Kriterleri ve Ağırlıkları	79
Tablo 4. ARWU 2014 Yılı İlk 5 Dünya Üniversitesi ve Türkiye Üniversitelerinin Sıralamadaki Yeri.....	80
Tablo 5. HEEACT / NTU Dünya Üniversiteleri Sıralama Kriterleri ve Ağırlıkları.....	81
Tablo 6. HEEACT/NTU 2014 Yılı İlk 5 Dünya Üniversitesi ve Türkiye Üniversitelerinin Sıralamadaki Yeri.....	82
Tablo 7. WEBOMETRICS Dünya Üniversiteleri Sıralama Kriterleri ve Ağırlıkları.....	83
Tablo 8. WEBOMETRICS 2014 yılı İlk 5 Dünya Üniversitesi ve İlk 1.000 İçindeki Türkiye Üniversitelerinin Sıralamadaki Yeri.....	85
Tablo 9. Dört Büyük Dünya Üniversiteleri Sıralama Sistemlerinin Karşılaştırılması.....	86
Tablo 10. URAP 2014-2015 Dünya Sıralaması Kriterleri ve Veri Kaynakları.....	89
Tablo 11. 2014-2015 URAP İlk 5 Dünya Üniversiteleri Sıralaması ve Türkiye Üniversitelerinin Sıralamadaki Yeri.....	90
Tablo 12. URAP Genel Sıralamasında Kullanılan Kriterler.....	91
Tablo 13. URAP 2014-2015 Türkiye Sıralamasındaki İlk 15 Üniversite ve Puanları.....	92

Tablo 14.	Türkiye’deki Üniversitelerin 2014 Yılında Dünya Sıralamalarında İlk 500’de Yer Alma Sayısı.....	93
Tablo 15.	2014-2015 yılı Dünyadaki İlk 5 Üniversite ve İlk 500 içindeki Türkiye Üniversitelerinin Popüler Sıralama Sistemlerindeki Karşılaştırılması.....	94
Tablo 16.	Temel Yükseköğretim Kanunları.....	133
Tablo 17.	Yükseköğretim Kurumları Türlerine Göre Birim Sayıları.....	134
Tablo 18.	ARWU Dünya Üniversiteleri Sıralama Kriterleri ve Ağırlıkları..	
Tablo 19.	Yıllara Göre Açılan Devlet ve Vakıf Üniversite Sayıları (1933-2015).....	135
Tablo 20.	Türkiye’de Yükseköğretim Kurumlarının Sayısı.....	136
Tablo 21.	2015 Yılları Arasında Açılan Üniversiteler.....	136
Tablo 22.	Türkiye’de Yükseköğretim Öğrenci Sayıları (1984-2014).....	138
Tablo 23.	2013-2014 Öğretim Yılı Yükseköğretim Türüne Göre Öğrenci Sayısı.....	139
Tablo 24.	Türkiye’de Yükseköğretimde Öğretim Elemanı Sayısındaki Değişim (1984-2015).....	140
Tablo 25.	2014 Yılı Unvanlarına Göre Öğretim Elemanları Sayısı.....	141
Tablo 26.	Öğretim Üyesi ve Öğretim Elemanı Başına Düşen Öğrenci Sayısı Oranı (Kasım 2014).....	143
Tablo 27.	Öğretim Üyesi Ve Öğretim Elemanı Başına Düşen Öğrenci Sayıları (2013).....	143
Tablo 28.	1983-2015 Yılları Arasında Çıkarılan Doçentlik Yönetmeliklerinin Karşılaştırılması.....	150
Tablo 29.	Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği (Ağırlık Oranı: %20)	170
Tablo 30.	Fikri Mülkiyet Havuzu (Ağırlık Oranı: % 15)	170
Tablo 31.	İşbirliği ve Etkileşim (Ağırlık Oranı: % 25)	171
Tablo 32.	Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü (Ağırlık Oranı: % 15).....	171
Tablo 33.	Ekonomik Katkı ve Ticarileşme (Ağırlık Oranı: % 25).....	172
Tablo 34.	Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi Sıralamasında 2012-2013-2014 Yılları İlk 5 Üniversite Karşılaştırması.....	176
Tablo 35.	AVES Genel Kriterleri.....	179

Tablo 35.	İstanbul Üniversitesi Genel AVES Kriterleri.....	182
Tablo 36.	Akdeniz Üniversitesi Genel AVES Kriterleri.....	191
Tablo 37.	İstanbul Medeniyet Üniversitesi Akademik Performans Ödül Kriterleri.....	199
Tablo 38.	AVES Puan Tablosunun Hazırlanmasında Yararlanılan Kaynaklar.....	200

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.	2015 Yılı Akademik Teşvik Ödeneği Taslağı.....	148
Şekil 2.	Türkiye Kaynaklı Bilimsel Yayın Sayısı.....	166
Şekil 3.	Türkiye’de Milyon Kişi Başına Düşen Bilimsel Yayın Sayısı.....	167
Şekil 4.	Bilimsel Yayın Sayısı Bakımından Türkiye’nin Dünya Sıralamasındaki Yeri.....	167
Şekil 5.	Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksinin Boyutları.....	169
Şekil 6.	Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2012 Sıralaması.....	173
Şekil 7.	Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2013 Sıralaması.....	174
Şekil 8.	Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2014 Sıralaması.....	175
Şekil 9.	İstanbul Üniversitesi Yıllara Göre Yayın Dağılımı.....	183
Şekil 10.	İstanbul Üniversitesi Yıllara Göre Proje Dağılımı.....	184
Şekil 11.	İstanbul Üniversitesi Yıllara Göre Atıf Dağılımı.....	185
Şekil 12.	İstanbul Üniversitesi Yıllara Göre Patent Dağılımı.....	186
Şekil 13.	İstanbul Üniversitesi Yıllara Göre Ödül Dağılımı.....	187
Şekil 14.	İstanbul Üniversitesi Yıllara Göre Bilimsel Faaliyet Dağılımı.....	188
Şekil 15.	İstanbul Üniversitesi Yıllara Göre Etkinlik Dağılımı.....	189
Şekil 16.	Akdeniz Üniversitesi Yıllara Göre Yayın Dağılımı.....	192
Şekil 17.	Akdeniz Üniversitesi Yıllara Göre Proje Dağılımı.....	193
Şekil 18.	Akdeniz Üniversitesi Yıllara Göre Atıf Dağılımı.....	194
Şekil 19.	Akdeniz Üniversitesi Yıllara Göre Patent Dağılımı.....	195
Şekil 20.	Akdeniz Üniversitesi Yıllara Göre Ödül Dağılımı.....	196
Şekil 21.	Akdeniz Üniversitesi Yıllara Göre Bilimsel Faaliyet Dağılımı....	197
Şekil 22.	Akdeniz Üniversitesi Yıllara Göre Etkinlik Dağılımı.....	198
Şekil 23.	İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yıllara Göre Yayın Dağılımı....	201
Şekil 24.	İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yıllara Göre Proje Dağılımı.....	202

Şekil 25.	İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yıllara Göre Atıf Dağılımı.....	203
Şekil 26.	İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yıllara Göre Patent Dağılımı....	204
Şekil 27.	İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yıllara Göre Ödül Dağılımı.....	205
Şekil 28.	İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yıllara Göre Bilimsel Faaliyet Dağılımı.....	206
Şekil 29.	İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yıllara Göre Etkinlik Dağılımı	207

ÖZET

Türkiye’de dinamik bir güç olarak gelişimini devam ettiren üniversitelerde; kalite, performans, yenilik ve girişim kavramları birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Hızla değişen ve gelişen dünya üniversiteleri karşısında uluslararası konumunu güçlendirmeyi hedefleyen Türkiye üniversiteleri, akademik performansını artırarak uluslararası sıralama sistemlerindeki yerini yükseltmeyi hedeflemektedir.

Bu kapsamda yapılan çalışmaların analiz edilerek mevcut durumun ortaya koyulmasını hedefleyen tezde ilk olarak performans yönetimi ve yükseköğretim sisteminin kavramsal çerçevesi çizilmiştir. Türkiye’deki ve Dünyadaki üniversite sistemlerinin gelişiminin tarihsel bağlamda ele alınmasının ardından akademik performansın ölçümü dünya üniversiteleri sıralama sistemleri açısından incelenmiştir. Özellikle temel performans kriterleri, uluslararası kapsamda taranan endeksler, akademik performansın ölçümündeki yasal düzenlemeler ve akademik veri yönetim sistemi araştırma konusu yapılarak Türkiye’den üç üniversitenin karşılaştırılmasıyla çalışma tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Performans Yönetimi, Üniversite Yönetimi, Uluslararası Üniversite Sıralama Sistemleri, Yükseköğretim Sistemi.

ABSTRACT

Concepts of quality, performance, innovation and enterprise started to be used together at the universities in Turkey, which continue to develop as a dynamic force. Since universities in Turkey aim to advance their place in the international ranking systems by improving the academic performance, they intend to strengthen the international position against rapidly changing and developing universities in the world.

In this regard, this thesis aimed to analyze current situation in Turkey by analyzing related works and literature. For this purpose, firstly conceptual framework of performance management was formed. And then development of the university system both in Turkey and in the world was discussed within historical context. In relation to this discussion, measurement of academic performance has been analyzed in terms of world universities ranking systems. Finally, in light of these analysis, three universities in Turkey were compared according to their basic performance criteria, the indices scanned in the international context, legal regulations in the measurement of academic performance and academic data management system.

Keywords: Performance Management, University Administration, International Academic Rankings, Higher Education System.

GİRİŞ

Üniversitelerde akademik performans yönetimi başlıklı bu tez çalışmasında amaç, dünyadaki ve Türkiye’deki üniversitelerde akademik performans ölçüm sistemlerinin ortak bir veri tabanında karşılaştırmalı olarak analiz edilmesi ve Türkiye üniversitelerinin uluslararası platformdaki akademik performans haritasının çizilmesidir.

Bu konu, uluslararası akademik performans ölçümlerinin bir arada değerlendirilerek en son verilere göre Türkiye’deki yükseköğretim sisteminin performans yönetiminin ölçüt sistemi açısından değerlendirilmesinin hem güncel bir ihtiyaç hem de akademik performansın geliştirilmesi için önemli bir rehber olması açılarından önemlidir. Özellikle, tezin yazıldığı yıl olan 2015 yılı Türkiye yükseköğretim verilerinin kullanılması ve akademik performans ölçümünde hazırlanan en son yasal dayanakların değerlendirilmeye alınmasının, tezin güncelliğini yansıtmasının yanı sıra, karar vericilere de yol gösterme işlevi bakımından önemi yadsınamaz.

Ancak, her ne kadar tez başlığında akademik performans yönetimi olarak genel bir ifade yer almaktaysa da performans yönetiminin performans bilgilerinin değerlendirilmesi, performansa bağlı ödeme sistemleri, performansa dayalı bütçe gibi unsurlar tezin konusu ve kapsamı dışında bulunduğu için akademik performans ölçümü ile yetinilmiş ve tez bu çerçevede sınırlandırılmıştır.

Bu tezde araştırma yöntemi olarak, literatür ve ikincil kaynak taraması yöntemi kullanılmıştır. Tezin, kuramsal ve kavramsal çerçeveyi oluşturan ilk iki bölümünde, konu ile ilgili literatür titizlikle taranarak özetlenmiş, ve üçüncü bölümde ise, performans yönetiminin üniversitelerdeki uygulama örneklerinin sağlıklı bir şekilde karşılaştırılabilmesi amacıyla konu ile ilgili güncel veriler, farklı bilgi kaynaklarından derlenerek tezde kullanılmıştır. Bu çerçevede kullanılan veri kaynakları arasında,

kurumların web siteleri, üniversitelerin akademik veri yönetim istatistikleri, konu ile ilgili raporlar ve diğer ikincil veri kaynakları yer almaktadır.

Güncel verilerle hazırlanan çalışma, son 10 yılda Türkiye’de yaşanan hızlı değişme ve gelişmelerin, birçok kamu ve özel sektörde olduğu gibi üniversitelerde de farklı arayışlar ortaya çıkarmaya başladığını savunmaktadır. Bu arayışlar neticesinde oluşan, farklı kurumlar tarafından farklı kriterlere göre üniversitelerin değerlendirilme çalışmaları akademide sıklıkla gündeme gelmektedir. Ancak buradaki en temel tartışma, sıralama sistemlerinin genellikle belli ve dar kriterlere göre sıralama yaptığı ve bu sonuçların üniversitenin tam performansını göstermediğidir. İkinci tartışma ise Türkiye’den neden yalnızca bir ya da iki üniversitenin ilk 500 içerisine girdiği, daha fazla üniversitenin sıralamaya girmesi için nelerin yapılması gerektiğine yönelik tartışmalardır. Bu nedenle, bu tez, iki temel hipotez çerçevesinde şekillenmiş bulunmaktadır:

H1: “Üniversitelerde akademik performansın ölçümünde, şu ana kadar geliştirilmiş hiçbir sistem tek başına yeterli olmayıp, her bir sistemin kriterlerini bir arada değerlendiren melez bir ölçüm sistemi geliştirilmelidir”.

H2: “Akademik performansın kurumsal ve bireysel düzeyde teşvik edilmesi, Türkiye’de üniversitelerin akademik performansını artırarak, daha çok üniversitenin uluslararası sıralamalarda daha üst sıralara girmesini sağlayabilir”.

Bu tez, 3 bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm, tamamen kavramsal ve kuramsal çerçeveye ayrılmıştır. Bu bölümde, izleyen bölümlere temel oluşturması amacıyla performans yönetimi ve yükseköğretim sistemi ele alınmıştır. Performans yönetimi hakkında kamu ya da özel ayrımı yapılmadan genel bir kavramsal çerçeve oluşturularak, üniversitelerde performans yönetiminin yasal dayanağı araştırma konusu yapılmıştır.

İkinci bölüm, akademik performansın ölçümünde dünya standartlarının incelenmesini temel almaktadır. Bu amaçla öncelikle dünyada üniversitelerin tarihsel gelişimi incelenmiş ardından, uluslararası üniversite sıralama sistemlerinin kriterleri ve dünya

üniversitelerinin bu kriterlere göre sıralamadaki yeri hakkında ayrıntılı durum analizi yapılmıştır.

Üçüncü bölüm, hızla değişen ve gelişen dünya anlayışı karşısında Türkiye'deki üniversitelerde değişim ihtiyacının performans yönetimi açısından ele alınmasını amaçlamaktadır. Bu doğrultuda ilk olarak Türkiye'deki üniversitelerin tarihsel gelişimi araştırma konusu yapılmış hemen ardından, bütünlüğün korunması amacıyla yükseköğretimdeki 2015 yılı istatistiki verilere değinilerek üniversitelerin sayısal durumu ortaya koyulmuştur. Türkiye'de akademik performansın ölçümünde uygulanan yasal düzenlemelere yer verilmesiyle birlikte üst kuruluşlar tarafından üniversitelere sağlanan performans desteklerinin bir arada değerlendirilmesinin akabinde, akademik performans göstergelerinde puanlandırma sistemi ve Türkiye'nin yayın haritası tezin bütünlüğünden ayrılmadan en güncel verilerle çalışmaya yansıtılmıştır. Ayrıca Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından geliştirilen endeks araştırma konusu yapılmış ve ulusal sistem olan Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi hakkında ayrıntılı durum analizi yapılmıştır. Böylelikle ulusal ve uluslararası üniversite sıralama sistemlerinin benzerlikleri ve farklılıklarıyla avantajları ve dezavantajlarının karşılaştırılma imkanı oluşturulmuştur.

Son olarak, bütün bu performans verilerinin elde edilmesinde Türkiye'de birkaç üniversite tarafından uygulanan, verilere toplu ve en güncel halde istatistiki olarak kolayca ulaşılmasını sağlayan akademik veri yönetim sistemi değerlendirmeye alınmıştır. Kısaca AVES olarak isimlendirilen sistemin, Türkiye'deki uygulama örneklerinden üç tanesine yer verilerek, üniversitelerdeki değişim ihtiyacının performans yönetimi açısından güncel durumu teze yansıtılmıştır. Böylelikle, gelişen ve değişen dünyada Türkiye'deki ve dünyadaki üniversitelerin tarihsel gelişimleri ile performans yönetiminin uygulanma süreci göz önünde bulundurularak, Türkiye üniversitelerinin mevcut ve ulaşması gereken performansları hakkında öngörü sahibi olunması ayrıca yükseköğretimin performans haritasının çizilmesi planlanmıştır.

1. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, izleyen bölümlere temel oluşturması amacıyla performans yönetimi ve yükseköğretim sistemleri hakkında temel düzeyde bilgi verilmektedir. Performans yönetimi hakkında kamu ya da özel ayrımı yapılmadan genel bir kavramsal çerçeve oluşturularak, üniversitelerde performans yönetiminin yasal dayanağı ile yükseköğretim ve üniversite kavramlarının anayasal ve yasal düzenlemeler çerçevesinde gelişen mevcut yapısı araştırma konusu yapılmaktadır.

1.1. Performans Kavramı

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre başarıım anlamına gelen performans kavramı (URL-1, 2015), İngilizce “performance” kökünden gelerek Türkçe’ye “performans” olarak yerleşmiştir (Ateş vd, 2007: 2). Kavramsal olarak, bir çalışanın belli bir zaman dilimi içerisinde kendisine verilen görevi yerine getirmesiyle elde ettiği sonuçları ifade eden performans kavramı (Küçük, 2005: 15) bir diğer ifadeyle; eldeki kaynaklarla en çok ve en verimli üretimin gerçekleştirilmesini ifade etmektedir. Yönetim Bilimi açısından ise “performans” kavramı, önceden belirlenen amaçlara ve standartlara uygun olarak bir işin yerine getirilmesini ve bu işte gösterilen başarıyı ortaya koymaktır (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 14).

Performans kavramı, öncelikle doğru karar vermeyi ve doğru amaç belirleyerek hedefe ulaşmayı içermektedir. Bunun için etkili bir karar verme mekanizmasına ve hareket planının oluşturulmasına ihtiyaç vardır. Performans, sadece doğru karar vermekle olumlu sonuçların yaratılamadığı; plan, amaç, hedef gibi bütün işlevlerde dikkat edilmesinin gerektiği bir kavramdır (Ateş vd, 2007: 2-3).

1.1.1. Performansın Unsurları

Literatürdeki tartışmalar incelendiğinde performansın unsurları konusunda farklı yaklaşımların bulunduğu dikkat çekmektedir. Örneğin Akal (1998: 15-42), özel sektörde etkenlik ve girdilerden yararlanma, verimlilik, kalite, yenilik, kârlılık, bütçeye uygunluk, çalışma yaşamının kalitesi olarak performansın yedi unsurundan söz ederken; Bilgin (2004: 25-27) kamuda bu unsurların özel sektördeki gibi uygulanamayacağını ifade etmektedir. Farklı yaklaşımlar neticesinde kamu performans yönetiminin unsurlarını; performans anlayışının kabulü, kurumsal performansın oluşturulması, bireysel performansın izlenmesi, sayılabilir performans hedefleri, performans ölçütleri, açıklık, hukukilik ve insanilik ilkeleri olarak sıralamak mümkündür (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 16-17).

Kamuda performansın ölçümünde genel kabul gören üç asgari unsur İngilizce baş harfleri nedeniyle “3E” olarak da adlandırılan; tutumluluk (economy), verimlilik (efficiency) ve etkinliktir (effectiveness). 3E (economy, efficiency, effectiveness)’nin yanı sıra kamuda son yıllarda artan kalite anlayışıyla birlikte “kalite” (quality) kavramı da performansın bir unsuru olarak değerlendirilmektedir (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 17). Aşağıdaki başlıklarda farklı değerleri ifade eden performansın unsurlarının anlam kargaşası yaratmaması için öncelikle içeriklerine yer verilmiş, daha sonra birbirleriyle ilişkileri değerlendirilmiştir.

1.1.1.1. Tutumluluk

Belirlenen amacı, en düşük maliyetle ve en uygun zamanda gerçekleştirmeyi amaçlayan tutumluluk (economy); performansın unsurlarında zamanla yaşanan değişikliklere rağmen değişmeyen ve önemini kaybetmeyen bir unsurdur (Özer, 1997: 74-77). Ekonomiklik olarak da literatürde yer alan tutumluluk unsurunu Kubalı (1999: 37), amaçların gerçekleştirilmesi için gerekli olandan fazlasını harcamamak olarak ifade ederken; Falay (1997: 21) tasarruflu olmak, ekonomik davranmak, kaynakların israf edilmemesi ve üretim ölçeklerinin göz önünde tutulması olarak ifade etmektedir.

Tutumluluk, alternatifler arasında seçim yapma imkânı olduğunda gerçekleştirilmektedir. Kamu kurumlarında tutumluluğu sağlayabilmek için toplumsal

yararın artırılması, hizmetlerin ve projelerin optimum ölçekte gerçekleştirilmesi, gerekenden fazlasının kullanılmaması gerekmektedir. Tutumluluğun gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin denetimi uygun miktardaki çıktıların, uygun yer, zaman ve maliyetle elde edilip edilmediğinin sorgulanmasıyla sağlanmaktadır. Bunun denetimi için mevcut olan tutumluluk standartları ise kurumun hedefleri göz önünde bulundurularak elde edilmektedir (Köse, 2007: 82-83). Tutumluluk, hiç harcama yapmama ya da az harcama yapma anlamına gelmemekte, amaçların gerçekleştirilmesinde gerekli olandan fazlasını harcamama anlamına gelmektedir. Bu nedenle tutumluluğun amaçlarla ilişkisi kurularak değerlendirme yapılması önem teşkil etmektedir (Kubalı, 1999:37).

Performansın önemli unsurlarından olan tutumluluk, üniversitelerin tüm idari ve akademik faaliyetlerini bu ilkeye uygun olarak gerçekleştirmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla üniversiteler açısından tutumluluk; akademik ve idari tüm organizasyon ve faaliyetlerin en uygun zamanda, alternatifler arasındaki en düşük maliyetle daha çok hedefin belirlenerek gerçekleştirilmesi olarak tanımlanabilmektedir.

1.1.1.2. Verimlilik

Geçmiş 16. ve 17. yüzyıldaki Merkantilist döneme kadar uzanan verimlilik kavramı, ekonomik düşünce okulları tarafından farklı yaklaşımlarla ele alınmıştır. Ekonomik olarak büyümede zaman içerisinde verimliliğe daha çok önem vermeye başlanırken, Klâsik ekonomistler tarafından verimlilik kavramı kapsamlı olarak değerlendirilmiştir. Örneğin; Klâsik ekonominin öncülerinden Adam Smith (1723-1790) ünlü eseri “Ulusların Zenginliği” nde (The Wealth of Nations), değeri üreten emeğin verimliliğinin artırılmasına dikkat çekmiştir. Ardından, farklı yazarlar tarafından da söz edilen verimlilik kavramı üzerindeki çalışmalar, dünyada ve Türkiye’de ulusal verimlilik merkezlerinin kurulmasına kadar ilerlemiştir (Celep, 2010: 5-6).

Kaynakların kullanımıyla ilgili olan verimlilik (efficiency) unsuru, belirli girdilerle en yüksek çıktının elde edilmesini ya da en az girdiyle en fazla kamusal hizmetin üretilmesini ifade etmektedir (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 18). Girdi miktarında değişiklik yapılmadan ya da girdi miktarındaki azalmaya rağmen çıktı miktarında yaşanan artış, verimliliğin göstergesidir. Ancak verimlilik sadece girdilerle çıktılar

arasındaki sayısal orandan oluşmamaktadır. Kullanılan teknoloji, çalışma koşulları, kurum yapısı gibi birçok unsur verimliliği etkilemektedir. Bu nedenle sadece sayısal verilerden oluşan girdi ve çıktılar değil, performansı etkileyen araştırma ve geliştirme unsurları da dikkate alınarak değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir.

Verimlilik standartları kurumlar arası ve kurum içi karşılaştırma, geçmiş verilerle ve hedeflerle karşılaştırma yöntemleriyle sağlanmakta olup, ölçümlerin yapılabilmesi için belirli standartların oluşturulması gerekmektedir. Her biri farklı özelliklere sahip olan verimlilik standartları kurum, daire, başkanlık, proje ve faaliyetler için farklılık göstermektedir. Hazır standartların bulunmadığı durumlarda, denetçinin üzerinde görüş birliği sağlanmış standartları belirlemesi için kurum ve uzmanlarla birlikte çalışması gerekmektedir. Böylece girdi ve çıktılar arasında ilişkiler kurularak verimlilik için ölçütler geliştirilmiş, bu ölçütler çeşitli testlerden geçirilerek genel kabul görmüş standartlar halini almaktadır. Hazır standartların bulunması durumunda ise denetçi bunların geçerliliğini koruyup korumadığını inceleyerek verimlilik ölçümünü gerçekleştirmektedir (Köse, 2007: 79-80).

Kaplan ve Norton (2009: 71)'a göre; büyüme aşamasındaki şirketler verimlilik sağlamak için maliyeti düşürmek yerine, gelirlerin artırılmasına önem vererek yüksek katma değerli ürünlerin yaratılmasını sağlamalı ve insan kaynaklarındaki yeteneklerin çoğalmasını teşvik etmelidir. Literatürde yer alan diğer tanımlamalarda da verimlilik çok boyutlu olarak değerlendirilmiştir. Başlangıçta sadece işletmelerle ilişkili olarak değerlendirilen verimlilik kavramı, aslında bireyden topluma kadar her düzeyde yaşamsal öneme sahiptir (Celep, 2010: 12).

Kubalı (1999: 38)'ya göre verimlilik ölçümü; nicelik ve niteliğin kontrol edilmesi, bütçe ve planların hazırlanması, ne düzeyde hizmet sunulacağına karar verilmesi, personelin başarısının değerlendirilmesi konularında fayda sağlamaktadır. Sadece nicel gelişmişliği değil nitel gelişmişliği de sağlayan araçlardan biri olan verimlilik, işletmelerle birlikte yerel yönetimler, merkezi yönetim kuruluşları, üniversiteler ve diğer sosyal kurumları da ilgilendirmektedir.

Tezin genel kapsamı itibariyle üniversiteler açısından verimliliğin ölçümündeki başlıca girdiler; akademik ve idari personeller, mali kaynaklar, bina, araç, gereç ve

bilgi teknolojileri gibi aktörlerdir. Üniversiteler bu girdileri kullanarak, öğrencilerin ve ülkenin talep ettiği çıktıları hazırlamaktadır. Çalışanların performansını arttıran bir unsur olan verimlilik hem personelleri hem de öğrencileri daha çok çalışmaya özendirilmektedir. Bu nedenle ileriki bölümlerde verimliliği ve personellerin teşvikini artırmaya yönelik yapılan teşvik kanunu, yeni doçentlik yönetmeliği gibi yasal düzenlemeler araştırma konusu olarak ayrıca ele alınmıştır.

1.1.1.3. Etkinlik

Dilimize çevrilmesinde ve tanımı konusunda fikir birliği sağlanamasa da özde aynı içeriği barındıran etkinlik kavramı, son 30-40 yılda özellikle kamu kesimi tarafından kullanılmaktadır. Performans yönetiminin üçüncü unsuru olarak ele alınan etkinlik kavram, İngilizce effectiveness teriminin karşılığı olarak farklı yazarlar tarafından etkinlik, etkililik ya da etkenlik olarak dilimize çevrilmiştir (Özer, 1997: 87). Bu çalışmada kavramın literatürdeki yaygın kullanım şekli esas alınarak etkinlik tercih edilmiştir.

Etkinlik (effectiveness) bir diğer ifadeyle etkin olma kavramı, kurumun önceden amaçladığı faaliyetlerin ne kadarına ulaştığını göstermektedir (Atakan vd, 1997: 12). Etkinlik, Kubalı (1999: 39)'ya göre stratejik hedeflere ulaşma derecesini belirleyen bir performans unsuru iken Falay (1997: 20-21)'a göre; belirli amaçlara ya da faaliyetlere en az maliyetle varmak demektir. Aynı zamanda etkinliği bir genel ya da özel amacın gerçekleştirilme derecesi olarak açıklayan Falay (1997: 21), iyi eğitilmiş az sayıdaki işçinin kötü eğitilmiş çok sayıdaki işçiye kıyasla daha etkin bir program yansıtabileceğini iddia etmektedir. Bu nedenle, çıktıların parayla ölçülemediği durumlarda etkinlik kavramının kullanılabileceğine ve etkinliğin aynı amacı en az maliyetle üretmesinde temel yol gösterici olduğuna dikkat çekmektedir.

Etkinlik ve verimlilik genelde birbirleriyle karıştırılan ancak aralarındaki farkı oldukça önemli olan iki unsurdur. Verimlilik, girdi ve çıktı ilişkisinin para cinsinden değerini gösterirken; etkinlik, çıktıların ya da faydaların parasal değerlerle ölçülemediği durumlarda kullanılmaktadır. Özellikle kamu kesiminde birtakım hizmetlerin ya da ürünlerin parasal olarak ifade edilmesinin mümkün olmadığı durumlarda etkinlik kavramı en ideal kavram olarak değerlendirmeye alınmaktadır (Ateş ve Köseoğlu,

2011: 19). Kaynakların verimli ve tutumlu kullanılmasına karşın, kurum eğer amaçlarına ulaşamamışsa amaçlara yönelik bir kavram olan etkinlik sağlanamamıştır. Örneğin; bir işletme hammaddeyi ekonomik olarak elde etmiş, üretimini verimli bir şekilde gerçekleştirmiş ancak hedeflediği satış miktarına ulaşamamışsa amaç gerçekleşmemiş, dolayısıyla etkinlik sağlanamamıştır (Köse, 2007: 81). Buradan hareketle etkinlik; bir faaliyetin, projenin ya da organizasyonun planlanan etkisiyle gerçekleşen etkisi arasındaki ilişkiyi gösteren bir performans unsuru olarak tanımlanabilir.

Üniversiteler açısından etkinlik kavramı sık kullanılan bir kavramdır. Belirlenen hedeflerin, yürütülen projelerin ne kadarında hedeflere ulaşıp ulaşılamadığının ölçüldüğü bir performans boyutu olarak değerlendirilebilen etkinlik kavramı, gereğinden fazla girilen veya tekrarlayan faaliyet, proje ve hizmetlerin belirlenmesini sağlamaktadır. Ayrıca, mevcut kaynakların etkinsiz kullanımı gibi sakıncaları gidermek için yol göstericidir. Böylece, hiçbir çıktısı veya etkinliği olmayan programların ortaya çıkması ve elenmesi mümkün kılınmaktadır. Bu unsur, birbiriyle aynı veya çatışan hedeflerin, projelerin ve faaliyetlerin belirlenmesine hatta kıyaslanabilmesine imkânı sağlamaktadır. Etkinliğin denetimi zamana, mekâna, kişiye göre değişiklik gösterdiğinden kesin etkinlik standartlarının belirlenmesi zor olmaktadır. Standartların belirlenmesi için kurumun amacının rasyonel, açık, anlaşılır olması, eylemlerin bu amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilmesi, örneğin üniversite yönetimi, rektörlük, dekanlıklar ve bölümler arasında önemlilik sıralamasının yapılması, iç kontrol sisteminin oluşturulması, hem öğrencilerin hem de idari ve akademik personellerin tatmin edilmesi, hızla değişen bilgi teknolojisine uyum sağlanması ve tüm kurumun uyum içinde çalışması gerekmektedir (Köse, 2007: 81-88).

1.1.1.4. Kalite

Kalite kavramı, Latince "nasıl oluştuğu" anlamına gelen "qualis" kelimesinden türetilen "qualitas" kelimesiyle ifade edilmektedir. Kalite ile ilgili ilk kayıtlar M.Ö. 2150 yılına kadar gitmektedir. Ünlü Hamurabi Kanunları'nın 229. maddesinde şu ifadeler yer almaktadır: *"Eğer bir inşaat ustası bir adama ev yapar ve yapılan ev*

yeterince sağlam olmayıp sahibinin üstüne çökerek ölümüne sebep olursa o inşaat ustasının başı uçurulur” (URL-2, 2015).

Kalite, mal veya hizmetlerden yararlananların veya ilgililerin beklentilerinin karşılanmasında ulaşılan düzeyi ifade etmektedir (DPT, 2006: 38). 20. yüzyılda yaşanan hızlı teknolojik ve iktisadi gelişmeler kalite unsuruna değişik boyutlar kazandırmıştır. 1980’lerden itibaren özel sektörde kullanılmaya başlanmış ve üretilen mal ya da hizmetin gereklerine uygun davranmak olarak değerlendirilmiş olan kalite kavramı (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 20), 1990’lı yıllarda yaşanan değişimlerle birlikte daha çok rekabet için bir gereksinim haline dönüşmüştür (Kaplan ve Norton, 2009: 109). Günümüzde çoğunlukla üstünlüğü ve iyi oluşu ifade etmek için kullanılan kalite anlayışı, son 10 yılda hızla diğer sektörlerde de aktif olarak uygulanan bir yönetim anlayışı haline gelmiştir. Özellikle son yıllarda özel sektörde kalite anlayışıyla elde edilen başarılar vesilesiyle halkın kamu sektöründe de mal ve hizmet kalitesi beklentisinin artması, kalite kavramının önemini daha da belirginleştirmeye başlamıştır.

Kalite, yönetimin tüm aşamalarında geçerli olan bir performans unsurudur. Dolayısıyla, kalitenin göz ardı edilerek sadece maliyetlerin ya da verimliliklerin değerlendirilmesi sağlıklı değildir. Kalite yönetiminin başarıya ulaşması için planlı ve kararlı olmak kadar inançlı ve sabırlı olmak da gerekmektedir. Üst yönetimin desteği ve katkısı olmadan başarıya ulaşmak mümkün olmayacağından öncelikle onların desteği sağlanmalıdır. Daha sonra ise sistematik bir plan çerçevesinde kurumdaki herkese bu bilinç benimsetilmelidir. Kalite, bir performans artırma stratejisidir. Kaliteli, verimli, etkin ve tutumlu hizmet, performansı artırmada birincil tekniklerdir. Bir kurumdaki ürün ve hizmetin, insan kaynaklarının sürekli geliştirilmesi yolu ile performansının iyileştirilmesi yöntemidir (Kubalı, 1999: 176).

Günümüzde hem kamu kesiminde hem de piyasada kaynakların verimlilik, tutumluluk, etkinlik ve kalite ilkeleri çerçevesinde kullanımı uyulması gereken temel ilkeler olarak kabul edilmektedir. Bu ilkeler, birbirleriyle bağlantılı olmalarının yanı sıra zaman zaman birbirleriyle çatışmaktadır. Performansın unsurlarından etkinlik sonuçlarla ilgili iken; verimlilik bu sonuca nasıl ulaşıldığını gösterir. Verimli bir kurum eğer önceden belirlediği amaçlarına ulaşmışsa etkindir. Bu ise kurumun başarılı

olduğunu göstermektedir. Etkinlik başarı için temeldir. Verim ise bu başarıyı sağlamlaştıran bir etkidir. Kısacası; tutumluluk personel ve maliyet girdileriyle, verimlilik girdi-süreç ve çıktılarıyla, etkinlik ise sonuç ve üretilen hizmetin etkileriyle ilişkilidir. Kalite de yönetimin tüm aşamalarında geçerli olan bir performans unsurudur (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 21-22). Pratikte bu üç unsurun sınırlarının belirlenmesi zor olduğundan performans incelemelerinde bu temel kavramlar birbirleriyle bağlantılı olarak değerlendirilmelidir (Özer, 1997: 95).

Kurumlarda tutumluluk, verimlilik ve etkinlik ilkeleri çerçevesinde planlar yapılmalı ve bu çerçevede denetimler gerçekleştirilmelidir. Ancak daha fazla tutumluluk ve verimlilik için kaliteden ödün kesinlikle verilmemelidir. Bu dengenin sağlam bir şekilde kurulabilmesi için hedeflerin iyi belirlenerek çıktıların hedefler doğrultusunda prensipli olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Köse, 2007: 84).

1.1.2. Performansın Türleri

Performans; bireysel performans, takım performansı ve kurumsal performans olmak üzere üç ana türe sahiptir. Bireysel performans, takım performansını büyük ölçüde belirlerken; kurumun performansını da takım performansı önemli ölçüde belirlemektedir. Her biri birbiriyle etkileşim halinde olan performans türleri aşağıda genel hatlarıyla değerlendirilmiştir.

1.1.2.1. Bireysel Performans

Kurumların amaçlarına ulaşabilmeleri için yararılandıkları kaynaklardan en önemlisi ve en zor sağlanana insan kaynağıdır. Para, malzeme, zaman, mekan gibi kaynaklar teknolojik gelişmelerle birlikte değişim gösterirken, insan kaynağında böyle bir değişim özelliği bulunmamaktadır. Bununla birlikte; günümüzde teknolojik gelişmeler, insan kaynağının verimliliğinin artırılmasında etkili olmakta ancak teknoloji tamamen insan kaynağının yerine geçememektedir. Nitekim, teknolojinin gelişmesi de insanın verimliliği ve üretkenliğiyle sağlanmaktadır. Bu durum, gelecekte daha da nitelikli insan kaynağına ihtiyaç olacağını göstermekte ve kurumlar açısından insanın en önemli kaynak olabileceğine işaret etmektedir (Tortop vd, 2007: 10-15).

İnsan kaynağının bir işi yerine getirmede gösterdiği başarı bireysel performansı ifade etmektedir. Dikkat edilmesi gereken nokta, bireysel hedeflerin kurumsal hedeflerle uyumlu olmasıdır. Bunun ölçümü de belirli aralıklarla önceden planlanan bireysel performans kriterleri çerçevesinde yapılmaktadır. Yapılan performans ölçümü sonucunda başarılı görülen bireyin ödüllendirilmesi, insan kaynağının daha verimli ve üretken olması için önemli bir kriterdir (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 22).

Barutçugil (2002: 39-48)'e göre; çalışanların çoğu zihinsel yeteneklerinin tümünü kullanmamaktadır. Bilim adamları ortalama bir insanın beyin yeteneklerinin yalnızca %8-10'nu kullandığına inanmakta, bu durum ise büyük miktarda kullanılmayan insan yeteneği anlamına gelmektedir. Bu oranın biraz daha üst seviyelere çıkarılmasıyla hem bireyin başarısının hem de kurumun performansının artacağı düşünülmektedir.

Bir insan çalıştığı kurumda birtakım görev ve sorumluluklar üstlenmektedir. Bu görev ve sorumluluklarını yerine getirmesindeki sonuç, onun iş performansını oluşturmaktadır. Buradaki performans kişinin özelliklerine, zihinsel yeteneklerine, inanç ve değerlerine göre bir sonuç doğurmaktadır. Bireysel performansta dikkat edilmesi gereken konu; bireylerin amaçları ile kurumun amaçlarının iyi anlaşılması ve bu iki amaç arasındaki bağlantının sağlam kurulmasıdır. Bu nedenle, bireysel performansı oluşturan üç ana unsura dikkat çekilmektedir. Bunlar: Odaklanma, Yetkinlik ve Adanma'dır. Odaklanma, ne yapacağımı biliyorum; yetkinlik, onu yapacak beceriye sahibim; adanma ise; onu yapacak motivasyona sahibim anlamlarına gelmektedir. Yüksek bireysel performans için bu üç unsur birlikte olmak zorundadır. Diğer taraftan bireyler, kendilerinden neler beklendiğini bilmeli, kurumun standartlarına hakim olmalı, yöneticiler tarafından kurumun vizyon ve amaçları kendilerine açıklanmalı ve içinde bulunulan kurumun hangi düzeyinde ne için bulunulduğu iyi açıklanmalıdır. Bütün bunlar bireyin, etkili iş ilişkileri kurmasında, bilgi ve becerilerini geliştirmesinde, eylem ve kararlarıyla başarıya ulaşmasında, yaptıkları ile fark edilmesinde, yaptıklarının bir anlam taşıdığını görmesinde ve kurum içerisinde aktif olarak bir değer yaratmasında etkilidir (Barutçugil, 2002: 39-48).

Üniversiteler açısından değerlendirildiğinde, her bir idari ve akademik personel, içinde bulunduğu kurumun amaçlarını destekleyecek şekilde çalışmalıdır. Personellerin amaçları, her bir bölüm ve dairenin amaçlarını desteklemeli, bunlar da üniversitenin

genel stratejisini desteklemelidir. Nihayetinde; genel strateji de ülke için oluşturulan vizyonla uyumlu olmalıdır. Bütün bunlar için bireylerin ne yapılması ve nasıl yapılması gerektiği sorularını açık, net ve anlaşılır bir şekilde cevaplayabilmesi gerekmektedir.

1.1.2.2. Takım Performansı

Takım, farklı beklentileri, farklı altyapıları ve uzmanlıkları olabilen birden çok insan kaynağının belirli bir amacı gerçekleştirmek üzere aynı birimde bir araya gelmeleriyle ortaya çıkan bir oluşumdur. Takım performansı ise bireylerin farklı amaçlarla bir araya gelmelerinin ötesinde takımın kendisini oluşturan bireylerden farklı olarak takımın performansının yönetilmesini ifade etmektedir (Akt. Bilgin, 2008: 68).

Teknolojik gelişmeler ve değişen dünya anlayışıyla birlikte tek tip üretim modelleri yerini karmaşık ancak bütünsel olan, kurumları takım çalışmasına yönelten bir anlayışa bırakmıştır. Bu gelişme yeni teknoloji girişini, bilgisayar destekli retilimi, hizmet alan odaklı yaklaşımın desteklenmesini başlatmıştır. Takım çalışmasında en dikkat edilmesi gereken özellik kalite, duyarlılık ve bireysel saygı niteliklerini barındırmaktır (ztrk, 2009: 12-13). Bu niteliklerin korunmasının, takım hedefleriyle bireysel hedeflerin bütünleşmesini sağlayacağı düşünülmektedir.

Öztürk (2009: 67-68)'e göre; takım performansının geçerli olduğu kurum, organizasyon ya da projede, hem takımın genel başarısı hem de takımın başarısındaki bireysel katkılar önemlidir. Sadece bireysel performans ya da sadece takım performansı bazlı alışılmamalı, aksine ikisinin de birbiriyle ilişkisi görülmeli ve birlikte değerlendirilmelidir. Bir takımın kuruma, organizasyona ya da projeye katkısı takım üyelerinin ortak yaratıcılığının, bilgi ve deneyimlerinin ortak bir havuz oluşturmasına bağlı olduğundan takım üyelerinin bunu belirli kurallar çerçevesinde birlikte çalışarak başarmaları gerekmektedir. Ayrıca başarılı bir takım çalışması için bütün amaçların açık bir şekilde tanımlanması ve üyeler tarafından benimsenmesi gerekmektedir.

Üniversiteler gibi bilgi üretilen kurumlarda proje yönetimi son yıllarda oldukça önem kazanırken, proje üreterek yeni programlar geliştirmenin n açılmaya başlanmıştır.

Bu program ve projeler bireysel çabaların verimliliğiyle takım çalışmasını daha da önemli hale getirmiştir. Bir hiyerarşik düzen içinde bulunan üniversitelerde öğrencilerin, öğretim üyeleriyle program, proje geliştirmesi hızlanmış, öğretim üyelerinin de yönetim ile ilişkisinde kırtasiyecilik eskiye nazaran kırılmaya başlanmıştır. Bu nedenle takım performansı üniversiteler açısından oldukça geliştirici önem taşımaktadır.

1.1.2.3. Kurumsal Performans

Performansın üçüncü türü olan kurumsal performans, bireysel ve takım performansını içine alan bir sistemdir. Bir kurumun önceden belirlediği hedefleri doğrultusunda yürüttüğü faaliyetlerle elde ettiği başarı ya da başarısızlık bu kurumun performansını ortaya koymaktadır (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 23).

Kurumsal performans, kurumun stratejik planlama yaparak, önceliklerini belirlemesi ve bu öncelikleri üst yönetimden alt birimlere kadar yayarak istenen sonuçlara ulaşması sürecidir. Aynı zamanda kurumsal performans, kurumun hesap verebilirliğinin ve saydamlığının sağlanmasında, verimlilik ilkelerinin yönetimde etkili olmasında en uygun araçtır. Kurumsal performansın ölçümünde kullanılan bazı ölçütler; kalite, maliyet, zaman, işgücü, güvenilirlik ve hizmettir (Bilgin, 2008: 67).

Performans türleri yenilikçi ve girişimciliği barındıran bütünleştirici unsurlardır. Kendi alanları içerisinde ayrıntılı olarak hedefler belirleyerek genelde kurumun performansında buluşmaktadırlar. Tüm organizasyon, kurum ya da projeler varlıkları ve başarıları ile ilgili olarak iki temel soruyu cevaplandırmaktadır. Birincisi; belirlenen amaçlardan elde edilmesi gereken sonuçlar nelerdir? İkincisi; belirlenen amaçlara ulaşılması için izlenmesi gereken süreçler nelerdir? Bu iki sorunun cevabının verilmesinin ardından kurumun, projenin ya da organizasyonun yöneticisinin, yüksek performans beklentisini karşılayabilmek için iç ve dış çevre koşullarını iyi bilmesi, etkili iletişim ile ortak amaçlar oluşturabilmesi ve performans yönetimini uygulayabilmesi gerekmektedir (Öztürk, 2009: 12-13). Bununla birlikte üniversite açısından değerlendirildiğinde kurumsal performans, genel olarak bir üniversitenin başarısını gösterebileceği gibi üniversite içindeki akademik ve idari birimlerin ya da araştırma merkezlerinin de başarısını gösterebilmektedir.

Üretime katılan unsurlarda bireylerin performansı ayrı, bu bireylerin çeşitli amaçlarla oluşturdukları takımların performansları ayrı yönetimler oluşturmaktadır. Bu nedenle kamu kurum ve kuruluşlarınca yönetilmesi gereken performans üç farklı türde ortaya çıkmıştır. Ancak performansın merkezinde olan birey, takımın performansını, takımlar da kurumun performansını büyük oranda belirlemektedir.

1.2. Performans Yönetimi Kavramı

Kamu ya da özel ayrımı yapılmadan genel çerçeve etrafında ele alınan performans yönetimi, yönetim kavramının literatürdeki tarihsel gelişimiyle birlikte değerlendirilmiştir. Ardından, performans yönetiminin amaçları ve metodolojisi ile kavramsal çerçevesi oluşturulmaya çalışan performans yönetiminin, üniversitelerdeki yasal dayanaklarının açıklanmasıyla bölüm tamamlanmıştır.

İnsanlar, tarihin ilk dönemlerinden itibaren farklı türlerde idareler kurarak bu sistemleri yönetmişlerdir. Tarih boyunca yönetimle ilgili ilk bilgiler toplumun en küçük birimi olan ailede öğrenilmiş, daha sonra aşiret, kabile, boy, imparatorluk, ulus-devlet gibi kurumlarla gelişen bilgilerle ihtiyaçları karşılamaya yönelik yapılar oluşturulmuştur. Yönetim, insanların birlikte yaşamalarının doğal bir sonucu ve ihtiyacın ürünü olarak insanlık tarihi ile birlikte ortaya çıkmıştır. Başkaları üzerinde otorite kurma ya da başkalarına iş yaptıрма bir yönetim faaliyetidir. Ayrıca yönetim, amacı ya da amaçları gerçekleştirmek için işbirliğiyle yürütülen bir grup faaliyetidir (Eryılmaz, 2007: 1-9).

Türk tarihinde yönetimle ilgili ilk kitaplar arasında Yusuf Has Hacib- Kutadgu Bilig, Nizam'ül Mülk- Siyasetname, Katip Çelebi- Bozuklukların Düzeltilmesinde Tutulacak Yollar eserleri gösterilmektedir. Bu eserler, Türklerin devlet kurma ve yönetmelerinde sadece sultanlar ya da beylerin değil, düşünürler ve bilim adamlarının da katkısının olduğunu göstermekte, Türklerin dünya görüşlerini ve yönetim anlayışlarını yansıtmaktadır. Zira, düşünürler yazdıkları risalelerle devlet adamlarına yol göstermişlerdir (Eryılmaz, 2007: 16-24).

Klâsik Yönetim anlayışı kuramcısı, Fransız mühendis ve aynı zamanda yönetici olan Henri Fayol, 1916'da yayımladığı “Genel ve Endüstriyel Yönetim” kitabıyla yönetimi ilk defa bir süreç olarak değerlendiren yönetim bilimcidir. Fayol, yönetimi beş temel sürece ayırmıştır. Bunlar; planlama, örgütleme, komuta verme, eş güdümlene ve denetlemedir. 1911’de “Bilimsel Yönetimin İlkeleri” (The Principles of Scientific Management) kitabı ile Taylorizm akımını başlatan Frederick Taylor ise yönetimi bilimsel bir çalışma olarak incelemiştir. Taylor’a göre bir işi en iyi yapmanın tek bir yöntemi vardır ve bu yöntem bilimsel olarak araştırılarak bulunmalıdır. Bunun için yapılması gereken ilk görev işin en küçük parçalara ayrılarak her bir bölüm için zamanın hesaplanması, gereksiz eylemlerin ayıklanması ve geriye kalan eylemlerin bir araya getirilerek o işi yapmanın en iyi yolunun bulunmasıdır. Diğer taraftan; insanı mekanik bir varlık olarak ele alan Klâsik Kuramın aksine Neo-Klâsik kuram, yönetimde örgütlerdeki insan ilişkilerinin önemini vurgulamıştır. İnsanların fizyolojik yönü, duyguları, moralleri ve ilişkileri üzerine çalışmıştır. Kurumların sadece ekonomik yönüne değil, iş bölümünün yarattığı monotonluğun giderilmesi için psikolojik ve toplumsal yönüne, ast-üst ilişkisindeki iletişim problemlerine, çalışanların motivasyon ve yönetime katılmaları konusuna dikkat çekmiştir. Modern Örgüt Kuramı; Klâsik Kuramın örgütü, Neo-Klâsik kuramın ise insanı öne çıkaran anlayışı yerine, örgütleri çevreleriyle etkileşim halinde bulunan bir sistem olarak incelemiştir. Örgütün ya da kurumun işlemlerini, çalışanların etkinliği gibi verimliliği etkileyen tüm iç ve dış etkenlere bağlamıştır (Nohutçu, 2011: 3-23).

Zaman ve mekân şartları göz önünde bulundurularak yönetim kavramına bakıldığında tarihin belli dönemlerinde yaşamış insanların, içinde bulundukları şartları iyileştirmek için çalıştıkları görülmektedir. İnsanoğlunun toplu olarak yaşama ihtiyacı neticesinde teknoloji ilerleyip, tecrübeler arttıkça farklı yönetim düzenleri ortaya çıkmış ve farklı anlayışlar, düşünceler öne sürülmüştür. Günümüzdeki yönetim anlayışı üzerindeki bilimsel çalışmaların temeli 1900’lü yıllarda atılmış ve gelişmeler neticesinde bugün verimlilik, etkinlik, tutumluluk, kalite ve performans kavramları konuşulmaya başlanmıştır.

Yönetim en geniş anlamıyla, ortak amaçları gerçekleştirmek için işbirliği yapan kişi kümelerinin eylemleri olarak tanımlanabilmektedir. Örneğin, kayayı yuvarlayan iki kişi çeşitli yöntemlerden faydalanabilir. Yönetim burada uygulanan yöntemlerle değil,

yöntemin nasıl saptandığı, taşı götüren iki kişinin nasıl seçildiği, işbirliğinin nasıl gerçekleştirildiği, işin yapılışını nasıl öğrendikleriyle ilgilenir. Dolayısıyla yönetim, işbirliğine dayanan davranışlarla ilgilidir ve birçok insan, kurum amaçlarını gerçekleştirmek için yönetime ihtiyaç duymaktadır (Simon, 1985: 1-3). Evrensel bir kavram olup ilgili bilim dallarının yaklaşımlarına göre zengin bir anlam dünyasına sahip olan yönetim; ekonomistlere göre toprak, sermaye ve işgücü, yönetim bilimcilere göre yöneten ve yönetilenlerden oluşan otorite sistemi, toplumbilimcilere göre ise bir sınıf ve saygınlık sistemidir. Bütün bu yaklaşımların ortak noktası ise yönetimin diğer insanların iş ve eylemleriyle bir sonucun hedeflenmesi ve gerçekleştirilmesi süreci olmasıdır (Kuluçlu, 2006: 4).

Yönetim kavramı üzerindeki derin çalışmalar insan kaynağının, planların ve projelerin önemini artırmıştır. Bütün yönetim süreci boyunca kaynakların etkin kullanılıp kullanılmadığının ölçülmek istenmesi ise performansın değerlendirilmesi ifadesini doğurmuştur. Her yapılan iş önceden planlanır, denetlenir, belli bir strateji çerçevesinde uygulanır ve hesap verilir konuma dönüşmüştür. Bütün bu gelişmeler ve değişimler, sistemleri geleneksel yönetim anlayışından uzaklaştırmış, yeni ve modern yönetim anlayışının önünü açmıştır.

İlk defa terim olarak Beer ve Ruth tarafından 1976 yılında kullanılmaya başlanan performans yönetimi kavramı, 1980'lerin ortasında Amerika'da 'performans yönetiminde yeni bir yaklaşım' adıyla yeniden gündeme gelmiştir (Öztürk, 2009: 29). Ancak performans yönetimi hakkındaki ilk kitabın yayımlanması 1987 yılında Plachy tarafından gerçekleştirilmiştir. Plachy (1988) performans yönetimini Micahael Armstrong (2009) kitabında şöyle tanımlamaktadır:

“Performans yönetimi bir iletişimdir. Bir yönetici ve bir çalışanın başarabilmek için birlikte çalıştıkları, işi nasıl geliştirebilecekleri hakkında birlikte görüş bildirdikleri bir sistemdir. Dönüşüm halindeki bu süreç, yönetici ve çalışanın gelecek performans periyodu için işi planlamaları ile başlar. Performans yönetimi terim olarak, performans planlama, performans gözden geçirme ve performans değerlendirmeyi içeren bir şemsiyedir. Büyük iş planları ve değerlendirmeleri genellikle yıllık yapılır. Performans gözden geçirme, bir yönetici ve bir çalışanın rutin çalışmaları için bir araya gelerek iş performans anlayışlarının onaylanması, planlanması ve doğrulanmasından oluşur.” (Armstrong, 2009: 22)

İngiltere’de performans yönetimi hakkında ilk referans 1987 yılında Ücret Forumu toplantısında ICL Personel Direktörü Don Beattie tarafından yapılmıştır. 1990 yılında İngiltere’de olduğu kadar Amerika’da da performans yönetimi, insan kaynakları yönetimi kavramı içinde kullanılmaya başlanmıştır. Fowler’ın 1990 yılında yaptığı performans yönetimi hakkındaki kabul edilmiş tanımı (Armstrong, 2009: 22):

“Yönetim, iş yapmakla ilgilidir ve iyi yöneticiler doğru işleri daha iyi yapmakla ilgilenir. Burada esas olan performans yönetimidir- en iyi muhtemel sonuçları başarabilmek için işin organizasyonudur. Bu görüşten dolayı, performans yönetimi bir sistem ya da bir teknik değil, bütün yöneticilerin günlük faaliyetlerinin toplamıdır”.

Bu tarihlerde uygulanan karar destek mekanizmalarının amacı yöneticiye karar verme sürecinde destek olmak ve yardım etmek olmuştur. Ardından yaşanan teknolojik gelişmeler bu süreci hızlandırırken, daha sonraları yönetici bilgi sistemleri uygulanmaya başlanmıştır. Performans yönetiminin örgüt yönetimindeki en somut yansıması ABD’de Başkan Yardımcısı Al Gore döneminde oluşturulan Performans Tabanlı Örgütlerdir. 1996 yılının Mart ayında gündeme gelen bu reform ABD federal yönetimindeki ilk radikal değişim olarak kabul edilmektedir. Bu tarihten itibaren yönetimlere daha çok yetkiler verilmiş, faaliyet sonuçları ile ilgili hesap sorulmaya başlanmıştır. Bu sistemle birlikte zamanla federal yönetimde etkinlik artışı gözlenmeye başlanırken; performans yönetimiyle birlikte kamu kuruluşları performanslarını artırmak için yeni ölçütler geliştirmiş, yıllık performanslarına göre ödeme esaslı anlaşmalar yapmışlardır. Bununla birlikte, örgütler tarafından farklı amaçlar için kullanılan performans yönetimi çalışanların performanslarını belirlemek, kurumların ya da grupların performanslarını ölçmek gibi çeşitli amaçlarla uygulanmıştır (Özer, 2013: 37-38).

Yönetim, örgüt içinde gelişen bir süreç olmasının yanında bir sistemin performansı için sorumluluk üstlenme anlamına da gelmektedir. Bu anlamda performans yönetimi, bir örgütteki tüm çalışanları performansın sürekli gelişimini hedefleyen ortak amaçlarda birleştirerek, amaçlara ulaşılmasında gerekli planlama, ölçme, yönlendirme işlevlerini eşgüdümlü olarak yürütmeyi öngören bir yönetim biçimidir (Kubalı, 1998:19).

Barutçugil (2002: 123-126)'e göre performans yönetimi; bireyin, grubun ya da kurumun önceden belirlenen hedeflerine ulaşması için belirlenen stratejilerinin ve kaynaklarının kuruma geri dönüşümünün ölçülmesini sağlayan sistemler bütünüdür. Buradaki en önemli ve aktif kaynak, insan kaynağıdır. İnsan kaynağının kuruma geri dönüşümünün ölçülmek istenmesi performans yönetimini doğurmuştur. Performans yönetimi, bireylerin kendi potansiyellerinin farkına varmalarını sağlayarak motive ederken; bireysel, takım ve kurumsal çalışmalarından daha iyi sonuç alabilmek için üzerinde anlaşmaya varılmış değerlendirmeler, ölçümler, standartlar, geri bildirim, ödüllendirme ve hatta cezalandırma aşamalarından oluşan bir yönetim sistemi imkânı sağlamaktadır.

Üniversiteler açısından performans yönetimi, bireysel, takım ve kurumsal olarak belirlenmiş hedeflere ulaşıp ulaşılmadığının performans göstergeleri aracılığıyla ölçülmesi, sonuçların değerlendirilmesi, motivasyon ve iletişimin güçlendirilerek performansın geliştirilmesi, gerekli önlemlerin alınması ve yüksek performansın ödüllendirilmesi gibi oldukça geniş bir yönetim anlayışını kapsamaktadır. Öğrencilere kaliteli hizmet sunan, öğretim üyelerine kaliteli hizmet ve kaynak sağlayan, tüm bunları yaparken kurumun stratejilerini hangi rotadan geliştireceğini ve bütün herkesin nasıl davranması gerektiğini kapsayan bir anlayış ve faaliyettir. Üniversitelerin amaçlarını ve görevlerini mümkün olabilecek en başarılı şekilde gerçekleştirmek için üniversitelerin kaynaklarını performanslarına göre seçmesi ve değerlendirmesini hedeflemektedir.

Performans yönetimi sürecinin başlangıç noktası, kurumun vizyon ve misyonunun belirlenmesidir. Bunun ardından gelen tüm süreçler zincirleme bir düzene bağlıdır. Vizyon, kurumun gelecekte olmak istediği yer iken; Misyon, varoluş amacı ya da vizyona ulaşmak için izlenen yol haritasıdır (URL-3, 2013). Kurum, vizyonu doğrultusunda hedeflerini belirlerken, bu hedeflerini çalışanları sayesinde gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Bunun için de çalışanlarının dürüst, adil, disiplinli ve sistemli bir şekilde değerlendirilerek motive edilmelerini sağlamak istemektedir (Akçakaya, 2012: 171-202). Aksi takdirde, sistemdeki kaynakların yetersiz olması uygulamada güçlükler doğurmakta ve bu durum da başarısızlığa sebebiyet vermektedir. Bu nedenle, performans süreci, açık bir süreç olmalı ve amaçları tüm çalışanlara iyi anlatılmalıdır. Herkes bu sürecin nasıl çalıştığını bilmeli, sistem

herkese adilce uygulanmalıdır. Özellikle değerlendirme bölümünde önyargıdan ya da kayırmadan kaçınılmalıdır. Performans yönetimi sürecinde aksaklıklara izin verilmemesi amaçların gerçekleştirilmesi için dikkat edilmesi gereken bir diğer husustur. Aksi takdirde, sisteme olan güven sarsılabilmektedir. Bununla birlikte, kurumun hedefleri açık ve yol gösterici olurken; performans geliştirme sürekli ve daha iyiye odaklı olmalıdır. Kontrol, zorlama ve cezadan çok işbirliği ve ödüllendirme yapılmalıdır. Bilgi akışı ve bilgilendirme sürekli sağlanmalı, gerçekleşen değişiklikler bireylere anlatılmalı ve sistem bütün çalışanlara uygulanmalıdır. Bu hususlara dikkat edilmesi amaçların gerçekleşmesi için büyük önem taşımaktadır. Bütün bu önlemlerin alınarak zeminin sağlam oluşturulması halinde, üstüne getirilen yapıların yerini yadırgamayacağı düşünülmektedir (Öztürk, 2009: 39-71).

Performans yönetimi, insan kaynakları yönetimi açısından son derece önem taşımaktadır. İyi planlanarak, sistemli olarak uygulanan performans yönetiminin örgütlere oldukça fayda sağlayacağı düşünülmektedir. İyi performans yönetimi; yönetici ile çalışanlar arasındaki iletişimin artmasına, çalışanların güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya çıkarılmasına ve bunların düzeltilmesine, çalışanlarının daha yakından tanınmasına hatta çalışanlara yetki devredilmesine imkân sağlamaktadır. Performans yönetimi ile sağlanan geri bildirim ile değerlendirme sonuçlarının çalışanlara aktarılması mümkün olmaktadır. Böylece, performans değerlendirme ve ölçme, organizasyonda mikro ve makro düzeyde verimliliğin artmasına yardımcı olmaktadır (Akt. Özer, 2013: 39).

1.2.1. Performans Yönetiminin Amaçları

Barutçugil (2002: 126-127), performans yönetimini uygulayan organizasyonların amaçlarını yönetsel amaçlar, geliştirmeye yönelik amaçlar ve araştırmaya yönelik amaçlar olarak üç ana grupta toplamıştır.

“Yönetsel amaçlar; ücretlendirme, yükseltme, transfer, işten çıkartma gibi yönetsel kararların oluşturulmasında ortaya çıkmaktadır. Geliştirmeye yönelik amaçlar; kariyer planlamasında, eğitim geliştirme programlarının hazırlanmasında, danışmanlık ve rehberlik desteğinin verilmesinde, güçlü ve güçsüz yönlerle ilgili geri bildirimde bulunulmasında öne çıkmaktadır. Araştırmaya yönelik amaçlar ise; iş tatmini ve motivasyon düzeyinin belirlenmesinde, gelecekteki hedeflerin saptanmasında performans düzeyini

etkileyen faktörlerin ortaya çıkarılmasında ve çalışanların performansı ile organizasyonun amaçları arasındaki ilişkinin incelenmesinde gündeme gelmektedir”.

Performans yönetiminin genel olarak iki temel amacı bulunmaktadır. Birincisi, yönetsel kararların alınmasında etkili olmasından dolayı iş süreci hakkında bilgi edinmektir. İkincisi, çalışanların iş tanımlarında ve iş analizlerinde saptanan standartlara ne ölçüde katkı sağladığına yönelik geri bildirim sağlamaktır. Geri bildirimin, çalışanlara olumlu bir yaklaşımla verilmesi ve mesleki eğitimle desteklenmesi durumunda yararlı olacağına inanılmaktadır (Çukurçayır ve Eroğlu, 2005: 133).

Bu temel amaçlara ilaveten kurum içinde performans yönetimi ile geliştirilmek istenen diğer amaçları şöyle sıralamak mümkündür: Kurumun hedefini açıkça tanımlayarak bireysel hedeflere dönüştürmek, sürekli gelişmenin hedeflendiği bir performans kültürünü oluşturmak, kurumun performansında kalıcı gelişmeler elde etmek, dürüst bir anlayışla yönetimi sağlayarak çalışanları motive etmek, güveni sağlamak, bireylerin yeteneklerini geliştirmek ve kaliteli personelle verimli çalışma ortamı yaratmak, çalışanların potansiyellerini tam kullanmak, yöneticilere ve diğer tüm bireylere kişisel gelişim için eğitimler sunmak, takım performansını güçlendirmek, ast-üst ilişkisi yerine birey ve yönetici arasında sürekli ve etkin iletişimi sağlayarak ortak çaba harcamak, bireylerin beklenti ve yorumlarını ifade edebilmelerine imkân sunmak, birey, takım ve kurum beklentilerini buluşturmak, herkesin görevinin bilincinde olmasını sağlamak, çalışanların performanslarını izleyerek objektif ve zamanında değerlendirmeler yapmak, disiplini sağlamak, zayıf yönleri tespit ederek güçlendirilmesini sağlamak ve performansı yönlendirecek geri bildirim mekanizmaları oluşturmaktır. Böylece, tüm çalışanların başarılarını tanımlayabilmenin ve gerekli durumda ödüllendirmenin önünü açmak amaçlanmaktadır. (Öztürk, 2009: 36-42; Barutçugil, 2002: 126-127). Performans yönetimiyle elde edilmesi planlanan bu amaçların gerçekleştirilmesi için öncelikle geleceğe yönelik vizyon oluşturulmalı, stratejiler geliştirilmeli, tasarlanan ölçüm ve değerlendirme sistemleri uygulanmalıdır. Performans yönetimi, kamu yönetiminin zenginleşmesine katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla, performans ölçümlerini geliştirecek her uygulama yönetim kültür ve yaklaşımında da değişiklikler gerektirmektedir (Kubalı, 1998: 19).

Yapılan açıklamalar doğrultusunda üniversiteler açısından performans yönetiminin amacı; bütün akademik ve idari personeller başta olmak üzere, öğrencilere ve diğer çalışanlara hedeflerin açıklanması, herkese görevlerinin anlatılarak performans yönetiminin amaçları doğrultusunda plan ve stratejilerin uygulanmasını sağlamaktır. Ulaşılmak istenen hedefleri ve bu hedeflerin ne kadarının gerçekleştiğini, kimin nasıl katkı sağladığının insanlara anlatılmasının motivasyonu artıracakı düşünülmektedir. Ayrıca amaçların gerçekleşmesi için işbirliği içinde olan birey, takım ve kurum çalışmalarında herkesin aynı amaç için kendi üzerine düşen görevi layığıyla yerine getirmesinin etkin bir ortam sağlayacağı öngörülmektedir.

Performans yönetimi sadece insan kaynaklarının ya da üniversiteler açısından ele aldığımızda personel daire başkanlığının sahipliğinde sürdürülebilir bir sistem değildir. Personel Daire Başkanlığı ya da Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, performans değerlendirmenin, eğitim ihtiyaçları, kariyer hedefleri gibi planların yapılarak bilgilerin toplandığı performans yönetimi sisteminin genel merkezi konumundadır. Ancak uygulamayı tek bir dairenin ya da yönetimin sorumluluğuna bırakmak doğru bir yaklaşım değildir. Bölümlerin ve yöneticilerin sürece dahil edilerek sisteme sahip çıkmaları sağlanmalıdır. Performans yönetiminin amaçları, sağlayacağı katkılar, yönetime, bölümlere ve diğer tüm katkıda bulunacaklara doğru mesajlarla aktarılmalıdır.

1.2.2. Performans Yönetiminin Metodolojisi

Performans yönetiminin başlıca aşamaları; planlama, uygulama, değerlendirme ve raporlama olmak üzere dörde ayrılmaktadır. Performans yönetim sürecinde diğer yönetim süreçlerindeki gibi önce yapılacak işler planlanır, sonra uygulanır, daha sonra değerlendirilir, son olarak da raporlama yapılarak geliştirilmesi gereken yönler belirlenir. Günümüzün çağdaş yönetim anlayışına uygun dinamik bir süreci ifade eden bu aşamalar bireyin, takımın ya da kurumun performansının sağlıklı ve adil kriterler aracılığıyla belirlenmesini amaçlamaktadır. Etkin bir performans yönetimi için tüm aşamalar, planlamadan rapor yazımına kadar sistematize edilmelidir. Amaçların, hedeflerin ve önceliklerin sistematik olarak belirlenmesi, hedefleri gerçekleştirmek için plan yapılması, bu plandaki hedeflerin ne kadarına ulaşıldığını açıklayan göstergelerin belirlenmesi ve nihayetinde bütün çıktıları bir araya toplayan raporların

hazırlanması performans yönetiminin amacına ulaşması için önem teşkil etmektedir. Performans yönetimi örgütlere etkinlik ile verimliliği izleme, kontrol etme ve stratejik öncelikleri yerine getirme imkânı veren bir yönetim uygulamasıdır. Bugün tüm dünyada bu konunun önemini kavramış olan örgütler, performans yönetimi sistemini, özel sektörde, kamuda ve üniversitelerde uygulamaya başlamışlardır. Yapılan araştırmalar dünyanın en büyük 500 kuruluşunun %70'inin performans yönetimi sistemini uyguladığını ortaya koymaktadır. Son yıllarda bu oranın %10 daha artacağı öngörülmektedir (Özer, 2013: 37).

Performans yönetiminin başlangıç noktası stratejilerin ve geleceğe yönelik hedeflerin belirlenmesidir. Sonraki aşamada, örgütün mevcut performans düzeyinin ölçülmesi ve değerlendirilmesiyle, yönetim sistemlerinin ve süreçlerin stratejiye uygunluğunun sağlanması gerekmektedir. Bu aşamanın ardından performansın gerçekleştirilmesi için planlama sürecinin ve ölçüm sistemlerinin geliştirilmesine başlanmaktadır. Son olarak da performansı geliştirmek için önlemlerin alınarak, bunlara ilişkin taktiklerin hazırlanmakta ve uygulamaya koyulmaktadır (DPT, 2000: 77). Diğer taraftan; bir kurumda performans yönetimi kurulmadan önce o örgütün değişime hazırlanmış olması gerekmektedir. Bu hazırlık, performans yönetimi konusunda ortak bir anlayış oluşmasıyla sağlanmaktadır (Ateş, 2007: 77). Performans yönetiminin başlangıç aşaması olan performans planlaması ve diğer aşamalar metodolojik olarak aşağıdaki başlıklarda ele alınmıştır.

1.2.2.1. Performans Planlama

Performans yönetimi sürecinde, ilk adım performansın planlanması ile atılmaktadır. Performans yönetiminin başlangıç noktası olan bu aşamada kişi, performansının değerlendirilmesi süreci boyunca yöneticisinin ve kurumun kendisinden neler beklediğini, hangi kriterlere göre performansının değerlendirileceğini önceden öğrenmektedir. Planlama, yapılacak işlerin kurumun hedefleri doğrultusunda önceden belirlenmesi; strateji ise belirlenen bu hedeflere ulaşmak için tutulan yol anlamına gelmektedir. Dolayısıyla performans planlama, kurumun mevcut durumu göz önünde bulundurularak geleceğe yönelik stratejik kararlar almayı ifade etmektedir. Kuruluşun temel yönetim işlevleri arasında denge kuran, performansı geliştiren ve gerektiğinde yapısal değişiklikleri öngören karar almayı ve plan yapmayı ifade eden performans planlaması, kuruluş amaçlarından başlayıp, yönetim stratejisiyle devam eden ve

bireysel amaçlarla son bulan sıradüzenine göre tasarlanmalıdır. Buradaki amaçların açık, net, ölçülebilir, gerçekçi ve zaman sınırlı olması gerekmektedir. Performans yönetimini uygulayan kurum, üç performans çeşidini de ortaya koyacak özellikte ölçütler geliştirmeli, gelecekte kimlerin ne kadar, nerede, ne kalitede ve neleri gerçekleştireceklerini saptamalıdır (Bilgin, 2007: 65-66).

Planlama sürecinin temel faaliyeti, hedefleri belirlemektir. Daha sonra bu hedeflere ulaşmak için hareket planının hazırlanması, planın uygulanması esnasında karşılaşılabilecek sorunların önceden öngörülerek önlemlerin alınması performans planlamanın temel yol haritasıdır. Performans planlamasının diğer çalışanlarla birlikte yapılmasının ise performans yönetiminin işleyişinde daha yararlı olacağı kanaati yaygındır (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 29-33).

Her üniversitenin girdileri, çıktıları ve koşulları farklı olduğundan benzer üniversitelerin planlarını değiştirerek almak ya da aynen kopyalamak planları başarısız kılar. Bu nedenle her üniversite bütün birimlerin katkısını alarak kendi koşullarını değerlendirmeli ve kendine özgü planını hazırlamalıdır. Uzun bir zamana kadar planlar, hep üst yönetim tarafından hazırlanıyor ve bu şekilde hazırlanan planlar gizli, bürokratik ve basit bir uygulamadan öteye gidemiyordu. Ancak artık değişen ve gelişen yeni yönetim anlayışıyla birlikte üst yönetiminin amaçlarını alt grubun amaçlarıyla birleştiren bir planlama dönemine geçilmektedir. Çalışanların katılımının arandığı yeni yönetim sisteminde, yaşanan bu değişimlere uyum sağlayabilmek için yöneticilerin öncelikle kendi performanslarını planlamaları, daha sonra çalışanların belirlenen hedeflere katkılarının neler olabileceğini düşünerek gerekli hazırlıkları yapmaları ve bireysel performanslarını belirlemeleri beklenmektedir. Bu planlama aşamasında iyi hazırlanmış bir iş tanımının yapılması çok önemlidir. Bunun için de öncelikle kurumun iç ve dış analizi yapılmalı, karşılaşılabilecek temel sorun sahaları belirlenmeli, kurumun misyon ve vizyonu doğrultusunda hedefler ortaya koyulmalı ve zaman çizelgesi oluşturularak uygulama evresine geçilmelidir (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 32-33).

Yöneticinin, performansı değerlendirilecek kişileri çok iyi tanması ve personellerin sahip oldukları bilgi ve beceri ile kurumun hedefleri arasındaki ilişkiyi karşılaştırabilmesi gerekmektedir. Ayrıca yöneticinin, belirlenecek hedeflerde

personellerin ne tür ihtiyaçları olduğunu düşünebilmesi, bölümler arasındaki işbirliği için gerekli düzenlemeleri yapması beklenmektedir. Bütün bu planlamaların resmîyete dökülmeden önce personelle yönetici arasında son kez görüşülmesi gerekmekte ve dolayısıyla kısa aralıklarla planlamaların daha etkili olacağı düşünülmektedir (Uyargil, 2013: 60-78).

1.2.2.2. Performans Uygulama

Performans planlamasında öngörülen ilke ve kararların uygulamaya geçirilmesini ifade eden performans uygulama aşaması, performans yönetiminin ikinci aşamasıdır. Performans planlamasında hedef ve ölçütlere göre üretim ve hizmet kaynakları harekete geçirilmekte, performans yönetimi anlayışına uygun olarak hukukilik, saydamlık ve hesap verebilirlik kriterlerine dikkat edilerek hareket edilmesi gerekmektedir. Kurumun özellikle insan kaynaklarını destekleyerek, teşvik etmesi ve yüksek performansla çalışmasını sağlaması gerekmektedir (Bilgin, 2007: 67).

Uygulama aşamasında kullanılmak üzere, performans planlamasıyla birlikte performans programı hazırlanmaktadır. Stratejik plan ile bütçe arasındaki ilişkinin oluşturulması için hazırlanan yıllık performans programı ile hedefleri gerçekleştirmek için belirlenen projeler, hedeflere ne derecede ulaşıldığını ölçmektedir. Ayrıca, kurumsal bütçenin hazırlanması, stratejik amaçların kurumun bütçesine aktarılması, uygulama sırasında mali bilgilerin ayrıntılı olarak işlenmesi, bütün performans bilgilerinin ölçüm ve değerlendirmelerinin şeffaflık, hesap verebilirlik, saydamlık ve hukukilik ilkeleriyle doğru orantılı olarak gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 35).

1.2.2.3. Performans Değerlendirme

Performans yönetiminin üçüncü aşaması, planlanan ve uygulaması yapılan ölçütlerin değerlendirilmesi ve ölçülmesidir. Yapılan bütün hazırlık ve uygulamaların denetimini ifade eden üçüncü aşama, söz konusu girdi ve kaynakların performans anlayış ve ilkelerine göre kullanılıp kullanılmadığının denetiminin yapılmasını ifade etmektedir. Bir diğer deyişle; planlaması yapılarak uygulanan performans ölçütlerine göre iş ve görevlerin yapılıp yapılmadığının denetimini ifade etmektedir (Bilgin, 2007: 67).

20. yüzyılda kamusal etkinliklerin artışına paralel olarak gelişen demokratik kurumların varlığı, kaynakların rasyonel dağılımı ihtiyacı, hesap verme bilincinin yerleşmeye başlaması ve bilgi teknolojilerindeki hızlı ilerlemeler geleneksel denetim türlerini yetersiz bırakmıştır (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 48). Halkın kamu kaynaklarının kullanımına olan ilgisinin artması ve kamu yönetiminde sorumluluk anlayışının yerleşmesiyle, mali ve yönetsel faaliyetlerin yeni bir denetim yaklaşımıyla incelenmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaç ise geleneksel denetimin yanında çağdaş denetim türlerinin uygulanmasını zorunlu kılmıştır. Bunların başında gelen performans denetimi, literatürde değişik isimler altında tartışılmaya başlanmış ve INTOSAI' nin 1977'de Lima'da gerçekleştirdiği Kongresinde performans denetimi olarak ilk defa resmen dile getirilmiştir. Ünlü Lima Deklarasyonunda bu denetim türünün niteliği şu şekilde ifade edilmiştir (Köse, 2007: 74): *"Yeni denetim türü, kamu yönetiminin performansı, etkinliği, tutumluluğu ve verimliliğine yönelmektedir. Bu denetim, yönetimin sadece spesifik yönlerini değil, aynı zamanda örgüt ve yönetim sistemlerini de içeren yönetim faaliyetlerini kapsamaktadır"*. Köse (2007: 77-78)'ye göre performans denetimi, geleneksel denetimin yapılmasına engel değildir ve iki denetim türü arasındaki ayırıcı farklar şunlardır:

- Geleneksel denetimde sadece mali veriler kullanılırken, performans denetiminde kurumun başarısı ve gerçek performansı üzerinde değerlendirme yapmak için hem mali hem de mali olmayan veriler kullanılmaktadır.
- Geleneksel denetim sadece hukuka uygunluk açısından değerlendirdiğinden dar kapsamlıdır. Performans denetimi ise verimlilik, etkinlik ve tutumluluk açısından çeşitli yönetim işlerini incelediğinden kapsamı geniştir.
- Geleneksel denetimde kriterler belliyken; performans denetiminde kriterler kurumun niteliğine göre hazırlanmaktadır.
- Performans denetimi kurumların hedef ve amaçlarını gerçekleştirme derecesini ölçerken; geleneksel denetimde bu yola başvurulmaz.
- Geleneksel denetim işlemler bittikten sonra onlar üzerinde yapılan denetimi ifade ederken; performans denetimi geleceğe yöneliktir.
- Geleneksel denetimde alışılmış mesleki kurallar ve denetim teknikleri kullanılırken, performans denetimi için uzmanlık bilgisi gerekmektedir.

- Geleneksel denetim sadece düşünceleri açıkladığından statiktir. Performans denetimi ise sistemlerin geliştirilmesi için genel yorumlarda bulunduğundan dinamiktir.
- Geleneksel denetimde başarı ve başarısızlıklarla birlikte sınırlamalar ele alınmazken; performans denetiminde yönetimdeki başarı ve başarısızlıklar, nedenleriyle birlikte tarafsız bir şekilde ele alınmaktadır. Performans denetiminin başarılı olabilmesi için temel faaliyetlerin, başarıların ve başarısızlıkların net bir şekilde bilinmesi ve açıkça tanımlanması gerekmektedir.

Kaynakların verimlilik, tutumluluk, etkinlik ilkeleri doğrultusunda yönetilip yönetilmediğini görmek için belirlenen faaliyetlerin ölçülmesini ifade eden performans denetimi (Kubalı, 1999: 32), performans ölçümü ve performans değerlendirme işlemlerinin bütünüdür.¹

Performans denetimi, performansın ölçülerek değerlendirilmesinde daha iyiye hedefleyerek gerekli düzenlemelerin yapılması için geri bildirim sağlamaktadır. Geri bildirimle ulaşılan sonuçlar neticesinde sorunlara yönelik gerekli tedbirler alınmakta ve fayda sağlayan uygulamalar için daha iyisi hedeflenmektedir. Elde edilen sonuçlar neticesinde bu bilgilerden faydalanılmakta, aksi takdirde bu bilgiler sadece formaliteden elde edilen raporlar olarak literatürde yer almaktadır (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 51).

Performans değerlendirmesinde değerlendirilenlere değil, değerlendirmelerin başarıyla yapılıp yapılmadığına bakılmaktadır. Performans hedeflerinin ne kadarının gerçekleştiğine yönelik geri bildirim, sorunların çözülmesinde önemli bir iletişim modelidir. Performans değerlendirme aşaması; performans sonuçlarının olumsuz çıkmasını önleyici denetim, olumlu performans sonuçlarına ulaşmayı özendirici denetim ve olumsuz performans sonuçlarını düzeltici denetim amaçlarıyla

¹Performans denetimi dış denetim ve iç denetim olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dış denetim; kurum dışından yapılan denetim; iç denetim ise kurumun kendi içinde yürüttüğü denetim türüdür 6085 sayılı 3.12.2010 tarihinde kabul edilen Yeni Sayıştay Kanunu'na göre; Sayıştaylar mali denetimin yanında performans denetimi, düzenlilik denetimi, uygunluk denetimi ve hesap yargılaması denetimlerini yapmakla görevlendirilmişlerdir. Yeni Sayıştay Kanunu'nda performans denetimi; hesap verme sorumluluğu çerçevesinde idarelerce belirlenen hedef ve göstergeler ile ilgili olarak faaliyet sonuçlarının ölçülmesi olarak tanımlanmıştır.

yapılmaktadır. Buradaki en önemli amaç ise hedeflenenlerle uygulananların ne derecede örtüştüğüdür (Bilgin, 2007: 68).

Bir kurumdaki personellerin başarılarının nicel ve nitel olarak ölçülmesini ifade eden performans değerlendirme; hedeflerin gerçekleşme seviyesi, başarılı bölümlerin hangileri olduğu ve bunların nasıl daha fazla geliştirilebileceği, başarısız bölümlerin hangileri olduğu ve bunların nedenleri, iyileştirmelerin nasıl yapılacağı, bütün bu sonuçlardan kimlerin sorumlu olduğu konularıyla ilgili rapor hazırlanmasını sağlamaktadır. Performansın değerlendirilmesinde amaç, faaliyetlerin ve personelin başarısının nicel ve nitel olarak ölçümünden bilgi sağlamaktır. Böylece elde edilen ölçüm sonuçlarıyla yapılan performans planlarının ne kadarının örtüştüğü tespit edilmektedir (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 42-46).

Performansı ölçmek için ilk olarak görevler tanımlanmalı ve hedef çıktılar belirlenmelidir. Performans ölçümü yapmak isteyen üniversiteler; her bir bölüm, program ve daire için net ve ölçülebilir hedefler belirlemelidir. Bütün bölümler arasındaki hedefler birbiriyle tutarlı olup kurumun performansında birleşmelidir. Performans yönetiminin başlangıcında beklentilerin ne olduğu ve nasıl ölçüleceği, hedefleri gerçekleştirmek için ne kadar yeterliliğe sahip olduğu belirlenmelidir. Zira; ölçüm yapmak için ilk önce zemini ölçülebilir yapmak gerekmektedir (Öztürk, 2009: 150).

Üniversitelerde performans ölçme ve değerlendirmenin yapılmasıyla; öncelikli proje alanlarının belirlenmesi, tüm akademik ve idari personellerin hedefleri gerçekleştirmedeki başarısının ortaya konulması, bölümler ve daireler arası rekabetin başlaması, üniversiteyi sürekli gelişime teşvik edici gücün sağlanması, öğrenci ve personellere hesap verme sorumluluğunun getirilmesi, girişimci ve yenilikçi üniversite anlayışının uygulanması, eğitim kalitesinin artırılması ve kaynakların etkili kullanımına imkân sağlanması amaçlanmaktadır.

Performansın değerlendirmesinde kesin ölçümün yapılamadığı, sayısal olarak çıktıların verilmesinin zor olduğu durumlarda performans göstergesi, sonuçların direkt olarak sayı ile ifade edileceği durumlarda performans ölçütü kavramları kullanılmaktadır. Somut ve soyut neticeleri bir araya toplayan performans göstergesi

ve performans ölçütü; bir kurumun yaptığı plan ve performans programı çerçevesinde ulaşılan sonuçları ölçmek ve değerlendirmek için kullanılmaktadır. Performans göstergeleri girdi, çıktı, verimlilik, sonuç ve kalite göstergeleri olarak bölümlere ayrılmaktadır (DPT, 2006: 36-28). Girdi, bir ürün veya hizmetin üretilmesi için gereken beşeri, mali ve fiziksel kaynaklar; çıktı, üretilen ürün ve hizmetlerin miktarı; verimlilik, girdiler ile çıktılar arasındaki ilişki; sonuç, elde edilen çıktılarının amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesinde nasıl ve ne ölçüde başarılı olunduğu; kalite ise hizmetlerden ya da ürünlerden yararlananların beklentilerinin karşılanmasındaki düzeyi ifade etmektedir.

Çıktı ve sonuç kavramları birbirinden farklıdır. Örneğin; mezun olan yüksek lisans öğrencilerinin sayısı bir çıktı göstergesidir. Burada sadece sayı ifade edilmektedir. Bölümün mezun olan öğrenciler üzerindeki etkilerinin neler olduğu belirsizdir. Buradan elde edilecek veriler de sonucu vermektedir. Doğru ölçümlerin yapılabilmesi için performans göstergesi; basit, anlaşılır ve günlük olarak yapılacaklarla ilgili olmalı, bütün planlar birbiriyle uyumlu ve aralarında fikir birliği bulunmalı, veriler karşılaştırmaya açık, ölçülmek istenen amaca uygun, kolaylık açısından genellikle sayısal ve değişen ihtiyaçlar karşısında esnek olmalıdır (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 37).

Performans göstergelerinin oluşturulup, değerlendirilmesinde doğru ve tutarlı verilerin elde edilmesi çok önemlidir. Burada yönetici tarafından dikkat edilmesi gereken hususlar; hangi verilere ihtiyaç duyulduğu, bu verilere nasıl ulaşılacağı ve ne gibi sorunlarla karşı karşıya kalılabileceği konularının önceden belirlenmesidir. Mevcut durumun gelecek planlar üzerindeki uygulanabilirliğinin değerlendirilerek gelecek planlarının yapılması gerekmektedir.

1.2.2.4. Performans Raporlama

Performans raporu, performansın değerlendirildiği belge olmasıyla birlikte performans yönetiminin son adımıdır. Bu belgeler Türkiye'deki kamu yönetimi kuruluşlarında faaliyet raporu aracılığıyla açıklanmaktadır (Ateş ve Köseoğlu, 2011: 52).

Performans yönetimine en bilimsel açıdan bakılabilen raporlama aşaması, bilimsel araştırma geliştirme tekniklerine göre yapılmalı ve bu aşamada bilim etiğine sahip personellerle çalışılmalıdır. Raporlamanın hazırlanmasında bir önceki aşamada elde edilen ham çıktıların veri haline dönüştürülmesi gerekmektedir. Verilerin dönüştürülmesinde iki yöntem kullanılmaktadır. Birincisi, performans ölçütü olarak adlandırılan verileri sayısal olarak işleyip yorumlamak, ikincisi ise performans göstergesi olarak adlandırılan verileri niteliklerine göre sınıflandırarak yorumlamaktır. Her iki yöntemle hedeflenen; performans değerlendirme sonuçlarını yorumlayarak, öneriler hazırlamaktır. Performansın raporlama aşaması, kurumu bir sonraki dönem daha iyiye ulaşmak için yönlendirmeyi hedeflemektedir. Performans denetimi sonucunda kurum olumlu ya da olumsuz sonuçlarla raporlanabilmektedir. Buradaki amaç, olumlu sonuçların daha da geliştirilmesi için çaba sarf edilmesi, olumsuz sonuçlar için ise gerekçelerin yeterince incelenerek performans yönetimi için gerekli olan nitelikli bilgiye ulaşılmasıdır (Bilgin, 2007: 69).

Performans raporunda bulguların yeterli denetim kanıtları ile desteklenmesine, sonuçlar arasında gerekli bağlantıyı sağlayacak düzeyde yeterli bilginin olmasına, konuların tarafsız olarak incelendiğini göstermek üzere olumlu ve olumsuz yönlerin ılımlı ve önyargısız ifadelerle sunulmasına, sistemlerdeki iyi uygulama örneklerinin de vurgulanmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca raporun kapsamının kolay anlaşılabilir olması, belirsizliklere yer vermemesi, sadece yeterli bilgileri içermesi, bağımsız, objektif ve yapıcı olması gerekmektedir (Köse, 2007: 88).

Performans raporlarında, çalışanların, bölüm, daire ya da kurumların yıllık performansı açık olarak sunulmakta ve önceki yıllarla kıyaslamalı verilere de yer verilmektedir. Gerçekleştirilemeyen hedefler sorgulanmakta, hesap verme sorumluluğundan dolayı topluma yönelik sorumlulukları da ortaya çıkarmaktadır. Diğer taraftan performans raporları; kurumun gelirleri, giderleri, genel mali yapısı, borçlanmalar gibi konuları da kapsadığından bu sayede hem denetleyenler hem de kamuoyu kurum hakkında bilgi sahibi olmaktadır.

1.3. Yükseköğretim Kavramı

Üniversite ve yükseköğretim kavramları, kimi zamanlarda farklı anlamda değerlendirilirken kimi zamanlarda ise temel amaç ve işlevleri bakımından aynı anlamda değerlendirilmektedir. Literatürdeki tanımların ortak noktası yükseköğretimin; üniversite, yüksekokul, akademi gibi kurumları içine alan bir öğretim kademesi olmasıdır. Bu nedenle üniversite ve yükseköğretimi kesin çizgilerle birbirinden ayırmak çok olası değildir. Bununla birlikte üniversitelerin araştırma işlevleriyle yüksekokul ve akademilerden ayrıldığını ifade etmek mümkündür (Baskan, 2001: 21-23).

Yükseköğretim kurumları tarih boyunca bilginin üretildiği, yorumlanarak zenginleştirildiği, eleştirilerek gelecek kuşaklara aktarıldığı kurumlar olmuşlardır. Yeni kuşakların yeteneklerini geliştirme, kültürel ve bilimsel yeterliliklerini artırma, eleştirel düşünce kapasitelerini geliştirme görevleri yükseköğretim kurumlarına bırakılmıştır. Nitelikli insan gücü yetiştirme, bilgi üretme ve aktarma, yenilikçi ve eleştirel bakış açısını kazandırma gibi hedefleriyle yükseköğretim kurumları, toplumun yapısını temelden etkileme ve geleceğini yönlendirme potansiyeline sahip aktörler olmuşlardır. Bu nedenle, modern zamanlarda yükseköğretim kurumları, hem toplumsal hem de politik açıdan oldukça aktif aktörler (Küçükcan ve Gür, 2009: 33) ve birnevî yaşayan organizmalar olarak varlığını devam ettirmişlerdir.

Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarının yönetim sistemleri incelendiğinde, tarihsel süreç içerisinde birçok evreden geçerek günümüzdeki aşamaya geldikleri görülmektedir. Bu nedenle, yükseköğretim sisteminde iyileştirmelerin yapılabilmesi ve performansın ölçülebilmesi için Türkiye’nin yükseköğretim yapısını ve performansını yakından tanımak ve dünyadaki eğilimleri bilerek ülkenin beklentilerine teşhis koymak gerekmektedir (YÖK, 2007: 43). Bu amaçla, ilk önce yükseköğretim kavramı, yapısı ve özellikleri ele alınmış daha sonra yükseköğretimin Dünyadaki ve Türkiye’deki tarihsel sürecine değinilmiştir.

6 Kasım 1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 3. maddesine göre yükseköğretim; “*Milli eğitim sistemi içinde, ortaöğretime dayalı, en az dört yarıyılı kapsayan her kademedeki eğitim-öğretimin tümü*” olarak tanımlanmıştır. Daha genel

anlamda araştırıldığında Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre yükseköğretim, üniversiteleri yönetme göreviyle birlikte bu sorumluluğu taşıyan birimlerden oluşan kuruluşu ifade etmektedir (TDK, 2014). 2547 sayılı kanunun 4. maddesinde yükseköğretimin amacı;

“Yükseköğretim kurumları olarak yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknolojileri üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak, yurtiçi ve yurtdışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek, evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmak”

olarak ifade edilmiştir. Yükseköğretim, insanların bilgi ve eğitim seviyesini arttırarak kişisel gelişimlerine katkı sağlamaktadır. Bu durum bireyin iktisadi gelişme seviyesine kadar etki ederken diğer taraftan; bireyin ve toplumun kültürel zenginliğine, bu zenginliklerin tanınıp korunmasına, sorun çözme kabiliyetine, suçların azalmasına, yaşamın demokratikleşmesine, insan haklarının benimsenmesine, toplumsal refahın artarak, barış ve sürekliliğinin sağlanmasına kadar katkı sağlamaktadır. Ayrıca, bireyi seçtiği alanda uzmanlaştırarak, hem topluma uzman bir birey kazandırmakta hem de bireyin iş yaşamındaki kalitesini arttırarak topluma ve insanlığa yararlı olmasını sağlamaktadır. Yükseköğretim sistemi, 2547 sayılı kanuna göre şekillenmekte ve üst kuruluşları; Yükseköğretim Kurulu, Üniversitelerarası Kurul ve Yükseköğretim Denetleme Kurulu olmak üzere üç ana organa sahip bulunmaktadır.

1.3.1. Yükseköğretim Üst Kuruluşları ve Görevleri

6 Kasım 1981 tarihinde Resmi Gazete’ de yayınlanan ve 1982 Anayasası’nın temel esaslarına göre oluşturulan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile yükseköğretimde akademik, idari ve kurumsal olarak yeniden yapılanma çalışmaları başlatılmıştır. Bu kanunla, Türkiye sınırları içerisindeki tüm yükseköğretim kurumları, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) çatısı altında toplanmıştır (URL-4, 2014).

1.3.1.1. Yükseköğretim Kurulu

Türkiye’de ilk defa 1973 yılında kurulan ancak ilgili hükmü Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen ve daha sonra 1981 yılında yeniden kurulan Yükseköğretim

Kurulu'nun temel görevi, yükseköğretim kurumları arasındaki planlama ve denetimi üstlenerek üniversitelere kaynak sağlamaktır (YÖK, 1981: 28).

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 6. maddesine göre Yükseköğretim Kurulu; *“Tüm yükseköğretimi düzenleyen ve yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerine yön veren, bu kanunla kendisine verilen görev ve yetkiler çerçevesinde özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip bir kuruluş”* u ifade etmektedir. 1982 Anayasasının 131. maddesine göre Yükseköğretim Kurulu; üniversiteler ve Bakanlar Kurulunca seçilen ve sayıları, nitelikleri, seçilme usulleri kanunla belirlenen adaylar arasından oluşturulmaktadır. Rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarılı hizmet yapmış profesörlere öncelik verilerek, Cumhurbaşkanı tarafından atanan üyeler ve Cumhurbaşkanı tarafından doğrudan seçilen üyelerden oluşan yükseköğretim kurulunun teşkilatı, görevleri, yetkileri, sorumlulukları ve çalışma esasları kanunla düzenlenmektedir.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunun 6. ve 7. maddelerine göre kurul, üç farklı gruptan yedişer kişi olarak seçilmektedir. Birinci grup; Cumhurbaşkanı tarafından seçilen, rektörlük ve öğretim üyeliğinde başarıyla görev yapmış profesörlere öncelik verilen yedi kişiden oluşmaktadır. İkinci grup; üst düzeydeki devlet görevlileri veya emekliler arasından seçilen yedi kişiden oluşmaktadır. Üçüncü grup ise; üniversitelerarası kurul tarafından, kurul üyesi olmayan profesörlerden seçilen 7 kişiden oluşmaktadır. Seçilenlerin üyelikleri Cumhurbaşkanının onayı ile kesinleşirken, kurul üyeliğinin süresi dört yıl ile sınırlı tutulmuştur.

2547 sayılı kanuna göre yükseköğretim kurulunun ana görevleri şunlardır: Yükseköğretim kurumlarının 2547 sayılı kanun çerçevesinde belirlenen amaç-hedef-ilkeleri doğrultusunda kurularak geliştirilmesi, eğitim öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, öğretim elemanlarının yetiştirilmesi, üniversite kaynaklarının tahsisi ve denetimi, yükseköğretim kurumları arasındaki işbirliğinin sağlanması, yeni üniversite kurulması ya da mevcuttakilerin birleştirilmesine ilişkin önerilerin Milli Eğitim Bakanlığı'na sunulması, üniversite içinde fakülte-bölüm vs açma kararlarının Milli Eğitim Bakanlığı'na sunulması, asgari ders saatlerinin belirlenmesi ve öğretim üyesi sayılarının dengelenmesidir.

Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi (YÖK, 2007: 53) raporunda, yükseköğretim kurulunun ana görevlerinin bütün günü doldurduğu, rutin işlere fazla vakit harcadığı imâ edilmektedir. YÖK'ün örgütlenmesinin yeterince geliştirilmemiş olması, rutin dışı işlerin ancak özveri ile çalışan gönüllü komisyonlar tarafından sağlandığına dikkat çekilmesi, sistemin işlevsel olmadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle, mevcut sistemin geliştirilmesi ya da eksikliklerinin tespit edilerek ortak akıl anlayışıyla aktif, etkin bir çözüm üretilmesi ve uygulanması gerekmektedir.

1.3.1.2. Yükseköğretim Denetleme Kurulu

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 8. maddesine göre Yükseköğretim Denetleme Kurulu; *"Yükseköğretim Kurulu adına üniversiteleri, bağlı birimlerini, öğretim elemanlarını ve bunların faaliyetlerini gözetim ve denetim altında bulunduran, Yükseköğretim Kuruluna bağlı bir kuruluş"* tur. Aynı kanunun 8. ve 9. Maddelerinde Yükseköğretim Denetleme Kurulu; Yükseköğretim Kurulu tarafından önerilecek beş profesör üyeden; Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay tarafından gösterilecek üçer aday arasından Yükseköğretim Kurulu tarafından seçilip önerilecek birer üyeden ve Genelkurmay Başkanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından seçilecek birer üyeden oluşmaktadır. Genelkurmay Başkanlığınca seçilen üyenin görev süresi iki yıldır ve maaşsız izinli sayılmaktadır. Diğerlerinin görev süresi altı yıldır ve çalıştıkları diğer kurumlarla ilişkileri kesilmektedir. Bununla birlikte üyeler, kamu ya da özel kuruluşta ücretli ya da ücretsiz çalışamazlar. Yükseköğretim Denetleme Kurulunun ana görevleri şunlardır: Yükseköğretim kurumlarının 2547 sayılı kanun çerçevesinde belirlenen amaç-hedef-ilkeler doğrultusunda eğitim- öğretim ve diğer faaliyetlerini denetlemek, kanundaki soruşturmaları ve diğer görevleri yapmaktır.

1.3.1.3. Üniversitelerarası Kurul

2547 sayılı Kanun'un 10. maddesine göre Üniversitelerarası Kurul (ÜAK), akademik bir organdır ve üniversite rektörleri, Genelkurmay Başkanlığı'nın silahlı kuvvetlerden dört yıl için seçeceği bir profesör ve her üniversite senatosunun kendi üniversitesinden seçeceği birer profesörden oluşmaktadır. Kurul başkanlığını, üniversitelerin Cumhuriyet tarihindeki kuruluş sıralarına göre bir yıllığına rektörler yapmaktadırlar. Kurul, en az yılda iki defa, başkanın bağlı olduğu üniversitenin bulunduğu şehirde

toplanmaktadır. ÜAK' nin ana görevleri şunlardır: Üniversitelerin bilimsel araştırma ve yayın faaliyetlerini koordine ederek önerilerde bulunmak, öğretim elemanı ihtiyaçlarında önlem teklifinde bulunmak, tüm üniversiteleri ilgilendiren eğitim öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yönetmeliklerini hazırlamak veya görüş bildirmek, doktora ile ilgili kriterleri tespit ederek yurtdışı doktora derecelerini değerlendirmek, doçentlik sınavını düzenleyerek sınav jürisini belirlemektir.

Üniversitelerarası Kurul, akademik konularda karar ve tavsiye kararı almak için oluşturulmasına karşın, günümüzdeki mevcut yapısında işlevlerini yerine getirmekte önemli güçlüklerle karşılaşmaktadır. Özellikle son yıllarda üniversite sayılarının da artmasıyla ÜAK üye sayıları da artmış, kurulun verimli şekilde çalışması zorlaşmıştır (YÖK, 2007: 53).

Türkiye’de yükseköğretimi konu alan tartışmalar, tarihsel geçmişte gündelik siyasal dil ve kaygılarla yürütülmüş, bu konuda atılması gereken adımlar, ideolojik sloganlara indirgenmiştir. Yükseköğretimin bu şekilde ele alınması tartışmaları kısır bırakmış ve çözümlerin sürekli ötelenmesine sebep olmuştur. Yükseköğretim, ortak gelecek, refah, bilimsel ve teknolojik ilerleme zemininde toplumsal birliği sağlayacak bir dille, tarihsel derinliği gözeterek ve tüm tarafların katılımıyla tartışılmalıdır. Ülkenin muasır medeniyetler seviyesine yükselmesinde yükseköğretim sisteminin toplumun, devletin ve iş dünyasının taleplerine cevap verebilecek derecede ortak çözümler üretmesi ve ortak akıl anlayışıyla çözümleri uygulaması etkili olacaktır. Türkiye’de yükseköğretimin köklü bir şekilde yeniden yapılandırılması gerektiği hemen hemen bütün kesimler tarafından dile getirilmiştir. Türkiye’nin Yükseköğretim Stratejisi raporunda dile getirilen; “Türkiye’nin genelde eğitim sistemini, özelde de yükseköğretim sistemini esnek, açık ve güçlü olarak yapılandırması gerektiği” nin tespiti de yükseköğretimin değişmesi yönünde yazılı olarak ifade edilen önemli bir belgedir. Yükseköğretim sisteminin değişmeye ihtiyacı olduğu konusunda var olan uzlaş, ne tür değişikliklerin yapılması gerektiği konusunda sağlanamamaktadır. Bu durum ancak, araştırma verilerine dayalı, tarafsız, bilimsel ve kapsayıcı ortak dil ve söylem geliştirerek tüm tarafların sürece katılmasını sağlamakla aşılabilecektir. Ayrıca, yenilik ve değişim ihtiyacını gündeme getiren yükseköğretim sisteminin, bağımsız olarak siyasi ve ideolojik tartışmalardan uzakta gerçekleştirilen bilimsel çalışmalarla kendisinden söz ettirmesinin, aydınlatıcı ve vizyoner bir yaklaşımla analiz

edilmesinin uzlaşıda kolaylık sağlayacağı düşünülebilir (Küçükcan ve Gür, 2009: 33-37). Aksi takdirde, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu üzerinde, ilânından bu zamana yapılan değişikliklerle, üniversitelerin toplumun ihtiyaçlarına cevap vermesini beklemek ütopiktir.

Kavramsal ve yasal düzeyde ana hatlarıyla ifade edilen yükseköğretimin temel amaçlarını nitelikli insan gücünün yetiştirilmesini sağlamak, bu amaçla gerekli plan ve programları hazırlamak, yükseköğretimi tüm yurttan yaygınlaştırmak, yüksek nitelikte ve sayıda öğretim elemanı yetiştirmek, eğitimin kalitesini artırmak, araştırmaların sayı ve nitelik yönünden geliştirilmesini sağlamak olarak ifade etmek mümkündür. Toplumun geleceğini etkileme konusunda böylesine önemli rol üstlenen yükseköğretim kurumlarının felsefe, yapı ve işleyişlerinin sistematik olarak incelenmesi tezin bütünlüğü açısından önem teşkil etmektedir. Bu amaçla sonraki başlıkta, üniversite kavramının ilk ortaya çıkışından günümüzde uygulanan mevcut yapısına kadar genel bir değerlendirme yapılarak üniversitelerin mevcut yapısı ortaya koyulmuştur.

1.4. Üniversite Kavramı

Çağdaş yükseköğretimin kökenlerini, Eflâton'un Academia'sına (M.Ö.400), Aristo'nun Lyceum'una (M.Ö. 387), Çin'deki İmparatorluk Akademisi'ne (M.Ö. 124) (YÖK, 2003: 1) ve bir araştırma enstitüsü olan İskenderiye Müzesi (M.Ö.330-200)'ne kadar götürmek mümkündür. Eflâton ve Aristo'nun felsefe okullarındaki düşünce ve anlayış, sonraları üniversitenin yapısını önemli ölçüde etkilemiştir. Özellikle, Eflâton'un eğitimi bireyleri mutlu etme amaçlı görmesi; Aristo'nun ise eğitimi gerçeği aramaya yönelik kullanması yüzyıllar boyunca Avrupa üniversitelerini derinden etkilemiştir (Gürüz, 2003-4: 1).

Eski Yunan'da politikacı veya tüccar olmak isteyenlerin gezgin alimlerden; İslam dünyasında din öğrenimi görmek isteyenlerin camilerdeki hocalardan; Hindistan'da kendisini yetiştirmek isteyenlerin ise Brahmin alimlerinden ders aldıkları bilinmektedir. Daha sonraki yüzyıllarda ise devletin, üst düzey yöneticilere ihtiyaç duymasıyla Roma İmparatorları, M.S. 100-200 yıllarında hukuk öğretimini

geliştirerek, hukuk kürsüleri kurmuşlardır. Böylece, yükseköğretim kurumsal bir yapı kazanmaya başlamıştır (Gürüz vd, 1994: 57).

Günümüzdeki anlamı ile üniversite, bir ülkedeki yükseköğretim sisteminin en önemli unsurunu oluşturmaktadır. Üniversite ilk olarak İngiltere, Fransa ve İtalya gibi Batı Avrupa'nın kentleşmiş ülkelerinde 11. yüzyılın sonları ile 12. yüzyılın başlarında ortaya çıkmıştır. Böylece farklı siyasi, dini, sosyal ve ekonomik etkenler içerisinde üniversitenin kurumsal yapısı şekillenmeye başlamıştır. Bu dönemde özellikle Yunan, Roma ve İslâm medeniyetlerinin etkisi üniversite yapısında da hissedilmeye başlanmış ancak bu etki kurumsal yapıda değil, öğretimin içeriği konusunda kendisini göstermiştir (Gürüz, 2003-4: 2).

Günümüzdeki yükseköğretimin temelini oluşturan ve yaklaşık 900 yıllık geçmişe sahip olan ilk üniversitelerin; Bologna Üniversitesi (1088), Paris Üniversitesi (1160) ve Oxford Üniversitesi (1167) olduğu genel kabul görmektedir (YÖK, 2003: 1). Bologna ve Paris, o dönemde kendi bölgelerinin siyasi, dini ve iktisadi merkezi iken; küçük bir katedral kasabası olan Oxford, kraliyet idaresi ve dini mahkemeleri kendi içerisinde barındıran bir merkez olmuştur. Bununla birlikte, Bologna ve Oxford hukuk, Paris ise teoloji okulları ile tanınmış ve Avrupa'nın her yerinden bu okullara öğrenci ve öğretmen gelmiştir. Bu üç üniversite 1200-1215 yılları arasında üniversiteleşmiş olması ve günümüzde halen varlığını devam ettirmesi açısından önemlidir (Gürüz, 2003-4: 4-5).

Üniversiteler hemen bir seferde kurulmamışlar; öğretmek istedikleri bir şeyleri olan yetenekli insanlarla, öğrenmek isteyen gençlerin bir araya gelmeleri neticesinde adım adım ortaya çıkmışlardır. Böylece yetenekli kişiler, başka bilginleri gruba eklemiş, onlar da giderek başka öğrencileri gruba çekmişler ve neticesinde okul, bir diğer ifadeyle *stadium* kurulmuştur. *Stadium*' un kilise ve diğer sivil otoriteler tarafından da onaylanması ile öğrenciler okulun patronları olmuşlardır (Wissema, 2009: 6-7).

Latince'de *lonca* anlamında kullanılan *universitas* kelimesinin kökü, evren/dünya/kozmos anlamındaki “*universe*” dir. Bu sözcük, *bağımsız tüzel kişiliğe sahip ve ortak çıkarları olan kişiler topluluğu (lonca)* anlamına gelmektedir (Gürüz vd, 1994: 57). Bugünkü üniversite kelimesinin temeli buradan gelmektedir. Kelime,

üzerindeki çalışmaların artmasıyla birlikte *universum* olarak da kullanılmaya başlanırken, etimolojik ve felsefi açıdan üniversitenin tanımı şu şekilde yapılmıştır: “*Evrensel düzeyde geçerliliği olan bilgiyi, meslek temelli ele alan, farklı disiplinleri bir araya getiren, öğrenciler ve öğretimcilerden oluşan bir kurum*” dur (Günel, 2013: 14).

Bologna Üniversitesi modeli olan öğrencilerin kurduğu loncalar *universitas scholarium*, Paris Üniversitesi modeli olan öğretmenlerin kurduğu loncalar *universitas magistrorum et scholarium* olarak adlandırılmıştır (Gürüz, 2003-4: 4). Bununla birlikte, Ortaçağ’daki kuruluşlar bir ya da iki okula sahip olmuşlardır. Örneğin; Paris Üniversitesi, İlahiyat ve Felsefe okullarında uzmanlaşırken, İtalyan üniversiteleri hukukta uzmanlaşmış ve İspanyol üniversiteleri ise tıpta uzmanlaşmıştır. Farklı bölümleri kapsayan bu okul gruplarına başlangıçta *Stadium Generale* ismi verilirken daha sonraları bu isim ortak çalışmalar yapan dernekler için kullanılan *universitas* olarak adlandırılmış ve zamanla anlamı belirginleştirmek için ‘hocalar ve öğrenciler birliğini’ ifade eden ‘*universitas magistrorum et scholarium*’ terimi yerini *universite* sözcüğüne bırakmıştır (Wissema, 2009: 6-7).

Bu dönemde üniversiteler üzerinde etkili olan üç otorite vardır. Bunlar: uhrevi otoriteyi temsil eden papalık, dünyevi otoriteyi temsil eden krallık ve yerel yönetimlerdir (Gürüz, 2003-4: 7). Üniversiteler, papanın ve sivil otoritenin onayı ile kurularak, normal hukuk kurallarından farklı ayrıcalıklara sahip bulunmuşlardır. Bununla birlikte papalar, kilisenin yararına olduğunu düşündüklerinden ve dünyevi otoritelerini güçlendirdiklerine inandıklarından dolayı eğitime sıcak bakmışlardır. Devlet yöneticileri ise topraklarının itibar kazanmasından ve öğrencilerin bölgeye zenginlik getirmesinden dolayı üniversiteleri desteklemişlerdir (Wissema, 2009: 6-7). Üniversitelere uluslararası statü sağlayan belge ve öğretmenlere her yerde öğretim yetkisi sağlayan belgenin, Papa’lık ve Krallık tarafından onaylı olarak verilmesi ayrıcalığın göstergesidir. Bu belgelerin alınma nedeni ise üniversitenin mali kaynağının kilise ve krallık tarafından sağlanması ve halkın muhtemel ayaklanmalarını durdurma önlemidir. Böylece bu dönemde üniversiteler varlığını, prestijli ve bağımsız kurumlar olarak devam ettirmişlerdir (Gürüz vd, 1994: 57).

Günel (2013: 13), başlangıçta *Stadium Generale* olarak adlandırılan daha sonra *üniversite* olarak kabul edilen ve ilk zamanlarında dini kurumların himayesinde bulunan bu kurumların, zamanla meslek edindirme amaçlı olarak örgütlendiklerini belirtmektedir.

Özetle; ortaçağ üniversiteleri, kilise ve devlet tarafından sağlanan korumacı yapı ve kendi özelliklerinin etkisiyle güçlü yapılardır. Birnevî, *devlet içinde devlet* olarak kendilerine özgü kanun ve ayrıcalıklara sahip olmuşlardır. Akademik özgürlüklerini korumak için kilisenin resmi öğretisiyle çarpışmışlar ancak bu durum, üniversiteleri bilime yönelik yeni arayışlardan alıkoymamıştır. Ortaçağ üniversitelerinin ana hedefi, yeni bilgi üretmek değil, geçmişin bilgeliğini koruyarak, kilise öğretilerine itaat etmek olmuştur. Bu anlamda; her ne kadar devlet ve kilisenin ileri gelenlerini mükemmellik yolunda eğitseler de bilimin fethi için donanımı sağlayamamışlardır. Çünkü dönem, geleneksel inançların korunduğu dönem olması itibariyle üniversiteler de; yorumlamışlar, tartışmışlar ancak hiçbir yeni icat yapamamışlardır. Yalnızca 16. yüzyıl ve daha sonrasının üniversite zeminini hazırlamışlardır (Wissema, 2009: 12-13).

Günümüzde ise 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 3. maddesine göre üniversite; “*Bilimsel özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip, yüksek düzeyde eğitim, öğretim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan; fakülte, enstitü, yüksekokul ve benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumu*” dur. Websters, Yeni Dünya Sözlüğü çalışmasında (Akt. Okçabol, 2007: 13) üniversiteyi, “*Bir ya da birden çok lisans eğitimi alanı ya da lisansüstü eğitim programları olan; lisans, yüksek lisans ve doktora dereceleri vermeye yetkili yükseköğretim kurumu*” olarak tanımlamıştır. Yüksek lisans ve doktora dereceleri, araştırma, inceleme yaparak ve tez yazarak yeni bilgi üretmeyle, üretilen yeni bilgileri başkalarıyla paylaşmayla kazanılan dereceler olduğu için üniversite, bilgi ile özdeşleşmiştir ve evrenseldir.

Günümüzde yükseköğretim üç temel alanda gelişmektedir. Bunlar: piyasalaşma, uluslararasılaşma ve ortaklık kurmaktır. Bu üç temel alan günümüzdeki bilgi toplumunda yükseköğretimin dönüşümünü göstermektedir. Bununla birlikte üniversitenin işlevi de değişen dünya anlayışıyla birlikte üniversite bilim mi üretiyor, özgür düşünce imkânı mı sağlıyor yoksa daha iyi iş imkânı mı sağlıyor? tartışmalarını

gündemde tutmaktadır. Ayrıca günümüzde üniversite devletle özdeş bir anlayışı barındırmaktadır. Dolayısıyla, artık üniversitelerin piyasaya dönük üretim yapmaları gerekmekte ve piyasadan destek almaları gerekmektedir. Tüm bunların yanı sıra, en önemli gelişme insan ruhunun desteklenmesidir. Bireyin gelişimi için metafiziğe destek verilmeli, düşüncenin dünyaya hükmettiği hatırdan kalmalıdır. Zira üniversite, bir ülkenin rekabet düzeyini yükselten kurumdur (Aykaç, 2015).

1.4.1. Üniversitelerin İşlevleri

Üniversiteler, zamanla bilgi üretimi ve milli kültürü güçlendirme işlevini edinerek 19. yüzyılla birlikte güçlerini artırmış ve modern araştırmanın mekanı olmuşlardır. Dolayısıyla üniversiteler, hem yeni ulus devletlerin teknoloji, yönetici ve teknik personel ihtiyacını karşılamış hem de sanayileşmenin dönüştürdüğü toplumu anlamak için gerekli kavramları geliştirmişlerdir. Toplumsal ve siyasal dönüşümlerle oluşan üniversiteler, zamanla değişmiş ve değişik ülkelerde farklı biçimler almışlardır. Modern dönemde karşımıza çıkan ve evrensel olarak kabul edilen üniversite üç temel esasa sahiptir. Bunlardan birincisi; üniversite insanın bütün bilgisiyle ilgilenmektedir. İkincisi; üniversite hakikatin bağımsız şekilde araştırıldığı kurumdur. Üçüncüsü; üniversite farklı alanlardan insanları barındıran ve kendi kendini yöneten bir kurumdur (Küçükcan ve Gür, 2009: 45-47).

Günel (2013: 17-23), üniversitelerin temel işlevinin bilgi üretmek olduğunu ifade ederken, bilgi üretiminden sonra eğitim ve hizmet işlevlerinin geldiğini ancak bu üç işlevin varlığının diğer tüm işlevlerin gelişmesini etkilediğini belirtmektedir. Bilgi üretmek bir diğer ifadeyle bilim, en üst düzeyde bilgi sahibi olmayı gerektirmektedir. En üst düzeyde bilgi sahibi olmak için de bilgi üretme sürecinin içerisinde olmak gerekmektedir. Kendi içerisinde dönüşüm halinde bilgi sahibi olmak ve bilgiyi üretmek bilimin varlığı için ihtiyaç olmasının yanı sıra üniversitenin eğitim işlevinin olduğu, herkes tarafından bilinen bir gerçekliktir. En yüksek eğitim veren kurum olarak üniversiteler, başlangıçta sadece meslek edindirme amaçlı görülürken zamanla kültürel birikimler de yapmaya başlamışlardır. Zira, günümüzde devam eden lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleri üniversitenin eğitim işlevlerini kapsamaktadır. Bununla birlikte, üniversitenin hizmet işlevinin, üretilen ya da toplanılan bilginin toplumla paylaşılması önem teşkil etmektedir. Sertifika programları, halka açık

konferanslar bu işleve girerken; sadece hizmet açısından düşünüldüğünde üniversitelerin diğer kurumlardan daha özerk olmasının çok büyük bir fark yaratmayacağı öngörülmektedir. Ancak bilim insanı olarak, özgür bilimsel süreç ve koşullarda bilgi üretimi için özerklik gerekmektedir.

Acun (2010: 3)'a göre üniversiteler insan yetiştirir ve yeni bilgi üretir. Bunu kısaca, eğitim ve araştırma olarak kavramlaştırmak mümkündür. Örneğin, öğrencilerin lisans seviyesinden itibaren projelerde yer alarak araştırmanın nasıl yapıldığını öğrenmesi ve ulaştığı yeni bilgileri nasıl kullanacağını öğrenmesi günümüz için çok büyük bir öneme sahiptir. Çünkü böylece öğrenciler öğrenmeyi öğrenmektedirler. Bu kapsamda değerlendirildiğinde üniversitenin amacını; bilimsel bilgiyi üretmek ve insanlarla paylaşarak toplumu aydınlatmak olarak yorumlamak mümkündür. Bu da ancak özgür düşünce ortamının varlığıyla gerçekleşebilecektir. Bu bağlamda Okçabol (2007: 15) üniversitelerde üç temel özerklik alanına dikkat çekmiştir. Bunlar; bilimsel, yönetsel ve mali özerkliktir. Bilimsel özerklik akademisyenin bilimsel araştırmalarını özgürce yaparak, siyasi ya da ideolojik kaygılardan uzak bir şekilde bilimsel olarak elde edilmiş araştırma sonuçlarını yayınlama özgürlüğüdür. Yönetsel özerklik; üstten ya da dışarıdan herhangi bir etki olmaksızın liyakat ilkesine göre yönetebilmek, mali özerklik ise; eğitimin kamusal hizmet olarak düşünüldüğü ülkeler için üniversitenin kendisine tahsis edilen kaynağı kullanmasında özerk olmasıdır.

Üniversitenin yeni bilgiler üretip aktarabilmesi, bunları toplumla paylaşabilmesi, toplumsal sorunlara çözümler üretebilmesi, sermaye sistemi içerisine girmemesi için siyasi ya da ideolojik güçlerden bağımsız olması gerekmektedir. Para kazanmak için bilimsel çalışma yapılmamalı, aksine; para, bilim üretmede araç olmalıdır. Parasal destek yeteri kadar sağlandığında bilim kazanır, dolayısıyla toplum ve insan kazanır. *“Bilim insanı olmak için; kişilerin belirli bir yetkinliği yakalaması, bilimsel yöntemleri yetkinlikle kullanabilmesi, toplumsal olaylar ve sorunlar karşısında etik bir tavır ortaya koyabilmesi gerekmektedir”* (Akt. Okçabol, 2007: 16-17). Bunun için de akademisyenlerin etik konularında birtakım sorumlulukları vardır. İntihal, bilimsel yanıltma, disiplinsiz ve düzensiz araştırma, kendi kendisine çok sayıda atıf yapma (sitasyon), saptırma gibi bilimsel etiğe aykırı davranışlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu tür yanıltmalara karşı akademik çalışmalar çok titiz hazırlanmalıdır. Etik konusu Türkiye yükseköğretimine görece yeni girmiştir. Ancak

bu kavram ABD’de Amerikan Üniversite Profesörler Birliği tarafından 1940 yılında kabul edilerek sınırları çizilmiştir. Daha sonra Kanada’da öğretim üyeleri için etik ilkelerin hazırlanmasıyla süreç yaygınlık kazanmaya başlamıştır (Okçabol, 2007: 18-21).

Özellikle 20. yüzyılın sonlarına doğru Amerika ve etkisindeki bazı üniversitelerde, küreselleşme, işletmecilik, piyasalaşma gibi kavramlar tartışılmaya başlanmıştır. Dolayısıyla üniversite artık tek bir fikir ya da düzen etrafında şekillenmekten uzaklaşmaya başlarken; öğrenciler müşteriye, öğretmenler tedarikçiye dönüşmüştür. Bu eğilimlerin farklı ülkelerde farklı şekillerde hissedilmesiyle beraber Avrupa üniversitelerinin çoğunun yükseköğretimi kamu hizmeti olarak görmesi devam etmiştir (Küçükcan ve Gür, 2009: 47).

1.4.2. Üniversite Yönetimi ve Organları

Üniversiteler, milletlerin gruplar halinde örgütlenerek eğitimlerini devam ettirmeleri adına ilk başlarda yoksul öğrencileri barındırmak için kurulan kolejlerden daha sonraları ise nationes ve fakültelerden oluşmuştur. 14. ve 15. yüzyıllarda öğrencilerden oluşan bir seçkinler topluluğu haline gelen kolejler, bağışlarla ödemesi yapılan kendilerine ait öğretmenlere ve kitaplıklara sahip olurlarken, zamanla gerçek entelektüel yaşam merkezlerine dönüşmüşlerdir (Wissema, 2009: 10-12).

Günümüzdeki üniversiteler, faaliyetlerini toplumun ihtiyaç ve beklentileri doğrultusunda sahip oldukları kaynaklar nezdinde gerçekleştiren kurumlardır. Son yıllarda sıklıkla kullanılmaya başlanan çağdaş üniversite, toplumun her kesimi ile bütünleşen, faaliyetleri toplum tarafından yönlendirilen, her türlü fiziki imkân, tesis, insan gücünü en üst seviyede değerlendirerek ek mali kaynak yaratan modern işletmecilik teknikleri ile yönetilen gelişmiş yapıya sahip kurumlardır. Bu gelişmişlik seviyesiyle yönetilen üniversite sistemlerinden Batı ülkelerinde iki yönetim çeşidi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Kıta Avrupası ülkelerindeki iki başlı yönetim sistemidir. Kıta Avrupası ülkelerindeki üniversiteler, akademik lider olan rektör ve idari mali işlerdeki yetkili tarafından yönetilmektedir. Bu sistemde rektör, seçiciler kurulu ve ilgili bakan tarafından atanmakta olup başlıca görevi, üniversite kurularının kararlarını uygulamaktır. İdari ve mali işlerdeki yetkili ise hükümet tarafından

yönetilmekte ve isimleri her ülkede farklılık göstermektedir. Ayrıca bu ülkelerdeki üniversiteler, doğrudan merkezi hükümetin veya bulundukları eyaletin eğitim bakanlığına bağlıdır. Bununla birlikte Fransa ve Almanya gibi Kıta Avrupası ülkelerde eğitim programları bakanlık onayına tabidir. Akademik hürriyet ve topluma karşı sorumluluğu sağlamak adına Kıta Avrupası ülkelerde oluşturulan bu iki başlı sistem, Anglo Sakson ülkelerde daha farklı seyir etmektedir. Örneğin ABD, Birleşik krallık, Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda gibi Anglo Sakson ülkelerde devlet, üniversite yönetimini toplumdaki seçkin ve üniversite mensubu olmayan kişilere devretmiştir. Bu ülkelerde merkezi planlama, koordinasyon ve denetleme görevi yapan ara kuruluşlar ile yönetim kurulları bulunmaktadır. Ayrıca bu ülkelerdeki üniversitenin başı ve rektöre eş değer olan kişi, genellikle süresiz ve uzunca süre için atanmaktadır. Üniversiteyi yöneten güçlü bir yöneticidir. Bir diğer önemli husus, Anglo Sakson üniversitelerinde her düzeydeki akademik, idari ve teknik personel üniversite yönetim kurulunca atanmakta iken Kıta Avrupası ülkelerinde akademik atamalar üniversitenin önerdiği adaylar arasından ilgili bakan tarafından yapılmaktadır. Bütün bunların yanı sıra gelişmiş batı ülkelerinde toplum ve üniversite arasındaki bağlantıyı sağlamak adına genellikle yükseköğretim kurulu olarak adlandırılan merkezi ara kuruluşları vardır. Bunlara örnek olarak Fransa, İspanya, Hollanda ve Türkiye’de oluşturulan yükseköğretim kurulları verilebilir (YÖK, 1981: 4-5).

Günümüzde Türkiye’de 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 12. maddesine göre üniversiteler, toplumun ihtiyaçlarına ve kalkınma planlarının hedeflerine uygun bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapmakla, ülkenin ihtiyacı olan alanlarda insan gücü yetiştirmekle, bilimsel verilerin yayılmasını sağlayarak kamuoyunu bilgilendirmekle sorumludur. Bunların yanı sıra; ülkenin bilimsel, kültürel, sosyal ve ekonomik yönden ilerlemesini sağlayacak araştırmalar yapmakla, eğitim öğretim için gerekli önlemleri alarak eğitim teknolojisini üretmek, geliştirmek, kullanmak ve yaygınlaştırmakla yükümlüdür. Türkiye’deki üniversite örgüt yapısı; rektör, senato ve yönetim kurulu olarak düzenlenmiştir. Aşağıda üniversitelerin örgüt yapısı tarihsel süreçteki gelişimi çerçevesinde kısaca ele alınmıştır.

1.4.2.1. Rektör

İngiltere'deki Şansölye vekilliği haricinde dünya çapında genellikle üniversitelerin en üst yetkilileri Rektörler olmuşlardır. Avrupa'da kilise ya da sivil yetkililerden oluşan Mütevelli Heyeti'ne bağlı olan rektör, zamanının çoğunu bilim ve eğitime ayırmaktaydı. Ancak daha sonra idari işlerin yoğunlaşması rektörü tam zamanlı çalışmak zorunda bırakmıştır. Başlangıçta rektör en zengin, evlenmemiş, dini bir topluluğa mensup olmayan öğrenciler arasından seçilmekte ve kendisini seçenlerin buyruklarını yerine getirerek törenlerde en önde yürümekle sorumluydu. Bir rektörün makamına geçmesi için yapılan törenin, ortaçağın en gösterişli törenlerinden biri olduğu söylenmektedir (Wissema, 2009: 9-20).

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 13. maddesine göre devlet üniversitelerinde rektör; profesör öğretim üyeleri arasından, görevdeki rektörün çağrısıyla toplanan öğretim üyeleri tarafından seçilerek Cumhurbaşkanının onayıyla atanmaktadır. Yaş hadleri 67 ile sınırlı olan rektörlerin görev süresi dört yıl ile sınırlı tutulmuş ve rektörün iki dönemden fazla rektörlük yapması kanuna göre mümkün kılınmamıştır. Rektörlük seçimleri gizli oyla yapılmakta ve bu seçimde en çok oyu alan altı kişi Yükseköğretim Genel Kurulu'na gönderilmektedir. Daha sonra altı kişi arasından seçilen üç kişi Yükseköğretim Genel Kurulu tarafından Cumhurbaşkanlığına sunulmakta ve cumhurbaşkanı üç aday arasından birini seçerek rektör olarak atamaktadır. Bununla birlikte seçilen rektörlere, üniversitenin aylıklı profesörlerinden en çok üç kişiyi beş yıl için rektör yardımcısı seçme hakkı tanınmıştır. Rektör yardımcılarının sayısının üçle sınırlandırılması yönetimde birtakım sorunlara sebebiyet verebilmekte bu sebeple, danışmanlık gibi atamalar yapılabilmektedir (YÖK, 2007: 54).

Türkiye'de sayısı her geçen gün artan vakıf üniversitelerinin yönetiminde Vakıf Yükseköğretim Kurumları Yönetmeliği uygulanmaktadır. Bu yönetmeliğe göre rektörler, Yükseköğretim Kurulu'nun olumlu görüşü alındıktan sonra mütevelli heyeti tarafından atanmaktadır (URL-5, 2014).

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 13. maddesinin b bendine göre rektörün görevleri özetle şunlardır: Üniversitenin ve bağlı birimlerinin öğretim kapasitesinin rasyonel bir şekilde kullanılarak geliştirilmesinde, öğrencilere gerekli sosyal

hizmetlerin sağlanmasında, gerektiği zaman güvenlik önlemlerinin alınmasında, eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetlerinin devlet kalkınma plan, ilke ve hedefleri doğrultusunda planlanıp yürütülmesinde, bilimsel ve idari gözetim ve denetimin yapılmasında ve bu görevlerin alt birimlere aktarılmasında, takip ve kontrol sisteminin sonuçlarının alınmasında birinci derecede yetkili ve sorumludur. Bunların yanı sıra rektör; üniversite kurullarına başkanlık etmek, yükseköğretim üst kuruluşlarının kararlarını uygulamak, üniversite kurullarının önerilerini inceleyerek karara bağlamak ve üniversiteye bağlı kuruluşlar arasında düzenli çalışmayı sağlamakla yükümlüdür. Bütün bunların yanı sıra; gerektiğinde Üniversitelerarası Kurula bilgi vermek, üniversitenin yatırım programlarını, bütçesini ve kadro ihtiyaçlarını, bağlı birimlerinin ve üniversite yönetim kurulu ile senatonun görüş ve önerilerini aldıktan sonra hazırlamak ve Yükseköğretim Kuruluna sunmakla yükümlüdür.

1.4.2.2. Senato

Tarihsel geçmişte başkanlığını rektörün yaptığı tüm profesörleri bir araya getiren Senato, en yüksek yetkileri elinde tutan birim olmuştur. Kilise tarafından atanan şansölyelerin, öğretme yetkisini almak ve vermek, öğrencileri aforoz etmek gibi yetkileri bulunan senatoda zamanla güçlerini kaybeden şansölyeler karşısında rektörler güçlenirken, şansölyeler ruhani kökeni hatırlatan sembolik bir işlev olarak kalmışlardır. Bu sembolik işlev bugün halen, Birleşik Krallık'ta devam etmektedir (Wissema, 2009: 9-20).

Günümüzde Senato'da, yönetim kademeleri ağırlıklı olarak temsil edilirken, öğretim kadrolarının temsili nispeten daha az bulunmaktadır (YÖK, 2007: 55). 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 13. maddesinin b bendine göre senato, üniversitenin akademik organıdır ve rektörün başkanlığında toplanmaktadır. Rektör yardımcıları, dekanlar, her fakültenin fakülte kurulları tarafından seçilen birer öğretim üyesi, enstitü ve yüksekokul müdürlerinden oluşan senato, yılda en az iki defa toplanmaktadır. Görevleri kısaca şunlardır: Üniversitenin eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve yayım faaliyetleri hakkında karar almak, üniversitenin bütünü ve birimleri hakkındaki kanun ve yönetmelikleri hazırlamak veya görüş bildirmek, fahri akademik unvanlar vermek, üniversite yönetim kuruluna üye seçmek ve fakülte kurulları ile rektörlüğe bağlı enstitü

ve yüksekokul kurullarının kararlarına yapılan itirazları inceleyerek karara bağlamaktır.

1.4.2.3. Üniversite Yönetim Kurulu

Günümüzdeki üniversite yapısı içinde en önemli yönetsel organ Üniversite Yönetim Kurulu'dur. Bu nedenle bu organın yapısı, çalışmalarının saydamlık düzeyi, yetki alanlarının genişliği, yönetimle akademisyenler arasındaki ilişkinin kurulması açısından önem teşkil etmektedir. Günümüzdeki sistem, rektörlerinin bakış açılarının dışına çıkılamaması, saydamlığı tam anlamıyla sağlayamamak, sadece mali konularda karar alabilmek gibi sebeplerle eleştirilmektedir (YÖK, 2007: 54-55).

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 15. maddesine göre Üniversite Yönetim Kurulu, idari faaliyetlerde rektöre yardımcı organdır ve rektörün başkanlığında toplanmaktadır. Dekanlar ile senato tarafından seçilen üç profesörden oluşan üniversite yönetim kurulu görevleri özetle şunlardır: Yükseköğretim üst kuruluşları ile senato kararlarının uygulanmasında rektöre yardımcı olmak, faaliyetlerin uygulanmasını sağlamak, önerileri rektörlüğe sunmak, fakülte, enstitü ve yüksekokul yönetim kurullarının kararlarına yapılan itirazları inceleyerek kesin karara bağlamak.

1.4.2.4. Fakülte ve Enstitü Organları

Tarihsel geçmişte, farklı araştırma alanlarındaki profesörlerin alanlarına özgü her şeyi düzenlemek için bir araya gelmeleriyle kendiliğinden ortaya çıkan fakülteler, üst düzey bir profesör tarafından dekan unvanıyla yönetilmişlerdir. Araştırma ve eğitim görevlerine birinci derecede önem veren dekanlar, yönetimi bir yan görev olarak yapmışlardır 13. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kendilerine ait sözleşme, kararname ve mühüre sahip olan fakülteler, zaman içerisinde kurumsallaşmaya başlamışlardır. Bununla birlikte, zamanın şartlarına göre sadece diploma veren kuruma dönüşen fakültelerle birlikte kolejlerin rolü de zayıflamaya başlamıştır. Ancak günümüzde hâlâ Cambridge, Oxford ve Durham üniversitelerinde bu sistem kullanılmaktadır. Üniversitelerde her makama, seçimle getirilen görevliler atanmış ancak bir görevdeki kişinin çok fazla nüfuz elde etmemesi için yarı zamanlı veya dört yıllık görev süreleri tanımlanmıştır. Hatta, 1266 yılına kadar Paris'te rektör, dört ya da

altı haftalığına kadar seçilirken bu süre daha sonraları bir ya da iki yıla çıkarılmıştır (Wissema, 2009: 9-12).

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 16. maddesine göre fakültelerin temsilcisi *Dekan*' dır. Rektörün üniversite içinden veya dışından seçeceği üç profesör arasından Yükseköğretim Kurulu tarafından üç yıl süre ile seçilen dekan, fakültenin aylıklı öğretim üyeleri arasından en çok iki kişiyi üç yıl süre ile dekan yardımcısı olarak seçebilmektedir. Dekanın görevleri kısaca şunlardır: Fakülte kurullarına başkanlık ederek, kararları uygulamak ve fakülte birimleri arasındaki düzen ile denetimi sağlamak, rektöre rapor vermek, fakültenin kadro ihtiyaçlarını gerekçesiyle rektörlüğe bildirmek, bütçeyle ilgili konuları fakülte yönetim kurulunun görüşünü alarak rektörlüğe sunmaktır.

Aynı kanunun 17. maddesine göre; Akademik bir organ olan *Fakülte Kurulu*, dekanın başkanlığında üç yıllığına fakülteye bağlı bölüm başkanları, enstitü ve yüksekokul müdürleri ile fakülte profesörlerinin kendi aralarından seçeceği üç, doçentlerin kendi aralarından seçeceği iki ve yardımcı doçentlerin kendi aralarından seçeceği bir öğretim üyesinden oluşmaktadır. Fakülte kurulu, fakültenin eğitim-öğretim takvimini, bilimsel araştırma ve yayınlarıyla planlarını kararlaştırarak, fakülte yönetim kuruluna üye seçmekle görevlidir.

İlgili kanunun 18. maddesine göre; idari görevlerde dekana yardımcı bir organ olan *Fakülte Yönetim Kurulu*, dekanın başkanlığında toplanmakta ve fakülte kurulunun üç yıllığına seçeceği üç profesör, iki doçent ve bir yardımcı doçentten oluşmaktadır. Kısaca görevleri şunlardır: Fakültenin eğitim-öğretim, plan, programlarının uygulanmasında dekana yardımcı olmak, fakültenin bütçe-yatırım-program taslaklarını hazırlamak, öğrencilerin kabul – intibak – çıkarma - sınav işleri hakkında karar vermek. Fakülte Yönetim Kurulu, Üniversite Yönetim Kurulu'nun tersine tamamıyla seçilmişlerden oluşmaktadır. Bu durum bölümler arasında kopukluklara sebebiyet verebilmektedir (YÖK, 2007: 55).

2547 sayılı Kanunu'nun 21. maddesine göre *bölüm*, bölüm başkanı tarafından yönetilmektedir. *Bölüm başkanı*, bölümün aylıklı profesörleri, profesörleri bulunmadığı takdirde doçentleri, doçenti de bulunmadığında yardımcı doçentleri

arasından dekan tarafından üç yıl için atanmakta ve bölümün her türlü eğitim-öğretim, araştırma faaliyetlerinden sorumlu bulunmaktadır. Bölümlerin gelişmesi bir plana dayandırılmalı, güçlü ve üretken öğretim üyelerinin bulunduğu ihtisas alanlarında planlı büyüme geliştirilmelidir (YÖK, 2007: 56).

Yükseköğretim Kanunu'nun 19. maddesine göre *Enstitü Müdürü*, üç yıllığına rektör tarafından atanmakta ve enstitüde görevli aylıklı öğretim üyelerinden en çok iki tanesini yardımcı olarak atayabilmektedir. Enstitü müdürü, 2547 sayılı kanunla dekanlara verilen görevleri aynı şekilde enstitü içerisinde yürütmekle görevlidir. *Enstitü Kurulu*, müdürün başkanlığında, müdür yardımcıları ve anabilim dalı başkanlarından oluşmaktadır. *Enstitü Yönetim Kurulu*; müdürün başkanlığında, müdür yardımcıları ve müdürün kendisinin göstereceği altı aday arasından enstitü kurulu tarafından üç yıl için seçilecek üç öğretim üyesinden oluşmaktadır. Enstitü Kurulu ve Enstitü Yönetim Kurulu, 2547 sayılı kanunla, fakülte kurulu ve fakülte yönetim kuruluna verilen görevleri enstitü bakımından yapmakla görevlidir.

İlgili kanunun 20. maddesinde yer alan *Yüksekokul Organları*; yüksekokul müdürü, yüksekokul kurulu ve yüksekokul yönetim kurulundan oluşmakta olup okul, fakülte ile enstitü organlarına verilen görevleri yüksekokul içerisinde yürütmekle sorumludur. Fakültelere bağlı yüksekokullarda müdür, ilgili fakülte dekanının önerisi üzerine rektör tarafında, rektörlüğe bağlı yüksekokullarda doğrudan rektör tarafından atanmaktadır. Üniversite senatosunun doğal üyesi olan müdürün süresi kısıtlaması bulunmazken, tekrar atanabilme imkânı bulunmaktadır (YÖK, 2007: 56).

1.4.2.5. Üniversitelerin İdari Organları

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 51. maddesine göre; yükseköğretim üst kuruluşlarında başkana bağlı, üniversitelerde ise rektöre bağlı bir genel sekreter ve hizmetlerin gerekli kıldığı daire başkanları, müdürler, danışmanlar, hukuk müşavirleri, uzmanlar ile büro ve iç hizmet görevlerini yapmak üzere 657 sayılı Devlet Memurları Kanunuyla görevlendirilen memurlar ve diğer personeller çalışmaktadır. Daire başkanlıkları ve müdürlükler üst kuruluşlarda kurulların kararı ile üniversitelerde ise yönetim kurulunun kararı ile genel hükümlere göre kurulmaktadır. Her fakültede, dekana bağlı ve fakülte yönetim örgütünün başı olan bir fakülte sekreteri, enstitü ve yüksekokullarda ise enstitü ve yüksekokul sekreteri görevlendirilmektedir. Gerekli

görülen durumlarda, sekretere bağlı olarak, büro ve iç hizmetleri yapmak üzere müdür ve diğer personeller çalıştırılabilmektedir.

Aynı kanunun 52. maddesine göre genel sekreter, daire başkanları, müdürler, hukuk müşavirleri ve uzmanlar, üniversitelerde yönetim kurulunun görüşü alınarak rektör tarafından atanmaktadır. Fakülte, enstitü ve yüksekokul sekreterleri, ilgili dekan ve müdürlerin önerisi üzerine rektör tarafından atanırken, genel sekreterin lisans diplomasına; fakülte, enstitü ve yüksekokul sekreterlerinin ise yükseköğretim diplomasına sahip olmaları şartı bulunmaktadır.

Yükseköğretim Üst Kuruluşları İle Yükseköğretim Kurumlarının İdari Teşkilatı Hakkında 124 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 26. maddesine göre üniversite idari teşkilatı şu birimlerden oluşmaktadır: Genel Sekreterlik, Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı, Personel Daire Başkanlığı, Kontrolörlük Daire Başkanlığı, Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, Sağlık-Kültür ve Spor Daire Başkanlığı, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Bilgi İşlem Daire Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı, Üniversite Hastanesi Başmüdürlüğü (URL-6, 2014). Genel sekreterlik, bir genel sekreter ve en fazla iki genel sekreter yardımcısından oluşurken; genel sekreter, üniversite idari teşkilatının en üst amiri olarak görev yapmakta ve rektöre karşı sorumlu bulunmaktadır.

Aynı kanun hükmünde kararnamenin 38. ve 39. maddelerine göre fakülte ve yüksekokullarda, fakülte ve yüksekokul sekreterine bağlı yeterli sayıda uzman ve personelden oluşan sekreterlik, idari işleri yürütürken; 40. maddeye göre enstitü idari teşkilatı, enstitü sekreteri ile ihtiyaca göre kurulacak destek birimlerinden oluşmaktadır. Aynı kanun hükmünde kararnamenin 41. maddesine göre üniversitelere tahsis edilen kadroların birimler arasındaki dağılımı, rektör tarafından yapılmakta ve yükseköğretim kurulunun onayından sonra yürürlüğe girmektedir (URL-6, 2014).

1.5. Performans Yönetiminin Üniversitelerdeki Yasal Dayanakları

Dünyada üniversiteler, daha verimli hale getirilerek daha etkin yönetilmek için yüzyıllar içerisinde farklı yönetim şekilleriyle çeşitli evrelerden geçmişlerdir. 20. yüzyılın sonlarından itibaren gelişmiş ülkelerdeki üniversitelerin, finansal sıkıntılarla birlikte uluslararası öğrencilerini kaybetme gibi problemlerle karşı karşıya kalması,

dünya genelinde yaygınlaşmaya başlayan küreselleşme, ulusal sınırların önemini yitirmesi, üniversitelerin hedeflerini uluslararası boyutta düşünür olması, yükseköğretime olan talebin artarak alternatiflerinin çoğalması, mesleklerin küreselleşmesi, rekabetin yüksek oranda artması, üniversitelerin hedeflerinin ülkenin ve toplumun stratejik hedefleriyle bütünleştirilmesi gereğini ortaya çıkarmıştır (Kahraman, 2012: 46; Birinci, 2012: 61).

Sorunların çözümüne yönelik ulusal ve uluslararası düzeyde AB müşterek eğitim alanının oluşturulması ve Bologna süreci gibi çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalarla, yükseköğretim kurumlarının yönetimi farklı boyutlarda ele alınmaya başlanırken; teknolojik, toplumsal ve sosyo-kültürel değişimler karşısında rekabet edebilecek düzeyde etkili yönetim ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Özellikle öğrenci talebindeki hızlı artışa rağmen, hükümetlerin finansal desteklerini gittikçe azaltmaya başlaması üniversiteleri yeni kaynak arayışlarına yöneltmiş diğer taraftan; toplum üniversitelerden yeni beklentiler içerisine girmiştir. Yeni araştırmalar yapılması, sanayi ile işbirlikli projeler üretilmesi, uluslararası işbirliklerinin kurulması, ihtiyaçlara cevap verebilecek mezunlar yetiştirilmesi gibi yeni beklentiler karşısında üniversitelerin gelişigüzel yönetilemeyeceği ortaya koyulurken, stratejik yönetimin üniversitelerdeki gelişimi için 1970’li yıllarla birlikte ilk adım atılmaya başlanmıştır (Birinci, 2012: 61-63).

1980’li yıllardan itibaren kamu yönetimi alanında dünya çapında değişim ve dönüşüm yaşanırken; bu alandaki değişim ve dönüşümlerin akademik olarak ifadesinde New Public Management kavramı kullanılmıştır (Demirkaya, 2012: 421). Yeni Kamu Yönetimi anlayışı eski kamu yönetiminden farklı olarak performans kriterlerini, katılımcı, şeffaf, hesap verebilir, etkin, verimli, gelecek yönelimli, vatandaş-müşteri ve hedef-çıktı odaklı yönetimi ifade etmektedir (Dinçer ve Yılmaz, 2003: 29-30). Üniversitelerin, eğitim öğretimde bulunduğu yeri ve sunduğu hizmetin kalite düzeyini ölçerek daha üst seviyelere ulaşması için gerekli olan stratejik yönetim anlayışı, yeni kamu yönetimi ile yaygın bir hâl almaya başlamıştır. Demirkaya (2012: 424)’ya göre; stratejik yönetimin temelini, performans yönetimi oluşturmaktadır. Performans yönetimi ise kriterleri belirlemeyi, sistemi kurarak ölçmeyi, denetlemeyi ve ödüllendirmeyi gerektirmektedir. Yükseköğretim kurumlarının stratejik plana dayandırılmasıyla, üniversitelerin benimsenen stratejilerin çerçevesinde kalarak

fırsatları değerlendirmesinde ve performanslarını ortaya koymasında önemli katkı sağlayacağı öngörölmüştür (YÖK, 2007: 8).

1970’li yıllarda ilk defa ABD üniversitelerinde kullanılmaya başlanan stratejik yönetim, 1990’lı yıllarla birlikte yaygınlaşarak Avrupa ve ABD’de sayısını hızla artırmıştır. 1980’li yıllarda ABD’de araştırma üniversitelerinin kurulmasıyla toplumun üniversiteye olan talebi hızla artmış ancak 1990’lı yıllarda ekonomide yaşanan durgunluk üniversiteleri de etkilemiştir. Azalan devlet bütçeleri, üniversiteler arasındaki rekabet, artan yüksek eğitim talebi, işgücü piyasasındaki değişim üniversiteleri stratejik plan yapmaya zorlamıştır. Avrupa’da ise 1980’li yıllarla birlikte OECD ölkelerinin çoğu üniversitelerde stratejik planlama sistemine geçmiştir. Örneğin; 1984-1989 yılları arasında İngiliz hükümeti, stratejik planı olmayan kamu üniversitelerinden fonlarını geri çekme tehdidinde bulunurken; 1990 yılında Norveç tüm yükseköğretim kurumlarından sonuç odaklı 5 yıllık stratejik plan hazırlamalarını istemiştir. Aynı dönemde Almanya, Hollanda, Fransa’dan düzenli kalkınma planı hazırlanması istenirken; Belçika’da üniversiteler gönüllü olarak stratejik plan hazırlamaya karar vermişlerdir. Afrika üniversitelerinde ise finansal kriz, devletin azalan kaynak fonlaması, üniversitelerin büyümesi, bağış yapanların talepleri, zayıf yönetim gibi faktörlerden dolayı 1990’lı yıllarda stratejik plan uygulanmaya başlanmıştır (Birinci, 2012: 63-64). Stratejik planın hazırlanmasındaki ana hedefler olarak etkili kaynak kullanımının sağlanması, azalan devlet fonlarının tutumlu kullanılması, yönetimde toplam kalite, verimlilik, hesap verebilirlik ve şeffaflığın sağlanması ilkelerini saymak mümkündür.

Türkiye’de performansın ölçümü konusundaki ilk çalışma V. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989) ile hazırlanmış ve çalışmada; kamu yönetiminde etkinlik, verimlilik ve performansın ölçülmesi amacıyla pilot uygulama yapılması hükme bağlanmıştır. 2003 yılında yayınlanan 58. Hükümet Acil Eylem Planı’nda ve IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)’nda kamu kaynaklarının performans programlarına uygun olarak tahsis edilmesi, kamu kurumlarında performans kültürünün oluşturulması, ölçülmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesi hükme bağlanmıştır (Asa, 2012: 65). IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda, üniversitelerde desteklenen faaliyetlerin ölkenin ekonomik ve sosyo-kültürel gelişimine katkı verecek şekilde düzenlenmesi, çalışmaların akademik yükseltmelerde dikkate alınması, işgücü eğitiminin

geliştirilmesi gibi üniversitelerle ilgili temel politika ve önceliklere de yer verilmiştir (Dayıoğlu, 2011: 23). Performans ölçümünün yasal dayanağı olan 24/12/2003 tarihinde Resmi Gazete’ de yayınlanan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile kamu kuruluşlarının stratejik planlarını hazırlamaları ve kuruluş bütçelerini bu plan doğrultusunda oluşturmaları istenmiştir. DPT tarafından 5018 sayılı Kanunun 9. maddesine dayanılarak hazırlanan “Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ile stratejik planlama çalışmalarının tüm kamu idarelerine yaygınlaştırılması sağlanırken; 2006 yılından itibaren Kamu Üniversitelerinde stratejik planlama zorunlu hale getirilmiştir (Kanun No: 5018).

Kamu kurumlarında stratejik planlarını hazırlayan birinci gruptaki üniversiteler; Boğaziçi Üniversitesi (2004-2008), ODTÜ (2005-2010), Yıldız Teknik Üniversitesi (2006-2008), İstanbul Teknik Üniversitesi (2006-2008), Hacettepe Üniversitesi (2007-2011), Akdeniz Üniversitesi (2007-2012), Dokuz Eylül Üniversitesi (2006-2010) başta olmak üzere toplam 9 üniversitedir. İkinci grupta 15 üniversite daha bu sürece katılmış ve 2008-2012 yıllarını kapsayan beş yıllık stratejik plan yapmaları istenmiştir. Üçüncü grupta yer alan 29 üniversitenin 2009-2013 yıllarını kapsayan beş yıllık stratejik plan hazırlamaları zorunlu hale getirilirken; dördüncü grupta ise 15 üniversitenin 2010-2014 yıllarını kapsayan beş yıllık stratejik plan hazırlamaları zorunlu hale getirilmiştir (DPT, 2006, Kamu İdarelerinde Stratejik Planlama Klavuzu). 2003 yılında çıkarılan 5018 sayılı kanun ve 2005 yılında çıkarılan “Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği” ile devlet ve vakıf üniversitelerinde stratejik plan hazırlama zorunlu hale getirilmiştir. Ayrıca yönetmeliğin 19. maddesinde;

“Bir yükseköğretim kurumu her yıl periyodik olarak, bir sonraki takvim yılı başına kadar, kendi yıllık iç veya dış değerlendirme raporunu, kurum içi periyodik gözden geçirme sonuçlarını, Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonunun yıllık raporunu ve yükseköğretim üst kurullarının ilgili kararlarını dikkate alarak, bir sonraki takvim yılı için stratejik planını hazırlar, iyileştirme eylem planlarını oluşturur ve yürütür”

ifadesi ile stratejik planlamanın tüm üniversiteler için zorunlu olduğu vurgulanmıştır (YÖK, 2005). Yönetmeliğin 19. maddesine göre; Türkiye’de tüm üniversitelerin her

yıl düzenli olarak stratejik plan hazırlamaları ve yıllık iç değerlendirme raporlarını, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'na sunmaları gerekmektedir.

Yasal olarak zorunluluktan dolayı yapılan stratejik planların performans yönetim süreci içerisinde değerlendirilmesi ve yönetilmesi, üniversitelerin hem mevcut durumlarının analizi hem de gelecek senaryolarının tespiti hakkında verimli sonuçlar doğurması beklenmektedir. Dünyada yükseköğretim son yıllarda daha önce görülmemiş ölçüde farklı bir anlayışla hızla ilerlemekte ve toplumun beklentileri de farklı boyutlarda şekillenmektedir. Türkiye'de ve dünyadaki üniversitelerin rekabet edebilir avantajlar elde edebilmeleri için uygulanacak stratejik planlar ve performans yönetimi anlayışı, beşeri ve teknolojik altyapıları ile doğrudan ilişkilidir (Birinci, 2012: 67-79).

Üniversitelerin aynı faaliyet alanında çalıştıkları rakiplerine karşı tercih edilebilirliğini yükselterek varlığını devam ettirebilmesi için performans yönetimi anlayışı içerisinde hareket etmeleri kaçınılmazdır. Zira, toplumun yeni fikirler üretecek, yeni projeler gerçekleştirecek objektif ve yapıcı eleştirilerde bulunacak üniversitelere ihtiyacı bulunmaktadır. Üniversitelerde performans yönetimi süreci ele alındığında stratejik planlama, süreçleri izleme ve kontrol etme, performans sisteminin uygulanması gibi yöntemlerle yükseköğretimin sorunlarının çözümünde katkı sunulması hedeflenmektedir. Ayrıca, üniversitelerin faaliyetlerinin etkin ve verimli olması için tüm paydaşların katkılarının performans kriterlerine göre değerlendirilmesi sağlanmakta ve performansa dayalı yükseköğretim sistemi uygulanması amaçlanmaktadır.

Günümüzden daha da ileriye götürülmek istenen üniversitelerin, dünyadaki ve Türkiye'deki tarihsel sürecinin genel hatlarıyla ele alınmasının konunun daha iyi kavranması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle 2. Bölümde, Yükseköğretim sisteminin günümüzdeki konumuna nasıl eriştiği genel hatlarıyla tarihsel süreç içerisinde değerlendirilmiştir.

2. BÖLÜM

AKADEMİK PERFORMANSIN ÖLÇÜMÜNDE DÜNYA STANDARTLARI

Akademik performansın ölçümünde dünya standartlarının incelenmesini temel alan bu bölümde öncelikle dünyada üniversitelerin tarihsel gelişimi incelenmekte ardından, uluslararası beş popüler üniversite sıralama sisteminin kriterleri ve ilk beş sıradaki dünya üniversitelerinin bu kriterlere göre sıralamadaki yerleri hakkında ayrıntılı durum analizi yapılmaktadır.

2.1. Dünya Üniversitelerinin Tarihsel Gelişimi

Üniversite kurumunun 900 yıllık geçmişi tarihsel olarak üç farklı yapıda şekillenmektedir. Bunlar: Ortaçağın Kilise Merkezli Üniversitesi, Ulus Devletler Dünyasının Üniversitesi ve Bilgi Toplumu Üniversitesi'dir (Kavili, 2010: 4-7).

En yüksek eğitim veren kurum, üniversite olarak nitelendirildiğinde tarihteki ilk eğitim kurumlarına gidilmekte ancak kesin tarih ve yerden bahsedilememektedir. O zamankilerden çok farklı ve kendine özgü bir yapıya sahip olan üniversiteler, dini otoriteyi temsil eden Papalık ve sivil otoriteyi temsil eden Kutsal Roma İmparatorluğu'nun etkisi altındaki bir ortamda Bologna (1088) ve Paris'te (1160) doğmuştur (Gürüz vd, 1994: 57).

Derece ve diploma verme özelliğini temel aldığımızda İtalya'da 1088'de kurulan Bologna Üniversitesi² ilk olarak kabul edilmektedir. Müfredatının ana unsuru hukuk eğitimi olan Bologna Üniversitesi'nin öğrencileri şehir dışından gelirken, eğitimcileri Bologna'da yaşamaktaydı. Rektör, 17. yy'a kadar öğrenciler arasından seçilmekte ve

² Üniversitelerin açılış tarihleriyle ilgili kesin bir bilgi yoktur. Ancak yaygın olarak kullanılan bilgiler bu teze yansıtılmaktadır.

eğiticilerin maaşlarını mesleki öğrenim görmek isteyen öğrenciler ödemekteydi. Öğrenci rektör geleneği, 17. yüzyıla kadar sürmüştür. Ancak diğer taraftan, 13. yüzyılda üniversitenin yönetimi yerel yönetime geçmiştir (Günel, 2013: 17-19). Okçabol'un ifadesine göre (2007: 30) Bologna Üniversitesi, *"Akli inançla, bilim ve sanatı da dinle bağdaştırmak ve din adamı yetiştirmek için kurulan üniversitelerin ilkidir"*. Wissema (2009: 11)'ya göre ise Bologna Üniversitesi, *"Öğrencilerin, profesörleri belli bir ücret karşılığı çalıştırdıkları öğrenci üniversitesi"* dir. Bologna Üniversitesi'nden farklı olarak kurulan ilk eğitim kurumlarından olan Paris Üniversitesi ise, Katolik kilise tarafından finanse edilerek ruhban sınıfını yetiştirmeyi amaçlamıştır. Bu nedenle, buranın yönetiminden öğretmenler sorumlu tutularak sonraki üniversiteler üzerinde daha etkili olunması hedeflenmiştir (Gürüz vd, 1994: 57). Wissema (2009: 11) Paris Üniversitesi'ni, *"Öğretmenlerin egemen güç oldukları profesörler üniversitesi"* olarak tanımlamaktadır.

Bologna Üniversitesi'nin haricinde, ilk kurulduklarında diploma vermeyen ama zaman içerisinde diploma vermeye başlayan kurumlar da mevcuttur. Bunlara örnek olarak; M.Ö. 5.yy'da Hindistan'da kurulan Nalanda, M.S. 988'de Mısır'da kurulan ve hâlâ varlığını devam ettiren El-Ezher sayılabilmektedir (Günel, 2013: 17-19).

Kimi kaynaklarda, bedene ve ruha yetkinlik kazandırarak bireyin erdemli kişi olarak yetiştirilmesi gerektiğini savunan Eflatun'un Academia'sı (M.Ö. 400), eğitimin amacının topluma bilgili insan yetiştirmek olduğunu savunan Aristoteles'in Lyceum'u (M.Ö. 387) ilk üniversite olarak gösterilmektedir. Bunun yanı sıra Sokrates'in okullarında konuşma becerisine önem verdiği ayrıca vurgulanmaktadır (Okçabol, 2007: 26).

Bir başka açıdan bakıldığında, 800 yılında ilk kez bir saray okulu açtıran Roma İmparatorluğu döneminde Hristiyanlık güçlendikçe eski Yunan kültürü değer kaybetmeye başlamıştır. Diğer taraftan Müslüman Araplar, Avrupa'nın ilgilenmediği Yunan ve Roma kültürleriyle ilgilenmeye başlayınca İslâm dünyasında cebir, astronomi, tıp, trigonometri ve felsefe alanlarında Farabi, İbn-i Sinâ, Gâzâli, Ömer Hayyam, İbn-i Rüşd ve İbn-i Haldun gibi filozoflar yetişmiştir. İslâm dünyasında bilim kişisel çabalarla sürdürülmeye devam ederken, Selçukluların Nizamiye medreselerini açmalarına kadar eğitimler camilerde devam etmiştir (Okçabol, 2007: 28).

Mezopotamya’da 4. yüzyılda yüksek ilahiyat okulu niteliğinde mevcut olan okullar da dahil olmak üzere aslında tüm bu okulların hiçbiri bugünkü anlamda bir üniversiteyi yansıtmamaktadır. Ancak, her biri yaptıkları kendilerine özgü katkılarla üniversite kavramını geliştirmişlerdir. Bologna ve Paris üniversitelerinden çok daha fazla bilimsel bilgi üreterek ayrılan ve günümüz üniversitelerine daha çok benzer özellikler gösteren Oxford Üniversitesi, 1167’de kilisenin egemenliğinde bulunarak Paris Üniversitesi’nde müfredat konusunda anlaşılamayan ve buradan ayrılan eğitimciler tarafından kurulmuştur (Günel, 2013: 17-19). 1215’te Paris yerel yönetimi ile üniversite arasında kimlerin neler öğreteceği konusunda çıkan anlaşmazlık üzerine İngiliz Kralı’nın davetiyle dersleri boykot eden öğretmenler Oxford’da görev almaya başlamışlardır (Gürüz vd, 1994: 57). Oxford Üniversitesi farklı konularda (teoloji-hukuk-tıp) eğitim vermesinin yanı sıra, mesleki eğitime başlamadan önce mantık-retorik-gramer-aritmetik-geometri ve müzikten oluşan ortak bir öğretim programı uygulayarak yönetiminde eğitimcilerin etkin olmasına imkân tanımıştır. Sonraki dönemlerde Avrupa’nın büyük kentlerinde üniversiteler kurulmaya başlanırken, Avrupa dışında ise İspanyollar tarafından Manila’da 1611’de Santo Thomas Dominikan Üniversitesi, Amerika’da 1636’da Harvard Üniversitesi (Günel, 2013: 17-19), 1694’te Hale Üniversitesi, 18. Yüzyılda ise Yale (1701), Göttingen (1736), Princeton (1746), Dartmouth (1796) gibi üniversiteler kurulmuştur. 18. yüzyılda ilk defa İskoç üniversitelerinde, matematik, tıp, astronomi, hukuk, fen, sosyal bilimler alanında ayrı kürsüler kurularak ayrı profesörlükler ihdas edilmiştir. Bu profesörler aydınlanma çağıının ve bilimdeki gelişmenin öncüleri olarak nitelendirilmektedir (Gürüz vd, 1994: 57-59).

Avrupa’da kurulan ilk üniversiteler, iki farklı eğitim ve kurumsal model geliştirmişlerdir. Örneğin; Paris gibi Avrupa’nın kuzeyindeki üniversiteler çoğunlukla, mantık, aritmetik, retorik, müzik, ilahiyat eğitimleri verirken; Bologna gibi İtalya merkezli Avrupa’nın güneyinde kurulan üniversiteler çoğunlukla hukuk ve tıp eğitimlerine yönelmişlerdir. Kuzey kesimdeki üniversitelerde ise kilisenin etkisi çok daha yoğun olarak hissedilmiştir. Bu dönemde Endülüs Araplarının etkisiyle Aristoteles ve Platon’un eserleri Avrupa’ya yayılmıştır. Orta çağ Avrupa’sındaki üniversitelerde araştırma için kurumsal bir yapı bulunmazken büyük çoğunluk mesleki eğitime yönelmiştir. Diğer taraftan yapılan bilimsel araştırmalar, üniversite dışında

kurulan bilimsel derneklerde gerçekleştirilmiştir. Bu derneklerden en ilginç James Watt gibi sanayicilerden oluşan, dolunay akşamlarında bir araya gelen ve fikir alışverişi yapan 1752’de Birmingham’da kurulan The Lunar Society’dir. Bu dernek, sanayi devriminin bilimsel temelini oluşturmuştur (Gürüz vd, 1994: 58-59).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere 13. yüzyıldan itibaren Avrupa’nın farklı yerlerinde çeşitli üniversiteler kurulmuş, bu üniversitelerin kimi özellikleri bugüne kadar varlığını devam ettirirken kimi özellikleri de zamanla değişikliğe uğramıştır. Hümanizm, Rönesans ve Reformlar ortaçağ üniversitelerindeki değişikliği beraberinde getirmiştir. Kilisenin üniversiteler üzerindeki etkisi azalırken devletin etkisi artmaya başlamıştır. Ayrıca, ruhban sınıfını yetiştirmekten çok kamu yöneticilerini yetiştirmek ön plana çıkmaya başlamıştır. Diğer taraftan; Newton’un buluşları gibi bilimsel gelişmeler öğretim programlarında yer almaya başlarken, hukuk eğitiminin içeriği değişmiş, tarih ve yabancı dilin önemi artmıştır (Çetinsaya, 2014: 22). 15. yüzyılda, Avrupa’nın üniversite haritası karmaşıklaşırken, kitap basımı yaygınlaşmış, İstanbul’un fethiyle coğrafi keşif arayışları artmış, profesörlerin maaşları sivil yetkililer tarafından ödenmeye başlamıştır. 16. yüzyılda ilahiyatın temelleri Martin Luther ve Erasmus gibi düşünürlerle yeniden düzenlenirken, üniversitelerdeki tartışmalar çoğunlukla öğretim programlarına yönelik olmuştur. 17. yüzyılda Kopernik, Galilei, Descartes gibi ünlü matematikçilerin ortaya çıkmasıyla üniversitelerin gelişmesi hızlanmış; Newton, Bacon gibi doğa gözlemcilerinin de çalışmalarıyla akıl yürütme ve deneysel yöntemler ön plana çıkmaya başlamıştır. Bilimin uyanışı olarak nitelendirebileceğimiz bu dönem, uygulamalı bilimlerin ortaya çıkmaya başladığı ve uzmanlık okullarının oluşarak kilisenin nüfuzunun giderek azaldığı dönem olmuştur. 18. yüzyılda profesyonelleşme gibi eğilimler neticesinde, geleneksel üniversiteler yeni bilim dallarını ve bilimsel yöntemleri içermeye başlarken, 19. yüzyılda Almanya’da yeni bir model ortaya çıkmıştır (Wissema, 2009: 13-16).

17. yüzyılla birlikte asillerin ve zenginlerin çocuklarına has bir ayrıcalık haline gelen üniversite öğrenciliğinin toplumun her kesimine açılması 19. yüzyılı bulmuştur. Bilimsel bilgi üretimini ve evrensel eğitimi merkeze alan modern üniversite ise Almanya’da doğmuştur. 20. yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte bilimsel öncülüğünü Amerikan üniversitelerine devreden Alman üniversiteleri, üniversite anlayışının

yeniden şekillenmesini gündeme getirmiştir. Kitleleşmeye başlayan yükseköğretimle her bireye öğretim hakkının verilmesi amaçlanırken, girişimci üniversite anlayışının yanı sıra yenilik, teknoloji, topluma katkıda bulunmak gibi yeni görevler üniversitelere tanımlanmıştır. Piyasanın isteklerine talep vermeyi amaçlayan girişimci üniversite anlayışı ile ‘bilim için bilim’ anlayışından “pratik sorunların çözümü için araştırma” anlayışına geçiş başlamıştır. Girişimci Üniversite anlayışı her ne kadar ilk zamanlarda öğrenci azlığından dolayı elitist eğitim verse de, Fordist üretimden Esnek Üretim’e geçişle birlikte üniversite yönetiminden üniversite yönetişimi anlayışına geçişi başlatmıştır (Kavili, 2010: 4-7). 20. yüzyıla kadar ki dönemde birçok Kıta Avrupası Üniversitesi’nin Napoleon tarafından kapatılmasıyla devletin bir organı haline gelen Fransız Üniversiteleri, merkezi hükümetin ideolojisine göre elit kadrolar yetiştirmeye başlarken, farklı ülkelerden tepkiler oluşmaya başlamıştır. Aşağıda dünya genelindeki etkisi yüksek olan bazı Kıta Avrupası ve Anglo Sakson ülkelerinin yapısına değinilerek yükseköğretim sistemi hakkında genel bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır.

2.1.1. Fransız Tipi Üniversite

Kilise otoritesine tam bağlı, bürokrasi temelli ve ilk Fransız üniversitesi olması sebebiyle önem arz eden Paris Üniversitesi’nden, dönemin egemen gücünün beklentileri şu yönde olmuştur: Ulusal farklılıkları ortaya koymak, bölgesel gelenekleri ele almak ve kutsal kilise eğitimi gerçekleştirmektir (Günel, 2013: 26-27).

Kilisenin etkisini yok etmek amacıyla Napolyon tarafından kapatılan birçok Kıta Avrupası üniversitesi, 1808’de alınan kararla devletin bir organı haline getirilmiş; ilahiyat, hukuk, tıp, fen ve edebiyat fakülteleri birleştirilerek 1806’da İmparatorluk Üniversitesi kurulmuştur (Okçabol, 2007: 33). Böylece, tüm yükseköğretim kurumları bir çatı altına alınırken temel amaç, merkezi hükümetin ideolojisi doğrultusunda elit kadrolar yetiştirmek olarak tanımlanmıştır. Ancak diğer taraftan Günel (2013: 27) çalışmasında, bu uygulamayla kilisenin etkisinin yerini yeni aşırı merkeziyetçi yapıya bıraktığına dikkat çekmektedir. İmparatorluk Üniversitesi’nin ardından 1881’de yüksek öğretmen okulu, 1885’te milli mühendislik okulları daha sonra köprüler ve anayollar okulu ile maden okulu açılmıştır. 1896’da Fransa’da üniversitelere özerklik

verilmiş ancak üniversiteler akademik araştırmalarla ilgilenmemiş, fen akademileri akademik ve bilimsel araştırmaları üstlenmiştir (Okçabol, 2007: 33). Fransız modelinde öğrenciler askeri disiplin niteliğinde eğitim görürlerken, 19. yüzyılda Alman modelinin yaygınlaşmasıyla bu yöntem yavaş yavaş ortadan kalkmaya başlamıştır (Wissema, 2009: 16).

Bütün bunların yanı sıra, Fransa Academia denilen bölgelere ayrılmış, her bir bölgedeki eğitim kurumlarının denetimi için eğitim bakanı tarafından rektörler atanmıştır. Üniversitelerin tek işlevi öğretimle sınırlandırılırken, araştırma görevi müzelere verilmiş ve 1896'da ayrı ayrı üniversiteler kurulmuştur. Kutsal Roma İmparatorluğu Anayasası'nın Napolyon tarafından 1806'da ortadan kaldırılmasıyla, Alman üniversiteleri statülerini kaybetmiş ve toplam 22 Alman üniversitesi kapatılarak liseye dönüştürülmüştür. Böylece ileriki başlıklarda ele alınacak olan ve modern üniversite yapısını etkileyen en önemli değişiklik 19. yüzyılda Almanya'da meydana gelmiştir (Gürüz vd, 1994: 61-62).

20. yüzyıla gelindiğinde ise 1920'de enstitüler kurularak ardından yüksek teknoloji enstitüleri açılmıştır. Fransa'nın yükseköğretim sistemi; devlet denetimindeki üniversiteler, yüksekokullar ve teknoloji enstitüleri olarak yapılandırılarak, bazı yüksekokullar haricindekilere üniversite giriş sınavı sistemi uygulanmamıştır. Fransızlar sınavın, kazanılmış hakkın ihlali olduğunu savunmaktadırlar. Üniversitelerin yönetiminde ise 1968'de çıkarılan kanuna kadar rektör, milli eğitim bakanı tarafından atanırken, kanunla birlikte bu hak üniversitelere verilmiştir. Yükseköğretimde yetkinlik çalışmaları için ise Milli Yükseköğretim Konseyi ve Milli Değerlendirme Komitelerinin kurulmuş; 1990'da çıkarılan kanunla da merkezin etkisi azaltılmıştır (Okçabol, 2007: 33-34).

Fransa'da günümüzde zorunlu eğitim, 5 yıl temel eğitim ve 4 yıl orta öğrenim olarak toplam 9 yıldır. Orta öğrenimin ikinci kademesi olan ve zorunlu olmayan 3 yıllık eğitimi tamamlayan öğrenciler ise bakalorya sınavına girerek başarılı olmaları durumunda yükseköğretime girmeye hak kazanmaktadırlar (URL-7, 2014). Devlete bağlı ve özel olan çok sayıda yükseköğretim kurumu bulunan Fransa'da devletle ortaklık sözleşmesi yapan büyük okullar, üniversiteler ve teknik eğitim kurumları bulunmaktadır. Üniversiteye girişte bakalorya ya da eşdeğer yeterlilik belgesinin alınması yeterlidir (URL-8, 2014). “*Bakalorya; orta öğrenimi bitirme imtihanı ya da*

üniversitelerin verdiği en aşağı akademik payedir”. Türkiye’de ilk defa Galatasaray Lisesi’nde uygulanan bakalorya, Meşrutiyet döneminde yüksek idadilere başvurulabilme imkânı sunmuştur (URL-9, 2014).

Avrupa Yüksek Öğretim Alanı geliştirme çalışmaları için hazırlanan Bologna Süreci’nde, Fransız yükseköğretiminin yapısı lisans, master ve doktora anlamına gelen LMD sistemine uygun hale getirilmek için çalışmalara başlanmıştır. Bu çalışmalar neticesinde; Avrupa Kredi Transfer Sistemi (ECTS)’ne uygun olarak lisans eğitiminde 3 yıllık sürede 180 kredi, lisans kredisiyle birlikte yüksek lisans eğitiminde toplam 300 kredi eğitim almak gerekmektedir. Kısaca, bazı bölümlerin³ eğitim süreleri farklılıklar göstermekle beraber, Fransa’da üniversite eğitimi 3 yıl, yüksek lisans tıpkı Türkiye’deki gibi 2 yıl ve doktora ise 3-4 yıl sürmektedir (URL-7, 2014).

Merkeziyetçi yapıyı ifade eden Napolyon modeli ile özdeşleşmiş olan Fransız yükseköğretiminde 1984 yılında yeni bir yükseköğretim kanunu hazırlanmıştır. Yeni kanunla birlikte her üniversite yönetim, eğitim ve finans yönünden özerkliğe sahip olmuştur. Fransa’da akademik yönetim, Yönetim Konseyi, Bilimsel Konsey, Araştırma ve Öğrenci Yaşamı kurullarından oluşmaktadır. Ayrıca, Eğitim Bakanının başkanlık ettiği Yüksek Eğitim Konseyi bulunmaktadır. Eğitim Bakanı tarafından idare edilen kurumlar, bir direktör ve danışma konseyi tarafından yönetilirler. Direktör, Eğitim Bakanı tarafından atanır; Danışma Konseyi, öğrenciler, öğretim üyeleri ve diğer kurum çalışanları tarafından seçilmektedir. Fransa’da üniversiteler, yönetmelikleri hazırlayan, genel gidişatı tayin eden ve seçimle belirlenen Yönetim Konseyi, Bilim Konseyi ve Eğitim Üniversite İşleri Konseyi tarafından yönetilmekte; Üniversite Başkanı da bu üç konsey tarafından seçilerek Milli Eğitim Bakanı tarafından atanmaktadır. Mali yapıda ise üniversiteler, dört yıllık çalışma planlarını Bakanlığa sunarak ona göre ödenek almaktadırlar. Dört yılın sonunda üniversiteler, bağımsız otorite olan ve yükseköğretimin değerlendirilmesinden sorumlu tutulan Araştırma ve Yükseköğretim Değerlendirme Ajansı tarafından değerlendirilerek üniversitelerin planlarını gerçekleştirme performanslarını ölçmektedir. Yükseköğretim kurumlarının belli aralıklarla değerlendirilmesi gerektiğini ilke olarak

³ Örneğin; mühendislik bölümlerinde 2 yıl hazırlık ve 3 yıl mühendislik okulunda eğitim görülmekteyken, tıp fakültelerindeki eğitim süresi en az 9 yıl olarak belirlenmiştir.

kabul eden bu ajans aynı zamanda Avrupa Yükseköğretimde Kalite Güvence Ağı (ENQA) üyesidir (Küçükcan ve Gür, 2009: 104-105).

2.1.2. Alman Tipi Üniversite

Üniversite örgütlenmesinin kökeni olarak nitelendirilebilecek olan Humboldt kardeşler, dünyanın hemen her ülkesindeki yükseköğretim kurumlarını köklü şekilde etkilemişlerdir (Küçükcan ve Gür, 2009: 99).

Sanayi Devrimi'nin etkileri Almanya'da diğer ülkelere göre daha az hissedilmiştir. Diğer ülkelerde feodalizm varlığını devam ettirirken, Almanya'nın yeniden üretilmesini isteyeceği bir ideolojisi ya da merkezi bir otoritesi bulunmamaktaydı. Model olarak da İngiliz tipi kültür temelli üniversite modeline benzemekteydi. Napolyon'a yenilen Prusya'nın topraklarının yarısını 1806'da kaybetmesinin ardından, üniversitelerin toplum üzerindeki etkilerini çok iyi analiz edebilen Napolyon, ilk olarak işgal ettiği topraklardaki 22 üniversiteyi kapatarak, lise seviyesine düşürmüştü ve bunları devlet kurumuna dönüştürmüştü. Bu şartlar altında ayakta kalmaya çalışan Almanya, 1809'da Üniversite Reformunu gerçekleştirerek Alman eğitim sistemini ve Berlin Üniversitesi'ni kurması için Humboldt'u görevlendirmiştir. Napolyon tarafından kapatılan Halle Üniversitesi yetkilileri Prusya Kralı'nın desteğiyle, Berlin eğitim sistemini yeniden organize etmek için çalışmaya başlamışlar ve ardından Wilhelm von Humboldt (1810 Şubat- 1810 Nisan), Kral tarafından Berlin Üniversitesi'ni kurmakla görevlendirilmiştir. Humboldt'un ortaya koyduğu ilkeler (Gürüz vd, 1994: 62), modern üniversitenin en önemli kurumsal yapısını oluşturmuştur.

“Üniversite, tüm bilim alanlarındaki eğitim-öğretimin, araştırma faaliyetleri ile birlikte ve bir bütünlük içinde yürütüldüğü bir kurumdur...Üniversitenin sahibi devlet değil, millettir; devletin görevi öğretim üyelerini atamak, bunların maaşlarını ödemek ve çalışmalarını için gerekli olan özgürlük ortamını oluşturmaktır”.

Humboldt ile birlikte, senato, fakülte gibi akademik organlar ve profesörlük gibi unvanlar kurumsallaşırken; araştırma, Alman üniversitelerinin işlevleri arasına

girmiştir. Kişilerin kendilerini tanımalarını ve geliştirmelerini sağlayan, öğretim üyelerinin öğretme özgürlüğünün olduğu ve öğrencilerin de öğrenme özgürlüğünün olduğu eğitimi savunduğu Humboldt'un bazı fikirleri uygulamaya konulamamış ancak araştırma ve öğretimin birliği ilkesi günümüze kadar ulaşmıştır (Gürüz vd, 1994: 62).

Modern üniversitenin ilk örneği olarak kabul edilen ve 1810 yılında Wilhelm von Humboldt tarafından kurulan Berlin Üniversitesi, bilgi aktarma odaklı olan eski üniversite geleneğinden, araştırma odaklı olması özelliğiyle ayrılmaktadır. Humboldt Modeli, üniversitelere “araştırma kurumu” kimliği vermenin yanı sıra, doğayı keşfetmeyi görev edinmiş, ulusal dilleri kullanarak modern bilim yöntemini uygulamıştır. Ulus-devletin gelişimiyle insan gücüne artan ihtiyacı karşılama ve milli kültürü koruyarak aktarma hedefi, Napolyon sonrası Avrupa üniversitelerinin temel işlevi olmuştur (Çetinsaya, 2014: 22-23).

1830-1840 yıllarında çok sayıda bilim insanının liberal ve devrimci hareketlere katılmasıyla Avrupa'nın diğer ülkelerine Almanya'dan gerçekleşen göç, diğer ülkeleri etkileyerek Alman üniversite tipinin yaygınlaşmasını sağlamıştır. Göç edilen ülkelerde ise yeni disiplinlerin kurulmasına imkân sunmuştur (Günel, 2013: 27-30).

“Humboldt Üniversiteleri, bilim için bilim'in tapınaklarıdır ve hedefleri bilimsel ilerlemedir” felsefesini benimseyen Humboldt Üniversitelerinde eğitim, 19. yüzyıldaki milliyetçilik akımının etkisiyle ulusal dilde yapılmaya başlanmış, Almanca en önemli bilim dillerinden bir olmuştur. Milliyetçilik hoşgörü ile karşılanırken I. Dünya Savaşı'nın ardından üniversiteler yabancı öğretim üyelerini ihraç ederek, milliyetçiliğin keskinleşmesine sebep olmuştur (Wissema, 2009: 15-16). Alman üniversiteleri, 1933'te Nazilerin iktidarı ele geçirmesine kadar dünyanın en üst düzey üniversiteleri olmuşlar, özellikle de Humboldt zamanında, bilimsel araştırmalar yapılan yerler olarak devam etmişlerdir. Ancak Nazi iktidarıyla birlikte özellikle Musevi profesörler ülkeden tasfiye edilirken, üniversiteleri kendi amaçları için kullanan ırk, din ve siyasal anlayışta aynı olmayanları abluka altına alan anlayış hakim olmuştur (Okçabol, 2007: 36-37).

Almanya'da geleneksel, uygulamalı bilimler, öğretmen yetiştirme kolejleri, ilahiyat ve sanat müzik kolejleri olmak üzere beş tür yükseköğretim kurumu vardır. Öğrencilerin

yaklaşık üçte biri geleneksel üniversite dışındaki yükseköğretim kurumlarında eğitim öğretim görmektedir. Bununla birlikte Almanya’da toplumsal dinamiklere göre devamlı olarak eğitim kanunları değişmektedir. Örneğin en son 1998’de kabul edilen Yükseköğretim Kanunu, lisans ve lisansüstü derece sistemiyle Amerikan modeline yönelmiştir. Bununla birlikte uluslararasılaşmayı kolaylaştırmak ve uluslararası öğrenci sayısını artırmak hedeflenmiştir. Fransa’da olduğu gibi Alman Anayasası’nda yükseköğretimle ilgili bir madde bulunmamaktadır. Eğitim sorumluluğu eyaletlerindir ve her eyalet kendi yükseköğretim yasasını hazırlamaktadır. 16 eyaletin yükseköğretimden sorumlu bakanlarından oluşan Bakanlar Komitesi tavsiye işlerini yürütmektedir. Alman üniversitelerindeki öğretim üyeleri istediklerini araştırma konusunda serbesttirler ve devlet memurudurlar. Alman üniversiteleri devletle sözleşmeli kamu okullarıdır ve gelirlerinin çok büyük çoğunluğu devlet tarafından karşılanmaktadır. Üniversitede rektör, öğretim üyeleri tarafından seçilirken, Eğitim Bakanı tarafından en az iki yıllığına atanmaktadır. Profesör, öğrenci ve idari personelin bulunduğu komite tarafından seçilen Başkan ise en az dört yıllığına atanmaktadır. Eğitim Bakanı tarafından her üniversiteye bütçeyi dağıtan ve kurumu denetleyen bir Kanzler atanmaktadır. Dolayısıyla Rektör, akademik lider olurken; Kanzler idari ve mali işler lideri olmaktadır (Küçükcan ve Gür, 2009: 99-102).

Günümüzde Almanya’da zorunlu eğitim, 6 yaşında başlayarak yaklaşık 9 yıl devam etmektedir. Farklı alanlarda birçok bölüme ayrılan ortaöğretim, her bölümün ayrı ayrı sertifikası bulunmaktadır. Zorunlu eğitimden sonra (15 yaş) ortaöğrenimin ikinci aşamasına geçilmekte ve buradan mezun olmak yaklaşık 18-19 yaşlarına denk gelmektedir (URL-10, 2014). Bu eğitimlerin sonucunda Abitur sınavında başarılı olan öğrenciler herhangi bir yükseköğrenim kurumuna devam etme hakkı kazanmaktadırlar. Hem lise bitirmek için hem de üniversiteye girmek için kullanılan ve bir tür olgunluk sertifikası olan Abitur belgesine sahip olanlar doğrudan üniversiteye geçebilmektedirler (Küçükcan ve Gür, 2009: 100). Genel olarak değerlendirildiğinde, Alman üniversiteleri bilim ve araştırma üzerine kurulu, bazı bölümler haricinde genellikle 4 yıllık fakültelerden oluşan kurumlardır (URL-11, 2014).

2.1.3. ABD Tipi Üniversite

Wilhelm von Humboldt fikirleri en çok Amerikan üniversitelerini etkilemiştir (Gürüz vd, 1994: 62). Amerikan üniversite modeli, günlük yaşamın gereksinimlerine göre çeşitli üniversite modelleri arasında kendi modelini oluşturmayı seçerek kapitalizmin de etkisiyle piyasa merkezli üniversite modelini kurmuştur. Amerika’da üniversitelerin ilk kuruluşu, İngiltere’den göç edenlerin 1636 yılında kurdukları ve başlangıçta tek amacı papaz yetiştirmek olan Harvard Koleji’dir. Lise statüsündeki kolej zamanla Harvard Üniversitesi olarak geliştirilmiştir. 1783 yılında Amerika’nın bağımsızlığını kazanmasıyla üniversite misyonu kazanılmaya ve toplumun yapısına özgü özellikler ortaya çıkmaya başlarken, Fransa’dan gelenlerin kuzey kesimlerde üniversite kurmasıyla kıtadaki üniversiteler çoğalmaya başlamıştır. Güney’deki köleci sistemde kültür-bilgi modelini uygulayan İngiliz üniversite sistemi, başlangıçta elit kesimin eğitilerek kültürlü hale gelmesini amaçlamıştır. Dolayısıyla elit kesim düşünsel olarak güçlenirken, sınıfsal farklılıklar söz konusu hale gelmiştir. Kuzey’de ise Fransızlar tarafından bürokrat yetiştirmek amaçlı kurulan üniversiteler açılarak daha eşitlikçi, lâik ve demokrat bir sistemin sağlanması amaçlanmıştır. 1865 yılında iç savaşın sona ererek birliğin sağlanmasıyla; Kuzey ekonomik olarak Güney’in önüne geçmiştir. Bu durum üniversite sisteminde de değişikliklere sebep olmaya başlamış; Kuzey’deki üniversite modeli tüm ülkede yaygınlık kazanmaya başlarken, Güney’de İngiliz-Fransız etkisiyle karma model sürdürülmeye, böylece hem bürokrat yetiştirmek hem de kültürlü elit yetiştirmek birlikte devam ettirilmeye çalışılmıştır (Günel, 2013: 32-35).

Amerikan üniversiteleri, bir yandan Humboldt üniversite modelinden etkilenirken, diğer yandan; kendi özgürlüklerini yaratarak elitlerin yanında halkı da eğitmeyi hedeflemiştir. 19. ve 20. yüzyıla gelindiğinde onu ileriye taşıyan en önemli özelliğin araştırmaya önem vererek toplumun her kesimiyle ilişki kurmuş olması dikkat çekmiştir (Çetinsaya, 2014: 23-24). Harvard, Yale ve Princeton üniversitelerinden sonra, Massachusetts Institute of Technology (MIT 1860), Johns Hopkins (Araştırma Üniversitesi-1867), Cornell (1868), Clark (1887), Chicago (1890), Berkeley (1868) ve Stanford (1895) üniversiteleri kurulmuştur (Gürüz vd, 1994: 62). Bu hedefler doğrultusunda; eyaletlere kampüs kurmaları için büyük topraklar bağışlanarak çok sayıda üniversite ve kolej kurulması sağlanmış, eyaletlerdeki bütün vatandaşlara

ulaşmayı amaçlayan programlar başlatılmış, üniversitelerin yerel hükümetlere danışmanlık yapmasına imkân tanınmıştır. Amerikan üniversite modeli, toplumun her türlü ihtiyacını karşılamayı kendisine misyon edinerek, üniversite-tarım/sanayi/sivil toplum/devlet ilişkilerine önem vermiştir (Çetinsaya, 2014: 23-24).

Günel (2007: 38), 18. yüzyılda yatılı okullarla birlikte öğrencinin ilgisine yönelik derslere ağırlık verilmeye başlandığına, seçmeli derslerin açıldığına ve diğer taraftan da gençler üzerindeki denetimin zayıflamasıyla üniversitelerde dini havanın kaybolmaya başladığını ifade etmektedir. Bütün bunların yanı sıra Amerikan üniversitelerinde 1850’li yıllarda karma eğitime başlanmış, yetişkinlere yönelik eyalet okulları kurulmuş, 1965 yılına kadar Afrikalı Amerikalılar üniversitelere alınmamış ve II. Dünya savaşı sonrasında bu durumları eleştiren akademisyenler görevden alınmıştır (Okçabol, 2007: 37-48).

ABD’de demokrasinin kamu tarafından sağlanacak eğitimle gerçekleşeceği inancı hâkim olduğundan devlet üniversitelerine de ağırlık verilmiştir. İlâveten; ABD’nin toprak yapısı, ekonomik ve bölgesel sebeplerden dolayı bölgesel üniversiteler kurulması için karar alınmış ve 1784’te New York Eyalet Üniversitesi açılmıştır. Daha sonra ise askeri akademiler, öğretmen ve mühendislik okulları açılmıştır (Okçabol, 2007: 37-38).

Amerikan üniversitelerinin dünya yükseköğretime yaptığı en önemli katkılardan biri Amerikalı reformcuların üniversite ve toplum arasındaki bağlantıyı öne çıkarmasıdır. Topluma hizmet anlayışıyla birlikte, üniversitenin endüstri ve tarımla doğrudan bağlantıları öne çıkmıştır. Abraham Lincoln’un 1862 yılında imzaladığı Morrill Yasası; üniversitelerin doktor, mühendis yetiştirmesinin ötesinde mekanik, tarım ve üretimle ilgili bölümlerin açılarak toplumun ekonomik ihtiyaçlarını karşılamasını sağlamıştır. Bu yasayla birlikte üniversite toplumun her kesimine kapılarını açmıştır. Böylece yükseköğretim kurumları müfredat açısından çeşitlenmiş, öğrenci profili heterojenleşmiş, üniversitenin hizmet işlevi ön plana çıkmaya başlarken Amerikan yükseköğretim sistemi dünyaya yayılmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasındaki son otuz yılda federal hükümet üniversiteleri savunma, bilim teknoloji ve sağlık alanlarında desteklemeye başlamış; destekler araştırma ve milli güvenlikle ilgili alanlarda lisansüstü programlara yoğunlaşmıştır. 1970’li yıllarda federal burs ve kredilerle

yükseköğretim öğrencileri desteklenmeye başlamış, ön lisans düzeyindeki öğretim kurumlarının sayısı giderek artmıştır. Bu otuz yıllık dönem öğrenci sayısında ciddi oranda artış yaşanmış, ortalama her hafta okul açılmıştır. Amerika'daki çoğu üniversite büyük şehirlerden uzak kentlerde kurulmuştur. Bu durum; büyük şehir yaşamına duyulan güvensizlik ve gençlerin büyük şehirlerde yozlaşacakları inancını yansıtmaktadır. Fransa ve Almanya'daki gibi Amerikan Anayasası'nda da yükseköğretimle ilgili bir madde bulunmamaktadır (Küçükcan ve Gür, 2009: 88-90).

II. Dünya Savaşı sonrasında ABD'de üniversite eğitimi elitlere özgü olmaktan çıkarılarak, egemen ideoloji olan piyasa temelli anlayışa geçilmiştir. Piyasaya yönelik bölümler açılmaya, sadece o işi bilen mezunlar verilmeye başlanmıştır. Amerikan sisteminde en başından beri özel üniversiteler olduğu için üniversiteler işletme haline kolaylıkla getirilmiştir. 1929 ekonomik kriziyle birlikte üniversitelere kamudan ayrılan payın düşmesiyle, piyasaya uyum sağlamaya başlayan üniversiteler, sadece ders vermek değil, yerleşkelerini kiralayarak, logolarını satarak da gelir elde etmeye başlamışlardır. Dolayısıyla; Amerikan üniversite sistemindeki amaç egemen ideoloji olan piyasayı en baş konuma getirerek, piyasaya eleman yetiştirmek ve piyasadan kazanç elde etmektir (Günel, 2013: 32-35).

Amerikan yükseköğretiminin en belirgin özelliği merkezi yükseköğretim sisteminin olmayışıdır. Adem,-i merkezîyetçi yapıyı benimseyen ülke yeniliği teşvik etmekte ve kurumlar arasında rekabeti artırmaktadır (Küçükcan ve Gür, 2009: 91). Amerika zaman içerisinde üretimin artması için bilimsel gelişmelere ihtiyaç olduğuna kanaat getirerek, bilgi temelli Alman üniversite modelini uygulamaya başlamıştır. Kısa sürede ABD dünyada bilimsel gelişmelerin temeli haline gelirken, sadece yüksek lisans ve doktora eğitimleri veren araştırma üniversiteleri kurulmaya başlanmıştır (Günel, 2013: 32-35). Amerikan üniversite modeli zaman içerisinde dünya modeli olan Alman üniversitelerinin yerini alarak, küreselleşmenin de etkisiyle bugün dünya akademisine egemen olmuştur. Charles M. Vest (2007), Amerikan üniversite modelini başarılı yapan özellikleri; kurumsal çeşitlilik, geniş özgürlük, esneklik, rekabet ve büyük finansal destek olarak belirtmiştir (Akt., Çetinsaya, 2014: 25). Dolayısıyla Amerika'da gelenekse olarak üç tarz sistem vardır: bunlar; İngiliz tarzı eğitim veren kolejler, Alman araştırma tarzı araştırma üniversiteleri ve ön lisans düzeyinde eğitim

veren yüksekokullardır. Bu geleneksel sistemleriyle Amerika, yükseköğretimde çeşitlilik konusunda dünyada eşsiz konumdadır (Küçükcan ve Gür, 2009: 91-92).

Amerika, eğitimde yönetimi eyaletlere devretmiş bir sistem uygulamaktadır. Her eyalet kendi eğitim sistemine uygun olarak örgütlenme hakkına sahiptir. Dolayısıyla; Amerika’da 50’nin üzerinde farklı eğitim sistemi bulunmaktadır. ABD’deki eğitim sistemi günümüzde; ilköğretim (4/5-12 yaş), ortaöğretim (12-16 yaş) ve ortaöğretim sonrası olarak üç bölüme ayrılmaktadır. Zorunlu eğitim eyaletlere göre değişmekte ancak en az 10 yıl olarak gerçekleştirilmektedir. Ortaöğretim sonrası eğitim liseden sonraki 2 yılı kapsamakta ve mesleki eğitim almak isteyenler tercih etmektedir. ABD’de ön lisans eğitimi veren toplum ve meslek yüksekokulları, lisans derecesi veren 4 yıllık kolejler diğer adıyla müstakil yüksekokullar ve üniversiteler olmak üzere 3 tip yükseköğretim kurumu bulunmaktadır (Güçlü ve Bayrakçı, 2004: 52-55). Amerika’da 4 yıllık lisans programı için genellikle “kolej” kelimesi kullanılır. Kolej, lise veya ortaöğretim anlamına gelmemekte aksine; öğrenci 17-18 yaşında iken kolej eğitimine başlamakta ve iki yıllık kolej/ dört yıllık kolej/ lisans derecesi alabilmektedir. Bu dereceleri sunan okullara lisans okulları diğer bir ifadeyle kolej denilmektedir. Kolejlerin bazıları üniversitelerden bağımsızken, bazıları üniversitelerin bir parçası şeklindedir. Bazı kolejler lisansüstü eğitim de verirken, lisansüstü eğitimler genellikle üniversiteler tarafından sunulmaktadır (URL-12, 2014).

ABD’de yükseköğretimin finansmanında kamu paylarının düşürülerek kurumsal performansa kaynak dağıtımı gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte yükseköğretim almak isteyen herkesin seçebileceği çeşitlilikte yükseköğretim kurumu vardır. Öğrencinin yetenek ya da başarı sınavından aldığı puanlar, lisedeki puanları ve öğretmenlerinden alınan tavsiye mektuplarına göre yerleştirme yapılmaktadır. Diğer taraftan ABD üniversiteleri, merkez tarafından yönetilmezler. Özel okullar yönetim kurullarının elindeyken; kamu okulları mütevelli heyeti tarafından yönetilmektedir. Diğer ülkelerden farklı olarak; üniversitelerdeki sürekliliğin sağlanması için yönetim 12 yıl gibi uzun süreliğine atanmaktadır. Rektör üniversitenin başkanıdır ve günlük işlerin yürütülmesini sağlamaktadır eve karar verme süreci genellikle katılımcılığa bağlıdır. Akreditasyon kurumları tarafından değerlendirilen üniversitelerin federal hükümetlerden fon almasında buradan gelen raporlar önem teşkil etmektedir (Küçükcan ve Gür, 2009: 95-98).

2.1.4. İngiliz Tipi Üniversite

Sanayi devriminin ilk tamamlandığı ülke olan İngiltere’de ilk üniversiteler de sanayi devriminin gereksinimlerine göre şekillenmeye başlamıştır. Oxford ile başlayan üniversite geleneği Cambridge’in açılmasıyla devam etmiştir. Buradaki İngiliz geleneği yerel kilisenin üstünde, aristokrasiye bağlı seçkin bir kilise zümresini yetiştirmektir (Günel, 2013: 23-26). 16. yüzyıla kadar kilisenin egemenliği devam etmiş, manastırların güç kaybetmesiyle üniversitelerden de kiliselerin etkisi zamanla kalkmaya başlamıştır. Zaman içerisinde, Oxford ve Cambridge İngiltere’de yükseköğretimin geleceğini belirleyen iki ana kurum olmuştur (Okçabol, 2007: 35).

İngiliz sistemindeki ikinci bir gelenek; Londra Kraliyet Topluluğu ve Ay Topluluğu olarak adlandırılan üniversite dışında gelişen bilimsel topluluklardır. Londra Kraliyet Topluluğu’nun amacı mekanik ve uygulamalı bilimleri geliştirmek olarak açıklanmıştır. Ay Topluluğu ise; dolunay akşamları toplanarak, bilimsel araştırmalar yapan ve bu araştırmalarının sonuçlarını üretime uygulamak isteyen bilim insanlarından oluşmuştur. Örneğin; adı buhar makinesiyle anılan James Watt bu topluluğun üyesi olmuştur. İngiltere’de doğrudan üretime yönelik bölümlere karşı “basit/aşağı bölüm” algısı hâkimken James Watt, buluşlarının aşağı görüldüğü üniversiteden ayrılmıştır. Daha sonraki dönemlerde sanayi devrimiyle birlikte hem teknik hem bilimsel ilerlemeler üzerinde çalışılmaya başlanmıştır. Londra⁴ ve Manchester Üniversiteleri bu birleşmeye en güzel örneklerdir. Bu birleşimin sonucunda yeni bir burjuva sınıfı oluşmuş ve bunların kültür eksikliği birleştirilen bu kurumlarda giderilmeye çalışılmıştır. Fakat aynı zamanda, egemen ideolojinin eğitimi ve bilgi üretimi ikilemi varlığını sürdürmeye devam etmiştir (Günel, 2013: 23-26). Diğer taraftan Cambridge Üniversitesi, halk için üniversite dışında kurslar açmış, 1905’te çalışanlara yükseköğrenim imkanları oluşturulmuş, 1917’de mektupla öğretim uygulamasına geçilmiş ve 1969’da Açık Üniversite kurulmuştur. 1988 Reformuyla daha önce bağış komitesi tarafından dağıtılan üniversitenin kaynağı Üniversite Fon Kurulu tarafından dağıtılmaya başlanarak, yükseköğretim kurumları personel ve program bakımından özerk konuma getirilmiştir (Okçabol, 2007: 35).

⁴ 1820’de kiliseden bağımsız olarak kurulan bir kolej, 1836’da Londra Üniversitesi’ne dönüşmüştür (Okçabol, 2007: 35).

İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'dan oluşan Birleşik Krallık' ta merkezi hükümet, eğitim sorumluluklarını yerel yönetimlere bırakmıştır. Ayrıca üniversitelerin tamamı özel sektör tarafından idare edilmektedir. Fransa, Almanya ve ABD'de olduğu gibi İngiltere'de de yükseköğretim anayasal bir konu olarak ele alınmamıştır (Küçükcan ve Gür, 2009: 105).

İngiltere'de bugün uygulanan eğitim sistemine bakıldığında; ilköğretim 5-11 yaşları arasını, ortaokul ise 11-16 yaşları arasındaki çocukları kapsamaktadır. Bu iki dönemdeki 5-16 yaş arası eğitim zorunludur. Zorunlu eğitim sonrasında öğrencilere sertifika verilmektedir. Öğrenciler zorunlu eğitimi bitirdikten sonra ileri düzey eğitim diplomasını alabilmek için sınava girmeye hak kazanmakta ve bu sınav sonucuna göre yükseköğretime devam edebilmektedirler. Üniversiteye yerleşirken bu diploma notu geçerlidir. İngiltere'de üniversiteler 1988 Eğitim Reformuyla birlikte yönetim ve idari olarak özerkliklerini almışlardır (URL-13, 2014). İngiltere'de üniversite sistemi; lisans (undergraduate) ve yüksek lisans-doktora (postgraduate) olarak ayrılmakta; lisans eğitimi genel olarak 3 yıl sürmektedir. İngiltere'de üç dönemli bir eğitim sistemi vardır. Yüksek lisans genellikle bir senede tamamlanırken, doktora programı ders dönemi içermediğinden üç yılda tamamlanmaktadır (URL-14, 2014). İngiltere'de üniversiteler genellikle kendi giriş sınavlarını yapmaktadırlar. Buralara başvurularda A düzey notlar, niyet mektubu ve referans mektubu önemlidir. 1992 yılına kadar tek bir yükseköğretim politikası yürüten Birleşik Krallık'ta bu yıldan sonra ayrı ayrı fon konseyleri oluşturularak bu konseyler hükümet tarafından kontrol altına alınmıştır. Her üniversite Yöneticiler Kurulu ve akademisyenlerin olduğu Senato tarafından yönetilmektedir. Üniversitenin akademik ve idari yönetici rektöre karşılık gelen Vice-Chancellor' dur ve rektör, Yöneticiler Kurulu tarafından belirlenmektedir. Mali yönden yükseköğretim; bağışlar, araştırma gelirleri ve uluslararası öğrencilerden alınan harçlar gibi çok farklı kaynaklardan sağlanmaktadır. Bununla birlikte, İngiliz Yükseköğretim Fon Konseyi tarafından kaynakların dağıtımında, öğrenim yılını tamamlayan öğrenci sayısı, ödeneklerin hesaplanması, üniversitenin bulunduğu yer, özürlü ve dezavantajlı öğrenci sayısı gibi özellikler dikkate alınmaktadır (Küçükcan ve Gür, 2009: 106-107).

2.1.5. Sovyet Tipi Üniversite

1917 Ekim Devrimi ile birlikte Çarlık Rusya'sında ilk kez sosyalizm kurulmuş, sermaye yerini emeğe bırakmıştır. Bu dönemde Çarlık Rusya'sında eğitim çok geri bulunmakta ve kurulu olan üniversitelerde İngiliz tipi kültür temelli model yaygın olarak uygulanmaktaydı. Sovyet Devrimi, sermayenin egemenliğindeki yaşam tarzından, emeğin egemenliğindeki yaşam tarzına geçişi temsil ettiği için üniversitelerde de üretim temelli eğitim ortaya çıkmıştır. Devrimden sonra tüm üniversiteler Merkezi Eğitim Bakanlığı çatısı altında birleştirilmiş, ardından eğitim kadınlara ve emekçilere açılmıştır. Bu model zamanla tüm sosyalist ülkelerde uygulanmaya başlamıştır (Günel, 2013: 30-32).

İlk Rus üniversiteleri, Almanlar ya da Almanya'da okuyan Ruslar tarafından kurulmuştur. 1755'te Moskova Üniversitesi ile üniversite öncesi eğitimi almamış olanları üretim içinde tutarak üretimi artırmak için işçi fakülteleri kurulmuştur. Böylece işçiye ve köylüye kapalı olan üniversiteler, Ekim Devrimiyle birlikte işçilere açılmış, öğrenci sayısında hızla artış yaşanmıştır. 1922'de üniversitelerin devlet denetimine girmesiyle fabrikalarla işbirliği yaparak üretim, eğitim ve uzmanlık merkezli yeni birçok sayıda yüksekokul açılmıştır. Ayrıca, işçilerin eğitim konusundaki gelişmeleri devam ederken, 1946'da üniversiteler işçi sendikasının denetimine girmiştir. 1949'da ise 31 yeni üniversite, havacılık, ulaşım, sağlık alanlarında çok sayıda yeni enstitüler kurularak, bilim insanı yetiştirme sayısı hızla artmış, bu sayı 1955'te ABD'yi geçmiştir (Okçabol, 2007: 48).

Rusya'da eğitim sistemi bugün, genel ve mesleki eğitim olmak üzere iki aşamalıdır. İlk genel eğitim 4 yıl ve temel genel eğitim 5 yıl, toplamda 9 yıllık zorunlu eğitim vardır. Temel genel eğitim sonrasında girilen sınavda başarılı olanların mesleki eğitim görmesi uygun duruma gelmektedir. Tamamlama ortaöğretimi olarak adlandırılan bu eğitim 2 yıl ve isteğe bağlıdır. Bu 11 yıllık eğitimi tamamlayanlara 'genel ortaöğretim sertifikası' verilerek üniversiteye devam edebilmelerine imkân sağlanmaktadır. Rusya'da üniversite eğitim süreleri 2 ile 6 yıl arasında değişirken, üniversite seviyesinde olan ve olmayan yükseköğretim kurumları bulunmaktadır. Mezunlar şu diploma ve dereceleri hak kazanmaktadırlar: Intermediate Diploma (en az iki yıllık bir çalışma), Bakalavr Derecesi (en az dört yıllık bir çalışma), Specialist Diploma (5-6

yıllık bir çalışma), Magistr Derecesi (4 yıllık Bakalavr mezunu olarak 2 yıllık bir çalışma). Lisansüstü eğitim olarak en az 3 yıllık süren Candidate of Sciences (doktora-PhD) ve daha ileri düzeyde çalışma ve araştırma sürecinden sonra elde edilen Doctor of Sciences (doktor) dereceleri vardır (URL-15, 2014).

Wissema (2009) üniversiteleri üç kuşağa ayırmaktadır. Ortaçağ üniversitelerini birinci kuşak, Humboldt üniversitelerini ikinci kuşak, günümüzde ilk örnekleri ortaya çıkan ve yakın gelecekte kurumsallaşacak olan üniversiteleri üçüncü kuşak üniversiteler olarak tanımlamaktadır. Günümüzde üniversitelerin daha çok mali kaynak oluşturarak girişimci olmaları beklenmekte, doğayı keşfetmekten ziyade değer yaratmaya yönelik bir rol üstlenerek disiplinlerarası yöntem ve girişimci yetiştiren eğitim sistemiyle, küresel yönelim ve profesyonel yönetimi hedeflediği vurgulanmaktadır (Akt., Çetinsaya, 2014: 24-25).

Genel hatlarıyla değinilen dünyada üniversitelerin gelişimi özetlendiğinde; üniversiteler, 17. yüzyıldan itibaren İspanyol sömürgeciler ve Katolikler tarafından Filipinler ve Lâtin Amerika ülkelerine taşınmıştır. Fransızlar ve İngilizler sömürgeleştirdikleri ülkelere üniversiteyi götürmüş, üniversitenin dünya üzerinde yaygınlaşması 19. yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarına denk gelmiştir. Avustralya’da 1850’de Sidney ve Melbourne, 1869’da Yeni Zelenda’da Otago İngilizler tarafından kurulmuştur. Hindistan’da 1857’de Kalküte, Bombay ve Madras, Tayland’da 1915’de Chulalongkorn, Japonya’da 1897’de Kyoto ve daha birçok üniversitenin kurulması, 1900’de İstanbul Darülfünun’un faaliyete geçmesi, yükseköğretimin dünya üzerinde hızla yaygınlaşmasını göstermektedir. Üniversite öğretim üyeliği uzun yıllar, elit kesimlere yönelik olarak algılanmıştır. 1936’da Madrid Üniversitesi’nde yapılan konuşmada bu sistem eleştirilirken, üniversitelerin halka açılması II. Dünya Savaşı’ndan sonra hızlanmıştır. 1945-1957 yılları arasında tüm dünya üniversitelerinde idari ve akademik yapılar daha da resmileşmiştir. Araştırmaların sonuçlarının yansıtılmasına yönelik revizyonlar yapılmış, öğretim üyelerinin yetiştirilmesi için çalışılmaya başlanmış, öğrenci işleri kendisine idari yapı içerisinde önemli derecede yer edinmiştir. Çeşitli ülkelerde mevcut kampüsler büyütülmeye ve yenileri kurulmaya başlanmış, örneğin Almanya’da 1960-1975 yılları arasında 20 yeni üniversite kurulmuştur. Öğrenci sayıları hızla artarken, tüm halka ve kadınlara yükseköğretime girişte fırsat eşitliği tanınmıştır. Bütün bu gelişmeler

neticesinde üniversiteler, milli sosyo-ekonomik gelişmeleri etkilemeye başlarken, kurumlar tarafından desteklenen araştırma projeleri kurumsallaşmaya başlamıştır (Gürüz vd, 1994: 64).

Üniversiteler, eğitim, öğretim, bilimsel araştırma ve yayın yapan kurumlardır. Bu işlevleri yerine getirmek amacıyla kurulan yükseköğretim kurumlarından aynı zamanda toplumun sorunlarını da çözüme kavuşturma beklentisi bulunmaktadır. Bu kapsamda toplumlar, üniversitelerin temel işlevlerini kendi ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayacak önceliklere göre belirlemişlerdir. Yukarıda ayrı başlıklar altında değerlendirilen ülkeler kısaca özetlendiğinde; İngiliz üniversiteleri, öğrencilere genel ve mesleki bilgilerin yanı sıra kendi öz kültürleri ile kişilik biçimlendirme eğitimi verirken, Alman üniversiteleri, Wilhelm von Humboldt'un etkisiyle bilimsel araştırma yapan kurumlar olarak görev üstlenmişlerdir. ABD'de ise üniversitelerin öncelikleri toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak iş dünyasının temsilcileri tarafından belirlenirken; Fransız üniversiteleri 1968 yılına kadar sadece toplumsal düzeni koruyacak ve devletin devamlılığını sağlayacak bireyler yaratan kurumlar olarak görev yapmışlardır. Doğu ülkelerinde ise üniversitelerin temel işlevi mesleki ve ideolojik eğitimi vermektir. Bütün bu kapsamda İngiltere, Almanya ve ABD, idealist üniversiteler olarak nitelendirilirken; Fransa ve Doğu ülkeleri faydacı üniversiteler olarak nitelendirilmiştir (Baskan, 2001: 23).

2.2. Dünya Üniversiteleri Sıralama Sistemleri

Üniversite sayılarının artmasıyla birlikte üniversitelerin performanslarının ve gelişimlerinin değerlendirilme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla dünyanın farklı yerlerinde farklı kriterlere göre oluşturulmaya başlayan sıralama sistemleri üniversite sıralamalarında öncü olmuşlardır. Bu çalışmada günümüzdeki üniversiteleri sıralayan sıralama sistemlerinden en popüler olanlarına odaklanılmaktadır. Türkiye’deki üniversitelerin dünya ile uyumlu ve rekabet edebilir konuma ulaşmasında bu sıralama sistemlerinin kriterlerinin dikkate alınması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Aynı zamanda; Türkiye’de ODTÜ tarafından oluşturulan URAP sistemi araştırılarak, diğer sistemlerle karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

Dünyada yaklaşık 20 bin üniversite vardır ve bunlar içerisinde Türk üniversiteleri hızla üst sıralara yükselmektedir. Temmuz 2012 URAP verilerine göre; Dünya genelinde 8 kurum tarafından yapılan dünya üniversiteler sıralamasında tüm sıralamaların en az birinde ilk 500’e giren Türk üniversiteleri; İstanbul, Ankara, ODTÜ, Hacettepe, Gazi, Ege, Bilkent, İTÜ, Boğaziçi ve Sabancı üniversiteleridir. Amerika ve Avrupa’nın büyük üniversitelerinin bilimsel bilgi üretme, yeni buluşlar gerçekleştirme, yeni iş imkânları oluşturma gibi rollerde etkili olması ülkelerin gelişmesinde üniversitelerin ne derecede etkili ve önemli olduğunu gündeme getirmiştir. Böylece; üniversitelerin araştırma ve geliştirme faaliyetlerine verilen destekler artarken, dünya üniversiteleri arasında üst sıralara yerleşme çabası da yükselmiştir. Dünya Bankası Eğitim Direktörü Jamil Salmi’nin “*Dünya Çapında Üniversiteler Kurmanın Zorluğu*” kitabında, “dünya çapında üniversite olmak” kavramı; “*Yükseköğretimin sadece öğrenme ve araştırma kalitesinin iyileştirilmesi için değil, aynı zamanda ve daha da önemlisi gelişmiş bilgiyi elde ederek, uyum sağlayarak ve yaratarak küresel yükseköğretim pazarında rekabet yeteneğini artırmaktır*” şeklinde tanımlanmıştır (Apilioğulları vd, 2013: 14).

Dünya üniversiteleri arasındaki yerini öğrenerek, gelişimini devam ettirmek ve en iyiler arasına girmek için oluşturulan sıralama sistemleri, üniversitelerin hem küresel hem de ulusal boyutta hangi konumda olduklarını göstermektedir. Bunun yanı sıra üniversite sıralama sistemlerinin temel amacı; üniversite öğretim elemanlarının yayın yapmalarını özendirerek bunları web ortamında yayınlamak amacıyla hazırlanmaktadır. Dolayısıyla sistem; araştırmaların önem taşımasını

desteklemektedir. Sıralama sistemleri; üniversitelerin performansını karşılaştırmalı olarak ortaya koyması ve kriterlere uygun olup olmadığının ortaya konulması açısından önemlidir. Fakat diğer taraftan; bu sıralama sistemlerinin her birinin avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Üniversitelerin sıralamalarını farklı kriterlere göre gerçekleştiren farklı sıralama sistemleri vardır. Yayın ve atıf sayısı, öğrenci-öğretim üyesi oranı, uluslararası öğrenci yüzdesi, Nobel ve diğer ödüller, yüksek atıf araştırmacı sayısı, bildiri sayısı, alanlarına göre makale sayısı, h-indeks gibi her bir sıralama sisteminin kullandığı farklı kriterler bulunmaktadır (Gültepe vd, 2013: 1-2). Dünya çapında bilinen üniversite sıralama sistemleri şunlardır (Apilioğulları vd, 2013: 14), (Saka ve Yaman, 2011: 73) :

- ❖ THE (Times Dergisi Yükseköğretim Sıralaması)
- ❖ QS (Quacquarelli Symonds Firması)
- ❖ ARWU (Shangai Jiaotong Üniversitesi Dünya Üniversiteleri Akademik Sıralaması)
- ❖ WEBOMETRICS (İspanya Ulusal Araştırma Kurulu-Cybermetrics Ünitesi)
- ❖ HEEACT (Tayvan Yükseköğrenim Akreditasyon ve Değerlendirme Kurulu)
- ❖ URAP (Üniversite Akademik Performans Sıralaması)
- ❖ LEIDEN (Hollanda Leiden Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Çalışmaları Merkezi)
- ❖ SCIMAGO (İspanya Scimago Araştırma Kurumu)
- ❖ NEWSWEEK Dergisinin Dünyanın En İyi 100 Üniversitesi Sıralaması
- ❖ G-FACTOR (Google Search Uluslararası Üniversiteler Sıralaması)
- ❖ MINES (Dünya Üniversiteleri Meslek Sıralaması)
- ❖ WUHAN (Çin Küresel Üniversite Sıralaması)

Bu sıralama sistemlerinden ARWU, 2003 yılında faaliyetlerine başlamış, WEBOMETRICS, 2004 yılında İspanya’da kurularak faaliyetlerine başlamış, THES (İngiliz Times Dergisi-Times Higher Education Supplement) 2004 yılında faaliyete başlayarak 2010 yılında QS firmasından ayrılmış , QS, 2010 yılından itibaren bağımsız değerlendirmelere başlamış, HEEACT (Tayvan Yükseköğrenim Akreditasyon ve Değerlendirme Kurulu) 2007 yılında sıralamalara başlamış, LEIDEN (Hollanda Leiden Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Çalışmaları Merkezi) 2008’de çalışmalara başlamış, SCIMAGO (İspanya Scimago Araştırma Kurumu) 2009 yılından günümüze

kadar çalışmalarını yayınlamıştır. 2009 yılında ODTÜ Enformatik Enstitüsü bünyesinde kurulan URAP (University Ranking by Academic Performance) ulusal sıralama sistemi olarak kayıtlara geçerek çalışmalara başlamıştır (Apilioğulları vd, 2013: 14-15). İfade edilen sıralama sistemleri dünyada, ulusal ve bölgesel sıralamalarda yaygın olarak kullanılan sıralamalardır. Bu sıralama sistemlerinden en fazla bilinen ve takip edilen dört büyük sıralama sistemi ve Türkiye’de ODTÜ tarafından kurulan URAP sisteminin kriterleriyle aldığı eleştirilere aşağıda detaylı şekilde yer verilmiştir.

2.2.1. Times Yükseköğretim Dünya Üniversiteleri Sıralaması: THE

İngiliz Times Dergisi, 2004 yılında faaliyetlerine başlayarak 2010 yılına kadar QS firmasıyla birlikte yıllık olarak dünya üniversite sıralamalarını yayınlamıştır. Ancak; 2010 yılında Quacquarelli Symonds (QS) firmasından bağımsız olarak değerlendirmelere geçiş yapmıştır (Apilioğulları vd, 2013: 14). Times dergisinin çıkış noktası; yurtdışında yüksek öğrenim görmek isteyen öğrenci sayısının artması neticesinde daha iyi imkânları olan üniversiteleri sıralamaktır (Saka ve Yaman, 2011: 73). Times Higher Education World University Rankings (Times Yükseköğretim Dünya Üniversite Sıralamaları), en iyi küresel ve yalnızca uluslararası üniversiteleri, öğretim, araştırma, uluslararası görünüm, bilgi transferi ve yenilik kriterlerine göre sıralamaktadır. En iyi üniversitelerin sıralanmasında, güvenilir öğrenciler, akademisyenler, üniversite liderleri, sanayi ve hükümet tarafından en kapsamlı ve dengeli performans göstergeleri kullanılır. THE, dünyanın en iyi 400 üniversitesini farklı kapsamlarda sıralamaktadır.

Tablo 1: Times Higher Education Dünya Üniversiteleri Sıralama Kriterleri ve Ağırlıkları

Faktör	Kriterler	Yüzde Dağılımı	Toplam Ağırlık
Öğretim	*Reputation Survey Teaching	%15	%30
	*Staff to Student Ratio	%4.5	
	*PhDs awarded/ Undergraduate degrees awarded	%2.25	
	*PhDs awarded/ Academic Staff	%6	
	*Institutional Income/ Academic Staff	%2.25	
Uluslararası Görünüm	*Uluslararası Öğrenciler/ Toplam Öğrenci	% 2.5	%7.5
	*Uluslararası Akademik Personel/ Toplam Akademik Personel	% 2.5	
	*En az bir Uluslararası yazarlı bilimsel yayın/ toplam bilimsel yayın	% 2.5	
Yenilik	*Araştırma geliri alan bazlı / Akademik personel (research income from industry)	% 2.5	% 2.5
Araştırma	*Araştırma Ünü	% 18	% 30
	*Araştırma geliri/ Akademik personel	% 6	
	*Bilimsel yayın/ Akademik personel ve araştırmacılar	% 6	
Atıf Etkisi	*Yayın başına ortalama atıf	% 30	% 30
Toplam			%100

Kaynak: <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2014-15/world-ranking/methodology> (05.03.2015)

THE, her yıl online olarak liste için öngörülen üniversitelere bir anket doldurtmaktadır. Bu anketler, puanlamanın yapılması için zorunluluktur. Ayrıca, üniversiteden mezun olup iş bulanlara ve bu kişilere iş verenlere de anket düzenlemektedir. Anketlerin haricinde, amacın ne olduğunu bilmeyen hakemler tarafından üniversiteler hakkında bilgi toplanmakta ve bu hakem değerlendirmeleri %40 değere sahip bulunmaktadır. Bu payın çok yüksek olması THE' nin aldığı önemli eleştiriler arasında bulunmaktadır. Ayrıca kendi üniversitesini değerlendirecek hakem ihtimalinin bulunması sisteme şüphe duyulmasına sebep olmaktadır. Bunun haricinde yapılan anketlerin kalitesinin

her geçen yıl arttığı savunulmakta, sıralamaların son 5 yıl temel alınarak yapılmasının daha güncel veriler ortaya koyduğu düşünülmekte ve veri tabanının İngilizce’ den başka dilleri de kapsayan Scopus olmasının en önemli etken olduğu öngörülmektedir sıralamaktır (Saka ve Yaman, 2011: 73).

Tablo 2: THE World University Rankings 2014-2015 İlk 5 Dünya Üniversitesi ve Türkiye Üniversitelerinin Sıralamadaki Yeri

Sıra	Kurum	Ülke	Toplam puanı
1	California Institute of Technology	ABD	94.3
2	Harvard University	ABD	93.3
3	University of Oxford	BİRLEŞİK KRALLIK	93.2
4	Stanford University	ABD	92.9
5	University of Cambridge	BİRLEŞİK KRALLIK	92.0
85	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	TÜRKİYE	56.6
139	Boğaziçi Üniversitesi	TÜRKİYE	51.1
165	İstanbul Teknik Üniversitesi	TÜRKİYE	48.1
182	Sabancı Üniversitesi	TÜRKİYE	46.9
201-225	Bilkent Üniversitesi	TÜRKİYE	-
301-350	Koç Üniversitesi	TÜRKİYE	-

Kaynak: <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2014-15/world-ranking/range/001-200> (12.05.2015)

Tablo 2’de verilen kriterlere göre; Times Higher Education sıralama sistemi, dünyanın en iyi ilk 400 üniversitesini sıralamaktadır. Bu sıralamaya göre 2014-2015 yılının; ilk iki sıralamanın sahibi ABD’den California Teknoloji Enstitüsü ve Harvard Üniversitesi’dir. 3. sıranın sahibi Birleşik Krallık’tan Oxford Üniversitesi, 4. sırada Stanford ve 5. sırada ise yine Birleşik Krallık’tan Cambridge Üniversitesi yer almaktadır. Türkiye’den THE sıralamasına 6 üniversite girmiştir. ODTÜ, 56.6 puan ile 85., Boğaziçi Üniversitesi 51.1 puan ile 139., İTÜ 48.1 puan ile 165., Sabancı Üniversitesi 46.9 ile 182., Bilkent Üniversitesi 201-225 aralığında, Koç Üniversitesi ise 310-350 aralığında bulunmaktadır.

2.2.2. Dünya Üniversitelerinin Akademik Sıralaması: ARWU

Başlangıçta Çin üniversiteleri ile dünyanın önde gelen üniversiteleri arasında karşılaştırma yapmayı amaçlayan ve tutarlı politikalarıyla saygın kuruluşlardan biri

haline gelen Shangai Jiao Tong Üniversitesi, 2003 yılından itibaren dünyanın en iyi 500 üniversitesinin sıralamasını hazırlamaktadır. Başlıca değerlendirme kriterleri; *Nature and Science* dergilerinde yayınlanan makaleler, adı geçen üniversitede çalışan ve Nobel Ödülü almış bilim insanlarıyla alanlarında ödül kazanan bilim insanlarının sayısı, *Thomson Bilimsel Çalışmalar Veri Tabanında* yer alan % 20’lik seçkin dergilerde yayınlanan makalelerin sayısıdır. ARWU (Academic Ranking of World Universities)’ya yönelik sık yapılan eleştiriler, sosyal bilimleri geri planda tutarak doğa bilimlerine öncelik vermesi, puan değeri olan makalelerin yalnızca İngilizce yazılmış makaleler olmasıdır (Saka ve Yaman, 2011: 73-74).

Tablo 3: ARWU Dünya Üniversiteleri Sıralama Kriterleri ve Ağırlıkları

Faktör	Kriterler	Kod	Ağırlık
Eğitim Kalitesi	*Nobel Ödülü kazanmış mezun veya öğretim üyesi sayısı	Mezun	%10
Öğretim Üyelerinin Kalitesi	*Alanında madalya kazanan öğretim üyesi sayısı	Ödül	%20
	*Thomson Reuters tarafından 21 alan içerisinde önemli derecede atıf almış araştırmacılar	HiCi	%20
Araştırma Çıktıları	*Nature and Science ⁵ dergisinde yayınlanmış makale sayısı	N&S	%20
	*Science Citation Index-Expanded, Social Science Citation Index’te yayınlanmış makaleler	PUB	%20
Kişi Başına Performans	*Üniversitenin kişi başına düşen akademik performans	PCP	%10
Toplam			%100

Kaynak: <http://www.shanghairanking.com/ARWU-Methodology-2014.html> (05.03.2015)

ARWU ile aslında 1.200’den fazla üniversite sıralanmaktadır. Ancak yalnızca en iyi 500 üniversitenin her yıl sıralaması yayınlanmaktadır. ARWU, başlangıçta en iyi Çin üniversitelerini sıralamak için kurulmuş, sistemin objektif olması ve güvenilirlik kazanmasıyla dünya çapındaki sıralamalarına başlamıştır. Zamanla hemen hemen bütün ülkelerin yönetimleri ve medyası tarafından dikkate alınmaya başlanan ARWU, üniversitelerin yıllık raporlarını ve tanıtımlarında yer alması bakımından değerli

⁵ Sosyal bilimlerde etkili olan üniversiteler için Nature and Science kriterleri yerine o birime karşılık gelen ağırlık diğer birimlere dağıtılmaktadır.

konuma ulaşmıştır. 2005 yılında yapılan anket sonucunda dünya üniversitelerinin sıralamasında en yaygın olarak kullanılan sıralama sistemi olan ARWU' nun bu derece önemli olmasını sağlayan özellikleri bilimsel, sağlam, istikrarlı ve şeffaf olmasıdır (URL-16, 2015).

Tablo 4: ARWU 2014 Yılı İlk 5 Dünya Üniversitesi ve Türkiye Üniversitelerinin Sıralamadaki Yeri

Sıra	Kurum	Ülke	Toplam Puanı
1	Harvard University	ABD	100
2	Stanford University	ABD	72.1
3	Massachusetts Institute of Technology (MIT)	ABD	70.5
4	University of California-Berkeley	ABD	70.1
5	University of Cambridge	BİRLEŞİK KRALLIK	69.2
401-500	İstanbul Üniversitesi	TÜRKİYE	13.9

Kaynak: <http://www.shanghairanking.com/ARWU2014.html> (12.05.2015)

ARWU sıralama sistemi, Tablo 4'te verilen kriterlere göre; dünyanın en iyi ilk 500 üniversitesini sıralamaktadır. Bu sıralamaya göre; 2014 yılının ilk dört sıralamasının sahibi ABD'dendir. 1. sırada, Harvard Üniversitesi, 2. sırada Stanford Üniversitesi, 3. sırada Massachusetts Institute of Technology (MIT), 4. sırada Kaliforniya Üniversitesi vardır. 5. sırada ise; Birleşik Krallık'tan Cambridge Üniversitesi bulunmaktadır. Türkiye'den yalnızca bir üniversite ARWU'nun sıralamasına girmiştir. 401-500 aralığında İstanbul Üniversitesi, 13.9 puanla sıralamada yer almıştır.

2.2.3. Tayvan Yükseköğrenim Akreditasyon ve Değerlendirme Kurulu:

HEEACT

2007'den itibaren yayın yapan Tayvan Yükseköğrenim Akreditasyon ve Değerlendirme Kurulu bibliometrik referanslar kullanarak dünyanın en iyi 500 üniversitesini sıralamaktadır. 2010'dan itibaren 300 Asya üniversitesini de sıralayan sistemin adı HEEACT iken Tayvan Ranking olarak değişmiştir. Sadece üniversiteleri ve araştırma merkezlerini kapsayan, son 11 yılda ve içinde bulunulan yılda yayınlanmış makale ve atıf sayıları kullanılarak hazırlanan sistemdeki başlıca kriterler; ISI kapsamındaki ESI, WoS kapsamındaki SCI, SSCI ve JCR veri tabanlarındaki adı geçen üniversitelere ait yayın sayılarıdır. Buna göre; en yüksek performansa sahip olan

üniversiteye 100 puan verilir ve diğer üniversiteler aldıkları puanlara göre yüksekten düşüğe göre sıralanır. Akademik performansın, etki gücü yüksek hakemli dergilerde yayınlanmış makalelere göre belirlenmesi güvenilir ve etkili bir yöntem olarak değerlendirilmektedir (Saka ve Yaman, 2011: 76).

Tablo 5: HEEACT / NTU Dünya Üniversiteleri Sıralama Kriterleri ve Ağırlıkları

Kriter	2014 Toplam Performans Göstergeleri	Ağırlık	
Araştırma Verimliliği	*Son 11 yılda yayınlanmış makalelerin toplam sayısı	%10	% 25
	*İçinde bulunulan yılda yayınlanmış makalelerin toplam sayısı	%15	
Araştırma Etkisi	*Son 11 yılda alınmış atıf toplamı	%15	% 35
	*Son 2 yılda alınmış toplam atıf sayısı	%10	
	*Son 11 yıldaki ortalama atıf sayısı	%10	
Araştırma Kalitesi	*Son 2 yıl içindeki H-index (üst seviye indexi)	%10	% 40
	*Üst seviyede atıf alan makalelerin sayısı	%15	
	*İçinde bulunulan yılda high-impact kategorisinde bulunan dergilerde yayınlanan makale sayısı	%15	
Toplam		%100	

Kaynak: <http://nturanking.lis.ntu.edu.tw/BackgroundMethodology/Methodology-enus.aspx> (06.03.2015)

HEEACT sıralama sistemine göre; 2014 performans ölçümleri 8 göstergeden oluşmuştur. Bu göstergeler, bilimsel makale performansını 3 farklı kriterde açıklamaktadır. Bunlar: Araştırma verimliliği, araştırma kalitesi ve araştırma etkisidir. Tablo 5, her bir kriterin ağırlığını ayrı ayrı göstermektedir.

Tablo 6: HEEACT/NTU 2014 Yılı İlk 5 Dünya Üniversitesi ve Türkiye Üniversitelerinin Sıralamadaki Yeri

Sıra	Kurum	Ülke	Toplam puanı
1	Harvard University	ABD	98.8
2	Johns Hopkins University	ABD	92.6
3	Stanford University	ABD	91.7
4	University of Toronto	KANADA	91.4
5	University of Washington-Seattle	ABD	90.1
480	ODTÜ	TÜRKİYE	46.5

Kaynak: <http://nturanking.lis.ntu.edu.tw/DataPage/OverallRanking.aspx?y=2014>

(12.05.2015)

HEEACT sıralama sistemi, Tablo 6’da verilen kriterlere göre; dünyanın en iyi ilk 500 üniversitesini sıralamaktadır. Bu sıralamaya göre; 2014 yılının ilk üç sıralamasının sahibi ABD’ deye aittir. 1. sırada Harvard Üniversitesi, 2. sırada Johns Hopkins Üniversitesi, 3. sırada Stanford Üniversitesi, 4. sırada Kanada’dan Toronto Üniversitesi, 5. sırada ise yine ABD’den; Washington Üniversitesi vardır. Türkiye’den yalnızca bir üniversite HEEACT/ NTU’nun sıralamasına girmiştir. ODTÜ, 46.5 puanla 480. sırada yer almıştır.

2.2.4. İspanya Ulusal Araştırma Kurulu Cybermetrics Ünitesi:

WEBOMETRICS

İspanya’daki en büyük araştırma merkezinin Ulusal Araştırma Kurumunun Cybermetrics ünitesinde, 2004 yılından bu zamana kadar hazırlanarak yayınlanan sıralama sistemi, kuruluşundan sonraki yıllar boyunca Ocak ve Temmuz aylarında güncellenerek yılda iki kez olacak şekilde yayınlanmaktadır. Ranking Web ya da Webometrics olarak adlandırılan sıralama sistemi, diğer sıralama sistemlerinden daha kapsamlı ve yükseköğretim kurumlarını akademik anlamda sıralayan sıralama sistemlerinin en büyüğüdür (URL-17, 2015). Sistem, üniversiteleri web ortamında yayınlacakları akademik ürünlerin sayısının ve kalitesinin artırılmasında cesaretlendirmeyi hedeflerken; yeni web sayfası uygulamalarıyla sistemi devam ettirecek düzenlemeleri yapmaları konusunda onlara geri bildirim vermeyi hedeflemektedir. Dolayısıyla temel amaç; araştırmacıların çalışmalarının hem niteliğini hem de sayısını artırarak aynı zamanda başka araştırmacıların erişimine açarak internet ortamında yayılmasını sağlamaktır. Bilim insanlarının, web

sayfalarında yayınlanan eserlerinin üniversitenin performansı konusunda önemli bir payı olduğu görüşü, Webometrics sıralama sisteminin temel çıkış noktasıdır. Webometrics veri tabanına dünyanın en kaliteli 4 bin üniversitesinin yanı sıra genel anlamda; 15 binden fazla üniversite ve 5 binden fazla araştırma merkezi kayıtlıdır. Bunlarla birlikte çok sayıdaki bölgesel üniversiteler ve gelişmekte olan ülkelerdeki üniversiteler, akademik performanslarını bilmelerinin dünyadaki yerlerini görmeleri açısından önemlidir (Saka ve Yaman, 2011: 75).

Üniversite web sayfaları ve üniversitelerin web sayfasına katkıları nedeniyle Webometrics sıralama sistemi diğer sıralama sistemlerine göre daha yaygındır. Webometrics sistem genel olarak; üniversitelerin faaliyetlerinin internet ortamında bulunmasını ifade etmekte; böylece internet veri tabanının daha etkin kullanılmasını teşvik etmektedir. Kısacası; en başarılı üniversiteleri değil, üniversite web sayfalarının ve üniversitelerin web sayfalarına katkılarının karşılaştırılıp bir sıralama oluşturulmasıdır. Bu sıralama türü, yılda iki kez yapılmakta dolayısıyla her 6 ayda bir bilgiler güncellenmektedir. Bu sıralama, iki veri türüne göre yapılmaktadır. Birincisi; üniversiteler tarafından veri türü, ikincisi; uzman kişilerin görüşleri alınarak geliştirilen anketlerden elde edilen veri türüdür. Webometrics sıralama sisteminin kriterleri aşağıdaki Tablo 7’de gösterilmiştir (Gültepe vd., 2013: 3).

Tablo 7: WEBOMETRICS Dünya Üniversiteleri Sıralama Kriterleri ve Ağırlıkları

Kriterler	Ağırlık
*Web sitesinin içeriği sanal bir referandum içinde değerlendirilmektedir.	Bağlantılar %50
*Büyük arama motorları tarafından indekslenen üniversite web sitesindeki sayfa sayısıdır.	Boyut %20
*Google tarafından indekslenen üniversite web alanında bulunan belirli biçimlerdeki (pdf, ps, docx, pptx, vs.) dosya sayısıdır.	Akademik Dosya Zenginliği %15
*Google Scholar tarafından üniversite web alanında yayınlanan toplam akademik çalışmaların (yayın-atıf) sayısıdır.	Yayın Atıf Sayısı %15
Toplam	%100

Kaynak: (Gültepe vd., 2013: 3).

Webometrics sıralamada kişilerin görüşlerine yer verildiği için tutarlı bir sistemdir ve veriler genel kullanıma açık kaynaklardan oluşturulduğu için dinamik göstergeleri yansıtmaktadır. Karıştırılmaması gereken husus; webometrics sıralamanın bir web

sayfasına tıklanma oranı olmaması konusudur. Sistemde arama motoru verileri kullanılmaktadır ve belirli sınıflandırmalar sonrası puanlamalar yapılmaktadır (Gültepe vd., 2013: 3). Her bir arama motorundan elde edilen sonuçlar ilk olarak en yüksek puan 1 ile standartlaştırılır ve daha sonra sıralama için birleştirilir (Saka ve Yaman, 2011: 75). Webometrics sıralama sistemine yöneltilen iki önemli eleştiri; internet kullanıcılarının yarısından fazlasının İngilizce konuşan ülkelerde yaşıyor olmasından dolayı değerlendirmelerin İngilizce web sayfalarına göre yapılması ve bazı konularda web ortamındaki yaygınlığın daha fazla olmasından dolayı belirli konulara yoğunlaşma olmasıdır. Sıralama sistemlerinde yalnızca akademik ve bilimsel performansın değerlendirilmesinin yeterli olmayacağı görüşü ise sıralama sistemlerine genel olarak yapılan eleştiridir. Akademik olmayan faaliyetlerin de sıralama sistemlerinde değerlendirilmesi üniversite sıralamalarının daha kapsamlı ve çok boyutlu şekilde yapılmasını sağlayacaktır (Saka ve Yaman, 2011: 76).

Tablo 8: WEBOMETRICS 2014 yılı İlk 5 Dünya Üniversitesi ve İlk 1.000 İçindeki Türkiye Üniversitelerinin Sıralamadaki Yeri

Sıra	Kurum	Ülke	Presence Rank	Impact Rank	Openness Rank	Excellence Rank
1	Harvard University	ABD	6	2	1	1
2	Massachusetts Institute of Technology (MIT)	ABD	4	1	30	14
3	Stanford University	ABD	2	3	56	3
4	University of California-Berkeley	ABD	28	4	178	15
5	Cornell University	ABD	18	5	72	20
277	İstanbul Üniversitesi	TÜRKİYE	69	594	59	640
507	ODTÜ	TÜRKİYE	1244	930	364	519
658	Ankara Üniversitesi	TÜRKİYE	1236	1216	432	781
687	Ege Üniversitesi	TÜRKİYE	1324	973	1447	652
688	İstanbul Teknik Üniversitesi	TÜRKİYE	1924	1131	1019	568
713	Hacettepe Üniversitesi	TÜRKİYE	1181	1518	577	652
744	Bilkent Üniversitesi	TÜRKİYE	399	1467	1159	815
760	Boğaziçi Üniversitesi	TÜRKİYE	2874	736	1879	744
767	Gazi Üniversitesi	TÜRKİYE	2028	1722	407	668
771	Anadolu Üniversitesi	TÜRKİYE	1575	747	1177	1254
796	Selçuk Üniversitesi	TÜRKİYE	939	1360	947	923
882	Pamukkale Üniversitesi	TÜRKİYE	1284	901	1402	1433

Kaynak: <http://www.webometrics.info/en/world> (06.03.2015)

Webometrics sıralama sistemi, Tablo 7’de verilen kriterlere göre; dünyanın en iyi ilk 1.200 üniversitesini sıralamıştır. Bu sıralamaya göre; 2014 yılının ilk beş sıralamanın sahibi de ABD’dir. 1. sırada, Harvard Üniversitesi, 2. sırada Massachusetts Teknoloji Enstitüsü, 3. sırada Stanford Üniversitesi, 4. sırada Kaliforniya Üniversitesi, 5. sırada ise Cornell Üniversitesi bulunmaktadır. Webometrics sıralamanın daha kapsamlı olmasından dolayı Türkiye’deki ilk 1.000 üniversitenin sıralamadaki durumuna yer verilmiştir. Türkiye’den ilk 1.000 içerisinde 12 üniversite bulunmaktadır. Bunlar: İstanbul Üniversitesi, ODTÜ, Ankara Üniversitesi, Ege Üniversitesi, İstanbul Teknik

Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Bilkent Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi ve Pamukkale Üniversitesi'dir.

Tablo 9: Dört Büyük Dünya Üniversiteleri Sıralama Sistemlerinin Karşılaştırılması

Kriterler	WEBOMET RICS/WEB	ARWU	HEEACT/ NTU	THE
Analiz Edilen Toplam Üniv. Sayısı	15.000	3.000	3.500	2.000
Sıralanan Üniversite Sayısı	5.000+	500	500	400
Eğitim Kalitesi		Nobel ödüllü ve madalyalı üniversiteler % 10		Öğretim % 30
Uluslararasılık Durumu				% 7.5
Büyüklik	Web büyüklüğü % 20 Zengin dosyalar % 15	Kurum büyüklüğü % 10 Nature&Science % 20		
Bilimsel Araştırma Ürünleri	Google Akademik % 15	SCI&SSCI %20	Bilimsel araştırma performansı % 20	% 30
Etki	Görsellik %50 Büyüklik %20 Zengin dosyalar %15 Google akademik %15	Üst düzey atıfı sahip araştırmacılar %20	Bilimsel araştırma etkisi %30	Yayın başına ortalama atıf % 30
Prestij		Nobel ödüllü ve madalyalı üniversiteler % 30	Araştırma kalitesi %50	

Kaynak: (Saka ve Yaman, 2011: 77).

Yukarıdaki tabloda Webometrics, Arwu, Heeact ve The sıralama sistemlerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Bu sıralama sistemlerinin haricinde Newsweek; açıklık, çeşitlilik ve araştırma ağırlıklı olarak ARWU'nun kullandığı kriterlerin % 50'sini,

THE kriterlerinin % 40'ını ve kendi kriterlerinin % 10'unu kullanarak diğer sistemlerden farkı kütüphane zenginliğini de kriter olarak göstererek sıralamalarını gerçekleştirmektedir. G-Factor sıralama yöntemi; sadece Google arama motoruna bağlı olan üniversitelerin web sayfalarının başka üniversitelerin web sayfaları tarafından linklendirilmesi ile elde edilen puanlarla hesaplanan bir sistemdir. Bir diğer sıralama sistemi, üniversitelerden mezun olup dünya çapındaki firmalarda çalışan üst düzey yöneticilerin sayılarını kendisine kriter olarak seçen Dünya Üniversiteleri Meslek Sıralaması-MINES'tir. Bu sıralama sisteminde, üst düzey yöneticilerin mezun oldukları üniversiteler belirlenip, en yüksek performans gösteren üniversiteye 100 puan verilerek yüksekten düşüğe bir sıralama yapılmaktadır. Ancak yapılan çalışmalar yöneticilerin % 13'ünün mezun oldukları okulun sistemlere kayıtlı olmaması sıralama sistemi açısından dezavantaj oluşturmaktadır. WUHAN Üniversitesi'ne bağlı Araştırma Merkezi tarafından Essential Science Indicators (ESI) verilerine dayanılarak yapılan WUHAN sıralama sisteminde ise; 22 farklı araştırma alanında dünya çapındaki 11.000'in üzerindeki dergi taranır ve yayın sayılarına göre üniversiteler sıralanır. WUHAN çince yazıldığından ve bilimsel çalışma performanslarının sadece yarısını oluşturduğundan yine Çin tarafından oluşturulmuş bir sistem olan ARWU kadar etkili değildir (Saka ve Yaman, 2011: 75-77).

2.2.5. Akademik Performans Üniversite Sıralamaları: URAP

Dünya üniversitelerini çeşitli ölçütlere göre sıralayan sistemler gün geçtikçe daha çok önem kazanmakta, yeni sıralama sistemleri geliştirilmekte ve bu sistemlerin ölçütleri sürekli tartışılmaktadır. Kurumların akademik performansını ölçerek dünya üniversiteleri arasındaki yerini öğrenme ihtiyacı gün geçtikçe daha da önem kazanırken; çok sayıda sıralama sistemi bu ihtiyacı karşılamaya çalışmaktadır. ARWU (Çin), WEBOMETRICS (İspanya), TIMES (İngiltere), HEEACT (Tayvan) gibi 2003'ten itibaren geliştirilen bu sıralama sistemlerinde, ISI (Information Sciences Institute) ve Google Scholar gibi uluslararası ve güvenilir kaynaklardan elde edilen veriler kullanılmaktadır. Bu veriler her ne kadar çalışmanın objektifliğini artırsa da; pek çok sıralama sisteminin dünyanın ilk 500 üniversitesi ile sınırlı olması yalnızca gelişmiş ülke üniversitelerinin sıralamaya girmesine neden olmaktadır. Farklı ülkelerdeki üniversitelerin de hem küresel ve bölgesel hem de ulusal düzeyde seviyelerini bilmelerine ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla daha geniş

kapsamlı ve akademik performansa dayalı bilimsel çalışmalar yapmak üzere ODTÜ URAP (University Ranking by Academic Performance) laboratuvarı kurulmuştur (URL-18, 2015).

2010 yılında, ODTÜ Enformatik Enstitüsü tarafından kurulan URAP (University Ranking by Academic Performance) Araştırma Merkezi lkemizdeki ilk ve tek sıralama kuruluşu olması bakımından önemlidir. URAP' ın amacı; niversiteleri akademik başarıları doğrultusunda değerlendirmek, yeni bilimsel metodlar geliştirmek ve elde edilen sonuçları kamuoyu ile paylaşmaktır (Apilioğulları vd., 2013: 15). Uyguladığı yöntemle URAP sıralama sistemi, tamamen objektif bilgi kaynaklarından oluşturulan diğer sistemler içerisindeki en geniş kapsamlı sıralama sistemlerinden biridir (URL-18, 2015). URAP, akademik üretkenliğe odaklanan bir sistemdir. Bu nedenle sıralama sisteminin temelini üniversitelerin yaptığı bilimsel yayınlar oluşturmaktadır. Bilimsel yayınların belirlenmesinde yayınların hem nitel hem de nicel özellikleri dikkate alınırken, uluslararası işbirliğini gösteren belgeler de değerlendirme kapsamında tutulmaktadır.

Akademik kalitenin ölçümüne odaklanan URAP sıralama sisteminin oluşturulmasında en fazla bilimsel makalesi olan 2.500 yükseköğrenim kurumuna ait akademik performans verileri toplanmıştır. Her niversiteye kriterler doğrultusunda gösterdiği performansa göre bir puan verilmiş ve devlet araştırma kurumları ile hastaneler bu araştırmanın dışında tutulmuştur. Değerlendirilen 2.500 kurum arasından en çok puanı alan ilk 2.000 niversite sıralanmış, böylece; tüm dünyadaki yükseköğrenim kurumlarının %10'u sıralamada temsil edilmiştir (URL-18, 2015). URAP'ın ilk 2.000 Dünya niversiteleri sıralamasında 6 akademik üretkenlik kriteri kullanılmıştır. Bunlar: Yayın sayısı, toplam bilimsel doküman sayısı, atıf sayısı, toplam yayın etkinliği, toplam atıf etkinliği, uluslararası işbirliği. URAP sıralama sisteminin kriterleri aşağıdaki Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10: URAP 2014-2015 Dünya Sıralaması Kriterleri ve Veri Kaynakları

Kriter	Amaç	Süre	Kaynak
Yayın Sayısı	Mevcut Bilimsel Üretkenlik	2013	InCites
Toplam Bilimsel Doküman Sayısı	Uzun Süreli Üretkenlik	2011-2013	WoS
Atıf Sayısı	Araştırmanın Etkisi	2011-2013	InCites
Toplam Yayın Etkinliği	Bilimsel Etki	2011-2013	InCites
Toplam Atıf Etkinliği	Araştırma Kalitesi	2011-2013	InCites
Uluslararası İşbirliği	Uluslararası Saygınlık	2011-2013	InCites

Kaynak: <http://www.uralakbulut.com.tr/wp-content/uploads/2014/12/URAP-2014-2015-Dünya-Sıralaması-Basın-Açıklaması-12-Kasım-2014.pdf> (03.03.2015)

Yayın sayısı, üniversitenin mevcut bilimsel üretkenliğini ölçerken; toplam bilimsel doküman sayısı, bilimsel dergilerde yayımlanan makaleler, konferans bildirileri, akademik kitaplar, özetler, teknik raporlar gibi geniş bir yelpazeyi kapsamakta, dolayısıyla üniversitenin uzun süreli akademik üretkenliğini ölçmektedir. Atıf sayısı, bir üniversitenin bilimsel üretkenliğinde kaliteyi ne derecede sürdürdüğünü ifade ederken; toplam yayın etkinliği ilgili alanda makale başına düşen atıf değerini ifade etmekte ve aynı şekilde toplam atıf etkinliği de atıf sayısının ilgili alandaki makale başına düşen atıf değerine göstermektedir. Son olarak; uluslararası işbirliği, bir üniversitenin, başka bir ülkede yer alan kurum veya kurumlarla yaptığı toplam ortak yayın sayısını göstermektedir. URAP'ın dünya üniversiteleri için geliştirdiği sıralama sistemi, her üniversitenin kendi konumu hakkında bilgi sahibi olmasına yardımcı olmayı ve gelişmeye açık yönlerini fark etmelerini amaçlamaktadır. Bu nedenle dünya üniversitelerini sıralama sistemlerine göre iyi ya da kötü olarak sınıflandırmak yanlıştır.

Tablo 11: 2014-2015 URAP İlk 5 Dünya Üniversiteleri Sıralaması ve Türkiye Üniversitelerinin Sıralamadaki Yeri

URAP 2014-2015 Sıra	Üniversite	Ülke	Toplam Puan
1	Harvard University	ABD	600,00
2	University of Toronto	KANADA	590,15
3	University of Oxford	UNITED KINGDOM	581,74
4	Johns Hopkins University	ABD	561,40
5	University of Cambridge	İNGİLTERE	556,21
433	ODTÜ	TÜRKİYE	-
487	EGE Üniversitesi	TÜRKİYE	-
488	İTÜ	TÜRKİYE	-
489	İstanbul Üniversitesi	TÜRKİYE	-

Kaynak: <http://www.uralakbulut.com.tr/wp-content/uploads/2014/12/URAP-2014-2015-Dünya-Sıralaması-Basın-Açıklaması-12-Kasım-2014.pdf> (03.03.2015)

URAP 2014-2015 Dünya sıralamasına göre; ODTÜ: 433., Ege: 487., İTÜ: 488. ve İstanbul Üniversitesi: 489. sırada yer almıştır. Böylece; ilk 500'e Türkiye'den dört üniversite girmiştir. İlk 2.000 üniversite arasına ise Türkiye'den 76 üniversite girmiştir.

ODTÜ Enformatik Enstitüsü bünyesinde kurulan URAP, dünyanın 2.000 üniversitesini; son yıl esas alınarak SCI, SSCI ve AHCI tarafından taranan makale sayısı (%21), son 5 yılda yayınlanan toplam bilimsel doküman sayısı (%10), son 3 yılda yayınlanan makalelere son yılda verilen atıf sayısı (%21), son 3 yılda 23 bilim alanında yayınlanan makale sayılarının (yayın başına düşen atıf sayısı/dünya ortalaması) oranı ile çarpımlarının toplamı (%18), son 3 yılda 23 bilim alanında alınan atıf sayılarının (yayın başına düşen atıf sayısı/ dünya ortalaması) oranı ile çarpımlarının toplamı (%15) ve son 3 yılda ülkelerarası ortak yayın sayısı (%15) kriterlerine göre değerlendirmektedir (URL-19, 2015).

Tablo 12: URAP Genel Sıralamasında Kullanılan Kriterler

No	Kriter	Amaç	Açıklama
1	Makale Sayısı	Araştırma	2013 yılına ait SCI, SSCI ve AHCI taramalarına giren makale sayısı
2	Öğretim Üyesi Başına Düşen Makale Sayısı	Araştırma	2013 yılına ait SCI, SSCI ve AHCI taramalarına giren makale sayısı/ 2012 yılı öğretim üyesi sayısı
3	Atıf Sayısı	Araştırma	2011-2013 yılları arasında alınan toplam atıf sayısı
4	Öğretim Üyesi Başına Düşen Atıf Sayısı	Araştırma	2011-2013 yılları arasında alınan toplam atıf sayısı/öğretim üyesi sayısı
5	Toplam Bilimsel Doküman Sayısı	Araştırma	2011-2013 yılları arasında yapılan toplam yayın, tebliğ, bildiri, kitap özeti, editoryal mektup, eleştiri, kısa makale, yorum makalesi, makale vs. sayısı
6	Öğretim Üyesi Başına Düşen Toplam Bilimsel Doküman Sayısı	Araştırma	2011-2013 yılları arasında yapılan toplam yayın sayısı/öğretim üyesi sayısı
7	Doktora Öğrenci Sayısı	Eğitim ve Araştırma	2012-2013 öğretim yılı doktora öğrenci sayısı
8	Doktora Öğrenci Oranı	Eğitim ve Araştırma	2012-2013 öğretim yılı doktora öğrenci sayısı/ aynı dönemdeki toplam öğrenci sayısı
9	Öğretim Üyesi Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Eğitim	2012-2013 öğretim yılı toplam öğrenci sayısı/ 2012 yılı öğretim üyesi sayısı

Kaynak: <http://tr.urapcenter.org/2014/URAP-TR-2014-2015.pdf> (03.03.2015)

Makale sayısı, atıf sayısı ve toplam bilimsel doküman sayısı kriterleri büyük üniversitelerin lehinedir. Ancak bu üniversitelerin dünya bilimine yaptıkları katkılar da aynı şekilde ortadadır. Öğretim üyesi başına düşen makale sayısı, öğretim üyesi başına düşen atıf sayısı ve öğretim üyesi başına düşen toplam bilimsel doküman sayısı kişilerin üretkenliğini ölçen kriterlerdir. Böylece; büyük üniversiteler toplam çıktılarından, küçük üniversiteler ise üretkenliklerinden dolayı yüksek puan alma şansına sahiptir. Akademik performansın sürekliliğini ölçen 3., 4., 5., ve 6. kriterler, güncelliğini ölçen ise 1., 2., 7., 8., ve 9. kriterlerdir. Belirlenen 9 kriter için eşit ağırlıkta yüzdeler kullanılmaktadır.

Tablo 13: URAP 2014-2015 Türkiye Sıralamasındaki İlk 15 Üniversite ve Puanları

Üniversite	Toplam Puan
1. Hacettepe Üniversitesi	811, 40
2. Orta Doğu Teknik Üniversitesi	806,24
3. İstanbul Üniversitesi	740,41
4. İstanbul Teknik Üniversitesi	736,95
5. Ege Üniversitesi	735,77
6. Ankara Üniversitesi	725,25
7. Boğaziçi Üniversitesi	718,45
8. İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	705,61
9. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	700,66
10. Gazi Üniversitesi	696,74
11. Sabancı Üniversitesi	694,96
12. İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü	693,33
13. Koç Üniversitesi	665,10
14. Selçuk Üniversitesi	645,09
15. Gülhane Askeri Tıp Akademisi	645,07

Kaynak: <http://tr.urapcenter.org/2014/URAP-TR-2014-2015.pdf> (03.03.2015)

2009 yılında kurulan URAP, her yıl akademik performansı en iyi olan dünya üniversitelerini sıralamaktadır. Böylece; dünya sıralamasında ilk %10'a giren Türk üniversiteleri, dünyadaki yerlerini öğrenebilmekte ve gelişmeye açık yönlerini tespit ederek performanslarını artırıcı çalışmalarda bulunabilmektedirler. Aşağıdaki Tablo 14'te, 2014 Aralık URAP raporuna göre; dünyadaki 8 sıralama sisteminden en az birinde ilk 500'de yer alan Türkiye'deki 10 üniversite; ODTÜ, İstanbul, Ege, İTÜ, Hacettepe, Boğaziçi, İ. D. Bilkent, Koç, Sabancı ve Gazi üniversitelerinin sıralamaları gösterilmiştir.

Tablo 14: Türkiye’deki Üniversitelerin 2014 Yılında Dünya Sıralamalarında İlk 500’de Yer Alma Sayısı

Sıra	Üniversite	Sıralamalarda Yer Alma Sayısı
1	ODTÜ	6 (URAP, LEIDEN, HEEACT, THE, QS, WEBOMETRICS)
2	İstanbul Üniversitesi	5 (URAP, ARWU, LEIDEN, SCIMAGO, WEBOMETRICS)
3	Ege Üniversitesi	2 (URAP, LEIDEN)
4	İTÜ	2 (LEIDEN, SCIMAGO)
5	Hacettepe Üniversitesi	2 (THE, QS)
6	Boğaziçi Üniversitesi	2 (THE, QS)
7	İ.D. Bilkent Üniversitesi	2 (THE, QS)
8	Koç Üniversitesi	2 (THE, QS)
9	Sabancı Üniversitesi	2 (THE, QS)
10	Gazi Üniversitesi	1 (LEIDEN)

Kaynak: http://tr.urapcenter.org/2014/2014_YILINDA_155_TÜRK_ÜNİVERSİTESİNİN%20_DURUMU_23_ARALIK_2014.pdf (03.03.2015)

Tablo 14’te görüldüğü gibi ODTÜ 8 sıralama sisteminin 6’sında ilk 500’e girmiştir. İstanbul Üniversitesi 5 sıralama sisteminde ilk 500’de yer alırken; WEBOMETRICS sıralamasında 190. sırada yer almış, ARWU sıralamasında ilk 500’e giren tek üniversite olmuştur. ODTÜ, THE sıralamasında 85. sırada yer alırken; HEEACT sıralamasında ilk 500’e giren tek üniversite olmuştur. Hacettepe, İTÜ, Boğaziçi, İ.D. Bilkent, Ege, Sabancı ve Koç üniversiteleri bu yıl iki sıralama sisteminde ilk 500’e girerken; Gazi üniversitesi bir sıralama sisteminde ilk 500’de yer almıştır.

2003’te oluşturulmaya başlanan dünya üniversiteleri sıralama sistemleri ilk ortaya çıktığı yıllarda diğer gelişmekte olan ülkelere göre Türkiye’deki üniversiteler, sıralamalarda daha hızlı yükselmiştir. Özellikle 2006 yılıyla birlikte üniversite sayısının artması neticesinde dünya sıralamalarında ilk 2.000’e giren üniversitelerin sayısında artışlar gözlemlenmeye başlamıştır. Son yıllarda yükselme hızında başlayan yavaşlamayla birlikte sıralamalarda ilk 500’e giren üniversite sayısı 10’da kalmaya devam etmiştir. URAP 2014-2015 dünya sıralamasında ilk 2.000 arasında Türkiye’den 76 üniversite bulunurken; ilk 500 arasında 4 üniversite yer alabilmiştir. ARWU ve HEEACT dünya sıralamalarında ise sadece birer üniversite yer alabilmiştir. 8 dünya sıralamasının tümünde ilk 500’de yer alabilen Türkiye üniversitesi bulunmamakta ancak; bir üniversite (ODTÜ) 6 sıralamada, bir başka

üniversite (İstanbul Üniversitesi) ise 5 sıralamada ilk 500’de yer alabilmiştir. Buna rağmen; Türkiye üniversiteleri 2014-2015 dünya sıralamalarında önceki yıllara göre daha iyi bir konuma ulaşmıştır.

Tablo 15: 2014-2015 yılı Dünyadaki İlk 5 Üniversite ve İlk 500 içindeki Türkiye Üniversitelerinin Popüler Sıralama Sistemlerindeki Karşılaştırılması

Sıra	THE	ARWU	HEEACT	WEB	URAP
1.	California I. of Techn.	Harvard University	Harvard University	Harvard University	Harvard University
2.	Harvard University	Stanford University	Johns Hopkins University	Massachusetts I. of Techn. (MIT)	University of Toronto
3.	University of Oxford	Massachusetts I. of Techn. (MIT)	Stanford University	Stanford University	University of Oxford
4.	Stanford University	Univ. of California-Berkeley	University of Toronto	Univ. of California-Berkeley	Johns Hopkins University
5.	Univ. of Cambridge	Univ. of Cambridge	Univ. of Washington-Seattle	Cornell University	Univ. of Cambridge
85-500	ODTÜ-85	İstanbul Üniversitesi 401-500	ODTÜ-480	İstanbul Üniversitesi 277	ODTÜ-433
139-487	Boğaziçi Üniversitesi 139				EGE Üniversitesi 487
165-488	İTÜ 165				İTÜ 488
182-489	Sabancı Üniversitesi 182				İstanbul Üniversitesi 489
201-225	Bilkent Üniversitesi				
301-350	Koç Üniversitesi				

Kaynak: THE, ARWU, HEEACT, WEBOMETRICS ve URAP web sayfalarından hazırlanmıştır.

THE, ARWU, HEEACT, WEBOMETRICS ve URAP web sayfalarındaki yayınlardan hazırlanan Tablo 15’e göre; Harvard Üniversitesi, THE sıralamasında ikinci; diğer sıralamaların (ARWU, HEEACT, WEB, URAP) hepsinde birincidir. Sıralama sistemlerinde ikinciliği birbirinden farklı üniversiteler (sırasıyla Harvard, Stanford,

Johns Hopkins, Massachusett ve Toronto) elde ederken; üçüncülüğü HEEACT ve WEBOMETRICS sistemlerine göre Stanford Üniversitesi, THE ve URAP sistemlerine göre Oxford Üniversitesi elde etmiştir. Dördüncülüğü; ARWU ve WEBOMETRICS sistemlerine göre; California-Berkeley Üniversitesi elde ederken, THE-HEEACT-URAP sistemlerine göre sırasıyla, Stanford, Toronto ve Johns Hopkins Üniversiteleri elde etmiştir. Beşincilikte ise sıralama sistemleri arasında çok farklılık görünmemektedir. THE, ARWU, URAP sistemlerinde Cambridge; HEEACT sisteminde, Washington; WEBOMETRICS sistemde ise Cornell Üniversiteleri beşinciliği elde etmişlerdir.

Türkiye üniversitelerinden sıralamaya en çok girenler, ODTÜ ve İstanbul Üniversitesi olmuştur. ODTÜ, THE sıralama sistemine göre dünyada 85. iken; İstanbul Üniversitesi ilk 500 içerisine girememiştir. Ancak; aynı yıl içerisindeki ARWU sistemine göre; İstanbul Üniversitesi, 401-500 aralığına girerken, ODTÜ sıralamaya girememiştir. Aynı şekilde; HEEACT sisteminde, ODTÜ 480. olurken, İstanbul Üniversitesi sıralamada yer alamamıştır. URAP sisteminde ODTÜ, 433. olurken; İstanbul Üniversitesi, aynı sıralamada 489. olmuştur. WEBOMETRICS sıralamaya göre ise İstanbul Üniversitesi 277. sırada yer alırken; Türkiye’den başka bir üniversite sıralamada yer alamamıştır. ODTÜ ve İstanbul Üniversitelerinin yanı sıra; THE sıralamasında Boğaziçi Üniversitesi 139., İTÜ 165., Sabancı Üniversitesi 182. sırada yer alırken; Bilkent Üniversitesi 201-225 aralığında ve Koç Üniversitesi 301-350 aralığında yer almıştır. URAP sisteminde ise; Ege Üniversitesi 487., İTÜ 488. sırada yer almıştır.

Aynı yıl içerisinde yapılan akademik performans ölçümlerinde üniversitelerin farklı sıralamalarda yer almasının sebebi, her bir sıralama sisteminin farklı kriterlere göre ölçüm yapmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle; her bir sistemin kriterlerini göz önünde bulundurarak değerlendirme yapmak gerekmektedir. Örneğin; ARWU sistemi Nobel ödülü ve madalyalara önem verirken diğer sistemler bu kriterleri kullanmamaktadır. THE sistemi, daha küçük yüzdelere diğerlerinden çok daha çeşitli kriteri barındırırken; HEEACT, genel olarak bilimsel yayın ve atıf sayılarına göre sıralamasını yapmaktadır. WEBOMETRICS ise; web tabanlı yayın ve atıf kaynaklarını kullandığı ve web sayfalarında yayınlanan eserlerinin üniversitenin performansında payı olduğu görüşüyle hareket etmektedir. URAP sisteminde

HEEACT ve THE gibi bilimsel yayın ve atıf sayılarına ağırlık verilmektedir. Ancak; her biri ayrı ayrı bölümlenmiştir. Örneğin; makale sayısı ve öğretim üyesi başına düşen makale sayısı, atıf sayısı ve öğretim üyesi başına düşen atıf sayısı, toplam bilimsel doküman sayısı ve öğretim üyesi başına toplam bilimsel doküman sayısı, doktora öğrenci sayısı, doktora öğrenci oranı ve öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı olarak eğitim ve araştırma şeklinde kriterlere ayrılmıştır.⁶ Bütün bu farklılıklara rağmen; Harvard Üniversitesi'nin 5 sıralama sistemi içerisinde 4'ünde birinci olması üniversitenin pek çok kriter açısından yetkinliğini göstermektedir.

Farklı kriterlere göre oluşturulan sıralama sistemleri arasında tam bir uyum bulunmamaktadır. Sayılarla ölçülebilen bu sıralama sistemlerinde, aslında üniversitelerin performanslarını ölçecek farklı boyutlar bulunmaktadır. Bu farklılıklara bir standart getirmek amacıyla 2006 yılında UNESCO Avrupa Yüksek Eğitim Merkezi tarafından Berlin'de 16 maddelik 'Berlin Prensipleri' oluşturulmuştur. Bu prensiplerden bir tanesi bilimsel yayınlarla ilgilidir. Bunun yanı sıra; tüm bu sıralama sistemleri, üniversitelerin dünya üniversiteleri içerisindeki konumunu anlaması ve geliştirmesi gereken yönlerinden haberdar olması açısından önemlidir. Bu nedenle üniversite sıralamalarında üst seviyelerde yer alınması için belirlenen kriterlere uyum sağlayarak gerekli düzenlemeleri yapmak gerekmektedir. Farklı kriterlere göre sıralanan üniversitelerde, bazı bölümler ya da fakülteler daha çok ön plana çıkabilmektedir. Bu nedenle zamanla fakülte bazlı sıralama kriterlerinin belirlenerek yeni sistemler oluşturulması gerekebilir (Saka ve Yaman, 2011: 78-79).

Türkiye'de akademik performans sıralamasında temel kriter yayın ölçütüdür. Veri toplamada objektif ölçütlerle sonuca gidilen yayın ölçütüne, diğer ölçülebilir verilerin de eklenmesi halinde, sistem her yönden güçlü ve gelişmeye açık hale gelecektir. Örneğin; öğrenci sayısı/öğretim üyesi sayısı, fiziksel alan büyüklüğü/öğrenci sayısı, bilgisayar sayısı/öğrenci sayısı, kütüphanedeki kitap sayısı/ öğrenci sayısı, ofis sayısı/ öğretim üyesi sayısı (Saka ve Yaman, 2011: 79) gibi nicel olarak nesnel bir şekilde ortaya konulabilecek ölçütler hem üniversitenin nerede eksik olduğunu göstermesi bakımından hem de geleceğe yönelik iyileştirme ve geliştirme faaliyetleri açısından önemli bilgiler sunacaktır.

⁶ URAP detayları için Tablo 12'ye bakınız.

2000’li yıllarla birlikte üniversite sayılarında artışlar yaşanmış, 2006 yılında çıkarılan kanunla 15 yeni üniversite, 2007 yılında 22 yeni üniversite, 2008 yılında 17 yeni üniversite, 2009 yılında 12 yeni üniversite, 2010 yılında ise 19 yeni üniversite kurulmuştur. Akademik performans sıralamalarında köklü üniversitelerin geri sıralamalarda da olsa yer aldığı dikkat çekmektedir. Bu üniversitelerin üst sıralara gelebilmesi için yüksek atıflı yayın yaparak, çalışmalarını prestijli yayınevlerinde bastırmaları gerekmekte ve sıralama sistemlerinin kriterlerine göre eksikliklerini tespit ederek iyileştirmeye gitmeleri gerekmektedir.

3. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ÜNİVERSİTELERDE DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜMÜN ARACI OLARAK AKADEMİK PERFORMANS ÖLÇÜMÜ

Türkiye’deki üniversitelerde değişim ihtiyacının akademik performans açısından ele alındığı bu bölümde ilk olarak Türkiye’deki üniversitelerin tarihsel gelişimi araştırma konusu yapılmaktadır. Ardından üniversitelerin sayısal verilerine değinilerek 2015 yılı itibariyle istatistiksel durum ortaya koyulmaktadır. Türkiye’de akademik performansın ölçümünde uygulanan yasal düzenlemelere yer verilerek üst kuruluşlar tarafından üniversitelere sağlanan performans desteklerinin bir arada değerlendirilmesinin akabinde, akademik performans göstergelerinde puanlandırma sistemi ve Türkiye’nin yayın haritası tezin bütünlüğünden ayrılmadan en güncel verilerle çalışmaya yansıtılmaktadır. Ayrıca Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından geliştirilen ve ulusal sistem olan Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi hakkında ayrıntılı durum analizi yapılmaktadır.

3.1. Türkiye’de Üniversitelerin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’deki üniversitelerin tarihsel gelişiminin ele alındığı bu başlıkta; ilk olarak Osmanlı dönemi öncesinden başlayarak günümüze kadar devam eden ve yükseköğretime kaynaklık etmesi hasebiyle önemlilik arz eden medreseler araştırma konusu yapılmıştır. Medrese sisteminin değerlendirilmesinin ardından; 17. yüzyıldan itibaren Batı Avrupa’da yaşanan askeri, teknolojik ve bilimsel gelişmeler karşısında ihtiyacın ürünü olarak kurulmaya başlayan darülfünunlar, Cumhuriyet dönemi yükseköğretim sistemi ve Yükseköğretim Kurulu ile gerçekleştirilen anayasal ve yasal düzenlemelere tezin bütünlüğünü kaybetmemek amacıyla genel hatlarıyla

değinilmiştir. Son olarak, uluslararası aktörlerin yükseköğretim çalışmalarına özetle yer verilerek ikinci bölüm tamamlanmıştır.

3.1.1. Osmanlı Dönemi Anayasal ve Yasal Düzenlemeler

Türk yükseköğretiminin tarihini, Selçuklu Türklerinin 11. yüzyılda Bağdat'ta kurdukları Nizamiye Medresesi ile Fatih Sultan Mehmet'in 1463'te kurduğu İstanbul Medresesine dayandıran kaynakların mevcudiyetiyle birlikte; Darülfünun'un ya da İstanbul Üniversitesi'nin açılışına dayandıran kaynaklar da mevcut bulunmaktadır (YÖK, 2004: 20; Küçükcan ve Gür, 2009: 126). Bununla birlikte, Avrupa'nın karanlık çağında İslâm ülkelerinin birikimlerini muhafaza edip bilime katkı sağlayarak bu birikimleri Endülüs yoluyla Avrupa'ya taşıdıklarına ve İslâm medreselerinin aynı yolla Orta Çağ Avrupa'sındaki üniversiteleri etkilediğine yönelik kaynaklar da mevcuttur (YÖK, 2003: 21). Eğitimde Selçuklulardaki medrese sistemini kendisine model alan Osmanlı İmparatorluğu 1299 yılında kurulduğu zamanlarda, Avrupa'da üniversiteler yeni yeni açılmaya başlarken; Osmanlı Devleti, 1800'lü yıllara kadar üniversite düşüncesinden uzak olarak eğitim felsefesini devam ettirmiştir (Okçabol, 2007: 82).

Uzun yıllar dünyaya hükmeden Osmanlı İmparatorluğu, çok büyük bir alanda siyasal düzen ve denetim kurarak, uluslararası ticaretin kendi toprakları üzerinden geçmesini sağlamıştır. Devletin, uluslararası ticarete söz sahibi olması toplumun eğitime ve yüksek öğretime ayırabileceği kaynakların gücünü göstermesi açısından önemlidir. Osmanlı toplumu; sultan, askerî sınıf ve yönetilenlerden oluşan, küçük çapta üretimle ve ticaretle geçinerek loncalar halinde örgütlenen ve köylü kesimi kapsayan *reayâ* olarak ayrılırken; Osmanlı devlet bürokrasisi, *seyfiye*, *ilmiye* ve *kalemiye* olarak ayrılmıştır. Toplumsal ve siyasal örgütlenmenin farklı şekillerde oluştuğu Osmanlı Devleti'nde yükseköğretim, yalnızca askeri sınıfı yeniden üretmek amacıyla toplanmıştır. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu, gaza ilkesine göre örgütlendiğinden yıllar boyunca sürekli büyüme niteliğinde bir yapıya sahip olmuştur. Devlette, yeniçeri sistemiyle hem merkezi hem de sürekli güç oluşturulurken; tımar sistemiyle toprak düzeni sağlanmıştır. Bunların yanı sıra; Osmanlı İmparatorluğu gibi geniş kıtalara hâkim olan bir imparatorluğun, güçlü bir merkezi orduya ve bürokrasiye sahip olması, varlığını geliştirerek devam ettirmesi için yeterli olmamıştır. Çünkü bir devletin sahip

olduğu bütün güçlerini meşrulaştırması için öncelikle ideolojilere ihtiyacı bulunmaktadır. Bu doğrultuda devlet içinde anlam kazanan millet kavramı, önemlidir. Ancak bu kavramın anlam kazanması için din ve yargı eğitiminin tam anlamıyla sağlanması gerekmektedir. Bu kapsamda, kendisine yol haritası oluşturan Osmanlı Devleti ideoloji çalışmalarını, ilmiye sınıfıyla birlikte eğitim kanallarını denetleyerek ve adalet sistemini askeri sınıfın baskısından ayrı tutarak gerçekleştirmiştir (Tekeli ve İlkin, 1999: 4-5).

Farklı sınıflar ve milletlerden oluşan Osmanlı İmparatorluğu, merkezi gücünü oluşturarak kendisini yeniden üretmek için farklı türlerde örgütlenmeler kurmuştur. Bu örgütlenmeler bir bütün olarak ele alındığında öncelikle askeri sınıfa değinmek gerekmektedir. Osmanlı toplumunda askeri sınıfa giriş, babadan oğula ve devşirme yolu ile gerçekleştirilmiş; devşirme ile askeri sınıfa girenler, merkezi ordu için eğitilerek, başarılı olanlar üst kademelere getirilmiştir. Kışlalara ayrılan askeri okullardan Acemioğlanlar kışlasında yükselerek yetişen devşirmeler, Enderun okuluna giderek; veziriazam, yeniçeri ağası, eyalet valisi, sancak beyi, kaptan paşa gibi yüksek makamda devlet görevlileri olarak yetişmişlerdir. Genellikle Müslüman olmayan milletlerin çocuklarından oluşan devşirmeler, savaş hünerleri kazanırken, Türk-Müslüman ailelerin yanında yetişerek fıkı ve dinî olarak da sosyalizasyon geçirmişlerdir. Devşirmelerin yetişmesinden ayrı olarak saray içinde bilim adamları, sanatkârlar ve yazarların yetiştiği meşkhâne ile şehzadelerin eğitim gördüğü iki ayrı okul bulunmaktaydı. Konak denilen bu okullarda, saray içindekiler ve askeri sınıfın babadan oğula geçen üyeleri eğitim görmüştür. Kulların kullarını eğittiği konakta, devlet hizmeti için hânegiler yetişmiştir. Sarayın ve elitlerin eğitiminin haricinde din ile yargı görevlisi ve müderris gibi İlmiye sınıfına mensup olan devlet görevlileri ise uzun sürede az sayıda kişiyi eğiten medreselerde yetişmiştir. Osmanlı'nın bir diğer eğitim katmanı olan Kalemîye sınıfı; saray ile medreseden gelenler ve sınıf içinde usta çırak ilişkisini sürdürenlerle eğitime devam etmiştir. Tarım dışı etkinliklerin denetimini sağlayarak, üretim sırasındaki eğitim ve denetim ile toplumun dengesini düzende tutan loncalar, reayanın esnaf ve sanatkârlarını bir arada tutan kurumlar olmuşlardır. Loncalar, sanayi öncesi toplumların temel kurumları olarak üretim esnasında sağladığı eğitim, denetleyici işlev ve tekkelerle kurduğu kuvvetli ilişkilerle, toplumda önemli etkilere sahip olmuştur (Tekeli ve İlkin, 1999: 6).

Bütün bu eğitim kademelerinin öncesinde bulunan eğitim kurumu ise sıbyan mektepleridir. 5-6 yaşlarındaki kız ve erkek çocuklara Kur'an okuma, din pratiği, namaz sureleri ve yazı meşki öğretilen sıbyan mektepleri, camilerin yakınındaki bir odalı mekânlarda bir hocanın yönetimindeki yerler olarak kurulmuş ve kız çocuklarının eğitimi burası ile sınırlı tutulmuştur. Dolayısıyla, reayanın büyük bölümünü oluşturan köylüler için özel bir eğitim sistemi oluşturulmamış; üretime, topluma ilişkin bilgi edinmelerinde aile, cami ve sıbyan mektepleri temel kurumlar olarak işlev görmüştür. Sıbyan mektepleri daha çok cami veya mescitlerin yanında kurularak, padişah, valide sultanlar ve hayırsever kişiler tarafından yaptırılmıştır (Taşkın, 2008: 345-346).

Osmanlı'da bir diğer eğitim türü, tasavvuf eğitimi olmuştur. Osmanlı toplumunda tasavvuf eğitiminin yapıldığı tekke ve dergâhlar, devletin resmi örgütlenmesinin dışında kalmış ancak, devlet içerisinde varlığını uzun süre devam ettirmiştir. Tekkeler, tasavvufi eğitimden başka; toplumda siyasî muhalefetin geliştiği kurumlar olmuşlar ve iktidarın otoritesini dini olarak meşrulaştırmasına destek sağlayan dinsel tarikatlar olarak varlık kazanmışlardır. Tekkelerde eğitim görenler sadece tekke içinde görev alabilmiş; medreselerden icâzet alanlar ise ilmiye sınıfı görevlerine atanabilmişlerdir. Bu tür tekke ve dergâhlar, göçebe aşiretlerle yerleşik halk arasındaki çatışmaları çözümleyici ve düzen getirici özellikleri barındırması sebebiyle zaman içerisinde önemli işlevler kazanmışlardır (Tekeli ve İlkin, 1999: 6-8).

Oldukça farklı milletleri ve beraberinde oluşan kurumları bünyesinde yaşatabilmiş olan Osmanlı Devleti, kurumsallaşmış bir medeniyettir. Osmanlı'da mektep, çocukları eğitmiş; Medrese, ilmi ve dini bilgilerle bilgilendirmiş; Enderun ise farklı kültürlerden olan Osmanlıları bir potada eritmiştir. Hiçbir devletin vazgeçemeyeceği eğitim ve öğretim, her devlette toplumun kendi ihtiyaç ve şartlarına göre faaliyet sürdürmektedir. Dolayısıyla, Selçuklu devlet tecrübesine sahip olan Osmanlı, fethettiği her yerde halkın ihtiyaçlarına cevap verebilmek için cami, mektep ve medreseler inşa etmiştir. Bir gelenek haline gelen mektepleşme ve medreseleşme, padişah ve yakınlarının yanı sıra ekonomik durumları iyi olan birçok vatandaş tarafından da desteklenerek ülkeye hızla yayılmıştır (Taşkın, 2008: 343-344).

3.1.1.1. Medrese Sistemi

Osmanlı'da yükseköğretim düzeyindeki eğitim esasen medreseler tarafından yürütülmüştür. Medreseler, uzun yıllar boyunca İslâmi ve modern eğitimin beraber yürütüldüğü kurumlar olmuşlardır (Kahraman, 2012: 46). Arapça bir kelime olan medrese, ders yapılan yer, cami ve mescitlerin yanındaki dersane anlamına gelmektedir (Gürüz, 2003-4: 291).

Medreselerin kendilerine ait arazileri, binaları, dükkanları ve diğer dini vakıflardan sağladıkları gelirlerle, öğrencilerin köylerden topladıkları gelirleri bulunmaktadır. İslâm ülkelerinde çeşitli bölgelerde özellikle de 9. yüzyılla birlikte, farklı amaçlarla kurulan çok sayıda eğitim kurumları bulunmaktadır. Abbasi halifelerinden Memun döneminde, 9. yüzyılın ilk çeyreğinde araştırma ve çeviri kurumu olarak Bağdat'ta kurulan Beyt-el Hikme ve Abbasilerden ayrılarak Mısır'da Şii bir devlet kurarak Şii inancının düşünce temelini geliştirmeyi hedefleyen Fâtîmiler'in, 1004'te Kâhire'de kurdukları Dar'el Hikme, İslam dünyasının ilk sistemli ve dinamik eğitim kurumlarıdır (Tekeli ve İlkin, 1999: 11). Bununla birlikte daha üst düzeyde eğitim öğretim yapılan medreselerin kurulması, 10. yüzyılda 937'de Buhara'da Faracek Medresesi ile gerçekleşmiştir. 10.yüzyıla kadar esasen din adamı yetiştiren medreseler, 11.yüzyıldan itibaren Arapça, şiir, felsefe, tarih, coğrafya, kimya, matematik, tıp gibi eğitimlere başlamıştır (Gürüz, 2003-4: 291-292).

Türklerin İslam dinini kabul ederek, İslâm geleneğine girmesiyle ilk medrese, Karahanlılar döneminde kurulurken; medreseleri sistemli ve kurumsal bir devlet politikası konumuna getiren Büyük Selçuklu veziri Nizamülmülk olmuştur. Böylece; medreselerin İslâm toplumunun temel bir kurumu haline gelmesi sağlanmıştır. Büyük Selçuklu sultanı Nizamülmülk'ün 1067'de Bağdat'ta Nizamiye Medreselerini açmasıyla tüm medreseler merkezi devlete bağlanarak her birinde benzer eğitimler yapılmaya başlanmış ve egemen gücün ideolojisinin medreseler aracılığıyla yayılabileceğine olan inanç artmıştır. Nizamiye medreselerindeki bir diğer amacın, sonraki nesillerin sünnî olarak yetiştirilmesi olması, medreselerin devlet tarafından desteklenmesini sağlamıştır (Tekeli ve İlkin, 1999: 11).

Medreseler külliye sistemi içerisinde kurulur; beraberinde kütüphane, aşevi, cami, yatakhane bulunurdu. Din bilimleri dersi ağır olmakla birlikte hesap ve astronomi dersleri de verilirdi (Günel, 2013: 59-61). Müderrisler tarafından seçilen ve medresenin başı olan Şeyh-ul Ulema'nın müderrisleri atamak, derslerin düzenli yapılmasını sağlamak, öğrencilerin dine sadık kişiler olarak yetişmesini sağlamak ve ömür boyu iş güvencesine sahip olan müderrislerin toplantılarına başkanlık etmek gibi görevleri vardı. Vakıflar tarafından finanse edilen ve mütevellî heyet tarafından idare edilen medreseler, yatakhane, dersane, kütüphane ve cami/mescitlerden ibaretti (Gürüz, 2003-4: 291). Medreselerin gelişimiyle birlikte zamanla belirli alanlarda uzmanlaşmış medreseler kurulmaya başlanmıştır. Hadislerin eğitim ve incelemesinde kurulan Dar'ül Hadis, Kuran kıraatında uzmanlaşan Dar'ül Kurra ve Dar'ül Huffaz, tıp eğitimi ve tedavide uzmanlaşarak önemli gelişmelere kaynaklık eden Darü't Tıb bu kurumların birkaçıdır (Tekeli ve İlkin, 1999: 13-14).

İlk Osmanlı Medresesi Orhan Bey döneminde 1330 yılında İznik'te, '*Orhan Gazi Medresesi*' olarak kurulmuştur (Günel, 2013: 61). Osmanlı devleti içerisinde kurulmaya başlayan medreseler, tıpkı Osmanlı öncesindeki toplumlarda olduğu gibi zaman içerisinde uzmanlaşarak farklı şekillerde kademeler oluşturmuşlardır. Çelebi Mehmed'in Bursa'da kurduğu *Sultaniye Medresesi*, II. Murad'ın Edirne'de kurduğu *Saatli Medrese* ve *Darülhadis* kademelenme sistemine ait örneklerdir. Yıldırım Bayezid'in Bursa'da kurduğu Osmanlı tıp medresesi, ilk darüşşifa olması hasebiyle önem arz etmektedir (Tekeli ve İlkin, 1999: 14-15).

Osmanlı medreseleri, İstanbul'un fethiyle birlikte farklı şekilde daha fazla büyüyerek kademelenmeye başlamıştır. Fatih Sultan Mehmed'in medrese içerisinde kurduğu; camii, Sahn-ı Seman'a girişi hazırlayan Tetimme Medreseleri, kütüphaneler, darüşşifa, hamamları ve imarethaneleri ile Osmanlı'nın en büyük medresesi olan Sahn-ı Seman, kademelenmenin en önemli örneği ve zamanın en gelişmiş kurumudur.. Sahn-ı Seman medreselerinde, fen bilimleri, matematik ve mantık derslerine daha çok önem verilirken, müderrislere liyakate dayalı atanma usulü getirilmiştir. Örneğin; müderris sınavlarında, ilk olarak herhangi bir konuyla ilgili yorumlar dinlenir, ardından bu konuda bir makale yazılması istenirdi. Bunun yanı sıra; medreselerde, sıbyan mektebi hocası, imam, devlet memuru ve ulema yetiştirilmiştir. Osmanlı'nın gelişme döneminde hoşgörülü bir eğitim ortamı sürdüren medreselerde ağırlık tefsir,

fıkıh, hadis, İslâm hukuku, İslâm felsefesi gibi din bilimleri derslerine verilirken; bilimsel çalışmalar da mektebin alanını oluşturmıştır. Ancak; duraklama ve gerileme dönemlerinde oluşmaya başlayan huzursuz toplumsal yapıyla birlikte, bilimsel konulara verilen önem de giderek kaybolmaya başlamıştır (Okçabol, 2007: 83). Medreselerdeki kademelenme sistemiyle, her kademe farklı şekilde gündeliğe bağlanmıştır. Diğer taraftan; Fatih Sultan Mehmet, dönemin ünlü bilim insanlarını şehre getirterek, İstanbul’u bilim merkezi yapmak istemiş, bu amaçla; akli bilimlere yapılan yatırımları artırmıştır (Günel, 2013: 61-62). Fatih’in kendisi de bilimle yakından ilgilenerek, bu bilim insanlarından dersler alarak bir bilim adamı yaşantısıyla hayatını sürdürmek istemiş; bu nedenle kütüphanelerin gelişimine önem vermiştir (Tekeli ve İlkin, 1999: 15).

Medreseler, Hariç ve Dahil olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Hariç medreselerinde temel dersler ve Arapça dersi verilirken; Dahil medreselerinde, yüksek düzeyde ilim dersleri verilmiştir. Orta ve alt kademe medrese öğrencilerine softa, üst kademe medrese öğrencilerine danışment denilmiş; daha önceleri molla olarak bilinen müderris kavramı, 16. yüzyıldan itibaren şu anki ismini almıştır. 12. yüzyıl sonlarında Avrupa’da gelişen üniversiteler ile medreseler karşılaştırıldığında; her ikisi de belli bir programa göre eğitim yapmış ve eğitim tamamlandığında diploma vermiştir. Temel amaç aynı olsa da uygulamada medreseler, *icazetname* verirken; üniversitelerin *licentia docenti* vermesi gibi birtakım farklılıklar söz konusu olmuştur. Diplomalar kurum adına verilirken; icazetnamede, okutulan dersler ve müderris anlayışı süregelmiştir. Müderris olabilmek için Sahn-ı Seman derecesinde icazet almak zorunlu hale getirilirken; icazeti alanlar, Rumeli ya da Anadolu kazaskerlerin matlab adı verilen defterlerine yazılarak, kendilerine görev gelmesini beklemişlerdir. Avrupa’da üniversiteler lonca tipi örgütlenmiş; medreseler vakıf sistemine tabii oldukları için idareleri de vakıf senedinde belirtildiği biçimde yapılmıştır. Hem medrese hem de üniversiteler gelecekteki kadrolarını kendi içlerinden oluşturmalarında özgür bırakılmışlardır (Tekeli ve İlkin, 1999: 15-18).

Fatih’ten sonraki ikinci büyük örgütlenme, Kanuni döneminde gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde medreseler, küçükten büyüğe doğru on iki kademe şeklinde örgütlenmiştir. Kanuni tarafından 1558 yılında kurulan Süleymaniye Medresesi’ne ordunun doktor

ihtiyacını karşılamak için Tıp Medresesi ve Darüşşifa ile matematik öğretimi yapan dört medrese kurulmuştur (Taşkın, 2008: 353; Okçabol, 2007: 82).

Fatih Sultan Mehmet ve Kanuni Sultan Süleyman, bilginin ilerleyerek eğitimin gelişmesiyle yakından ilgilenmişlerdir. Medreselerin yönetim, akademik ve müfredat yapısını yeniden düzenleyerek, bütün usulleri sistemleştiren ve Fatih Kanunnamesi olarak bilinen ilk kanuna, Kanuni bazı eklemeler ve değişiklikler yapmıştır. Bu iki padişahın fermanı, Türk tarihindeki ilk yükseköğretim mevzuatını oluşturması açısından önemlidir (Gürüz, 2003-4: 293). Kanuni döneminde başlatılan on iki basamaklı uygulama, 1914 yılına kadar devam etmiş; 1914'ten itibaren medreseler sadece dini içerikli eğitim kurumları olarak varlığını korurken, 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat kanunuyla tümüyle kapatılmıştır. Kapatılmasına giden bu süreçte; medreselerin bilimsel araştırmalarda yetersiz kalması, gerileyen ve çöken toplumsal yapının eğitim sorununa çare olamaması (Günel, 2013: 62), medreselerin öğretim dilinin Arapça, Farsça olarak devam ederken, Avrupa'da 16. yüzyıldan itibaren ulusal dillerin kullanılmaya başlanması, 13. yüzyıldan itibaren Avrupa'da deneye dayalı eğitim öğretim uygulamalarına başlanırken medreselerin bu gelişmelerden uzak durması söz konusu zaafı arasında gösterilebilir (Okçabol, 2007: 84).

3.1.1.2. Enderun Sistemi

Klâsik Osmanlı döneminin medreselerden sonraki ikinci yükseköğretim kurumu; bir saray okulu olan Enderun Mektebi'dir. Saray okulu geleneği ilk olarak eski doğu imparatorluklarında başlamış olup, sistemli hale getirilmesi Osmanlı İmparatorluğu döneminde gerçekleşmiştir. Osmanlı'da ilk saray okulu, II. Murad Dönemi'nde 1365-1368 yılları arasında eski sarayda kurulmuş olup, Fatih Sultan Mehmet döneminde Topkapı Sarayı'nın yaptırılmasıyla belirgin gücünün doruğuna ulaşmıştır. 1455-1909 yıllarında hizmet veren Enderun Mektebi, devşirme çocuklardan devlet adamı yetiştirmiştir (Tekeli ve İlkin, 1999: 19). Fatih'in kurucusu olduğu Enderun'un programı, askerlikten güzel sanatlara, politikaya, diplomasiye ve spora kadar, sarayın ve üst yönetimin gereksinim duyduğu her alanı kapsamaktadır (Sakaoğlu, 2004: 6).

Osmanlı Devleti'nin gücünü korumak için nitelikli insan gücü yetiştirmek amacıyla kurulmuş olan Enderun Mektebi, askeri temele dayanan devlete, yetenekli idari ve

mülki kadroyu yetiştirmekle görevlendirilmiştir. Bu kişilerin yetiştirilmesinde ilk olarak Rumeli eyaletlerinden toplanan devşirmeler, 15. yüzyılın sonlarından itibaren de Anadolu'dan toplanan devşirmeler alınmıştır. Birun ve enderun olarak örgütlenen Enderun Mektebi, sarayın dış hizmetlerdeki ve iç hizmetlerdeki işlevlerinin üretimini üstlenirken aynı zamanda, Osmanlı bürokrasisini yeniden organize etmiştir. Saray okulunun geleneği yıllarca şu şekilde devam ettirilmiştir: Annesi ve babası ölmüş olmayanlardan, doğuştan sünnetliler, Türkçe bilenler ve ailenin tek çocuğu olanlar haricinde seçilen devşirme çocukların, Acemioğlanlar kışlalarından seçilerek, Edirne-İbrahim Paşa- Galata gibi hazırlık saraylarına gönderilerek eğitim almaları sağlanmış aralarında başarılı olanlar Saray-ı hümayuna alınmıştır. Saraya alınmayanlar, derecelerini tamamladıktan sonra yeniçeri ya da sipahi ocağına göreve gönderilmişlerdir. Enderun'a gidenler, kendi arasında kademeli olan odalar ve koğuşlarda en alttan en üste eğitim alırlardı. En alt kademede büyük ve küçük oda, en üst kademede ise Has Oda bulunurdu. Bu odalardaki öğrenciler hem eğitim görür hem de belirlenen alanlarda hizmet verirlerdi. Kıyafetler dolamalı ve kaftanlı olarak ayrıldığından; kimin hangi odada eğitim görerek hizmet verdiği anlaşılmaktaydı. Son olarak, Enderun'da eğitimini tamamlayanlara üzerinde padişahın tuğrası bulunan bir diploma verilirdi (Tekeli ve İlkin, 1999: 19; Taşkın, 2008: 361).

Enderun dersleri ile medreselerde okutulan dersler arasında; Türkçe ve Edebiyat derslerinin, asker ve yöneticinin bilmesi gereken coğrafya, harita yapımı, tarih, siyaset, muharebe derslerinin, hattatlık, tezhip, minyatür yapımı, mimarlık gibi güzel sanatları kapsayan derslerin ve sanatkâr yetiştirmek için verilen musiki derslerinin verilmesi bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Bütün bu derslerin verilmesinde öğrenciler yeteneklerine göre ayrılırken; Türkçe, Arapça, Kur'an ve din derslerini almak bütün Enderun için geçerliydi. Zorunlu eğitim 7-8 yıl sürerken; uzmanlık alanlarının belirlenmesinden sonra toplamda Enderun eğitimi 12-14 yılda tamamlanmaktaydı. Enderun mektebinde her oda bir odabaşına ve kethüdaya bağlı ve her odanın kütüphane memuru, katibi, hazinecisi, imamı, üç müezzini bulunuyordu. Saray içinden ve saray dışından hocalarla eğitimi devam ettiren Enderun'da saray görevlileri mesleki dersleri veriyor, mektep içerisinde ayrı bir akademik otorite bulunmuyordu (Tekeli ve İlkin, 1999: 19-20). Enderun Mektebi, Osmanlı'nın kurmuş olduğu büyük başarılarla imza atan sistemli ve kademeli bir yapılandırma. Mektep içerisinde akademik otorite

kurulmuş olsaydı, sistemin daha bilimsel işleyerek, muhtemel sorunların önüne geçilmesi planlanabilirdi.

Enderun mektebi, diploma vermesi, uzmanlık alanlarına ayrılarak belirlenen amaçlar için eğitim imkânı sağlaması, diplomasını alanların devlet içerisinde üstlenecekleri görevlerin belirli olması gibi etkenlerle yükseköğretim kurumu olarak değerlendirilebilmektedir. Günümüzde üniversiteler de diploma vermekte; bitirilen bölüme göre meslekler seçilmekte ya da atamalar gerçekleşmektedir. Ancak görünür fark, Osmanlı Dönemi'nde Enderun'da okuyan öğrenci sayısının sınırlı olmasının da etkisiyle; padişah tuğralı diploma alanların, rektör imzalı diploma alanlara göre işsiz kalma ihtimallerinin çok daha düşük olmasıdır.

Kitabet kültürünün oluşmasında söz sahibi olan ve medrese ile edebiyat dili Farsça, resmî dili Türkçe, din dili Arapça olan Enderun Mektebi, Osmanlı'nın içinde bulunduğu farklılıkların yeniden üretiminde etkili faktör olmuştur. Enderun bütün bu dilleri sentezleyerek, Osmanlıca denilen bir dil oluşturmak için çalışmıştır. Osmanlı içindeki güç ilişkilerinin matbaanın yalnızca gayrimüslimler tarafından kullanılabilmesine imkân vermesi, devletin ve toplumun bilim karşısında yeniliklere kapalı tutum izlediğini ve Fatih dönemindeki bilimsel çalışmaların sınırlı kaldığını göstermektedir. Yönetimde değişmeyi savunan Sultan ve Kalemîye sınıfı, bu değişimleri sağlayacak düzeni oluşturmakta yetersiz kalmıştır. Bu süreçte; toplumun yapısındaki farklılıklarla birlikte değişme ihtiyaçları hissedilmeye ve talepler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu ihtiyaçları karşılamak amacıyla eğitim sisteminde birtakım değişikliklere gidilmeye başlanırken; bu değişiklikler, eski sistemi ortadan kaldırılmadan eklentiler yapılarak gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde toplumun ihtiyacı olan iki temel iyileşme vardır. Birincisi; askeriye'nin yeni bilgi ve donanıma sahip olması, ikincisi; kalemîye'nin yenilenmesi. Sistem, batı bilgisini ve teknolojisini kendi içerisinde çıkaramadığı için Batı'nın örnek alınarak, gerektiği takdirde bağlantı kurma yolu seçilmiştir (Tekeli ve İlkin, 1999: 18-23). Enderun, kamu hizmetleri için aydın yetiştirmeyi değil; padişaha en kusursuz hizmet vermeyi hedefleyen bir kurum olmuştur. Enderunlular, toplumdan soyutlanmış, saray dışına ancak izinle çıkabilen geçlerden oluşmuştur. 17.yüzyılın sonlarında kadar zeki ve yetenekli gençlerden oluşan Enderun devlete başarılı devlet adamları yetiştirmiştir. Ancak zamanla devşirme sisteminin körelmesi, okula soylu kişilerin ve padişaha yakın kişilerin

çocuklarının alınmaya başlanması sistemi giderek yozlaştırmıştır. 1800’lü yıllardan itibaren, Enderun Mektebi ıslah edilmeye başlanmıştır (Sakaoğlu, 2004: 7). Bu anlamdaki ilk değişiklik II. Mahmud tarafından Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılması ve eski gücünü kaybeden Enderun’un 1 Temmuz 1909 tarihinde yayınlanan kararnameyle kapatılması olmuştur (Taşkın, 2008: 363).

3.1.1.3. Darülfünun Dönemi

16. yüzyılın ikinci yarısına kadar Osmanlı Devleti, savunma teknolojisini sürekli geliştirirken aynı zamanda ilmî faaliyetlere önem göstermeye devam etmiştir. Ancak askeri gelişmeleri yakından takip ederken, çağların akışı içerisindeki farklı gelişmeleri takip etmemiş ya da edememiştir. Bununla birlikte, 17. yüzyıl ile başlayan Avrupa’da modernite süreci toplumu ve siyasi yapılanmayı derinden etkileyerek değiştirirken, Osmanlı Devleti bu değişmelerin uzağında kalmıştır. Diğer taraftan; Avrupa’nın söz sahibi olmaya başlamasıyla ilk önce, Osmanlı’da devletin sınırlarının genişlemesi durmuş, daha sonra ise toprak kayıpları başlamıştır. Toprak kaybı, gelirin azalması ve dolayısıyla ekonominin gerileyerek devletin ve halkın yoksullaşması anlamına geldiğinden klâsik dönemde mükemmel işleyen sistemdeki bozulmalar artık gözle görülür hale gelmiştir (Türküne, 2007: 507-508). Kurumlar yavaş yavaş çökmeye başlarken toplumda reform düşüncesi henüz oluşmamıştır. Oysa, bu dönemde toplumdaki ve dünyadaki değişmelerin yakından takip edilerek ileriye dönük reformların planlanması gerekmektedir. Osmanlı’nın, Batı toplumu karşısındaki idari-askeri üstünlüğü, 1774 Kaynarca Antlaşması’ndan sonra, psikolojik olarak kaybolmuş, değişimin zaruri olduğu gerçeği benimsenmiştir. Osmanlı bu zorlu dönemde, Avusturya ve Rusya olaylarına karşı Fransa ile ilişkilerini geliştirmeyi seçmiş, Batı kültürüne açılma böylece Fransa ile gerçekleşmeye başlamıştır (Ortaylı, 2008: 346-366). Gelişen ilişkiler, 1857 yılında Paris’te mühendis, asker, devlet adamı yetiştirmek amacıyla Mekteb-i Osmani’nin açılmasına kadar ilerlemiş ancak, okul artan masraflardan dolayı 1864’te kapatılmıştır (Günel, 2013: 66). Osmanlılar, 19. yüzyıla kadar İslâm düşünürlerinin, aynı yüzyılın sonuna doğru Batılı düşünürlerin etkisinde kalmış; II Abdülhamid döneminde İslâm-Türk sentezi, II. Meşrutiyet döneminde ise Türk-İslâm sentezi önem kazanmıştır (Okçabol, 2007: 91).

Böylesine zorlu bir döneme giren Osmanlı Devleti, siyasi ve toplumsal değişmelerin yaşandığı bu dönemde, idari, siyasi ve eğitim alanlarında birtakım gerilemeler yaşamaya başlamıştır. Merkez dışındaki medreseler kanunları uygulamamaya, her kurum kendi sözlü kurallarını oluşturmaya, müderris seçimlerindeki liyakat kaybolurken, müderris gelirleri düşmeye başlamıştır. Bütün bunların toplumsal yaşama yansımasıyla birlikte artan çözüm arayışlarıyla yurtdışına öğrenciler gönderilmiş, Batının eğitim sistemini Osmanlı'da uygulamak için Avrupa'dan uzmanlar getirilmiş ve Osmanlı'da ilk olarak Batı tarzı askeri okullar açılmaya başlamıştır (Günel, 2013: 63).

Osmanlı'nın modernleşme sürecinde, eğitim alanındaki değişmeler büyük önem taşımaktadır. Zira, Osmanlı modernleşmeyi Batı'dan farklı olarak daha savunmacı ve varlığını devam ettirmek amaçlı düşünmüştür. Bu nedenle de eğitimdeki ilk yeniliklerin daha çok askeri alanda yapıldığı göze çarpmaktadır (Küçükcan ve Gür, 2009: 126). 1735 yılında Osmanlı'ya gelen ve daha sonra Müslüman olarak Ahmet ismini alan Kont Bonneval tarafından kurulan Humbaracı Ocağı Osmanlılardaki Batılı anlamda ilk okul olması bakımından önemlidir. Bu ocak günümüzde Topçu Okuluna denk gelmektedir ve humbaracıların kendi toplarını üretmesiyle mühendis okulunun temelini oluşturmaktadır. Bu başarılı uygulamanın ardından darülfünunun temelini oluşturan; 1773'te Mühendishane-i Bahr-i Hümayun, 1796'da Mühendishane-i Berri-i Hümayun, 1827'de Tıbhane-i Amire, 1832'de Cerrahhane-i Amire, 1839'da Mekteb-i Harbiye, 1841'de Baytar Mektebi ve mülkiye, ziraat, sanayi, orman, maden okulları dönemin dinamik kurumlarıdır. Özellikle Tıbhane-i Harbiye, 1933'de İstanbul Üniversite Tıp Fakültesi adını alarak, 1946'da Ankara Tıp Fakültesi'nin açılmasına kadar Türkiye'de hekim yetiştiren tek kurum olmuştur (Günel, 2013: 63-64). Yüksekokul niteliğinde kurulan Mühendishane-i Bahr-i Hümayun ve Mühendishane-i Berri-i Hümayun'a mühendishane isminin verilmiş olması; yönetimin yeniliklere gösterilen tepkilere duyarlı olduğunu ve eski kalıpların etkisinin devam ettiğini göstermektedir (Tekeli ve İlkin, 1999: 31). Mühendishane, tıbbiye ve harbiye, 19.yüzyıl Osmanlı modernleşme dönemi içerisinde ilk kurulan yükseköğretim okullarıdır (Küçükcan ve Gür, 2009: 126).

Osmanlı döneminde matbaa ilk kez Yahudiler tarafından uzunca müddet kullanılırken, Osmanlı'da kullanılmasına izin verilmemiştir. 1726 yılında İbrahim Müteferrika'nın

abalarıyla matbaa, Müslüman kesim için de din dışı yayınlar yapmak şartıyla kullanılmaya başlanmış ancak, çok az sayıda kitap basılmış ve matbaa çok az ilgi grmştir. Bilimsel gelişmelerle ilgili üzerinde durulması gereken bir diğerk husus; 18. yüzyılda İstanbül'da Köprülü Kütüphanesi, III. Ahmet Kütüphanesi, I. Abdülhamid Kütüphanesi ve özellikle batı yazını bakımından en zengini olduğu belirtilen Mühendishane-i Berr-i Hümayun Kütüphanesi gibi çok sayıda kütüphanenin kurulmuş olmasıdır. Bütün bu gelişmelerin yanında etnik ayrıma göre değil; dini ayrıma göre yönetilen Osmanlı'da Rum, Ermeni, Yahudi gibi çok sayıda yabancı milletlerin her birinin kendi aralarında kurdukları eğitim sistemleri mevcut olması önemlidir. Rumların eğitim sistemi kilise ve patrikhane çevresinde gerçekleşmişken, yoksul cemaatin katıldığı Kuruçeşme okulu, burjuvazi ailelerin gittiği konaklar gibi eğitim sistemleri mevcuttu. Ermeniler; bir adayı bilim merkezi haline getirerek önemli bilimsel eserleri Ermeniceye çevirip buradaki matbaalarında bastırmış ve Amlorti manastır mektebi okullarıyla hem dini hem de fen bilimleri eğitimi vermişlerdir. Yahudiler ise, 17. ve 18. yüzyıllarda yalancı mesih sorunuyla ilgilendiklerinden dolayı eğitimde çok fazla yol kat edememişlerdir. Osmanlı Devleti'nde yabancı okullar Katolik Kilisesi'ne bağlıydı. Katoliklerin ise amacı; liman kentlerindeki yabancı sayısını artırmak, Osmanlıca bilen kadroyu geliştirmek, Batı-Doğu Hristiyanlığını kaynaştırmak ve aracı gruplar yetiştirmek olmuştur. Saint Benoit, Saint Louis, Katoliklerin ilk açtığı okullar arasındadır. ABD'nin örgütlemesi neticesinde; 19. yüzyıl itibariyle Protestanların da okulları gelişmeye başlamış, ilk Amerikan Misyoner Okulu 1824'te Beyrut'ta açılmıştır (Tekeli ve İlkin, 1999: 31-39).

17. ve 18. yüzyılda Avrupa'da bilim ve düşünce atılım yaparken; akıl zgr bırakılarak bireyin ne çıkması başlamış ve deneysel yaklaşımın ilk büyük başarıları elde edilmiştir. Fizik ve askeri mühendis olan Galilei'nin teleskobu icadı, Kopernik'in dünya yerine güneşin merkezde bulunduğuna yönelik alışması, Newton'un genel çekim kanununu bulması, Napier'in logaritmayı bulması, William Harvey'in kan dolaşımının varlığını kanıtlaması, Malphigi'nin mikroskobu icadı, Lavoisier'in yanma olayını açıklaması, Benjamin Franklin'in paratoner icadı, Descartes, Kant, Adam Smith gibi düşünürlerin açıklamaları ortaçağın dine bağımlı niversiteleri dışında deneyselliğe açık akademiler içinde gerçekleşmiştir. Bu bilimsel akımlar gelişimlerini Latince ile yeni ulusal diller etrafında gerçekleştirmiştir. Yaşanan gelişmelere kilise kolay kolay teslim olmazken, engizisyon mahkemeleri ve devlet tarafından koyulan

sansürlerle gelişmeler engellenmeye çalışılmıştır. Ancak yaşanan hızla gelişmeler ve toplumsal dönüşüm karşısında, engellemeler bilimin önüne geçememiştir. Avrupa, bilimsel ve deneysel dönüşüm yaşarken Osmanlı, bu gelişimi oldukça geç ve seçmeci bir şekilde izleyebilmiş, bilgiler rastlantısal olarak ülkeye aktarılmıştır. Dolayısıyla Osmanlı, Batılılaşma sürecinde kendisini Batı'ya karşı yetersiz görmeye başlamıştır (Tekeli ve İlkin, 1999: 47-51; Küçükcan ve Gür, 2009: 126).

Dönemin eğitim sorunlarını çözmek adına devlet adamları tarafından çeşitli risaleler yazılmış, çözüm önerileri aranmıştır. Koçi Bey yazdığı risalesinde; bilimde geri kalmanın nedenini, liyakat ilkesinin göz önüne alınmayarak yeterli bilgi birikimine sahip olmayan insanların kadroya alınması olarak açıklamıştır. Bu dönemde; öğretim üyelerine hoca denilmekte; yardımcılara ise halife ya da kalfa denilmektedir. Halifelerin yükselebilmeleri için bir imtihan, Türkçe bir tez ve doğu dillerinden bir kitabı çevirmeleri gerekmektedir. Hocalık için Fransızca ön koşuldu ve dördüncü sınıftan birinci sınıfa geçebilmek için üst sınıftan yer boşalması gerekmektedir. Birinci sınıf hocası; baş hoca, akademik otoritenin en üstü ve en bilgili kişi olarak okulu dışarıda temsil ediyordu. Hocalar günümüzdeki gibi yaşamları boyu yerlerinde kalıyor, değiştirilemiyordu. Üst sınıfa geçmek ancak üstten bir yer boşalması durumunda olduğundan, akademik kadronun gelişmesi ve büyümesi kolay kolay gerçekleşmiyordu. Bu dönemde yeterli bilim insanının olmaması, Batı'dan gelen bilgilerin aktarılmasında sorunlar oluşturmuştur (Tekeli ve İlkin, 1999: 39-46).

Osmanlı döneminde, yeniçeriliğin kaldırılması, vakıf gelirlerinin merkezileştirilmesi, bürokrasinin doğuşu gibi yönetsel değişimler, yabancılarla yapılan ticaret anlaşmaları ve yabancıların toprak sahibi olmalarına imkân tanınması, Duyun-i Umumiye'nin kurularak dış denetimin sağlanmak istenmesi gibi ekonomik değişimler, Osmanlı eğitim sisteminde birtakım değişme taleplerini desteklemiştir. Bu doğrultuda; Tanzimat döneminde gelişen sivil bürokrasi, sivil eğitim kurumlarının varlık kazanmasını sağlamıştır. Sıbyan mektepleri sonrası eğitim yapacak, 4 yıllık ilköğretim niteliğinde, sınıf ve sıra sisteminin oluşturularak kitlesel eğitime geçildiği rüşdiye mektepleri, 1838 yılında kurulmuştur. Daha sonra 1849'da orta eğitim niteliğinde Darülmaarif'in kurulmasıyla eğitimde medrese ve Enderun'dan farklı sistem oluşturmanın ilk adımları atılmaya başlanmıştır. Bu amaçla; lise düzeyinde iki sultani olan Galatasaray (1867) ve Darüşşafaka (1873) kurulmuştur. Ardından

öğretmen ihtiyacını karşılamak için kız ve erkek öğretmen okulları, iptidai mektepleri, çıkarılan maarif nizamnameleri, orta eğitimin devam ettirildiği idadiler, baytarlık mektebi, orman mektebi, mülkiye, lisan, tıbbiye, müze, madencilik gibi mekteplerin açılması, Darülfünun'un kurulmasına en ciddi zemini hazırlamıştır (Tekeli ve İlkin, 1999: 53-70).

Osmanlı'da Batılı tarza bir üniversite modeli olarak darülfünun adıyla yükseköğretim kurma düşüncesi ilk olarak 1845 yılında oluşturulan Muvakkat Meclis-i Maarif'in hazırlayıp, 1846'da Meclis-i Valâ'ya sunduğu lâyhada geçmektedir (Küçükcan ve Gür, 2009: 127). Osmanlı'da 1846'da çıkartılan kararnameyle, Osmanlı eğitim sisteminin ilköğretim, ortaöğretim ve üniversiteden oluştuğu ilan edilmiştir. 24 Mart 1838 tarihinde gerekli kanun tasarılarını ve nizamnamelerini hazırlamak amacıyla kurulan Meclis-i Vâlâ (Eryılmaz, 2010: 180)'nın kararıyla, geçici Maarif Meclisi kurulmuştur. İlk defa bu meclisin hazırladığı raporda kullanılan ve fenler evi anlamına gelen Darülfünun'un (Günel, 2013: 64) görevi “ *malumat ve hüsn-ü ahlâkça mükemmel olmak isteyen ve bütün ilim ve fenleri okumaya hevesli veya devlet dairlerinde isteyen herkese, gerekli bilgileri sağlayan bir kurum*” olarak tanımlanmıştır (Tekeli ve İlkin, 1999: 70). Bütün bu çalışmalar neticesinde; ilk üniversite; 1863 yılında *Darülfünun* ismiyle kurulmuştur. İnşaa edilen darülfünun binasının farklı amaçlarla kullanılmasından dolayı; eğitim, medrese öğrencilerine ve halka açık dersler şeklinde başlamıştır. Darülfünun, belli bir programının olmaması, öğretim kadrosundan yoksunluğu, bilimsel araştırmalarda yetersiz kalması, anlatılanların dine aykırı olması gibi sebeplerden dolayı 1865'te kapatılmıştır (Okçabol, 2007: 87). Tarihe ilk olarak geçen 1863 Darülfünununun hiçbir kayıtlı öğrencisi, resmi eğiticisi ve yönetmeliği olmamış ancak, temel eğitimin kurulmadan yükseköğretimin mümkün olamayacağının idrak edilmesinde ve bilimin halkla buluşmasındaki imkânların tartışılmasında büyük deneyimler kazanılmıştır (Günel, 2013: 65). Darülfünuna devam edemeyenlerin yoksun bırakılmaması için derslerin Takvim-i Vak'ayi Gazetesi'nde yayınlanması, derslerin bir gazete aracılığıyla halka ulaştırılmasını sağlamıştır. Bu fikir, Türkiye'deki uzaktan eğitimin temeli olarak sayılabilir (Göktaş vd, 2009: 86).

1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin yayınlanmasıyla darülfünunun yönetimi, okula girişi, müderrislerin atanması, fakülte ve dersler ayrıntılı olarak ele alınmıştır. 1869 Nizamnamesiyle, Osmanlı'da üç aşamalı eğitim sistemi başlamıştır.

Birinci aşama, sıbyan ve rüştiye; ikinci aşama, idadi ve sultaniler; üçüncü aşama ise yüksekokullar ile darülfünundur (Kahraman, 2012: 46). Nizamnamenin 79. maddesine göre; *Darülfünun-i Osmani* adıyla yeni bir darülfünun kurulmuştur. Ancak aydınlanma karşıtlarının etkisiyle iki yıl sonra kapatılan Darülfünun-i Osmani, 1874'te Galatasaray Lisesinin çabalarıyla Mekteb-i Sultani içerisinde *Darülfünun-i Sultani* olarak yeniden açılmış, fakat bu sefer de Osmanlı-Rus savaşının ortaya çıkardığı olumsuz ekonomik koşullar gibi sebeplerden dolayı 1882'de yeniden kapatılmıştır. Okul, mezun vermiş olması açısından önemlidir (Okçabol, 2007: 87-89).

Darülfünun'un yanı sıra farklı alanlarda birkaç yıllık denemelerle kurulmuş çeşitli okullar da açılmıştır. Kız sanayi mektebi, meteoroloji gözlemevi, ziraat mektebi bu denemelere örnek olarak gösterilirken; bilim ve meslek dernekleri, tercüme yayın desteği sağlayan Encümen-i Daniş, ilk bilim dergisi Mecnua-i Fünun'un çıkartılması, ilk kez dilsiz ile sağırılar (1889) ve körler (1891) için okulların açılması, özel okulların açılarak hızla yayılması, Abdülhamid dönemiyle birlikte ilk ve orta öğrenimin yaygınlaşması, Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi, Hukuk Mektebi, Ticaret Mektebi, Hendes-i Mülkiye, Baytar, Çoban Mektebi gibi okulların açılması dönemin dinamik gelişmeleri arasındadır (Tekeli ve İlkin, 1999: 75-81).

Bu dönem; Osmanlı'nın iç ve dış politikada zorda olduğu, meşrutiyetin ilan edildiği ve üç padişahın değiştiği bir dönemdir. 1896 yılında dönemin sadrazamı Said Paşa'nın II. Abdülhamit'e bir rapor sunarak, darülfünundan yetişecek insanların bilime hakim olacaklarından, Avrupa ve Amerika'ya ayak uydurarak ülkenin kalkınacağından söz etmesi ve açılan tüm okullar; Osmanlı'nın bilime verdiği önemi ve yapılmak istenen değişimleri göstermektedir. Bu rapor ve devam edilen çalışmaların ardından 1900 yılında, Darülfünun-i Şahane açılmıştır. Yeni darülfünunla, 1869 Nizamnamesindeki bütün hükümler yürürlükten kaldırılarak yeni darülfünun nizamnamesi belirlenmiştir. Fakültelerin idari ve ilmi serbestliği kaldırılarak, her şey hükümetin kontrolüne bırakılmıştır (Küçükcan ve Gür, 2009: 129). Fakat, devlet bürokrasisi içinde darülfünun aleyhine propagandaların yapılması, Maarif Nazırı Haşim Paşa gibi devlet adamlarının darülfünunun gençlerin ahlâkını bozduğu gerekçesiyle kapatılmasını istemesi Darülfünun-i Şahane'nin ilerlemesine engel olmuştur. Ancak yükseköğretim kurumu beklenilenin tersine kapatılmamış; 1912'de *İstanbul Darülfünun-i* olarak isim değiştirmiştir (Günel, 2013: 69-72). İstanbul Darülfünun'u kayma bütçe ile mali

özerklik ve aynı zamanda tüzel kişilik kazanmıştır (Namal ve Karakök, 2011: 30). 1933'te ise ismi, içinde bulunduğumuz 2015 yılı itibarıyla varlığını 82 yıldır aynı isimle sürdüren, *İstanbul Üniversitesi*'ne dönüştürülmüştür. 1908'de Meşrutiyeti'in ilanından sonra kurulan İstanbul Darülfünun'u en başarılı ve en uzun süreli darülfünun olmuştur. Bunun muhtemel sebebi; beşeri alt yapısının daha güçlü olmasıdır (Küçükcan ve Gür, 2009: 129).

1912 yılında kabul edilen yeni bir yükseköğretim tüzüğüyle birlikte darülfünun tamamıyla eğitim bakanlığına bağlanmış; din bilimleri, hukuk, fen, tıp ve edebiyat fakülteleri yeniden yapılandırılmıştır. Dönemin Maarif Nazırı Emrullah Efendi'nin, ilköğretimin zorunlu ve parasız olması için yaptığı çalışmalarla, darülfünunda bilimin yayılması ve ilerletilmesi için yaptığı çalışmalar yükseköğretimin yeniden şekillenmesinde dikkate değer konulardır. 1914 yılında kızlara özgü İnas Darülfünun'u açılmıştır (Günel, 2013: 76-77).

1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ve Osmanlı'nın Almanya tarafında yer almasıyla eğitimde de değişimler yaşanmıştır. 1913-1917 yılları arasında darülfünun modern bir üniversitenin işlevlerini benimsemeye başlarken, şubeler fakülte, hocalar müderris unvanını almış, yeni binalar, kütüphane ve laboratuvarlarla üniversite sistemi yeniden şekillendirilmiştir (Okçabol, 2007: 92). 1915 yılında eğitim yapılmamış, 19 Alman ve 1 Macar Bilim İnsanı Darülfünuna getirilmiştir. Alman profesörler, Humboldt geleneğine göre üniversiteyi yenilerken (Tekeli, 2011: 51); eğitimdeki Fransız etkisi kaybolmuş, Alman etkisi başat rol oynamaya başlamıştır. Eğitimin çağdaşlaşması, modern laboratuvarların kurulması ve tam özerklik için baskı yapılmasında Alman profesörlerin etkisi büyüktür. Savaş sonrası Mondros Mütarekesi ile profesörler ülkelerine geri dönmüşlerdir (Günel, 2013: 74-75).

1919 yılında çıkarılan Darülfünun-i Osmani Nizamnamesiyle; darülfünun bilimsel bir özerkliğe sahip bilim kurumu olarak kabul edilmiş, öğretim üyesi olabilmek için; 30 yaşını doldurmak, lisans derecesine sahip olmak, bir yabancı dil bilmek ve bilimselliğini gösterecek bir çalışma yapmış olmak şartları getirilmiştir (Okçabol, 2007: 92). Darülfünun'un yönetimi, darülfünun emini ve darülfünun divanı olarak düzenlenmiştir. Darülfünun bu nizamnameyle birlikte bilimsel özerkliğe ve Batılı bir yapıya kavuşurken, alt bölümlerin medrese olarak adlandırılması gelenekselliği

korumanın hâlâ önemli olduğunu göstermektedir. Ancak yüzyıllar boyunca yapısında değişme olmayan medrese sistemi artık değişmeye başlamış, içerisinde dini eğitim verilmeyen kurumlara medrese denilmiştir. Bu durum, Batı'daki yeniliklerin doğrudan alınması yerine yerel sentezden geçtikten sonra gerçekleştirildiğini göstermesi bakımından ayrıca önem teşkil etmektedir. (Tekeli ve İlkin, 1999: 98-99). 12 Ağustos 1922'de çıkartılan kararnâmeyle Darülfünun'a tüzel kişilik verilmiş, 1924 yılında İstanbul Darülfünun Talimatnâmesi çıkartılarak Darülfünun'daki fakülteler ve diploma verme usulü kanunla belirlenmiştir. Böylece; Darülfünun'un bir yükseköğretim kurumu olarak görüldüğü anlaşılmaktadır (Dölen, 2010: 111). Defalarca açılıp kapanan darülfünun, 1932'ye kadar varlığını sürdürmüş, 1933 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı İstanbul Üniversitesi'ne dönüştürülmüştür. Bununla birlikte üniversite sözcüğü ilk kez 1933 yılındaki hukuksal düzenleme ile kullanılmaya başlanmıştır (Kavili, 2010: 8).

3.1.2. Cumhuriyet Dönemi Anayasal ve Yasal Düzenlemeler

Saltanatın kaldırılması ve Cumhuriyetin ilanından sonra, 3 Mart 1924 tarihinde ülkedeki eğitim birliğini sağlamak için Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilerek, medreseler kapatılmıştır (URL-20, 2014). İlaveten; Şeriye ve Evkaf Vekâleti kaldırılarak eğitim ve bilimdeki dinin etkisine son verilmek istenmiştir. 1 Nisan 1924'te Darülfünun Kanunu son kez değiştirilmiş, 1919'da verilen tam özerklik korunmuş, tam gün çalışma ilkesi getirilerek asistanlık⁷ ilk kez kanunda yer almıştır (Günel, 2013: 80-82).

3.1.2.1. 1933 Üniversite Reformu

3 Mart 1924 tarihinde çıkartılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Cumhuriyet Dönemi'nde eğitim alanındaki gelişmelerin temeli atılmış, kanunla öncelikle eğitim ve öğretimde birliğin sağlanması amaçlanmıştır. Darülfünun' un 31 Temmuz 1933 tarihinde kapatılmasıyla Türkiye bir gün üniversitesiz kalmış ve 1 Ağustos 1933 tarihinde 2252 sayılı kanunla Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı *İstanbul Üniversitesi* kurulmuştur. 2252 sayılı kanunla ilk kez üniversite ve rektör kavramları kullanılmaya

⁷ Müderris yardımcılığı.

başlanmıştır (Namal ve Karakök, 2011: 30; Okçabol, 2007: 101). 1934'te İstanbul Üniversitesi Talimatnamesi'nde açıklanan üç temel görev; bilimsel araştırma yapmak, milli kültür ile bilgiyi genişleterek yaymak ve devlet işleri için olgun insanların yetişmesine yardım etmektir. 1933-1946 yılları arasında bilimsel araştırmalar yerine öğretim ağırlık kazanmış, tüzel kişilik ile bilimsel ve yönetim özerkliği tanınmamıştır (Dölen, 2010: 111).

Kendi egemenliği altındaki üniversite sistemini tamamen kaldırarak yenisinin kurulduğu bu sistemin, Türkiye'den başka bir ülkede örneği yoktur. Darülfünun'ın kapatılmasına yöneltilen temel eleştiriler; bilgi üretimi, öğretim üyeleri, yönetim sistemi ve politikayla ilgilidir. Ayrıca dünyadaki bilimsel gelişmelerden uzak kalması, bilimsel ve özgün üretimin çok az olması, öğretim üyelerinin yetersiz olması ve bilim insanı olarak çalışması gerekirken öğretmen olarak çalışması, öğretim üyelerinin darülfünun dışındaki işlerine çok zaman ayırması, atamalarda liyakat esasının uygulanmaması, öğrencilerin darülfünuna giriş şartlarının belli olmaması, darülfünunun yönetimiyle ilgili sistemin yerleşmemiş olması, yönetmelikteki yetersizliklerin devam etmesi, dersler arasındaki bütünlüğün sağlanmamış olması, darülfünun birimleri arasında işbirliğinin olmaması, darülfünunun ülkedeki değişim ve dönüşümler karşısında tutucu tavırlar sergilemesi 1933 Üniversite reformunun belli başlı sebepleri arasında gösterilmektedir (Günel, 2013: 82-84). Dönemin Eğitim Bakanı Reşit Galip, darülfünunun siyasal, sosyal ve ekonomik yeniliklerle harf devrimi karşısında içine kapandığı için halktan uzaklaştığını ifade etmiştir (Okçabol, 2007: 101). Diğer taraftan; Türk Devriminin yerleşmesinde yeterince rol oynamaması, reformlara direnmesi, denetleme organının olmaması, toplumdan kopuk çalışması gibi etkenleri saymak mümkündür (Baskan, 2001: 25).

Cumhuriyetin ilanından itibaren üniversitede değişimin yapılması için 1933 yılına kadar beklenmiştir. Bu 10 yıllık süreçte üniversiteden üretilmesi beklenenler ve işlevleri şekillenmiş, yurtdışına insanlar gönderilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün 1924 yılındaki açıklaması reform niteliğindeki bu radikal değişimin anlaşılması bakımından önemlidir: *“Yarım önlemlerin kısır olduğuna şüphe yoktur. Bütün işlerimizde olduğu gibi eğitimde ve kurulan üniversitede de, radikal önlemlerle yürümek kesin kararımızdır”* (Günel, 2013: 84-85). Yeni ideolojiye uygun bir üniversite için zemin hazırlıkları bu 10 yıllık süreçte geliştirilmeye çalışılmıştır.

1933 reformunun resmi başlangıcı, 6 Ocak 1932’de İsviçre’den Cenevre Üniversitesi Pedagoji Profesörü Albert Malche’nin Türkiye’ye getirilmesidir. Malche, 1 Haziran 1932’de darülfünun ile ilgili çalışmalarını tamamlamış ve Milli Eğitim Bakanlığı’na bir rapor halinde sunmuştur. Malche’nin hazırladığı raporun çok yüzeysel olduğu konusunda eleştiriler mevcutken diğer taraftan; çok ciddi ve önemli çıkarımlarının olduğu da genel kanaattir. Raporda yer alan bazı açıklamalar şunlardır: Fakülteler bilimsel işbirliğinden yoksun bulunmakta, öğrenciler kendilerini ders notlarıyla sınırlandırmakta, seminer, laboratuvar, klinik uygulama çalışmaları ve bilimsel ciddi araştırmalar yapılmamakta, önemli eserler üretilmemekte, çeviriler teze dönüştürülmekte, öğretim üyeleri öğrencilere rehberlik yapmamakta ve dışarıdaki işlerini birinci sırada tutmakta, akademik yönetim belli bir grup tarafından sağlanmakta ve öğretim üyeleri arasında anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Bu raporun ardından Mustafa Kemal ve dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşit Galip’in açıklamalarıyla darülfünun kapatılarak 240 öğretim üyesinin 157 tanesi tasfiye edilmiştir. Tasfiye sonrasında İstanbul Üniversitesi akademik kadrosu; 1928’den itibaren yurtdışına doktora yapmak için gönderilenler, tasfiye sonrası geride kalanlar ve Nazi Almanyası’ndan kaçan bilim insanlarından oluşturulmuştur. Almanya’dan gelen bilim insanları sayesinde İstanbul Üniversitesi döneminin en parlak üniversitelerinden biri haline gelirken; bilimsel çalışmalar ve yayınların sayısı artmış, ülkenin coğrafi ve biyolojik kaynaklarının keşfi üzerinde çalışılmış, Türkiye’ye gelen profesöre Türkçe öğrenme zorunluluğuyla birlikte, ders kitabı yazma zorunluluğu getirilmiş ve beraberlerinde asistanlarını getirebilme imkânı sağlanmıştır (Günel, 2013: 87-93).

1933 Üniversite Reformu, Cumhuriyet’in ilerleyen yıllarındaki değişimlere öncülük etmesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca yenilik hareketlerinden farklı olarak içinde reform geçen ilk eğitim düzenlemesi olması açısından da önem teşkil etmektedir (Namal ve Karakök, 2011: 35). Cumhuriyet’in ilânıyla başlatılan eğitim seferberliği ile Ankara’da 1925’te Hukuk Mektebi, 1926’da Gazi Eğitim Enstitüsü, 1930’da ise Yüksek Ziraat enstitüsü kurulmuştur (Baskan, 2001: 26). 1933 Reformu (Kanun No: 2252), çağdaş üniversitenin ülkemizdeki gerçek başlangıcıdır (YÖK, 2004).

1933’ten başlayarak Türkiye’nin araştırma yayınları sürekli artış göstermiş, 1950’li yıllarda İstanbul Üniversitesi Batı’da muhatap alınan bir öğretim ve araştırma kurumu

olarak kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra; 1933'te Yüksek Mühendis Mektebi'nin İstanbul Teknik Üniversitesi'ne dönüştürülmesi ve 1944'te Ankara Üniversitesi'nin kurulmasıyla Türkiye'deki üniversite sayısı üçe çıkmıştır. Sonuç olarak; 1933 reformuyla birlikte gelen tasfiyeler, hataları olsa da tarih sahnesinde ileriye temsil etmektedir (Günel, 2013: 94).

3.1.2.2. 1946 Üniversite Kanunu

Çok partili döneme geçişle birlikte üniversitelerde daha demokratik bir üniversite kanunu arayışı gündeme gelmiştir. 1946 yılında çıkartılan 4936 sayılı kanunun ilk maddesi şöyledir:

“Üniversiteler; fakültelerden, enstitü, okul ve bilimsel kurumlardan oluşmuş, özerkliği ve tüzel kişiliği olan yüksek araştırma ve öğretim birlikleridir. Her üniversite genel özelliği ve tüzel kişiliği içinde, o üniversiteyi oluşturan fakülteler de, bu kanun hükümlerine göre bilim ve yönetim özerkliğine ve tüzel kişiliğe sahiptir”.

4936 sayılı Üniversiteler Kanunun 3. maddesinde üniversitenin amacı; *“bilim anlayışı kuvvetli, sağlam düşünceli aydınlar yetiştirmek”* olarak ifade edilmektedir. Bu maddeler ile hem üniversiteye hem de fakültelere bilimsel ve yönetsel özerklik ile tüzel kişilik tanınmıştır. Üniversitelerin görevleri; bilimsel anlayışa sahip, Türk devriminin ülkelerine bağlı iyi bilgi sahibi vatandaşlar yetiştirmek, inceleme ve araştırmalar yaparak sonuçlarını yaymak, memleketin gelişmesini ilgilendiren konularda hükümet ile işbirliği içinde çalışmalar yaparak sonuçlarını duyurmak ve toplumun genel düzeyini yükseltecek bilgileri halka yaymak olarak açıklanmıştır. Çok partili döneme geçişle birlikte 1946 yılında üniversitelere verilen özerklik, büyük ölçüde rektörlerin ve dekanların öğretim üyeleri tarafından seçilmesi olarak algılanmıştır (Küçükcan ve Gür, 2009: 130). Bu dönemde gerçekleştirilen reformların amacı, üniversitelerdeki eğitim, öğretim ve araştırma çalışmalarının çağdaş Batı ülkelerindeki düzeye çıkarılması ve bu ülkelerde uygulanan üniversite yönetim düzeninin Türkiye'ye getirilmesi olmuştur. Reform; üniversitelerin, toplumun seçtiği organlar tarafından denetlenmesi ilkesine dayandırılmıştır (Doğramacı, 2007: 15).

II. Dünya Savaşı sonrası barış ve demokrasi iktidara gelememiş, Türkiye’de ırkçı akımların artmasıyla, Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi’nin ilerici öğretim üyelerinin aleyhinde propagandalar başlamış, üç öğretim üyesi üniversiteden tasfiye edilmiştir. Bu olayın ardından 25 Alman Bilim İnsanının da görevine son verilmiştir. Demokrat partinin ilk dönemlerinde üniversitelerle sorun yaşanmamıştır. Ancak Demokrat Parti, 1953 ve 1954 yıllarında çıkarttığı yasalarla üniversiteye müdahale etmeye başlamıştır. 1953’te çıkartılan 6185 sayılı kanunla; politik yayın ve açıklamalar yapmak suç olarak kabul edilirken, öğretim üyeliğinden çıkartılma cezası getirilmiştir. 1954’te çıkartılan 6435 sayılı kanunla ise; Milli Eğitim Bakanı’na senatonun görüşünü alarak üniversiteden uzaklaştırma yetkisi verilmiştir. Bakanlık emrine alınmalar devam ederken, olaylar fiili çatışmalara kadar gitmiştir (Günel, 2013: 99-101). 1954 yılında çıkarılan 6422 sayılı kanunla, 25 hizmet yılını tamamlayanlara kurumlarının uygun görmesi halinde zorunlu emeklilik getirilmiştir (Okçabol, 2007: 111).

1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti’nin Amerikan modelini kendine örnek almasıyla; ABD’deki eyalet üniversitelerine benzer şekilde; 1955 yılında Karadeniz bölgesinde Karadeniz Teknik, aynı yıl Ege bölgesinde Ege, 1957 yılında Erzurum’da Atatürk üniversiteleri açılmıştır. Ayrıca; 1956 yılında eğitim dili İngilizce olarak Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) kurulmuştur (Okçabol, 2007: 110-111). Böylece üniversite sayısı yediye çıkarılmıştır. 1946’da çıkartılan 4936 sayılı Üniversiteler Kanununa bağlı olarak özerk ve tüzel kişiliğe sahip olarak kurulan üniversitelerle, 1933’te kurulmuş olan İstanbul Üniversitesi, 1944’te kurulan İstanbul Teknik Üniversitesi ve 4936 sayılı kanunla kurulan Ankara Üniversitesi’nden sonra 9 yıl başka bir üniversite kurulmamıştır (Dölen: 2010: 74).

3.1.2.3. 1960 ve 1970 Döneminde Üniversite Kanunu

27 Mayıs 1960 tarihinde ordunun, ülke yönetimine el koymasından sonra üniversitelerde önemli değişiklikler yapılmış, Milli Eğitim Bakanı ve bakanlığa tanınan yetkiler kaldırılmıştır. Üniversite, Demokrat Parti’nin son dönemlerinde iktidarın karşısında yer alarak, 27 Mayıs sonrası oluşan özgürlük ortamından payını almıştır. 27 Mayıs sonrası Milli Birlik Komitesi, 114 sayılı kararla 147 öğretim üyesini

üniversiteden uzaklaştırmış, 115 sayılı kararla ordinaryüs profesörlük unvanını kaldırmıştır (Okçabol, 2007: 111).

Kitaplar üzerindeki yasakların kalkması, sol klâsiklerin basılabilmesi, konuşma özgürlüğünün sağlanması atılan özgürlükçü adımlara örnektir. Yapılan tasfiye toplumda büyük yankı uyandırmış 1962 yılında, 114 sayılı kanun iptal edilmiş ve öğretim üyeleri görevlerine dönmüşlerdir. Tasfiyenin nedeni olarak Milli Birlik Komitesi üyesi Muzaffer Karan; öğretim üyelerinin ahlaki ve ilmi yönden yüz kızartıcı olaylara karıştıklarını, doçentlerin yazdığı kitaba imza attıklarını ve öğretim üyelerinin okula çok az gittiklerini göstermiştir (Günel, 2013: 103-104).

Bu dönemdeki en önemli gelişme üniversitenin ilk kez anayasada yer almasıdır. 1961 Anayasası'nın üniversiteyle ilgili 120. maddesi; üniversitelerin bilimsel ve idari özerkliğe sahip tüzel kişileri olduğu, kendilerinin seçtiği öğretim üyeleri tarafından yönetildiği, öğretim elemanlarının güvence altına alındığı kuruluş ve işleyiş esaslarını kapsamaktadır (Dölen, 2010: 112).

Planlı döneme geçilen bu dönemde 1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun (TÜBİTAK) kurulmasına karar verilmiştir. Üniversitelerdeki özellikle fen bilimleri araştırmalarının teşvik ve koordinasyonu için işbirliğinin kurulması hedeflenmiştir (Günel, 2013: 104). Günümüzde ise TÜBİTAK, Sosyal Bilimler alanını da ciddi oranda desteklemekte, Sosyal Bilimler Araştırma Grubu (SOBAG)⁸ ile çok sayıda ulusal ve uluslararası projelere teşvik sağlamaktadır.

1967'de Hacettepe Üniversitesi kurulmuş; Robert Koleji, Boğaziçi Üniversitesi'ne dönüştürülmüştür. 1970'li yıllarına başlarına kadar üniversiteler, insan gücü planlaması olmadan, halkın isteği ve bireysel girişimlerden doğan kararlarla açılmışlardır. 1973 yılındaki reform çalışmalarında, yükseköğretimin ülke geneline dengeli dağıtılması önem teşkil etmiştir. Kalkınma planlarındaki uyarılarla birlikte 10 yeni üniversite kurulmuştur. Ayrıca, yükseköğretim kurumlarının yetersiz kalmasıyla

⁸ <http://www.tubitak.gov.tr/tr/duyuru/tubitak-sobag-tarafindan-duzenlenen-tanitim-toplantilari-devam-ediyor>

1965 yılında Özel Okullar Kanunu çıkarılmış ve yeni özel yüksekokullar açılmaya başlanmıştır (Küçükcan ve Gür, 2009:131-132). Planlı dönemle birlikte DPT, üniversitelerden daha çok öğrenci almalarını istemesine rağmen, üniversiteler özerk olduklarını öne sürerek bunu kabul etmediler. 1962 yılından 1975 yılına kadar 11 yeni üniversite kurulmasına rağmen, öğrenci sayısında çok fazla artış yaşanmamıştır (Doğramacı, 2007: 17).

1960-1971 dönemi üniversite özerkliğinin en üst seviyede olduğu bir dönem olmuştur. Ancak özerklik yeterince benimsenememiş, başlayan öğrenci olayları karşısında üniversiteler yetkilerini kullanamamış ve tarafsız davranamamışlardır. Olayların artması neticesinde 12 Mart 1971 tarihli askeri müdahaleye gidilmiştir (Dölen, 2010: 113). 12 Mart 1971 yılındaki askeri darbenin ardından yapılan Anayasa değişikliği ile 1960 yılında tanınan özgürlükler kısıtlanmıştır. 20 Eylül 1971 tarih ve 1488 sayılı yasayla, 1961 anayasasının 120. maddesi değiştirilmiş, üniversitenin idari özerkliği kaldırılmıştır. Toplumsal gelişmenin ekonomik gelişmeyi geçmesinin de yarattığı etkiyle, anayasadaki demokratik maddelerde değişikliklere gidilirken, bakanlar kurulunun gerekli gördüğü hallerde üniversite yönetimine el konabileceği anayasaya eklenmiştir (Okçabol, 2007: 115-116).

1973 yılında 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu kabul edilmiştir. 1750 sayılı kanun ile yükseköğretime yön vermek, denetim ve gözetimi sağlamak amacıyla Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ile Üniversite Denetleme Kurulu oluşturulmuştur. Yükseköğretim Kurulu, Anayasa Mahkemesi tarafından hükümet tarafından gelen üye sayısının üniversitelerden gelenlerin sayısından daha çok olmasından dolayı iptal edilmiştir (Doğramacı, 2007: 21). 1750 sayılı kanunun bazı maddelerinin iptali için Anayasa Mahkemesine dava açılarak; yetiştirilecek insanların “örf ve adetlerine bağlı” olması ibaresi iptal edilmiştir (Dölen, 2010: 115). Daha sonra ise; 1975 yılında özerklik yeniden kazanılmış ve YÖK kaldırılmıştır. İlaveten; 1750 sayılı kanunda, eğitim işlevi bilgi üretme işlevinin önüne geçmiştir. Diğer dönemlerden farklı olarak 12 Mart sonrası, üniversitelerde tasfiye yapılmamıştır (Günel, 2013: 104-105).

3.1.2.4. 1980 Dönemi Yükseköğretim Kanunu

12 Eylül 1980 darbesinin başlıca nedeni özerk üniversite sistemi olarak görülmüş, üniversitenin özerkliğinin kaldırılarak sıkı bir gözetim ve denetim altına alınmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu amaçla, 6 Kasım 1981’de Resmi Gazete’ de yayınlanan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile 1933 yılından itibaren “üniversite yasası” olarak adlandırılan kanun, “yükseköğretim yasası” olarak değiştirilirken; üniversitenin “Bilimsel Özerkliğe ve Kamu Tüzel Kişiliğine Sahip, Yüksek Düzeyde Eğitim-Öğretim, Bilimsel Araştırma ve Yayın Yapan” bir yükseköğretim kurumu olduğu kabul edilmiştir (Dölen, 2010: 115). Böylece, Türkiye’deki yükseköğretim sisteminin bugünkü temelleri atılırken, merkeziyetçi yapı bütün unsurlarıyla sisteme yerleşmiştir. Özetle, önceki başlıklarda ifade edilen üniversitelerin tarihsel geçmişlerinde, 1946 yılında 4936 sayılı kanun ve bu kanunda yapılan 115, 119, 345 ve 923 sayılı değişikliklerle devam eden üniversite sistemi, 1750 sayılı yeni kanunla değiştirilmeye çalışılmıştır. 35 yıl süren bu dönemde üniversitelerin geliştiği ve öğretim üyelerinin sayılarının arttığını söylemek mümkündür. Ancak 12 Eylül 1980 askeri darbesi döneminde üniversiteler, bölücü olayların kaynağı olarak görülerek, kontrol altına alınması gereken bir kurum olarak görülmüştür. Bu amacı da içinde barındıran 2547 sayılı kanunun temeli bu durumu yansıtmaktadır (Küçükcan ve Gür, 2009: 157).

2547 sayılı kanun, yükseköğretimin hangi ilkelere göre şekilleneceğini, nasıl denetleneceğini ve merkeziyetçi yapısını nasıl devam ettireceğini ayrıntılı şekilde düzenlemiştir. Bu ayrıntılı düzenlemeler sonucunda sahip olduğu aşırı merkeziyetçi yapısı ile eleştirilmektedir. Çünkü bu durum akademik beklentilerin, araştırmanın ve toplumsal faaliyetlerin önüne geçmektedir (Erdoğan, 2013: 11-12).

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’na göre; yalnızca üniversiteler tüzel kişiliğe sahip olup, bağlı birimleri tüzel kişiliğe sahip değildir. Bilimsel özerklik üniversitelere tanınmış, tüm yükseköğretim kurumları üniversite çatısı altında toplanmış, bu durum üniversiteleri tabanda eşitlemiş ancak, ileri seviyedeki üniversitelerin düzeyini düşürmüştür. Bütün yöneticilerin atama usulüyle getirilmesi karara bağlanırken, karar yetkisine sahip tek kişi rektör olmuştur. Yükseköğretim Kurulu ile Yükseköğretim Denetleme Kurulu kurulmuş, Üniversitelerarası Kurulun yetkileri büyük ölçüde bu iki

kuruma verilmiştir. Yükseköğretim sistemi içinde özerkliğe sahip tek kuruluş, Yükseköğretim Kurulu olmuş ve bütün kurullar sadece görüş bildiren konuma gelmişlerdir (Dölen, 2010: 116). YÖK üyelerinin çoğunluğu devlet kurumlarının atamasıyla yapılmakta ve üniversitelere yöneticilerin atanmasından öğretim üyelerinin görevine son verilmesine kadar çok geniş yetkilere sahip olmuşlardır. 1981 yılından itibaren görev yapan YÖK Başkanları: İhsan Doğramacı, Mehmet Sağlam, Kemal Gürüz, Erdoğan Teziç, Yusuf Ziya Özcan, Gökhan Çetinsaya ve Yekta Saraç'tır.

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, Madde 4- Yükseköğretimin Amacı:

a) Öğrencilerini;

- (1) ATATÜRK İnkılapları ve ilkeleri doğrultusunda ATATÜRK milliyetçiliğine bağlı,*
- (2) Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini taşıyan, Türk olmanın şeref ve mutluluğunu duyan,*
- (3) Toplum yararını kişisel çıkarının üstünde tutan, aile, ülke ve millet sevgisi ile dolu,*
- (4) Türkiye Cumhuriyeti Devletine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getiren,*
- (5) Hür ve bilimsel düşünce gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı,*
- (6) Beden, zihin, ruh, ahlak ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş,*
- (7) İlgi ve yetenekleri yönünde yurt kalkınmasına ve ihtiyaçlarına cevap verecek, aynı zamanda kendi geçim ve mutluluğunu sağlayacak bir mesleğin bilgi, beceri, davranış ve genel kültürüne sahip, vatandaşlar olarak yetiştirmek,*

b) Türk Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olarak, refah ve mutluluğunu artırmak amacıyla; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunacak ve hızlandıracak programlar uygulayarak, çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı haline gelmesini sağlamak,

c) Yükseköğretim kurumları olarak yüksek düzeyde bilimsel çalışma ve araştırma yapmak, bilgi ve teknoloji üretmek, bilim verilerini yaymak, ulusal alanda gelişme ve kalkınmaya destek olmak, yurt içi ve yurt dışı kurumlarla işbirliği yapmak suretiyle bilim dünyasının seçkin bir üyesi haline gelmek, evrensel ve çağdaş gelişmeye katkıda bulunmaktır.

2547 sayılı kanunun yukarıdaki maddelerine göre; yükseköğretim kontrol altında tutulması gereken bir alan olarak algılanarak katı bir vesayet denetimi altına alınmak istenmiştir. Bilimsel faaliyetler yerine, devlete bağlı tek tip gençler yetiştirmenin devletin güvenliği açısından daha önemli olduğu anlayışıyla evrensel yükseköğretimin amaçlarından uzaklaşmıştır. YÖK'ün siyasetin bir aracı olarak kullanılmasına sebep olabilecek bu maddeler, yükseköğretimi uluslararası gelişmelerin gerisinde bırakmıştır. Diğer taraftan YÖK, üç temel alanda (eğitim-öğretim, araştırma ve toplumsal sorumluluk) işleyiş, görev ve sorumluluklarını belirlemekle görevlendirilmiş ancak, bu alanlarda araştırma yaparak sonuçlarını denetleyecek ve iyileştirmeler yapacak insan kaynağına sahip olamamıştır (Erdoğan, 2013: 11-16). Geçici olarak bulunan çözümlerin sürdürülebilirliğinin olmaması üniversitelerin dünya ile rekabetini sınırlandırmış ve kurumları hantal bir yapıya dönüştürmüştür.

1981 yılına kadar Türkiye'de; üniversiteler, akademiler, meslek yüksekokulları ile konservatuarlar, eğitim enstitüleri ve YAYKUR beş tür yükseköğretim kurumu bulunmaktaydı. 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile ülkedeki tüm yükseköğretim kurumları YÖK çatısı altında toplanmıştır. Ardından, YAYKUR'un işlevleri Anadolu Üniversitesi'ne bağlı Açıköğretim Fakültesi'ne devredilerek uzaktan öğretimin ülkemizde yaygınlaşmasını hızlandırılmıştır. Ayrıca kâr amacı gütmeyen vakıfların üniversite kurmalarına imkân tanınmış ve Bilkent Üniversitesi kurulan ilk vakıf üniversitesi olmuştur (YÖK, 2004: 21-22).

Üniversitelerdeki programların açılması, denetlenmesi, bütün akademik ve idari işlerin yürütülmesi için Yükseköğretim Kurulu oluşturulmuş, uluslararası sistemlerle uyumlu ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora şeklinde dereceler yapılandırılmıştır. Ayrıca, YÖK'ün alt bir kuruluşu olarak ÖSYM'nin kurulmasıyla üniversiteye girişte merkezi sisteme geçilmiş ve devlet üniversiteleriyle birlikte vakıf üniversitelerinin de açılmasına imkân tanınmıştır. YÖK, kanundaki felsefesinin yanı sıra değişen ve gelişen şartlara ayak uyduramaması, artan akademik, yönetsel ve mali ihtiyaçlar doğrultusunda kapasitenin artırılmaması gerekçesiyle de eleştiriler almaktadır. Farklı dönemlerde bu sistemlerin iyileştirilmesi için adımlar atılmış ancak sürdürülebilirliği sağlanamamıştır. Buna rağmen; son yıllarda yapılan çalışmalarla dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yükseköğretimin yaygınlaştırılması nicel olarak çok hızlı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Ancak açılan kurumlardaki nitel gelişmelerin ne derecede

gerçekleştirdiği tam olarak belli değildir. Yükseköğretimdeki yaygınlaşmayla birlikte daha çok insan yükseköğretime erişmeye başlamış, okullaşma oranı ve fırsat eşitliği artmıştır. Bununla birlikte yükseköğretimdeki kalite ihtiyacı daha çok belirginleşmeye başlamıştır. Bu nedenle yükseköğretim için stratejik hedefler belirlenerek yeni politikaların üretilip devamı sağlanmalı, akademik olarak yükseköğretim alanına yönelik çalışmalar özendirilmelidir. Planlı ve stratejik hedefleri olan bir bilim ve yükseköğretim politikasının kurulması sağlanarak pratik ihtiyaçlar ve kaygılar etrafında plansız olarak şekillenmenin önüne geçilmelidir. Bütün bunların gerçekleşmesi için öncelikle YÖK'ün yapısal sorunlarına esnek, özerk, şeffaf ve kaliteyi esas alan sistem kurulmalı ve ardından üniversitelerin eğitim-öğretim, araştırma, toplumsal sorumluluk ve öğrenciyi temel alan entelektüel birikimi kazandırma rolü dikkate alınmalıdır (Erdoğan, 2013: 11-16).

Bütün bu çalışmaların yasal dayanaklarının daha şeffaf, esnek, karşılaştırılabilir bir yapıya kavuşturulması adına, 2547 sayılı kanunun değiştirilmesi hakkında dönem dönem çeşitli hazırlıklar yapılmıştır. En son yapılan yasal değişiklik çalışması YÖK tarafından 2012 yılında kamuoyu ile paylaşılmış, 2013 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na sunulmuştur. Bu yasa taslağının gerekçesi; çeşitlilik, kurumsal özerklik, hesap verebilirlik, performans değerlendirmesi, bilimsel rekabet, mali esneklik, çok kaynaklı gelir yapısı ve kalite güvencesi hakkındadır. Bu yasa taslağı çok geniş katılımlı görüşlerle hazırlanmıştır. Türk yükseköğretim alanında sözü olan herkesin kendini ifade ettiği bir forumda taslak çalışmaları gerçekleştirildiği için uygulama olumlu bir şekilde tamamlanmıştır. 2013 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na sunulan yasa taslağı önerisiyle ilgili o günden itibaren bir gelişme yaşanmamıştır (Erdoğan, 2013: 58-60).

3.1.3. Uluslararası Aktörlerin Yükseköğretim Çalışmaları

II. Dünya Savaşı sonrası özellikle de son yirmi yılda yaşanan hızlı değişim alanlarının başında yükseköğretim gelmektedir. Son yıllarda yaşanan hızlı küreselleşme, sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmeler, teknolojiye ilerlemeler yükseköğretimin kapsamını ve içeriğini değiştirirken, işgücü ve istihdam politikalarındaki toplumsal beklentileri artırmıştır. Bu durum, küresel gelişmelerle etkileşim halinde bulunan yükseköğretim

kurumlarına önemli fırsatlar yaratırken; diğer taraftan, birtakım yeni sorun alanları doğurmuş ve politika değişikliklerine gidilmesi çözüm yolu olarak sunulmuştur.

21. yüzyılla birlikte toplumsal sorumluluk bağlamında faydalar üreten kurumlara dönüşmeye başlayan üniversitelerde zamanla daha çok öğrenci ve öğretim elemanı yurtdışında eğitim almaya ve eğitim vermeye başlamış, bu hareketlilik ülkeleri birbirleriyle olan ilişkilerini geliştirmeye sevk etmiştir. Başka ülkelerde diploma edinilmesi, yükseköğretimin içeriği, yeterliliği ve kalitesi gibi pek çok alanda işbirliği yapmayı gerektirmiştir. Böylece, uluslararası kuruluşlar çalışma alanları fark etmeksizin yükseköğretime dair stratejiler üretmeye başlamışlardır. Ancak yaşanan içe dönük ve dışa kapalı politikalar ile YÖK'ün merkeziyetçi yapısı bu stratejilerin uygulanmasında kolaylaştırıcı olmamıştır. Bu kapsamda, 2001 yılında Bologna sürecine üye olunmuş ancak ulusal ya da kurumsal düzeyde fazla bir çalışma yapılamamıştır. 2004 yılıyla birlikte Erasmus, Sokrates programlarının uygulanmasıyla Türk yükseköğretiminde somut olaylar yaşanmaya başlamıştır. Bir süre farkındalık oluşturmak için yapılan çalışmaların ardından 2011 yılında 611 sayılı kanunla 2547 sayılı kanunun 44. maddesinde ders kredilerinin öğrencilerin çalışma saatleri göz önünde bulundurularak hesaplanmasında Avrupa Yükseköğretim Alanı'na uyum bakımından yasal dayanak oluşturulmuştur. Bu yasal düzenleme Türkiye'nin yükseköğretimde uluslararasılaşma fikrini ortaya koyması bakımından önemlidir. Bir diğer gelişme; 2009 yılında YÖK bünyesindeki Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi' nin hazırlanmasıdır. Bu çerçeveye, ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora sonunda kazanılması gereken asgari bilgi, beceri ve yetkinlikler tanımlanmıştır (Erdoğan, 2013: 33-54).

Erdoğan (2013: 19-21)'ın ifade ettiğine göre; II. Dünya Savaşı'ndan sonra farklı içerik ve konularda kurulan uluslararası örgütler, ulusların birbirlerini doğru tanımada, barışın ve refahın artırılmasında, ülkelerin gelişiminde eğitimin rolüne dikkat çekmişlerdir. Bu amaçla, 1945 yılında 44 ülkenin imzasıyla “kadın ve erkeklerin kafasında barışı inşa etmek” sloganıyla UNESCO kurulmuştur. Günümüzde 195 üyeye sahip olan UNESCO, insanlar, kültürler ve medeniyetler arasında sürdürülebilir barışı sağlamak için eğitim, bilim ve kültür alanlarında çalışmalar yapmaktadır. Genel olarak; eğitimin herkesin hakkı olduğu ve herkesin kaliteli bir eğitime erişmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu amaçla yükseköğretime dair çeşitli raporlar

hazırlamıştır. *1998 Yükseköğretimde Dünya Konferansı*, 21. yüzyılda yükseköğretimin hangi uluslararası boyutlarda yapılacağına dair rapordur. 2009 yılındaki “Trends in Higher Education” ve bildirgelere göre; ülkesi dışında eğitim gören öğrenci sayısı 2.5 milyondan 2020’de 7 milyona çıkacaktır. Diğer taraftan; raporda kitlesel bir kimlik kazanan yükseköğretimde en üst sıralarda güçlü üniversitelerin bulunduğu, sahip olunan eğitim ve araştırma kaynaklarından dolayı üniversiteler ve bölgeler arasında ciddi farklılıklar oluştuğuna dikkat çekilmiştir. Bu durum ise gelişmişlik ve mevcut durum bakımından bölgeler arası eşitsizliğe sebep olmaktadır. Örneğin; Afrika üniversiteleri dünya sıralamalarında yer alamazken ABD başta olmak üzere Batı üniversiteleri sıralama sistemlerinde üst sıralarda yer almaktadır. Tüm bu süreçler, uluslararası birliklerin oluşturulmasını zorunlu hale getirirken, Bologna ve Lizbon gibi stratejilerin oluşturulmasını sağlamıştır. Örneğin; UNESCO, Avrupa’da uygulanmak üzere Avrupa Konseyi ile Lizbon Bildirgesini oluşturmuştur. Diğer bölgelerde de bunun gibi farklı sözleşmeler mevcuttur.

Erdoğan (2013: 21-22)’ın da anlaşılır olarak özetlediği, temel amacı dünya genelindeki insanların sosyal ve ekonomik refahını artırmak olan ve 1947’de kurulan OECD, eğitim konularına kuruluşundan itibaren önem veren bir diğer uluslararası kuruluştur. Okul öncesinden yetişkin eğitime kadar pek çok alanda çalışmalar yapan OECD, küresel bağlamda her yıl ülkelerden aldığı verilerle karşılaştırmalı yükseköğretim raporları oluşturmaktadır.

Bir diğer uluslararası aktör olan, Avrupa’da 47 ülkeyi kapsayan insan hakları, kültürel çeşitlilik, katılımcı demokrasi gibi konularla yükseköğretimi farklı başlıklar altında takip eden Avrupa Konseyi ise modern toplumların ihtiyacı olan bilgi, beceri ve değerlerin oluşturulmasında değerlendirme toplantıları şeklinde çalışmalar yürütmektedir. Bir diğer önemli ve çalışmaları yaygınlık kazanan aktör, farklı alanlarda hazırladığı raporlarla yükseköğretimin mevcut durumunu ortaya koyan ve gelecek senaryolara vurgu yapan Avrupa Komisyonu’dur. Avrupa Birliği’nde giderek önemi artan yükseköğretim kurumları için Avrupa Komisyonu tarafından özel programlar oluşturulmuş, ileriye dönük stratejik hedefler belirlenmiştir. Komisyonun temel hareket noktası, ülkelerin kendi eğitim sistemlerinden sorumlu olması ve ortak bir program etrafında devam edilmesinin fayda getireceğidir. Avrupa Komisyonu bu çıkış noktasıyla, her yıl Erasmus programı ile 200.000 öğrenciye destek vermekte,

2020'ye kadar Erasmus'tan 5 milyon kişinin faydalanmasını hedeflemektedir. AB Araştırma Çerçeve Programları ile Horizon 2020 çalışmaları yapmakta, iş piyasasının ihtiyaçlarına yönelik insan gücü yetiştirmenin gerekliliğine özel vurgu yapmaktadır. Nitekim; komisyonun *Eğitim Stratejisini Yeniden Düşünmek* raporuna göre; AB genelinde işsizlik %23'lere çıkmıştır, ancak aynı zamanda 2 milyona yakın boş iş ilanı bulunmaktadır. Bu durum mevcut işe alınabilecek nitelikli insan kaynağının olmadığını göstermektedir. Bir diğer uluslararası platformda oluşturulan sistem, 1999 yılında yükseköğretimi şeffaf, karşılaştırılabilir ve rekabet edebilir düzeyi getirmek için başlatılan Bologna Süreci'dir. 2010 yılında Avrupa Komisyonu, UNESCO, Avrupa Üniversiteler Birliği gibi uluslararası kuruluşların dahil olduğu sistem sonrasında, kapsamlı bir Avrupa Yükseköğretim Alanı oluşturulmuştur. Avrupa Yükseköğretim Alanı çerçevesinde 2007'den itibaren çeşitli konferanslar düzenlenmiş, ancak her bir ülkenin farklı eğitim sistemine sahip olmasından dolayı tam olarak işleyen bir yükseköğretim alanına 2020'de ulaşılabileceğine karar verilmiştir. Buradaki temel amaç, farklı eğitim sistemlerinin zenginlik olarak görülerek, kurumların birbirleriyle karşılaştırılabilmelerini mümkün kılacak şeffaflık göstergelerini oluşturmak ve sınır ötesine gidildiğinde sahip olunan yeterliliklerin sorunsuz biçimde genişletilmesi imkânını elde etmektir (Erdoğan, 2013: 19-32).

1970'li yılların başından itibaren yeniden yapılanma sürecine giren tüm dünyada; bilgi toplumu, küreselleşme ve esnek üretim gibi farklı dönüşümler yaşanırken; bu değişimlerden etkilenen üniversiteler, elitlerin eğitiminden kitlesel eğitime doğru dönüşmeye başlamıştır. İnsan, bu değişim ve gelişmeler içerisinde en önemli etken konumuna gelmiş; nitelikli personele olan ihtiyacın artmasıyla yükseköğretim kurumlarının sayısında artışlar yaşanmaya başlamıştır. 1970'li yıllar değişimin ve gelişmenin yılları olmakla birlikte, devletin kamu harcamalarını kısıttığı yıllar olması bakımından da önemlidir (Ak ve Gülmez, 2006: 24).

Kamusal harcamalarda eğitimde kısıtlamaya gidilmesi, zamanla toplumda farklı beklentileri ortaya çıkarmıştır. Hesap verme kültürünün gelişmesi ve üniversiteler arasında öğrenci kazanma rekabetinin artmasıyla, yükseköğretim kurumları performanslarını ölçme ihtiyacı içine girerek, uluslararası kıyaslamalarla gelişimlerini iletme ve kamusal kaynaklardan daha çok pay alma yarışına girmişlerdir (Şenses, 2004: 1-4). Bu amaçla birçok ülkede, kamusal fonların üniversitelere dağıtımını

belirleyen yapılar oluşturulurken; 1985 yılında İngiltere’de, *Report of the Steering Committee for Efficiency Studies in Universities* (Üniversitelerde Etkin Çalışma Komitesi Bilgi Raporu) hazırlanmıştır. Nicel ve nitel performans göstergeleri deyimi ilk kez *Jarrat Raporu*’nda kullanılmış, böylece akademik değerlendirme tüm ülkelerde yükseköğretimin gündemine girmiştir. ABD ve Birleşik Krallık gibi bazı ülkelerde üniversiteler eğitim ve araştırma faaliyetlerine göre değerlendirilerek sıralanırken, bu sıralamaların periyodik olarak kamuoyuna duyurulması rutin hale gelmiştir. Aynı zamanda, kamu fonlarıyla araştırma fonlarının dağıtımı büyük ölçüde, kurumlarla öğretim üyelerinin yayın ve araştırma performanslarına göre gerçekleştirilmeye başlamıştır. Üniversitelerde öğrencilerin program bilgilerinin ölçülerek not verilmesi, ölçme değerlendirme sistemi olarak uygulanırken; son yıllarda artan oranda kurumların araştırma ve yayın faaliyetlerine göre değerlendirmeler yapılmaktadır. Araştırma ve yayın faaliyetlerine göre değerlendirmelerin ölçümünde üç ölçüt geliştirilmiştir. Birincisi, uluslararası dergilerde yayınlanan yayın sayısı; ikincisi, yayının yapıldığı bilimsel derginin bilim endekslerince taranması; üçüncüsü ise bu yayınlara yapılan atıf sayısıdır. Böylece başta ABD ve İngiltere olmak üzere üniversiteler eğitim araştırma faaliyetlerine göre değerlendirilmeye başlanmış, oluşturulan sıralamalar ülkelerin bilimsel gelişmişliğinin ve üniversitelerin kalitesinin temel göstergesi olmuştur (YÖK, 2003: 14).

ABD’de kurulan Institute for Scientific Information - ISI (Bilimsel Enformasyon Enstitüsü) her yıl periyodik olarak, tüm ülkelerin yayınlarını gösteren endeksler oluşturmaktadır. ISI endeksleme faaliyetleri üç alanda gerçekleştirilmektedir: Fen Bilimleri Atıf Endeksi (SCI), Sosyal Bilimler Atıf Endeksi (SSCI), Sanat ve İnsan Bilimleri Atıf Endeksi (A-HCI). ISI, taradığı dergileri her 15 günde bir güncelleyerek her yıl gelen 2.000 dergiyi inceleyip %10-12’sini nitel ve nicel faktörlere göre kabul etmektedir (Ak ve Gülmez, 2006: 25-26).

Hızla değişen ve gelişen dünyada eğitim kurumlarının dinamizmini kaliteli şekilde artırarak devam ettirebilmek ve bilimin en üst seviyede ilerlemesini sağlayabilmek için zamanla birtakım performans ölçüm sistemleri geliştirilmiştir. Performans ölçümünün üniversitelerde uygulanması ilk olarak birkaç kritere göre elde edilen nicel verilerden sağlanırken; zamanla kriterler geliştirilmeye ve performansın üniversitelerde yönetilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu amaçla ABD ve İngiltere başta

olmak üzere çeşitli ülkeler tarafından performans ölçüm sistemleri geliştirilirken, farklı kriterlere göre üniversiteler sıralanmaya başlanmıştır. Özellikle son yıllarda, Türkiye’den üniversitelerin sıralamalara girmesiyle konu ülkede önemsenerek üst kuruluşlar tarafından desteklenmiştir. Bu doğrultuda üniversitelerde bir değişim ihtiyacı gündeme gelirken; bu değişimin performans yönetimi ile gerçekleştirilmesi hızla yaygınlık kazanmıştır. Performans yönetimi ve üniversitelerin tarihsel geçmişinin genel hatlarıyla ele alınmasının ardından, hızla değişen ve gelişen dünya anlayışı karşısında üniversitelerdeki değişim ihtiyacının performans yönetimi açısından ele alındığı son bölümde; ilk olarak; Türkiye’deki üniversitelerin nicel özelliklerine değinilerek mevcut durum ortaya koyulmuştur.

İkinci olarak, Türkiye’de akademik performansın ölçümünde uygulanan yasal düzenlemelere yer verilerek üst kuruluşlar tarafından üniversitelere sağlanan performans destekleri araştırma konusu yapılmıştır.

Üçüncü olarak, akademik performans göstergelerinde puanlandırma sistemi ve Türkiye’nin yayın haritası tezin bütünlüğünden ayrılmadan araştırılarak, en güncel veriler teze yansıtılmıştır.

Dünyadaki beş popüler üniversite sıralama sistemi ile Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından geliştirilen endeksin araştırma konusu yapıldığı dördüncü alt başlıkta, değerlendirmeye alınan bütün sistemlerin kriterleri ve dünya üniversitelerinin bu kriterlere göre sıralamadaki yeri hakkında ayrıntılı durum analizi yapılmıştır.

Son olarak, bütün bu performans verilerinin elde edilmesinde Türkiye’de birkaç üniversite tarafından uygulanan, verilere toplu ve en güncel halde istatistiki olarak kolayca ulaşılmasını sağlayan Akademik Veri Yönetim Sistemi tartışma konusu yapılmıştır. Kısaca AVES olarak isimlendirilen sistemin, Türkiye’deki uygulama örneklerinden üç tanesine yer verilerek, üniversitelerdeki değişim ihtiyacının performans yönetimi açısından güncel durumu teze yansıtılmıştır.

Böylece, gelişen ve değişen dünyada Türkiye’deki ve Dünyadaki üniversitelerin tarihsel geçmişleri ile performans yönetiminin uygulanma süreci göz önünde

bulundurulacak, üniversitelerin mevcut ve ulaşması gereken performansları hakkında öngörü sahibi olunması planlanmıştır.

3.2. Türkiye’de Üniversitelerin Mevcut Durumu

Medrese, Enderun ve Darülfünun eğitimlerinin, dönemin ihtiyaçlarına göre yeniden şekillenmesi sonucunda farklı sistemler geliştirilmiş, Cumhuriyet’in ilânından 10 yıl sonra, 1933 yılında 2252 sayılı kanunla *İstanbul Üniversitesi* ismiyle ilk üniversite kurulmuştur. 1946’da “Üniversiteler Kanunu” çıkarılarak; üniversiteler genel özerkliğe ve tüzel kişiliğe, fakülteler ise bilimsel ve yönetsel özerklik ile tüzel kişiliğe sahip olmuşlardır. İstanbul Üniversitesi’ni, 1944 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi ve 1946 yılında Ankara Üniversitesi’nin açılışı izlemiştir; daha sonra 1955 yılında KATÜ ve EGE, 1957 yılında Atatürk ve 1959 yılında ODTÜ üniversitelerinin kurulmasıyla üniversite sayısı yediye ulaşmıştır. 1961 Anayasası’na üniversite ile ilgili bir madde konularak, üniversiteler anayasaya girmiştir. 1961 Anayasası’nın 120. maddesine göre; üniversiteler, bilimsel ve idari özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir. Bunun yanı sıra; öğretim elemanları, siyasi partilere üye olabilirler ve siyasi partilerin genel merkezlerinde görev alabilirler. Üniversite organları ve öğretim elemanları kendi organları dışında başka makamlar tarafından görevlerinden uzaklaştırılamazlar. 1971 yılında Anayasanın 120. maddesiyle, “*öğretim ve öğrenim özgürlüğünün tehlikeye düşmesi durumunda dış müdahaleye açık olmasına*” dair hüküm getirilmiştir. 1973 yılında 1750 sayılı yeni “Üniversiteler Kanunu” çıkarılmış, YÖK) ilk kez bu kanunun 4. maddesinde yer almıştır. Ancak daha sonra, Anayasa Mahkemesi tarafından 4. madde iptal edilmiştir. 1981’de 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun çıkarılmasıyla yükseköğretim alanında yeni düzenlemeler yapılmıştır (Günay ve Günay, 2011: 2).

Dönemin siyasi ve sosyal yapısı ile ihtiyaçlarına göre yeniden şekillenmeye başlayan üniversitelerde; 70’li yıllarda 12 yeni üniversite kurulmuş; 80’li yıllarda 10; 90’lı yıllarda ise 43 yeni üniversiteyle üniversite eğitimi yaygınlaşmaya başlamıştır. 2000’li yılların başlangıcıyla birlikte günümüze kadar 121 yeni üniversite kurularak yükseköğretim çalışmaları hızlandırılmıştır (URL-21, 2015). Tablo 16’da Cumhuriyet’in ilânından bu zamana gerçekleştirilen temel kanunlar listelenmiştir.

Tablo 16: Temel Yükseköğretim Kanunları

Yıl	Kanun
1933	2252 Sayılı Üniversite Kanunu
1946	4936 Sayılı Üniversite Kanunu
1960	115 Sayılı, 4936 sayılı Kanunun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun
1973	1750 Sayılı Üniversiteler Kanunu
1981	2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu

Kaynak: (Günay ve Günay, 2011: 2).

1981 üniversite reformundan önceki yıllarda, Türk yükseköğretim sistemi beş tür kurumdan oluşmaktaydı. Bunlar (URL-18, 2015):

- ❖ Üniversiteler,
- ❖ Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Akademiler,
- ❖ Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı iki yıllık meslek yüksekokulları ile konservatuvarlar,
- ❖ Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı üç yıllık eğitim enstitüleri
- ❖ YAYKUR (mektupla öğretim)

Yükseköğretimde verimli bir merkezi plânlamanın olmaması, yükseköğretim kurumlarının sayısı, çeşidi ve öğrenci sayılarındaki hızlı artış gibi nedenlerle yükseköğretim sistemi yetersiz kalmaya başlamıştır. Bunun yanı sıra; 1960-1980 yılları arasında ortaya çıkan siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlar neticesinde, 1981'de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile akademik, kurumsal ve idari yönden yeniden yapılanma süreci başlamış, ülke içerisindeki tüm yükseköğretim kurumları YÖK çatısı altında toplanmıştır. Akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve konservatuvarlar ile meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmıştır. Özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğe sahip bir kuruluş olan Yükseköğretim Kurulu, tüm yükseköğretimden sorumlu tek kuruluş haline gelmiştir. YAYKUR' un işlevleri Anadolu Üniversitesi'ne devredilerek uzaktan öğretimin ülkemizde yaygınlaşması hızlandırılmıştır. Kâr amacı gütmeyen vakıfların özel yükseköğretim kurumu kurmalarına imkân sağlanmıştır (URL-22, 2015).

3.2.1. Üniversite Sayıları

Türkiye’deki kuruluş yıllarına göre açılan toplam üniversite sayıları Tablo 18’te gösterilmiştir. Tablo 18’e göre İstanbul Üniversitesi’nin kurulmasından 1982 yılına kadar üniversite sayılarında artış gözlemlenmektedir. 1982 yılına kadar toplam üniversite sayısı 19 iken 1982 yılında 8 yeni üniversitenin kurulmasıyla üniversite sayısı 28’e yükselmiştir. 1984 yılında ilk vakıf üniversitesi olan Bilkent Üniversitesi kurulmuş, 1992’de 23 yeni üniversitenin kurulmasıyla Türk yükseköğretiminin üniversite sayısında hızlı bir artış yaşanmıştır. 1994 yılından 2006 yılına kadar yeni bir devlet üniversitesi açılmazken; vakıf üniversitesi sayısı 24’e ulaşmıştır. 5467 sayılı 15 yeni üniversite kurulması hakkında kanunla birlikte artışlar yaşanırken; 2006 yılından günümüze kadar 114 yeni üniversite kurulmuştur. 2015 Mayıs ayı itibariyle toplam devlet ve vakıf üniversitesi sayısı 193’e yükselmiştir. 1933 yılından 2006 yılına kadar; 73 yılda 79 üniversite kurulurken; 2006 yılından 2015 yılına kadar ki 9 yıllık süreçte toplam 114 yeni üniversite kurulmuştur (URL-21, 2015). Bununla birlikte; Türkiye’de, 15 ilde birden fazla olmak üzere 2008 yılı itibariyle bütün illerde üniversite kurulmuştur. Tablo 17’de 2015 Mayıs ayı itibariyle açık olan yükseköğretim kurumları ve program sayıları türlerine göre verilmiştir.

Tablo 17: Yükseköğretim Kurumları Türlerine Göre Birim Sayıları

Tür	Devlet	Vakıf	Vakıf Meslek Yüksek Okulu	Toplam
Üniversite	109	76	8	193
Fakülte	1091	445	0	1536
Yüksekokul	382	110	0	492
MYO	810	102	8	920
Enstitü	447	219	0	666
Araştırma Uygulama Merkezi	2098	491	4	2593
Bölüm	13520	2741	117	16378
Program	15338	8561	720	24619
Yüksek Lisans Programı	9162	2094	0	11256
Doktora Programı	4513	424	0	4937
Sanat Yeterlilik Programı	107	11	0	118

Kaynak: YÖK verilerinden hazırlanmıştır. <https://istatistik.yok.gov.tr> (09.05.2015)

2015 yılı Mayıs ayı itibariyle Türkiye’de, 109 devlet üniversitesi, 76 vakıf üniversitesi, 8 vakıf meslek yüksekokulu olmak üzere toplam 193 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır. Devlet üniversitelerinde 1091 fakülte, vakıf üniversitelerinde ise 445 fakülte olmak üzere toplam 1536 fakülte bulunmaktadır. 666 enstitünün 447’si devlet üniversitelerine, 219’u vakıf üniversitelerine aittir. Türkiye genelinde toplam 2593 Araştırma Uygulama Merkezi, 492 yüksekokul, 920 meslek yüksek okulu, 16.378 bölüm, 24.619 program, 11.256 yüksek lisans programı, 4.937 doktora programı ve 118 sanatta yeterlilik programı açık bulunmaktadır.

Tablo 18’de Cumhuriyet’in ilânından bu zamana kadar yıllara göre açılan üniversite sayıları verilmiştir. 1993 yılında ilk olarak İstanbul Üniversite açılmıştır. Daha sonra 1944 yılında bir üniversite (İstanbul Teknik Üniversitesi), 1946 yılında bir üniversite (Ankara Üniversitesi) açılmış, 1982 yılına kadar bir ile beş arasında değişen sayılarda üniversite açılmıştır. 1981 yılında 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun kabulüyle birlikte üniversite sayılarında artışlar yaşanmaya başlamıştır. Tablo 18’de de görüldüğü üzere; 1982 yılında 8 üniversite, 1992 yılında 23 üniversite açılmıştır. 2006 yılında 16 üniversitenin açılması hakkında kanun çıkartılmasıyla üniversite sayısı hızla artmaya başlamış ve 2006 yılından sonra üniversite sayıları hızla yükselmiştir. 2007 yılında 22 yeni üniversite, 2010 yılında 19 yeni üniversite açılmıştır. 81 ilde üniversite açılarak yükseköğretim bütün illere yaygınlaştırılmıştır.

Tablo 18: Yıllara Göre Açılan Devlet ve Vakıf Üniversite Sayıları (1933-2015)

Yıl	Üniv. Sayısı	Yıl	Üniv. Sayısı	Yıl	Üniv. Sayısı	Yıl	Üniv. Sayısı	Yıl	Üniv. Sayısı
1933	1	1971	1	1985	1	1998	2	2008	17
1944	1	1973	3	1987	1	1999	2	2009	12
1946	1	1974	1	1992	23	2001	3	2010	19
1955	2	1975	5	1993	1	2003	3	2011	8
1957	1	1978	1	1994	2	2005	1	2012	3
1959	1	1979	1	1996	5	2006	16	2013	4
1967	1	1982	8	1997	8	2007	22	2014	4
								2015	9

Kaynak: YÖK verilerinden hazırlanmıştır. <https://istatistik.yok.gov.tr> (09.05.2015)

Günümüze kadar yükseköğretimdeki en önemli kapasite artışı, yeni üniversitelerin kurulmasıyla sağlanabilmiştir. Cumhuriyet’in ilanından bu zamana yeni üniversitelerin açılmasındaki ilk kapsamlı büyüme Tablo 18’te de görüldüğü üzere

1992 yılında gerçekleştirilmiş; 1992 yılından 2005 yılı dahil 13 yıllık zamanda 50 devlet ve vakıf üniversitesi açılırken, 2006 yılından günümüze kadar 9 yıllık zamanda 114 yeni üniversite açılmıştır. Böylece 1982 yılında 28 olan üniversite sayısı, 2015 yılı Mayıs ayı itibariyle 193'e ulaşmıştır. Bu durum, yükseköğretime başvuran öğrenci sayılarının artmasını sağlarken Türkiye'yi yükseköğretime erişim politikasına kavuşturmuştur (Çetinsaya, 2014: 177).

Tablo 19: Türkiye’de Yükseköğretim Kurumlarının Sayısı

Tür	Sayı
Devlet Üniversitesi	109
Vakıf	76
Vakıf Meslek Yüksekokulu	8
Toplam	193

Kaynak: Yükseköğretim İstatistikleri. <https://istatistik.yok.gov.tr> (09.05.2015)

Tablo 19’te, Türkiye’de 2015 yılı Mayıs ayı itibariyle türlerine göre yükseköğretim kurumlarının sayısı bulunmaktadır. 2015 Mayıs ayı itibariyle Türkiye’de, 109 devlet üniversitesi, 76 vakıf üniversitesi ve 8 vakıf meslek yüksekokulu olmak üzere toplam 193 yükseköğretim kurumu bulunmaktadır.

Tablo 20: 2010-2015 Yılları Arasında Açılan Üniversiteler

Üniversite Adı	Yıl
İstanbul Medeniyet Üniversitesi	2010
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	2010
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi	2010
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	2010
İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	2010
Abdullah Gül Üniversitesi	2010
Necmettin Erbakan Üniversitesi	2010
Lefke Avrupa Üniversitesi	2010
Bezm-i Alem Üniversitesi	2010
Canik Başarı Üniversitesi	2010
Süleyman Şah Üniversitesi	2010
Uluslararası Antalya Üniversitesi	2010
Bursa Teknik Üniversitesi	2010
Erzurum Teknik Üniversitesi	2010
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	2010

Tablo 20 (devam): 2010-2015 Yılları Arasında Açılan Üniversiteler	
Üniversite Adı	Yıl
Şifa Üniversitesi	2010
Avrasya Üniversitesi	2010
Türk Alman Üniversitesi	2010
Faruk Saraç Tasarım Meslek Yüksekokulu Üniversitesi	2010
İpek Üniversitesi	2011
Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi	2011
Bursa Orhangazi Üniversitesi	2011
Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi	2011
Üsküdar Üniversitesi	2011
Gedik Üniversitesi	2011
İstanbul Gelişim Üniversitesi	2011
Türk Hava Kurumu Üniversitesi	2011
MEF Üniversitesi	2012
İstanbul Şişli Meslek Yüksekokulu	2012
Ataşehir Adıgüzel Meslek Yüksekokulu	2012
İstanbul Esenyurt Üniversitesi	2013
SANKO Üniversitesi	2013
Selahaddin Eyyubi Üniversitesi	2013
Girne Üniversitesi	2013
Biruni Üniversitesi	2014
British University of Nicosia	2014
Kıbrıs Amerikan Üniversitesi	2014
Gebze Teknik Üniversitesi	2014
Türkiye Uluslararası İslam, Bilim ve Teknoloji Üniversitesi	2015
Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi	2015
İskenderun Teknik Üniversitesi	2015
Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi	2015
İstinye Üniversitesi	2015
Antalya AKEV Üniversitesi	2015
İstanbul Rumeli Üniversitesi	2015
İbn Haldun Üniversitesi	2015
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	2015

Kaynak: Yükseköğretim İstatistikleri. <https://istatistik.yok.gov.tr> (09.05.2015)

Son 5 yılda açılan toplam 47 üniversitenin 19'u 2010 yılında açılmıştır. 2011 yılında 8 üniversite, 2012 yılında 3 üniversite, 2013 ve 2014 yıllarında 4 üniversite, 2015 yılı Mayıs itibariyle 9 yeni üniversite açılmıştır.

3.2.2. Yükseköğretim Öğrenci Sayıları

Türkiye’de 1930-1931 eğitim öğretim yılında İstanbul Darülfünun’ unun 2.167 olan öğrenci sayısı, 1942-1943 döneminde 11.000’e yükselmiştir (Tekeli, 2010: 169). ÖSYM istatistiklerine göre; 1984-2015 yılları arasında toplam yükseköğretim öğrenci sayısında sürekli bir artış görülmektedir. 1984 yılında 322.320 olan toplam yükseköğretim öğrenci sayısı (Günay ve Günay, 2011: 12), 2014 yılı Kasım ayı itibariyle 5.475.200’e yükselmiştir (URL-21, 2015).

Tablo 21: Türkiye’de Yükseköğretim Öğrenci Sayıları (1984-2014)

Öğretim Yılı	Yükseköğretim Toplam Öğrenci Sayısı
2013-2014 Kasım	5.475.200
2012-2013	4.923.940
2011-2012	4.303.550
2010-2011	3.768.212
2009-2010	3.477.940
2008-2009	2.876.778
2007-2008	2.484.794
2006-2007	2.407.330
2005-2006	2.299.421
2004-2005	2.062.896
2003-2004	1.935.886
2002-2003	1.885.184
2001-2002	1.656.018
2000-2001	1.587.038
1999-2000	1.485.338
1998-1999	1.445.803
1997-1998	1.391.464
1996-1997	1.283.912
1995-1996	1.219.703
1994-1995	1.153.107
1993-1994	1.122.861
1992-1993	927.251
1991-1992	789.812
1990-1991	732.421
1989-1990	668.878
1988-1989	578.776
1987-1988	519.797
1986-1987	502.380
1985-1986	464.782
1984-1985	412.530
1983-1984	335.165

*Okuyan Önlisans, Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora Öğrencilerini içermektedir.

Kaynak: Yükseköğretim İstatistikleri. <https://istatistik.yok.gov.tr> (22.02.2015)

Yükseköğretim verilerinden hazırlanan Tablo 21'e göre; 1983-1984 eğitim öğretim yılında kayıtlı yükseköğretim öğrenci sayısı 335.165 iken bu sayı beş yıl sonra 1980-1990 eğitim öğretim yılında yaklaşık iki katına çıkarak 668.878'e yükselmiştir. 2000-2001 eğitim öğretim yılında 1.587.038'e yükselirken bu sayı 2010-2011 eğitim öğretim yılında yaklaşık iki katına çıkarak 3.768.212'ye yükselmiştir. Günümüzde ise Kasım 2014 yükseköğretim verilerine göre toplam kayıtlı 5.475.200 öğrenci bulunmaktadır.

Tablo 22: 2013-2014 Öğretim Yılı Yükseköğretim Türüne Göre Öğrenci Sayısı

Yükseköğretim Kurumu	Önlisans	Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Devlet	1.694.533	3.143.546	207.640	60.757	5.106.476
Vakıf	58.158	231.635	58.136	5.811	353.740
Vakıf MYO	9.676	-	-	-	9.676
Toplam	1.762.444	3.376.600	269.588	66.568	5.475.200

Kaynak: Yükseköğretim İstatistikleri. <https://istatistik.yok.gov.tr> (22.02.2015)

Tablo 22'de gösterilen 2013-2014 eğitim öğretim yılı öğrenci sayıları verilerine göre; Türkiye'de toplam 1.762.444 önlisans öğrencisi, 3.376.600 lisans öğrencisi, 269.588 yüksek lisans ve 66.568 doktora öğrencisi bulunmaktadır. Devlet, vakıf ve vakıf meslek yüksekokulu öğrencilerinin toplamı 5.475.200'dür.

Yükseköğretim Kurulu verilerine göre; öğrenci sayıları ile mezun sayıları arasında bir karşılaştırma yapıldığında örneğin; İstanbul Üniversitesi'nin 2010-2011 öğretim yılında kayıtlı 6.920 yüksek lisans öğrencisi; 2011-2012 öğretim yılında kayıtlı 9872 yüksek lisans öğrencisi bulunmaktadır. 2012-2013 öğretim yılında 1136 yüksek lisans öğrencisi mezun olmuştur. Her ne kadar bu rakamlar net olarak o dönemde kaç öğrencinin yeni kayıt olduğunu ve yüksek lisansını zamanında bitirerek mezun olduğunu göstermese de kayıtlı ve mezunlar arasında dengesiz bir ilişki olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Genel anlamda bu durum; yüksek lisansın iki yıl içerisinde bitirilmediğini, dönem uzatıldığını göstermektedir. Bu durumda; eğitimlerin neden zamanında bitirilmediğinin araştırılarak bunlara yönelik çözümler üretilmesi yükseköğretim kurumlarının performansları açısından etkili olacaktır (URL-17, 2015).

3.2.3. Yükseköğretim Öğretim Üyesi ve Öğretim Elemanı Sayısı

İstanbul Darülfünun’ unda 1930-1931 eğitim öğretim yılında toplam 240 öğretim elemanı bulunurken; 1942-1943 eğitim öğretim yılında bu sayı 1.243’e yükselmiştir (Tekeli, 2010: 169). Tablo 23’de 1984 ve 2014 yılları arasında Türkiye’de yükseköğretim öğretim elemanları ve öğretim üyeleri sayıları verilmiştir. 1984 yılından itibaren her iki akademik unvanda da sayıca artış yaşandığı gözlemlenmektedir. 1984 yılında 20.333 olan toplam öğretim elemanı (prof., doç, yrd. doç, öğretim görevlisi, araştırma görevlisi, uzman, okutman ve diğer eğitimci) sayısı 2014 yılında 146.056’ya ulaşmıştır. Ayrıca 1984 yılında 6.826 olan toplam öğretim üyesi (prof.,doç, yrd.doç.) sayısı, 2014 yılı itibariyle 67.046’ya yükselmiştir.

Tablo 23: Türkiye’de Yükseköğretimde Öğretim Elemanı Sayısındaki Değişim
(1984-2015)

Yıl	Toplam Öğretim Elemanı Sayısı
1984	20.333
1985	21.949
1986	22.968
1987	24.382
1988	26.611
1989	28.114
1990	31.190
1991	33.652
1992	34.280
1993	37.580
1994	41.411
1995	43.103
1996	49.234
1997	52.744
1998	55.444
1999	59.165
2000	64.169
2001	66.740
2002	70.012
2003	74.134
2004	77.065
2005	79.555
2006	82.250
2007	86.522
2008	96.105

Tablo 23 (devam): Türkiye’de Yükseköğretimde Öğretim Elemanı Sayısındaki Değişim (1984-2015)	
2009	97.923
2010	102.682
2011	108.462
2012	115.798
2013	127.441
2014	146.056

*Öğretim Elemanı ifadesi, bütün akademik unvana sahip kişileri kapsamaktadır.

Kaynak: Yükseköğretim İstatistikleri. <https://istatistik.yok.gov.tr> (22.02.2015)

Yükseköğretim kurulu verileri dikkate alınarak hazırlanan Tablo 23’e göre; 1984 yılındaki toplam akademisyen sayısı 20.333 iken her yıl bu sayı artış göstermiştir. 1990 yılında 31.190 olan akademisyen sayısı, 10 yıl sonra yaklaşık iki katına çıkarak 64.169’a yükselmiştir. Sayısını giderek artan akademisyen sayısı 2005 yılında 79.555’e, 2010 yılında 102.682’ye kadar yükselmiştir. 2014 yılı Kasım ayı verilerine göre toplam 142.056 akademisyen bulunmaktadır.

Tablo 24: 2014 Yılı Unvanlarına Göre Öğretim Elemanları Sayısı

Yükseköğretim Kurumu	Prof.	Doç.	Y.Doç.	Öğr.Grv.	Arş.Grv.	Okutman	Uzman	Çevirici	E.Ö.PL.
Devlet Üniversitesi	17.804	12.106	26.677	16.313	42.303	7.285	3.550	19	20
Vakıf Üniversitesi	2.903	1.701	5.825	3.126	2.987	2.889	173	2	2
Vakıf MYO	8	3	19	313	0	28	0	0	0
Toplam	20.715	13.810	32.521	19.752	45.290	10.202	3.723	21	22

Kaynak: Yükseköğretim İstatistikleri. <https://istatistik.yok.gov.tr> (22.02.2015)

Yükseköğretim Kurulu 2015 Şubat verileri dikkate alınarak hazırlanan Tablo 9’a göre; Kasım 2014 itibarıyla Türkiye genelinde toplam 20.715 profesör, 13.810 doçent, 32.521 yardımcı doçent, 19.752 öğretim görevlisi, 45.290 araştırma görevlisi, 10.202

okutman, 3.723 uzman, 21 çevirici ve 22 eğitim öğretim planlamacısı bulunmaktadır. Türkiye’deki toplam 146.056 akademisyenin, 126.077’si devlet üniversitelerinde, 19.979’u ise vakıf üniversiteleri ve vakıf meslek yüksekokullarında bulunmaktadır.

3.2.4. Öğretim Elemanı Başına Düşen Öğrenci Sayısı

1980’li yıllardan itibaren Türkiye’de öğretim üyesi ve öğretim elemanları sayısında ciddi derecede artış yaşanmış ancak bu artış; öğrenci sayılarındaki artışın altında kalmıştır. Bu nedenle; zaman içinde öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı artmıştır. Öğretim elemanı ve öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayılarına üniversite bazında bakıldığında; kurumlar arasında önemli farklılıklar gözlemlenmektedir. Örneğin genel olarak; vakıf üniversitelerindeki öğretim elemanı ve öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayıları, devlet üniversitelerindeki dağılıma göre daha dengelidir. Üniversitelerin kuruluş tarihleri de dikkate alındığında; üniversitelerin öğretim elemanı altyapılarını tamamlamaları kurumsallaşma için önemli göstergedir (Çetinsaya, 2014: 97).

1984 yılında öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı 13,85 iken; 2011 yılında 18,86’dır. Türkiye’de öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı 2008 OECD ülkeleri ortalamasına göre (15,8) yüksektir. 1984-2011 döneminde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının gelişmemesinin başlıca nedeni yükseköğretimde öğrenci sayısında görülen artışın öğretim elemanı sayısında görülen artıştan daha hızlı olmasıdır (Günay ve Günay, 2011: 16). Aşağıdaki Tablo 25’de, 2015 Şubat ayı itibariyle öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı oranı verilmiştir.

Tablo 25: Öğretim Üyesi ve Öğretim Elemanı Başına Düşen Öğrenci Sayısı Oranı (Kasım 2014)

Akademisyen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Oran
146.953	2.877.239	19.579

Kaynak: Yükseköğretim İstatistikleri. <https://istatistik.yok.gov.tr> (22.02.2015)

Tablo 26: Öğretim Üyesi Ve Öğretim Elemanı Başına Düşen Öğrenci Sayıları(2013)

Üniversite Türü	Öğretim Elemanı Başına Düşen Öğrenci Sayısı	Öğretim Üyesi Başına Düşen Öğrenci Sayıları
Devlet	22	51
Vakıf	18	37
Vakıf MYO	17	141
Diğer Yükseköğretim Kurumları	10	33
Türkiye Ortalaması	21	48

Kaynak: Çetinsaya, 2014: 97.

Çetinsaya (2014: 97) tarafından hazırlanan Tablo 26’da, 2013 yılı verilerine göre öğretim üyesi ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı oranı eğitim kurumlarının türlerine göre ayrı ayrı gösterilmiştir. Buna göre; öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı Türkiye Ortalaması 21; öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı oranı 48’dir.

Türkiye’deki üniversitelerin mevcut durumunun ortaya konulduğu bu bölümde temel yükseköğretim kanunlarına, değişen siyasi ve sosyal yaşam şartları karşısında farklılaşan öğrenci ve akademisyen sayılarına ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Verilen tüm sayılar, üniversitelerin gelişimini ve değişimini sağlamak adına birtakım çalışmalar planlaması gerektiğini göstermektedir. Bu durumda üniversitelerdeki performansın ölçülmesi gündeme gelmektedir. Akademik performansların ölçümü için dünyada çok sayıda sıralama sistemleri oluşturulmuştur. Farklı ülkeler tarafından farklı kriterlere göre oluşturulan bu sıralama sistemleri dünyadaki üniversiteleri, önceden belirlediği kriterlere göre sıralamaktadır. Böylece özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki üniversiteler, ilk sıralardaki üniversiteleri öğrenerek sahip oldukları imkânlardan haberdar olabilmekte ve kendi üniversitesini üst sıralara taşıyabilmek için neleri geliştireceğini bilerek planlı bir şekilde ilerlemektedir. Bu amaçla oluşturulan sıralama sistemleri sonraki başlıklarda ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

3.3. Türkiye’de Akademik Performansın Ölçümünde Yasal Düzenlemeler

Hızla gelişen ve değişen şartlar karşısında yükseköğretim alanında yeniliklere gidilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. İhtiyaç duyulan bu yeniliklere yönelik birtakım yasal düzenlemeler için 2014 yıl sonu itibariyle adım atılmıştır. Bu yasal düzenlemelerle yükseköğretim alanında nitelikli insan gücüne sahip olmak için akademisyenliğin meslek olarak cazibesini artırmak, akademisyenleri daha fazla bilimsel araştırma yapmaya teşvik etmek ve bu kapsamdaki akademisyenlerin mali haklarının önemli ölçüde iyileştirilmesini sağlamak hedeflenmiştir. Bu amaçla hazırlanan yasal düzenlemeler; 6465 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, YÖK tarafından hazırlanan Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmelik Taslağı ve 7 Şubat 2015 tarihinde çıkartılan Doçentlik Sınav Yönetmeliği’dir.

3.3.1. Yükseköğretim Personel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

Yükseköğretim Kurulu tarafından Akademik Teşvik Ödeneğine yönelik ilk kez başlatılan çalışma neticesinde, “*Yükseköğretim Personel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 6564 sayılı Kanun*”, 14 Kasım 2014 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Böylece; 11/10/1983 tarihli ve 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanununa, Yükseköğretim Tazminatı ve Akademik Teşvik ödeneği ile ilgili iki Ek madde eklenmiştir. Ek madde 3’e göre yükseköğretim tazminatı, Devlet Memurları Kanununa tabi en yüksek Devlet memuru ek gösterge dahil brüt aylık tutarının (URL-23, 2015);

- a) Profesör kadrosunda bulunanlara %100’ü,
- b) Doçent kadrosunda bulunanlara %100’ü,
- c) Yardımcı Doçent kadrosunda bulunanlara %100’ü,
- d) Araştırma Görevlisi kadrosunda bulunanlara %115’i,
- e) Öğretim Görevlisi ve Okutman kadrosunda bulunanlara %115’i,
- f) Uzman, Çevirici ve Eğitim-Öğretim Planlamacısı kadrosunda bulunanlara %115’i, oranında her ay yükseköğretim tazminatı ödenir.”⁹

⁹ 5/11/2014 tarihli ve 6564 sayılı Kanunun 4. maddesiyle, bu maddenin 14/11/2014 tarihini izleyen ayın on beşinde yürürlüğe girmesi hüküm altına alınmıştır.

Ayrıca yükseköğretim tazminatının damga vergisi hariç herhangi bir vergiye tabi tutulmamasına ve tazminatın ödenmesinde diğer zam, tazminat, döner sermaye, ikramiye gibi ödemelerin tazminata etki etmemesine karar verilmiştir. Bu madde ile üniversitelerde görev yapan öğretim üyeleri, araştırma görevlisi, öğretim görevlisi ve okutmanların mali haklarında yükseköğretim tazminatı adı altında yeni bir ödeme unsuru oluşturularak artış yapılması öngörülmektedir (URL-24, 2015).

Ek madde 4'e göre; her bir yıl bir önceki yılda ulusal ya da uluslararası platformda gerçekleştirilen bilim, teknoloji ve sanata yönelik proje, yayın, araştırma, sergi, patent gibi çalışma ve ödüllerin esas alınmasıyla 100 puan üzerinden Akademik Teşvik Puanı hesaplanmasını ifade etmektedir. Puanı 30 ve üzerinde olanlara Devlet Memurları Kanununa tabi en yüksek devlet memuru ek gösterge dahil brüt aylık tutarının (URL-23, 2015);

- a) Profesör kadrosunda bulunanlar için %100'üne,
- b) Doçent kadrosunda bulunanlar için %90'ına,
- c) Yardımcı Doçent kadrosunda bulunanlar için %80'ine,
- d) Araştırma Görevlisi kadrosunda bulunanlar için %70'ine,
- e) Öğretim Görevlisi ve Okutman kadrosunda bulunanlar için %70'ine,
- f) Uzman, Çevirici ve Eğitim-Öğretim Planlamacısı kadrosunda bulunanlar için %70'ine, aldıkları akademik teşvik puanının yüze bölünmesi suretiyle bulunacak oranın uygulanması suretiyle hesaplanan tutarda akademik teşvik ödeneği verilir.

Kanuna göre; bu hükümlerin on iki ay süreyle aylık olarak Şubat ayının her on beşinde kadroların bulunduğu yükseköğretim kurumları tarafından ödenmesine karar verilmiştir. Ek madde 3'teki gibi bu ödemeler damga vergisi hariç herhangi bir vergiye tabi tutulmaz ve yapılan diğer ödemeler dikkate alınmaz (URL-23, 2015).

3.3.2. Akademik Teşvik Ödeneği

YÖK tarafından hazırlanan Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmelik Taslağı (URL-21, 2015), paydaşların görüş ve önerilerini almak için internet sitesinde yayınlanarak üniversitelere gönderilmiş ve 6 Mart 2015 tarihine kadar üniversitelerden YÖK'e görüşlerini bildirmeleri istenmiştir. Öneriler doğrultusunda revize edilmesi planlanan yönetmelik taslağı, Maliye Bakanlığının görüşü ve Milli Eğitim Bakanlığının teklifiyle Bakanlar Kurulu tarafından yürürlüğe konulacaktır. Akademisyenlerin patent, bilimsel

yayın, ödöl, proje, araştırma, konuşma, bildiri, atıf, tasarım ve sergilerden teşvik puanı almasına yönelik hazırlanan taslağın yürürlüğe girmesiyle bu yıl ilk kez teşvik ödeneği verilmesi planlanmıştır. Bu kapsamda akademisyenler, dergi yayınlarından, eğer yayını yapan birinci isimse % 100, ikinci isimse % 80, üçüncü isimse % 60, dördüncü isimse % 40, diğer sıralardaysa % 20, senior isimlerse % 90, yazışma yazarıysa % 90 oranında puan almaları planlanmıştır. Bir öğretim elemanın dergi yayınlarından aldığı puan, toplam puanın % 30'undan fazla ise puanın % 30'u hesaplanarak akademisyenin dergi yayınlarından en fazla 30 puan alabilmesi uygun görülmüştür.

Taslağa göre projelerde yürütücünün % 100, araştırmacı öğretim üyesinin % 75, araştırmacı araştırma görevlisinin, öğretim görevlisi, okutman veya uzmanın % 100 oranında puan kazanması planlanmıştır. Danışmanların, kamu veya tüzel kişilerin yürütmüş olduğu projelerden % 100, yürütücünün şahıs olduğu projelerden % 50 oranında puan alması planlanırken; projelerden alınan toplam puan 30'dan fazla olsa dahi en fazla olarak 30 puan yazılmasına karar verilmiştir. Bununla birlikte taslağa göre; dergi yayınları ve projelerden hangisinin puanı yüksek ise o değerin öğretim elemanının bu faaliyet türünden aldığı puan olarak kaydedilmesi kararlaştırılırken; bir öğretim elemanının dergi yayını ve projelerden aldığı toplam teşvik puanının en fazla 100 olabileceğine karar verilmiştir. Araştırmalarda aynı çalışmadan en fazla bir kez puan alınabilmesi genel kural olarak kabul edilirken, araştırmaların raporlandırılarak araştırmanın yapıldığı kurum veya öğretim elemanının kendi kurumunca onaylanmış olması şartı getirilmiştir.

Akademik sanat dallarındaki işitsel ve görsel etkinliklere dair tüm sergi, bienal, gösteri, dinleti, konser, festival, gösterim etkinlikleri için teşvik verilmesi bir diğer yeniliktir. Ayrıca; belirtilen akademik sanat dallarının dışında olup, öğretim elemanı tarafından bu kapsamda değerlendirilmesi talep edilen bilimsel etkinlikler, ilgili fakülte, yüksekokul, enstitü ya da meslek yüksekokulu yönetim kurulunun onaylaması halinde geçerli olacağına yönelik adım atılmıştır.

Akademisyenin kendi eserine yaptığı atıfa puan verilmeyerek diğer kişiler tarafından yapılan atıflara puan verilmesine karar verilmiş, bu durum çalışmaların niteliğinin artırılmasına yönelik bir adım olarak değerlendirilmiştir. Tebliğlerin sunulmuş ve yayımlanmış bildiri kitabı, özetler kitabı veya CD, DVD gibi medya ortamında olması

üzerinde durulurken; bir faaliyetin "uluslararası" statü kazanabilmesi için faaliyetin ve çıktılarının en az 1 yabancı dilde yapılmış olması, konuşmacı, panelist gibi sunucuların en az yarısının yabancı uyruklu olmasına dikkat çekilmiştir. Ödüllerin, öğretim elemanının kadrosu bulunan kurum dışındaki bir kurum tarafından, kişinin akademik faaliyet alanında gerçekleştirdiği aktivitelere karşılık olarak verilmesi ve akademik ödül niteliği taşıması gerektiğine dikkat çekilmiştir. 100 tam puan üstünden hesaplanacak olan akademik teşvik puanlarından puanı 30 ve üzerinde olanlara en yüksek devlet memuru brüt aylık tutarının, Yükseköğretim Personel Kanunu çerçevesinde belirlenen oranlarında ödeme yapılması planlanmaktadır.

Bu çerçevede hazırlanan Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmelik Taslağı'na göre; uluslararası patent ve tescillerde 500 puan, ulusal patent ve tescillerde 300 puan verilmesi planlanmıştır. Böylece en yüksek puan patent ve tescil kriterine ayrılmıştır. Diğer kriterlerin puan durumu incelendiğinde tanımlı indekslerdeki dergi editörlüğü yapan akademisyene 200 puan, tebliğini davetli konuşmacı olarak sunan akademisyene 100 puan, sözel bildiri yapan akademisyene 30 puan, poster, özel bildiri hazırlayan akademisyene 10 puan, yurtdışı kurumlardan alınan ödüllere 100 puan, TÜBİTAK, TUBA gibi ulusal kamu kurum ve kuruluşlarından alınan ödüllere 60 puan, Dünya Bankası ve AB destekli projelere 180 puan, diğer yurtdışı resmi kurum ve kuruluşlar tarafından desteklenen projelere 150 puan, TÜBİTAK, DPT destekli projelere 150 puan, TÜBİTAK hızlı desteğe 90 puan, üniversiteler hariç diğer kamu kuruluşları ve Bilimsel Araştırma Projesi destekli projelere 60 puan, tez hariç uluslararası araştırma kitaplarına 300 puan, tez hariç ulusal araştırma kitaplarına 75 puan, uluslararası ders kitabı basımına 100 puan, ulusal ders kitabına ise 75 puan verilmesi planlanmıştır.

<i>Faaliyet Türü</i>	<i>Alt Faaliyet</i>			<i>Ünvana Göre Çarpanlar</i>	
<i>Adı</i>	<i>Adı</i>	<i>Detayı</i>	<i>Puan</i>	<i>Prof./Doç./Y.Doç</i>	<i>Arş.Gör. vd</i>
PROJE	Yurtdışı destekli	Dünya bankası / Avrupa Birliği	180 ^a	1	1
		Diğer Resmi kurum ve kuruluşlar	150 ^a	1	1
	Yurtiçi destekli	TÜBİTAK	150 ^a	1	1
		DPT, SAN-TEZ	150 ^a	1	1
		TÜBİTAK hızlı destek	90 ^a	1	1
		Diğer kamu kuruluşları (Üniversiteler hariç)	60 ^a	1	1
		BAP	60 ^a	1	1
		Kamu dışı kurum ve kuruluşlar	30 ^a	1	1
ARAŞTIRMA ¹	Yurtdışı		30	1	3
	Yurtiçi		20	1	2
BİLİMSEL/SANATSAL YAYIN ²	Araştırma (Tez hariç) kitabı	Uluslar arası	300	1	3
		Ulusal	75	1	3
	Ders kitabı	Uluslar arası	100	1	3
		Ulusal	75	1	3
	Kitapta Editörlük	Uluslar arası tam kitap	75	1	3
		Ulusal tam kitap	60	1	3
	Kitap bölümü	Uluslar arası	60	1	3
		Ulusal	30	1	3
	Kitap Tercümesi	Tam kitap	45	1	3
		Kitap bölümü	15	1	3
	Kitap Tercümesinde editörlük	Tam kitap	30	1	3
	Ansiklopedi konu/madde yazarı	Uluslar arası	30	1	3
		Ulusal	15	1	3
	Dergi editörlüğü	Tanımlı indekslerdeki dergi	200	1	3

Şekil 1: 2015 Yılı Akademik Teşvik Ödeneği Taslağı

	Kitap/Dergi Editörler Kurulu üyeliği	Diğer İndekslerdeki dergi	20	1	3
		İndeksiz hakemli UA/U dergi	10	1	3
		Uluslar arası kitap/Tanımlı indekslerdeki dergi	60	1	3
		Ulusal kitap/ Diğer İndekslerdeki dergi	15	1	3
	Araştırma makalesi	İndeksiz hakemli UA/U dergi	5	1	3
		Tanımlı indekslerdeki dergi	40 ^β	1	2
		Diğer İndekslerdeki dergi	20* ^β	1	2
		İndeksiz hakemli UA/U dergi	16** ^β	1	2
	Derleme makale	Tanımlı indekslerdeki dergi	20 ^β	1	2
		Diğer İndekslerdeki dergi	14* ^β	1	2
		İndeksiz hakemli UA/U dergi	6** ^β	1	2
	Diğer (Teknik not, yorum, vaka takdimi, editöre mektup, özet, kitap kritiği, araştırma notu, bilirkişi raporu, vb)	Tanımlı indekslerdeki dergi	8 ^β	1	2
		Diğer İndekslerdeki dergi	5* ^β	1	2
		İndeksiz hakemli UA/U dergi	4* ^β	1	2
	Uluslar arası boyutta performansa dayalı yayınlanmış ses ve/veya görüntü kaydı bulunmak***	Özgün Kişisel kayıt	40 ^β	1	2
Karma kayıt		20 ^β	1	2	
Ulusal boyutta performansa dayalı yayınlanmış ses ve/veya görüntü kaydı bulunmak***	Özgün Kişisel kayıt	20 ^β	1	2	
	Karma kayıt	5 ^β	1	2	
TASARIM	Sanatsal tasarım (Bina, çevre, eser, mekân, obje)	Kamu ve tüzel kişiler bünyesinde uygulamaya konmuş	30	1	2
		Bilimsel yayınlı tescillenmiş	15	1	2
		Diğer	10	1	2
	Bilimsel tasarım	Bilimsel yayınlı tescillenmiş	20	1	2
		Kamu ve tüzel kişilikler bünyesinde uygulamaya konmuş	15	1	2
		Diğer	10	1	2
	Faydalı obje	TSE/TPE tarafından tescillenmiş	30	1	2
SERGİ ³	Özgün Kişisel etkinlik ⁴	Uluslararası	60	1	2
	Karma etkinlikler	Ulusal	30	1	2
		Davetli/yarışmalı uluslar arası	15	1	2
		Davetli/yarışmalı ulusal	10	1	2
PATENT/TESCİL	Uluslar arası	500	1	4	
	Ulusal	350	1	4	
ATIF ⁵	Uluslar arası kitap	20	1	5	
	Ulusal kitap	10	1	5	
	Tanımlı indekslerdeki dergi	5	1	5	
	Diğer İndekslerdeki dergi	3	1	5	
	İndeksiz hakemli UA/U dergi	1	1	5	
TEBLİĞ ⁶	Davetli konuşmacı olmak	100	1	3	
	Sözel bildiri	30 ^β	1	2	
	Poster/Özet bildiri	10 ^β	1	2	
ÖDÜL ⁷ (Çalışma/Proje (Yayın teşvik ödülü hariç))	Yurtdışı kurum	100 ^β	1	3	
	Ulusal kamu kurum ve kuruluşları (TÜBİTAK, Tuba, ...)	60 ^β	1	3	
	Uluslar arası BSE	30 ^β	1	3	
	Ulusal BSE	15 ^β	1	3	
	Kamu dışı kurum ve kuruluşlar	10 ^β	1	3	

Şekil 1 (devam): 2015 Yılı Akademik Teşvik Ödeneği Taslağı

3.3.3. Doçentlik Sınav Yönetmeliği

07/02/2015 tarihinde 29260 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Doçentlik Sınavı Yönetmeliği ile 31/01/2009 tarihli Doçentlik Sınav Yönetmeliği yürürlükten kaldırılmıştır. 7 Şubat 2015 tarihli Doçentlik Sınav Yönetmeliği ile daha önce yürürlükte bulunan doçentlik sınav yönetmeliklerinin karşılaştırılmasına Tablo 27’de yer verilerek, yeni yönetmelikle getirilen yenilikler değerlendirilmiştir.

Tablo 27: 1983-2015 Yılları Arasında Çıkarılan Doçentlik Yönetmeliklerinin Karşılaştırılması

Kriter	07/02/2015 tarihli Doçentlik Yönetmeliği	31/01/2009 tarihli Doçentlik Yönetmeliği	01/09/2000 tarihli Doçentlik Yönetmeliği	11/07/1983 tarihli Doçentlik Yönetmeliği
Amaç	Doçentlik sınavı usul ve esaslarını belirlemek	Doçentlik sınavı usul ve esaslarını belirlemek	Doçentlik sınavı usul ve esaslarını belirlemek	X
Sınav Alanı ve Kriterler	Sınav, ÜAK ¹⁰ tarafından belirlenen YÖK tarafından onaylanan bilim alanları ve kriterleri çerçevesinde yapılır. Bilim alanlarındaki güncellemeler izleyen dönemde yapılır.	Sınav, ÜAK tarafından belirlenen YÖK tarafından onaylanan bilim alanlarında açılır. Bu alanlar her yıl Ocak ayında güncellenir.	Doçentlik sınavı açılacak temel alanlar yönetmelikte yer almaktadır.	Doçentlik Sınavı açılacak alanlar ÜAK tarafından belirlenir. Genel sekreterlik tarafından bütün üniversitelere bildirilir.
Başvuru Zamanı	Nisan ve Ekim aylarının on beşinden başlayıp, ilgili ayın son mesai günü sona erer.	Nisan ve Ekim aylarının on beşinden başlayıp, ilgili ayın son mesai günü sona erer.	Her yıl Şubat ayında yapılır.	ÜAK tarafından belirlenmiş bilim alanlarında doçentlik sınavı yılda bir defa Mart ayında yapılır.

¹⁰ ÜAK: Üniversitelerarası Kurul

Tablo 27 (devam): 1983-2015 Yılları Arasında Çıkarılan Doçentlik Yönetmeliklerinin Karşılaştırılması

Kriter	07/02/2015 tarihli Doçentlik Yönetmeliği	31/01/2009 tarihli Doçentlik Yönetmeliği	01/09/2000 tarihli Doçentlik Yönetmeliği	11/07/1983 tarihli Doçentlik Yönetmeliği
Başvuru Şartları	Doktora, Tıpta Uzmanlık ya da Sanatta Yeterlik öğrenimini tamamlamış olmak veya Yurtdışından denklik belgesi almış olmak. Merkezi yabancı dil sınavından en az 65 yabancı dil puanı almış olmak. Bilim alanına bağlı asgari yayın kriterlerini sağlamış olmak. Başvurular, ÜAK'ye eserlerle birlikte elektronik yapılır.	Doktora, Tıpta Uzmanlık ya da Sanatta Yeterlik öğrenimini tamamlamış olmak veya Yurtdışından denklik belgesi almış olmak. Merkezi yabancı dil sınavından en az 65 yabancı dil puanı almış olmak. Özgün bilimsel yayın ve çalışmaları yapmış olmak. Başvurular Rektörlük aracılığı ile ÜAK'ye posta yolu ile yapılır.	Doktora, Tıpta Uzmanlık ya da Sanatta Yeterlik öğrenimini tamamlamış olmak. İngilizce, Fransızca ya da Almanca dillerinin birinden ÜDS'den en az 65 almış olmak. Başvuru ücretini yatırdıktan sonra başvurular ÜAK'ye posta yolu ile yapılır.	Doktora, Tıpta Uzmanlık ya da Sanatta Yeterlik öğrenimini tamamlamış olmak. Orijinal bilimsel araştırma ve yayınlar yapmış olmak. Doçentlik Komisyonu tarafından hazırlanan çoktan seçmeli(70 puan), çeviri ve sözlü(oy çokluğu) yabancı dil sınavında başarılı olmak. Deneme dersinde başarılı olmak. Başvurular Rektörlük aracılığı ile ÜAK'ye posta yolu ile yapılır.
Jürinin Oluşturulması	Elektronik Jüri Belirleme Sistemi kullanılır. 5 asil ve 2 yedek üyeden oluşan 72 yaşını doldurmamış profesörden oluşur.	ÜAK, Doçentlik Sınav Komisyonunun önerisi ile jürileri belirler. 5 asil ve 2 yedek üyeden oluşan 72 yaşını doldurmamış profesörden oluşur.	ÜAK, Doçentlik Sınav Komisyonunun önerisi ile jürileri belirler. 5 asil ve 2 yedek üyeden oluşur.	ÜAK, Doçentlik Sınav Komisyonunun önerisi ile jürileri belirler. 5 Profesör 4 yedek üyeden oluşur.

Tablo 27 (devam): 1983-2015 Yılları Arasında Çıkarılan Doçentlik Yönetmeliklerinin Karşılaştırılması

Kriter	07/02/2015 tarihli Doçentlik Yönetmeliği	31/01/2009 tarihli Doçentlik Yönetmeliği	01/09/2000 tarihli Doçentlik Yönetmeliği	11/07/1983 tarihli Doçentlik Yönetmeliği
Doçentlik Sınavı	Eser incelemesi ve sözlü sınavdan oluşur. Jüri üyeleri elektronik imza ile kişisel raporlarını ÜAK'ye gönderirler. 3 jüri başarılı bulursa, aday bu aşamada başarılıdır. Sözlü sınavda oy çokluğu ile karar verilir. Başarısızlık durumunda her defasında en erken izleyen ikinci dönemde yeniden başvuru yapılır. Eser incelemesinde üç kez başarısız olunması halinde en erken 3.dönem başvuru yapılabilir. Sözlü sınavda üç kez başarısız olunması halinde jürinin salt çoğunluğu değiştirilir.	Eser incelemesi ve sözlü sınavdan oluşur. Jüri üyeleri kişisel raporlarını ilgili rektörlük aracılığıyla ÜAK'ye gönderirler. Eser incelemesinde ve sözlü sınavda adayın başarılı olup olmadığına oy çokluğuyla karar verilir. Sözlü sınavda üç kez başarısız olduğunda izleyen dönemde yeniden başvuru yapılır. Sözlü sınavda üç kez başarısız olduğunda jürinin salt çoğunluğu yenilenir.	Eser incelemesi ve sözlü sınavdan oluşur. Jüri üyeleri kişisel raporlarını ilgili rektörlük aracılığıyla ÜAK'ye gönderirler. Eser incelemesinde ve sözlü sınavda adayın başarılı olup olmadığına oy birliği veya oy çokluğuyla karar verilir. Başarısızlık durumunda yeni başvurular bir sonraki dönem yapılır. Sözlü sınavda üç kez başarısız olduğunda bütün aşamalar en baştan gerçekleştirilir.	Eser incelemesi, Alana göre adayın metin okuma ve anlama derecesini gösteren yoklama, adaya laboratuvar çalışması, hasta muayenesi, ameliyat gibi uygulamalar veya pratik konu incelemesi yaptırmak. Eser incelemesinde ve pratik uygulamada adayın başarılı olup olmadığına oy çokluğuyla karar verilir. Başarısız olanlar aradan bir dönem geçtikten sonra başvuru yapabilirler. Üç kez başarısız olanlar tekrar aynı bilim dalından sınava giremezler.

Tablo 27 (devam): 1983-2015 Yılları Arasında Çıkarılan Doçentlik Yönetmeliklerinin Karşılaştırılması

Kriter	07/02/2015 tarihli Doçentlik Yönetmeliği	31/01/2009 tarihli Doçentlik Yönetmeliği	01/09/2000 tarihli Doçentlik Yönetmeliği	11/07/1983 tarihli Doçentlik Yönetmeliği
Disipline Aykırı Fiiller	Bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırılık durumunda 1 yıldan 5 yıla kadar doçentlik başvurusunda bulunulamaz. Yanıltıcı bilginin tespiti durumunda başvuru geçersiz sayılır. En erken izleyen ikinci dönemde yeniden başvuru yapılabilir.	İntihal ya da bilimsel yayın etiğine aykırılığın tespiti durumunda adayın başvurusu başarısız sayılır. Yükseköğretim disiplin mevzuatına göre işlem yapılır ve cezai hükümler saklıdır.	Etik ihlali durumunda başvuru reddedilir. İhlalin derecesine göre 1-3 yıl arasında sınava girememe cezası verilir. Doçentlik ya da sahtecilik durumunda bir daha doçentlik başvurusu yapılamaz.	X
Doçentlik Sınav Komisyonu	Yönetmelikteki görevleri yerine getirmek için ÜAK bünyesinde üç yıllığına farklı alanlardan 15 profesörden oluşan Doçentlik sınav komisyonu kurulur.	Yönetmelikteki görevleri yerine getirmek için ÜAK bünyesinde farklı alanlardan 20 profesörden oluşan Doçentlik sınav komisyonu kurulur.	ÜAK, tanınmış profesörlerden 9 kişilik dört yıllığına Doçentlik sınav komisyonu oluşturur.	X
Deneme Dersi	X	X	X	Yabancı dil sınavını başarılarının yılda iki kez başvurabilir. Başarılı olanlar diğer aşamalara geçebilir.
Akademik Kıyafet	X	X	X	Doçentlik sınavı ve deneme derslerinde jüri üyeleri akademik elbiselerini giymek zorundadırlar.

Kaynak: Resmi Gazete’ de yayınlanan adı geçen yönetmeliklere göre hazırlanmıştır.

Yukarıda nitelikleri ayrı ayrı ele alınan doçentlik yönetmelikleri incelendiğinde 7 Şubat 2015 tarihinde yayınlanan doçentlik yönetmeliğinin hızla gelişen dünya şartlarına uygun koşullarda geliştirildiği anlaşılmaktadır. Yeni yönetmelikle bütün

adayların doçentlik başvurularını eserlerle birlikte elektronik olarak yapması planlanmaktadır. Adayların eserlerle birlikte bilgilerini sisteme yüklemesinin ardından eserlerin jüri üyelerine elektronik ortamda gönderilmesi ve jürinin raporları elektronik imza ile onaylaması planlanmaktadır. Böylece değerlendirme süreçlerinde hızlilik sağlanması ve posta işlemlerinden tasarruf sağlanması hedeflenmektedir.

Yeni yönetmelikle birlikte yapılan en önemli yenilik, tüm jüri üyelerinin raporlarının ÜAK' ye ulaştırılınca kadar adaya bildirilmeyecek olmasıdır. Bu sistemle sınavlarda yanlı jüri oluşturmaının önüne geçilmesi hedeflenmiş, objektifliğin sağlanması temel amaç olmuştur. Jürilerin de elektronik sistemle rassal olarak YÖKSİS veri tabanındaki profesörler arasından bilgisayar tarafından belirlenecek olması bu objektifliği kuvvetlendirmiştir. Adayın jüri üyelerine ulaşamamasında yüzde yüz güvence ortamı sağlamasa da yasal olarak bu güvencenin ele alınmış olması ve önceki yönetmeliklerle de karşılaştırıldığında zamanın en objektif kararlarının alınmış olması bakımından bu maddeler önemlidir. Nitekim; önceden tüm jürinin raporu gelmeden adaylar jüri üyelerini öğrenmekte ve bu durum jürileri etkilemeye yönelik ortam oluşturulmasına müsait bir yapı barındırmaktaydı. Yeni sistemle son rapor gelmeden raporların açılması yasaklanmıştır.

Yeni yönetmelikteki bir diğer konu; başarısızlık durumunda hemen bir sonraki dönem başvuru yapılamayarak; izleyen ikinci dönemde başvuru yapılabilmesidir. Yılda iki kez yapılan sınavın en erken izleyen ikinci dönemde yapılması akademisyen için bir yıl zaman kaybı olarak değerlendirilebilir. Ancak diğer taraftan; başarısız olunan konudaki eksikliklerin tamamlanmasında yeterli bir süre olup olmadığı tartışmaya açık bir konudur.

Son olarak; etik ihlal konusundaki cezai yaptırım artırılarak olayın mahiyetine göre 1 yıldan 5 yıla kadar doçentlik başvurusunda bulunulamamasına karar verilmiştir. Cezai yaptırımların adil şekilde titizlikle incelenerek uygulanması neticesinde bilimsel araştırma konusunda yaşanan etik ihlallerde iyileşmeye gidilebileceği düşünülebilir.

3.3.4. Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği

Yükseköğretim üst kuruluşları ile yükseköğretim kurumlarının akademik ve idari hizmetlerinin değerlendirilmesinde, kalitelerinin geliştirilmesi ve onaylanmasında yetki ve sorumlulukları kapsayan *Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği* 20.09.2005 tarihinde Resmi Gazete’ de yayınlanmıştır. Yönetmeliğe göre değerlendirmeler; *Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Komisyonu* ile *Yükseköğretim Kurumu Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulu* tarafından gerçekleştirilmektedir.

Farklı yükseköğretim kurumlarında görev yapan her biri farklı alandan 9 üye ile Ulusal Öğrenci Konseyi tarafından belirlenen bir öğrenci temsilcisinin katılımıyla toplam 10 kişiden oluşan komisyonun görev süresi 4 yıldır. Komisyonun görevleri; Yükseköğretim Kurulunun stratejik hedefleri doğrultusunda yükseköğretim kurumlarının akademik ve idari hizmetlerini değerlendirmek, kalitelerinin geliştirilmesi ve uygulanacak strateji ve esasları belirleyerek yükseköğretim kurumlarına bildirmek, üniversiteler tarafından hazırlanan yıllık değerlendirme raporlarını incelemek/inceletmek, kendi hazırlayacağı komisyon raporunu Yükseköğretim başkanlığına sunmak, üniversitelerin örnek sayılabilecek kalite geliştirme çalışmalarını duyurmak, uluslararası kalite faaliyetlerine katılmak, dış değerlendirmede etkili bir yöntem olduğuna inanılan Kalite Değerlendirme Tescil Belgesi verilmesindeki usul ve esasları belirlemek. 2005 yılında çıkarılan bu yönetmelikle üniversitelerdeki kalite geliştirme çalışmalarının merkezi yönetim tarafından denetimi sağlanmaya çalışılmıştır. Aynı yönetmeliğin üçüncü bölümünde yer alan Yükseköğretim Kurumu Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Kurulu ile her bir yükseköğretim kurumunun kendi içlerinde akademik değerlendirme ve kalite geliştirme çalışmalarından sorumlu olması sağlanmak istenmiştir. İlgili yükseköğretim kurumunun senato üyeleri arasından 9-18 kişiden oluşturulan kurulun görevleri komisyonun merkezden sağlamak istediği hedeflerin üniversite kapsamında ayrı ayrı örgütlenmiş halini yansıtmaktadır. İç ve dış olarak iki tür değerlendirmenin yapıldığı yükseköğretim konularındaki değerlendirme konuları; ölçülebilir nitelikteki hedeflerle ilgili performans göstergelerinin belirlenmesi, mali kaynakların eğitim, öğretim, araştırma faaliyetleri ve idari hizmetlerde etkin olarak kullanılması, eğitim programlarının etkinliği, öğrencilerin performanslarıyla ilgili çalışmalar,

akademisyenlerin ve idari personelin kurumsal çalışmalara katılımı ve memnuniyeti, akademik altyapı ve teknolojik destekler, mezun yönetim ve izleme sistemi, topluma açıklık, yaşam boyu eğitim faaliyetleri, bir önceki değerlendirme raporunda gerekli görülen ihtiyaçların teminidir. Yükseköğretim kurumlarının dış değerlendirme Kalite Tescil Belgesine sahip kurum ve kuruluşlar tarafından yapılmakta ayrıca iç değerlendirmeye gerek duyulmamaktadır. Sonuçların kamuoyu ile paylaşımı ile örnek modellerin ödüllendirilmesi çalışmaları yönetmeliğin teşvik edici unsurlarıdır. Her yıl periyodik olarak hazırlanan bu raporlarla üniversitelerin zorunlu olduğu stratejik plan ve performans gösterge raporları ile sorunların belirlenerek planlı ilerlenmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

3.4. Akademik Performans Göstergelerinde Puanlandırma ve Türkiye'nin Yayın Haritası

Üniversitelerin yerine getirmekle yükümlü oldukları en temel iki görev; ülkenin ihtiyacı olan insan gücünü yetiştirmek ve araştırma geliştirme faaliyetlerini yürütmektir. Yetişmiş insan gücünü toplumun hizmetine sunan üniversiteler, araştırma geliştirme faaliyetlerinden beklenen çalışmaları yayınlar ve alınan patentlerle yerine getirmektedir. Üniversitelerin bu görevlerini yerine getirip getirmediği toplum tarafından değerlendirilirken; insan gücünün başarısı mezunların devlete sağladıkları katkılarla, bilimsel faaliyetlerin değerlendirilmesi ise yapılan yayınlarla ve bu yayınların uluslararası tanınan dergilerde yer alması ile ölçülmektedir (Atılğan, 2005: 97).

Bilim insanları yaptıkları çalışmaların sonuçlarını duyurabilmek ve çeşitli çevrelerin yararlanabilmesi için araştırmalarını yayınlamaktadır. Yayımlanan bu çalışmaların etkinliği çeşitli sistemlerle ölçülürken nicel ve nitel anlamda sorgulanmaktadır. Araştırmacılar, yükseköğretim kurumları ve ülkelerin akademik performanslarını değerlendirmek amacıyla hazırlanan nicel ve nitel performans en temel performans göstergeleri; yayın sayısı, atıf sayısı, göreceli atıf etkisi, uzman görüşü, ödül sayısı, h-endeks gibi faktörlerdir. Temel olan bu göstergeler farklı sistemlerde ve farklı kapsamlarda kendi içerisinde çeşitlenmektedir. Örneğin; bir kurumun toplam bilimsel doküman sayısının hesaplanmasının ardından, öğretim üyesi başına düşen yayın sayısı,

öğretim üyesi başına düşen atıf sayısı, öğretim üyesi başına düşen toplam bilimsel doküman sayısı, en az bir uluslararası yazarlı bilimsel yayın gibi faktörler de değerlendirme kapsamına alınabilmektedir. Ayrıca öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı, doktora öğrencisi ya da mezun sayısı ve uluslararası akademik personeller de ayırıcı performans göstergeleridir. Başlıca öne çıkan akademik performans göstergeleri ve özellikleri aşağıda açıklanmıştır.

3.4.1. Yayın Sayısı

Temel performans ölçütlerinden yayın sayılarının tespiti diğer ölçütlere göre daha kolay gerçekleştiği için öncelikli olarak kullanılmaktadır. Yayın sayısı değerlendirmelerinde çoğunlukla ISI veri tabanı analizleri kullanılmaktadır. ISI verileri kısa ve uzun dönemli değerlendirmelerle yayın sayılarının tespitinde kullanılırken birtakım eleştirilerle de karşılaşmaktadır. Eleştirilerin birincisi; hangi yayının kaç puan ile değerlendirileceğidir. Örneğin; “Avustralya Araştırma Performansının Değerlendirilmesi” projesinde kitap yazarına 5, hakemli dergide makale yazarına 1, kitap bölümü yazarına ise 0,8 puan verilerek toplam puanın hesaplanması gerektiği belirtilmiştir. İkinci eleştiri; ISI verilerinin İngilizce ağırlıklı olması, disiplinleri kapsama düzeyinin farklı olması ve dergi dışı yayınları içermemesidir. Üçüncü konu ise; çok yazarlı makalelerde puanlandırmada nasıl bir yol izleneceğidir. Bazı disiplinlerde yazar sayısı oldukça fazladır ve genellikle buradaki yazarların katkısının eşit olduğu düşünülerek değerlendirme yapılmaktadır. Ancak ilk yazara daha çok kredinin verildiği değerlendirme yöntemlerine de sıklıkla rastlanılmaktadır (Al, 2008a: 32-33).

Türkiye’deki üniversitelerde puanlama sistemi her bir üniversitenin kendi atama ve yükseltme yönergelerine göre farklı şekillerde değerlendirilmekte, standart bir düzenleme bulunmamaktadır. YÖK tarafından hazırlanan 2015 Şubat ayı itibarıyla kamuoyu ile paylaşılan *Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmelik Taslağı Faaliyet Türü Puanlandırma Tablosuna* göre; öğretim elemanının birden fazla ismin yer aldığı proje ve araştırmalarda yazılan puanı hak ediş oranları Yayınlarda (dergi); Birinci isim: %100, İkinci isim: %80, Üçüncü isim: %60, Dördüncü isim: %40, Diğer sıralar: %20, Senior isim: %90, Sorumlu yazar (corresponidng author): %90; Projelerde ise

Yürütücü: %100, Araştırmacı öğretim üyesi: %75, Araştırmacı Araş. Gör. Okutman ve Uzman: %100 şeklinde belirlenmiştir (URL-25, 2015).

YÖK tarafından hazırlanan *Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmelik Taslağı Faaliyet Türü Puanlandırma Tablosunda* birden fazla yazarlı araştırmaların puanlandırılması yukarıdaki şekilde planlanırken; yayın sayısında uluslararası sıralamalarda ilk 500’de sıklıkla yer alan *İstanbul Üniversitesi’nin Akademik Yükseltme ve Atama Yönergesine* göre; birden fazla yazarlı araştırmaların puanlandırılması farklılık göstermektedir. Örneğin; uluslararası ya da ulusal toplantılarda sözlü sunum yapanlar ilk isim gibi kabul edilir. Yazar sayısı iki ise, birinci yazara hak edilen puanın %60’ı, ikinci yazara hak edilen puanın %40’ı verilir. Yazar sayısı üç veya daha fazla ise, birinci yazara hak edilen puanın %40’ı verilir; hak edilen puanın %60’ı diğer yazarlar arasında eşit olarak bölüştürülür. Sorumlu araştırmacı (corresponding author) eğer birinci isim değilse bu yazara eserin toplam puanının %10’u kadar ilave puan verilir. Örneğin; SCI, SSCI, AHCI kapsamındaki bir dergide yayınlanmış bir makale (makale için hak edilen puan 40) iki yazarlı ise;

Birinci isim: $40 \times \%60 = 24$ puan

İkinci isim: $40 \times \%40 = 16$ puan

Dört yazarlı ise;

Birinci isim: $40 \times \%40 = 16$ puan

Diğer yazarların her biri : $(40 \times \%60) \div 3 = 24 \div 3 = 8$ puandır (URL-26, 2015).

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Öğretim Üyeliğine Yükseltme ve Atama Yönergesine göre; çok yazarlı yayınlarda puan dağılımı; tek yazarlı ise yönergede belirlenen yayın/araştırma puanları verilir. İki yazarlı ise 0.8 * puan, iki kişiden fazla ise: 1.8 puan/ katkıda bulunan kişi sayısı, çok yazarlı bilimsel makaleler için sorumlu yazara sırasına bakılmaksızın 0.9 puan, başka bir ülkeden araştırmacı(lar) ile üretilen yayınlar için 1.2 puan verilir.¹¹

Yukarıdaki örneklerde ifade edildiği gibi her bir üniversitenin akademik yükseltme ve atama kriteri farklılık göstermektedir. Dolayısıyla akademisyenin performans puanı

¹¹ Bakınız. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Öğretim Üyeliğine Yükseltme ve Atama Yönergesi.

bağlı olduğu kuruma göre hesaplanmaktadır. İstanbul Üniversitesi Akademik Yükseltme ve Atama Yönergesi Sağlık, Sosyal ve Fen Bilimleri puanlandırma sistemine göre; SCI, SSCI, AHCI kapsamındaki dergilerde yayınlanmış uluslararası makale, derleme, özgün araştırma 40 puan iken; İstanbul Medeniyet Üniversitesi Öğretim Üyeliğine Yükseltme ve Atama Yönergesine göre 50 puandır. Her iki üniversitenin yönergesine göre uluslararası kitap yazarlığı 100 tam puan, kitap içinde bölüm ise 40 puandır. İstanbul Üniversitesi yönergesine göre; ulusal kitap yazarlığı 50 puan iken; İstanbul Medeniyet Üniversitesi yönergesine göre; 40 puandır. Marmara Üniversitesi Akademik Değerlendirme ve Yükseltme Puanlama (URL-27, 2015) sistemi her fakülte için ayrı şekilde hazırlanmıştır. Örneğin Eğitim Bilimleri puanlama sistemine göre Marmara Üniversitesi'nde, birincil indekslerde taranan dergilerde yayınlanmış makale ve derleme, 48 puandır. Uluslararası kitap yazarlığı diğer iki üniversitedeki gibi 100 tam puan iken; kitap içinde bölüm diğerlerinden farklı olarak 60 puandır. Ulusal kitap yazarlığı ise 70 puan ile diğer iki üniversiteden daha yüksektir.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere, yayın sayılarında her bir kurumun Atama ve Yükseltme Yönergelerine göre puanlandırma yapılmakta ve bu puanlandırmalar farklı sistemlere göre hesaplanmaktadır. T.C. Üniversitelerarası Kurul Başkanlığı tarafından hazırlanan Doçentlik Eser İnceleme Raporları 15 alanda farklı sistemlere göre puanlandırılmıştır. Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Temel Alanı asgari koşul tablosuna göre; SSCI, SCI-Expanded ve AHCI kapsamındaki dergilerden yayımlanmış tam makalenin birim puanı 4, ulusal hakemli dergilerde yayımlanmış tam makalenin birim puanı 1'dir. Çalışma iki yazarlı ise puanın 0,8'i; üç yazarlı ise 0,6'sı; dört ve daha fazla ise 0,5'i karşılığı puan verilmektedir (URL-28). Dolayısıyla sahip olunan akademik puanın hesaplanmasında hem bağlı olunan kurumun kriterleri ve kullandığı puanlandırma sistemine hem de Üniversitelerarası eser inceleme raporları ile YÖK tarafından hazırlanan kriterlere dikkat etmek gerekmektedir. Her bir üniversitenin ayrı puanlandırma sistemini kullanması araştırmacılar arasında eşit olmayan değerlendirme sonucunu oluşturmaktadır. İstanbul Üniversitesi'nde SCI, SSCI, AHCI kapsamındaki dergilerde yayınlanan bir makalenin araştırmacıya 40 puan kazandırırken; Marmara Üniversitesi'nde 48 puan kazandırması, İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde ise 50 puan kazandırması araştırmacılar açısından eşit olmayan değerlendirme yapılmasına sebebiyet vermektedir. Ancak diğer taraftan her bir

üniversitenin özerklik ilkesi etrafında kendi değerlendirmesini yapabilmesi açısından olumlu değerlendirilebilmektedir.

Akademik performansın ölçülmesinde temel gösterge olan yayın sayılarının tespitinin kolay olması, akademik performans göstergelerinde yayın sayısı faktörünü birincil gösterge konumuna getirmiştir. Yürürlükte olan ve hazırlanan çeşitli yönergelerle yayın sayılarının artırılması için teşvikler devam ederken yayınların niteliğinin de artması gerektiği vurgulanmaya başlamıştır. Nitel özelliğin ölçülmesindeki en temel kriter bir yayına yapılan atıf sayısıdır. Günümüzde bilimsel yayınların aldığı atıf sayısı akademik performansın ölçümünde sıklıkla kullanılan bir diğer gösterge olarak literatürde yer almaktadır.

3.4.2. Atıf Sayısı

Günümüzde bilimsel yayınların nitelik değerlendirilmesinde kullanılan atıf sayısı göstergesi yayınların bilim dünyasındaki etkilerinin değerlendirilmesi açısından önemli bir unsurdur. Bilim dünyasına katkıda bulunmuş eserler çoğunlukla çok sayıda atıf alan eserlerdir. Özellikle fizik, kimya, tıp alanlarında Nobel Ödülü kazanan kişilerin eserlerinin yüksek atıf adlıği gözlemlenmektedir. Ancak bir yayına atıf yapılmaması o yayının bilim dünyasına katkı sağlamadığı anlamına gelmez. Zira bir yayının bilim dünyası tarafından fark edilmesi her zaman anında olmamakta, yıllarca vakit alabilmektedir. Fark edilmesinden sonra çok fazla atıf almasıyla da karşılaşmaktadır. Ayrıca yayınların atıf alması, disiplinden disipline ya da dergiden dergiye değışiklik gösterebilmektedir (Al, 2008a: 34).

Atıf yapma, bir düşüncenin kaynağını açıklamaktır. Atıf yapmanın temel işlevi, atıf yapan ile atıf yapılan belge arasında bir bağ kurmaktır. Atıf yaparak önceki araştırmalar tanıtılmakta, ilgili çalışmalar değerlendirilme imkânı bulmakta ve ilgili kaynaklardan haberdar olunduğı gösterilmektedir (Çimen ve Çimen, 2006: 146).

1873 yılında Shepherd's Citations adlı kaynağın yayınlanmasıyla ilk atıf dizinleme gerçekleştirilmiştir. 20. yüzyılla birlikte bibliyografik uygulamalarda standartlaşmaya gidilirken atıflardaki güvenilirlik artmaya başlamıştır. Atıf dizinlerinin oluşturulmasında üç temel amaç bulunmaktadır. Bunlar; bilim adamlarının, bilim

kuruluşlarının ve eserlerinin nicelik ve nitelik yönünden değerlendirilmelerinin yapılması, bilimsel ve teknolojik gelişme için bir model oluşturulması, bilgi taramasına ve erişimine yönelik her türlü çalışmanın gerçekleştirilmesidir (Çimen ve Çimen, 2006: 146-147).

Türkiye'deki üniversitelerde puanlama sistemi her bir üniversitenin kendi atama ve yükseltme yönergelerine göre farklı şekillerde değerlendirildiği daha önce de ifade edilmiştir. YÖK tarafından hazırlanan *Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmelik Taslağı Faaliyet Türü Puanlandırma Tablosuna* (URL-21, 2015) göre; uluslararası kitaba yapılan atıf 20 puan, ulusal kitaba yapılan atıf 10 puandır. Tanımlı indekslerdeki dergi 5 puan iken; diğer dergiler 3 puandır. Marmara Üniversitesi Akademik Değerlendirme ve Yükseltme Puanlama (URL-29, 2015) sistemine göre uluslararası dergilerde yayınlanan makale ve kitaba yapılan her bir atıf 40 puan iken; ulusal yayınlara yapılan atıf 20 puandır. Marmara Üniversitesi puanlandırma sistemini tanımlı indeksler şeklinde ayırmamıştır.

3.4.3. Diğer Akademik Performans Göstergeleri

Bilimsel yayınların niteliğinin değerlendirilmesinde önemli bir gösterge olan atıf sayısının bir türü olan Atıf Etkisi (citation impact), bir ülkenin aynı zaman aralığında ve aynı konuda yayın başına ortalama atıf oranının, dünyada ilgili alandaki yayın başına düşen ortalama atıf oranına bölünmesi sonucu elde edilen değerdir. Ülkelerin karşılaştırılması amaçlı kullanılan atıf etkisinin 1 olması ilgili alanda dünya ortalaması ile aynı düzeyde atıf elde ettiğini göstermektedir. Dolayısıyla elde edilen değer 1'den büyük olması dünya ortalamasının üstünde; küçük olması ise altında olduğunu göstermektedir (Al, 2008a: 34). ISI dergi atıf raporlarını Journal Citation Reports'da (JCR) yayınlamaktadır (Çimen ve Çimen, 2006: 147).

En temel iki gösterge olan yayın ve atıf sayılarının yanı sıra akademik performansın ölçümünde farklı sistemler tarafından kullanılan birkaç belirli gösterge vardır. Bunlar; patent sayısı, uzman görüşü, ödül sayısı, uluslararası öğrenci sayısı, uluslararası akademisyen sayısı, doktora mezun ve öğrenci sayısı gibi artırılacak göstergelerdir. Uluslararası sıralama sistemlerinde kullanılan bu kriterlerin ve ortaya koydukları sonuçların değerlendirilmesi sonraki başlıklarda yapılmıştır. Ancak özetle

değirmek gerekirse; bir üniversitede patent hakkının kazanılması tıpkı atama ve yükseltme kriterlerinde olduğu gibi her üniversitenin kendi patent hakları yönergesine bağlıdır. Bununla birlikte patent başvurularının teşvik edilmesi için tüm kamu kurum ve kuruluşlarıyla üniversitelere TÜBİTAK ve Türk Patent Enstitüsü işbirliğiyle 1602 Patent Destek Programı hazırlanmıştır (URL-30, 2015). Çeşitli kurumlar tarafından patent sayılarına ait grafikler oluşturularak Türkiye'nin patent sayısına göre dünyadaki yeri tespit edilmektedir.

Uzman görüşü de sıralamalarda etkisi olan bir faktördür. Örneğin; uluslararası yükseköğretim sıralama sistemi olan THE kriterlerinden biri üniversitede online olarak bir anket uygulanmasıdır. Mezun olup iş bulanlara ve bu kişilere iş verenlere de anketler düzenlenerek değerlendirme yapılmaktadır. Uluslararası öğrenci ve öğretim sayısı ile uluslararası ünü ölçen aynı zamanda öğretim üyelerinin aldıkları ödüllerle kalitesini ölçen (ARWU gibi) sıralama sistemleri de bulunmaktadır (Saka ve Yaman, 2011: 73-74).

Toplam bilimsel doküman sayısı belirlenen aralıklarda Web of Science tarafından ya da belirtilen başa bir veri tabanı tarafından taranmış yayınların toplam sayısıdır. Bilimsel dokümanlar bilimsel dergilerde yayınlanan makaleler, konferans bildirileri, akademik kitaplar, özetler, teknik raporları kapsamaktadır. Bu kriter bir kurumun uzun süreli akademik performansını ölçmesi bakımından önemlidir (URL-31, 2015).

Uluslararası işbirliği kriteri ise bir üniversitenin uluslararası itibarını ifade eden bir göstergedir. Belirli yıllar arasında bir üniversitenin başka bir ülkede yer alan kurumlarda yaptığı toplam ortak yayın sayısını göstermektedir (URL-31, 2015).

3.4.4. H-endeksi

H-endeksi, araştırmacıların atıf dizinleri kapsamındaki bilimsel faaliyetlerini değerlendirerek araştırmacılar arasında sıralama yapan bir göstergedir. H-endeksi' nin hesaplanmasında yayın sayısına ve bu yayınlara yapılan atıf sayısına ulaşılması yeterlidir (Al, 2008a: 36).

Hirsch adlı bir fizik profesörü tarafından 2005 yılında oluşturulan h-endeksi, bilim insanlarını değerlendirirken, kişinin tüm yayınlarından kaçının belli bir değer üzerinde

atıf aldığını ölçmektedir. H-endeksi, yayınlarla atıfları birlikte ölçmeye çalışan ve bilim insanlarını akademik açıdan değerlendiren bir göstergedir. Atıf dizinleri kapsamında bulunan dergilerde, her bir yayına, atıf dizinleri kapsamında yapılan atıfların bulunmasının ardından, yayınlar en çok atıf alandan en az atıf alana doğru sıralanmaktadır (Al, 2008b: 265-266).

H-endeksi, yayın ve atıf sayısındaki performansa göre araştırmacıları sıralarken birtakım dezavantajları da beraberinde bulundurmaktadır. Örneğin; az sayıda yayına sahip ama atıf sayısı yüksek olan araştırmacının h-endeks değeri düşük çıkmaktadır. Çünkü sadece atıf sayısının yüksekliği h-endeksinin yüksek çıkması için yeterli değildir. Bu nedenle araştırmacılardan belli sayılarda yayınlar yapmaları istenmektedir. Örnek vermek gerekirse; 200 yayın yapan bir araştırmacının bir yayını 500, diğeri 450, diğerleri ise 250, 200, 100 vb şeklinde atıflar alsa ve sadece 20 yayını 20 ve üzeri atıf almış olsa bu araştırmacının h-endeksi 20 olarak hesaplanmaktadır. Fakat bir diğer araştırmacının 20 yayınının 10-35 arasında atıf alması bu araştırmacının da h-endeks değerini 20 yapacaktır. Bu nedenle h-endeksi yüksek olan bilim insanlarının yayın sayılarının da fazla olması gerektiği sonucu oluşmaktadır. H-endeksi değeri, az sayıda yayına sahip ancak atıf sayısı yüksek olan araştırmacılar için verimli bir tablo ortaya koymamaktadır (Al, 2008b: 268-269).

H-endeksi, yayınların niceliğini ve bilimsel değerini birlikte değerlendirmesi ve kolayca hesaplanması açısından avantajlıdır. Ancak diğer taraftan yalnızca makaleler ve makalelerden yapılmış atıfları değerlendirdiği için diğer yayın ve etkinliklerin etkisini ölçememektedir. Bazı bilim alanlarının daha geniş kullanım alanının olması, o alanda daha fazla araştırmacının yer alması diğer bilim alanları için dezavantaj oluşturmaktadır. Bilim alanlarının kendi içerisinde değerlendirilmesiyle bu durumun yarattığı dezavantajın giderilebileceği düşünülebilmektedir. Ayrıca h-endeksi ve bunun gibi benzer göstergelerin sosyal yönlerinin de araştırılmasının çalışmaların verimliliğini etkilemesi beklenebilmektedir. Bilimsel çalışmaların veya araştırmacıların performanslarını ölçmeye yönelik oluşturulan bu göstergeler farklı yaklaşımların birlikte kullanılmasıyla objektif hale dönüşebilmekte ve zayıf noktalarının bilinerek hareket edilmesiyle fikir oluşturulabilmektedir (Erbağcı, 2009: 72-73).

3.4.5. Web of Science (WoS)

Üniversitelerin bilimsel çalışmalarının değerlendirilmesi için yayın ve atıf sayılarının ölçümü birincil göstergelerdir. Yapılan yayınların uluslararası dergilerde yer alması ve tanınmış endekslerde taranması ise önemli bir ölçüttür. Günümüzde bilimsel değerlendirme ölçütü olarak ele alınan endeks ISI (Institute of Scientific Information) tarafından yayınlanan Web of Science veri tabanıdır. Bu veri tabanında fen bilimleri alanında SCI (Science Citation Index), sosyal bilimler alanında SSCI (Social Science Citation Index), sanat ve insan bilimleri alanında AHCI (Art and Humanities Citation Index) yer almaktadır. ISI kapsamında yer alan yayınlar iki kategoride değerlendirilmektedir. Bunlar temel listede (main list) yer alan yaklaşık 8.700, uluslararası dergi ve genişletilmiş listede (expanded list) yer alan yaklaşık 16.000 dergi, bildiriler kitabı ve raporlardır (Atılgan, 2005: 97).

Üretilen bilimsel makalelerin daha çok kullanıcıya erişerek yeni bilgi üretme katkısının ölçülebilmesinde; makalenin hakemli yayında yer alması, ulusal ya da uluslararası dergide basılması, yer aldığı derginin ulusal ya da uluslararası endeksler tarafından taranıyor olması ve atıf etkisinin değerinin yüksek olması önemli unsurlardır (Çimen ve Çimen, 2006: 146).

1958 yılında Eugene Garfield tarafından kurulan ISI, bilimsel yayın performansını uluslararası yayın ve yayınlara yapılan atıflar ekseninde ölçerek her bir bilim dalındaki birçok bilimsel dergiyi değerlendirmeye alarak atıf dizinlerini oluşturmuştur. Garfield'in önderliğinde ilk önce 1962 yılında SCI (Science Citation Index), 1973 yılında SSCI (Social Citation Index) ve AHCI (Arts and Humanities Citation Index) yayınlanmaya başlanmıştır. Bu dizinler günümüzde Thomson Bilimsel Yayın Grubuna geçmiştir. Dizinler son yıllarda tüm dünyada sık kullanılan önemli endeksler konumuna gelmişlerdir. Endekslerin Türkiye'de de yaygınlaşmasında YÖK tarafından üniversitelerin akademik performanslarının değerlendirilmesinde atıf dizinlerinin ölçüt olarak ele alınması ve akademik yükseltmelerde atıf dizinleri tarafından taranan dergilerde makale yayınlama zorunluluğunun olması etken olarak gösterilmektedir. Web of Science veri tabanında ağırlıklı olarak İngilizce yayınlanmış dergilerle, genişletilmiş listesinde bildiri kitapları, özgün araştırmalar, tartışmalar, raporlar,

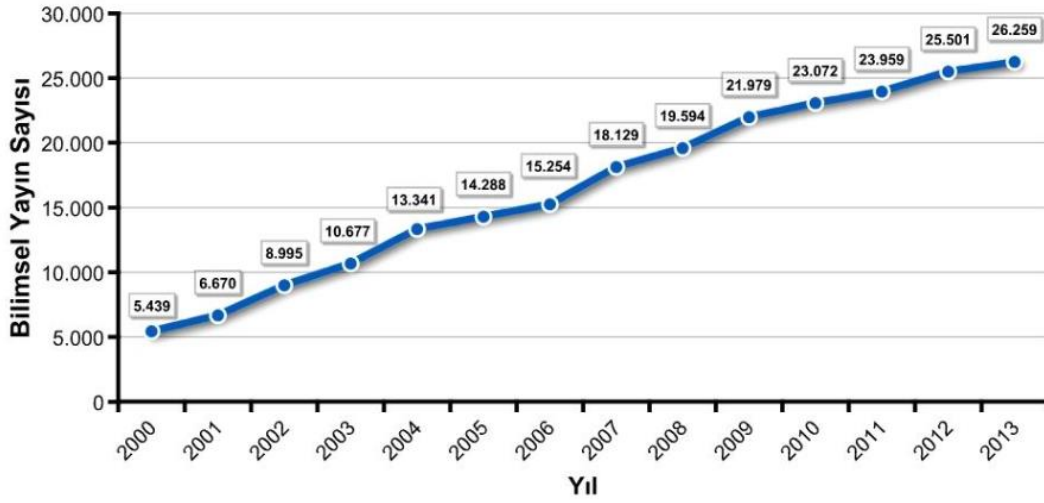
düzeltilmeler, editör yazıları, bilimsel toplantı özleri ve kitap eleştirileri yer almaktadır (Çimen ve Çimen, 2006: 148-149).

ISI kapsamındaki bir derginin sağlaması gereken temel standartlar; derginin zamanında çıkması, makalenin başlığının, anahtar kelimenin ve özlerin İngilizce olması, yazarların adreslerinin eksiksiz olması, derginin editörü, danışma kurulu üyelerinin ve makale yazarlarının ISI kapsamındaki dergilerde yaptığı yayınlar, atıflar ve makalelerin atıf durumlarıdır (Çimen ve Çimen, 2006: 149). Bununla birlikte ISI, az sayıdaki derginin önemli bilimsel sonuçlar yarattığı ilkesiyle¹² her bilimsel dergiyi kapsamına almamakta yukarıdaki kriterleri dikkate alarak değerlendirme yapmaktadır. ISI' nin misyonu okuyucular için en etkili bilgiler barındıran yeni dergiler bularak kullanımı az olan dergileri belirli periyotlarla yapacağı değerlendirmeler sonrasında ISI kapsamından çıkarmaktır. Bu misyonla ISI, yılda yaklaşık 2.000 dergiyi değerlendirmeye almakta ve bunların yalnızca %10-12'sini seçmektedir. ISI için derginin zamanında çıkması çok önemlidir. Zamanında çıkan dergilerin tespitinden sonra ISI, derginin o sayısından önceki iki sayısını da incelemek istemektedir. Daha sonra dergi isimlerinin içeriğine uygun, tüm dergideki makale başlıklarının ve özetlerinin kısa, öz, açıklayıcı olup olmadığıyla birlikte yazar adreslerinin eksiksiz ve bibliyografyanın tam olup olmadığını denetlemektedir. WoS, Derginin uluslararası üye alt yapısını, yazarları ve kaynakları değerlendirmesi sonrasında veri tabanını güncelleyerek raporlarını yayınlamaktadır. Elektronik dergiler de aynı şekilde değerlendirilmektedir (Asan, 2005: 228-232).

Türkiye'de üniversitelerde görev yapan akademisyenlerin ISI kapsamında yer alan dergilerde yaptıkları yayınlar, dergiler yayımlandıktan sonra ISI merkezinde ait oldukları konulara göre endekslenmektedir. ISI kapsamındaki veri tabanları Türkiye'de TÜBİTAK Ulakbim tarafından arşivlenmektedir (Atılgan, 2005: 98). YÖK tarafından üniversitelere göre SCI, SSCI, AHCI kapsamında yayın performansı en son 2010 yılında yayınlanmıştır. Ülke kapsamındaki yayın performansı göstergelerinde en güncel istatistikler TÜBİTAK tarafından hazırlanmaktadır. TÜBİTAK verilerine göre Türkiye'nin yayın performansı aşağıda yer verilen grafiklerle değerlendirilmiştir. Veriler, Thomson Reuters atıf veri tabanından elde edilen verilerle hazırlanan TÜBİTAK Ulakbim'in en güncel Kasım 2014 raporundan alınmıştır. TÜBİTAK, bu

¹² Bu ilke literatürde Bradford Yasası olarak bilinmektedir.

konu ile ilgili bir sonraki raporun 30 Aralık 2015 tarihinde yayınlanacağını ilan etmiştir.

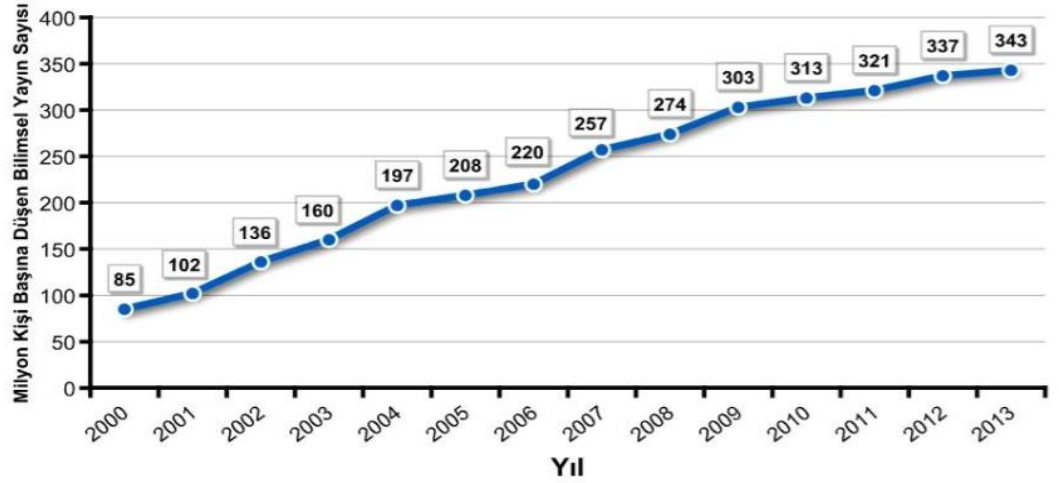

Şekil 2: Türkiye Kaynaklı Bilimsel Yayın Sayısı

Kaynak: TÜBİTAK Ulakbim Haber Bülteni. Sayı 1, 2014.

http://tubitak.gov.tr/sites/default/files/milyon_kisi_basina_dusen_bilimsel_yayin_sayisi_haber_bulteni_2013.pdf

Uluslararası kabul görmüş Thomson Reuters atıf veri tabanlarında yer alan ve makale, not, eleştiri türündeki yayınları kapsayan Türkiye kaynaklı bilimsel yayın sayısı, 2013 yılında bir önceki yıla göre %5 artarak 26.259'a ulaşmıştır. Aynı yıl milyon kişi başına düşen bilimsel yayın sayısı 343'e ulaşmıştır (URL-32, 2015). 2000 yılında 5.439 olan bilimsel yayın sayısı 10 yılda hızla artış göstererek 2010 yılında 23.072'ye ulaşmıştır. Türkiye'nin yayın sayısının artmasında yeni kurulan üniversitelerin etkisi vardır. 2001 yılında YÖK tarafından çıkarılan atama ve yükseltme yönetmeliğiyle uluslararası atıf dizinlerinde yayın yapma zorunluluğunun getirilmesinin etkisi olduğu belirtilmektedir (İnsel, 2003: 72-80).

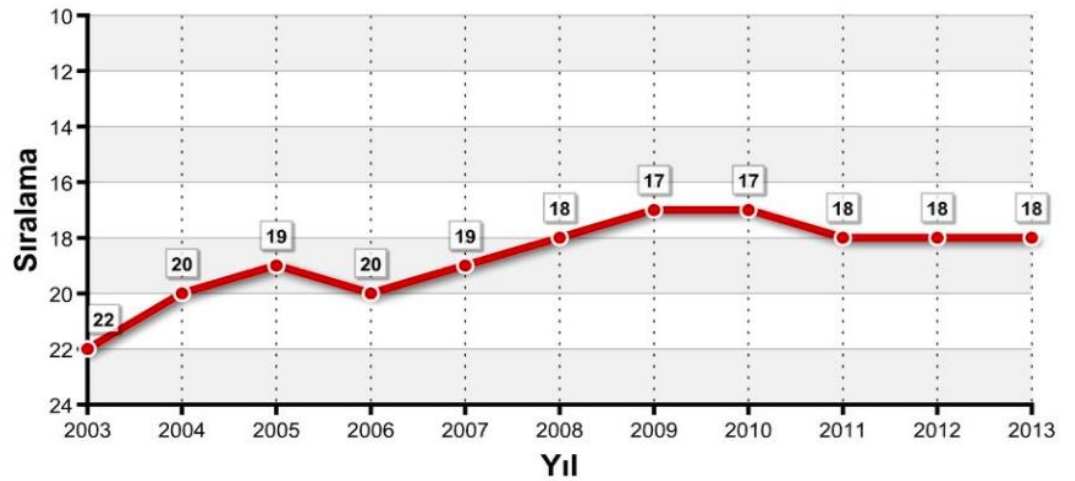

Şekil 3: Türkiye’de Milyon Kişi Başına Düşen Bilimsel Yayın Sayısı

Kaynak: TÜBİTAK Ulakbim Haber Bülteni. Sayı 1, 2014.

http://tubitak.gov.tr/sites/default/files/milyon_kisi_basina_dusen_bilimsel_yayin_sayisi_haber_bulteni_2013.pdf

2000 yılından itibaren artan yayın sayısı ile orantılı olarak kişi başına düşen yayın sayısında da artış gözlemlenmektedir. 2000 yılında toplam bilimsel yayın sayısı 5.439, kişi başına düşen yayın sayısı 85 iken; 2013 yılında toplam bilimsel yayın sayısı 26.259’a çıkarken, kişi başına düşen yayın sayısı 343’e yükselmiştir.

Şekil 4: Bilimsel Yayın Sayısı Bakımından Türkiye’nin Dünya Sıralamasındaki Yeri

Kaynak: <http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/bty70.pdf>

Türkiye’nin dünya sıralamasındaki yeri 2003-2013 yılları arasında dalgalı bir seyir izlemiştir. Bilimsel yayın sayısı bakımından Türkiye’nin dünya sıralamasındaki yeri

2003 yılında 22. İken 2005 yılına kadar artış göstermiş sırası 19.'a yükselmiştir. 2006 yılında tekrar düşüş yaşanırken, 2010 yılına kadar sürekli sırasını yükselterek 17.sıraya yerleşmiştir. 2011 yılında bir sıra gerileyerek 204 yılına kadar bu sırasını koruyarak ilerleme ya da gerileme yaşamamıştır. Bütün bu yasal düzenlemeler ve çalışmalar neticesinde üniversiteler dünyadaki yerini öğrenmek için sıralama sistemleri geliştirmişlerdir. Her birinin farklı kriterleri ölçtüğü sıralama sistemlerine aşağıda detaylı olarak değinilmiştir

3.4.6. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi

TÜBİTAK desteğiyle üniversitelerin girişimcilik ve yenilikçilik performanslarına göre sıralandığı “*Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi*” Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından hazırlanmaktadır. İlk kez 2012 yılında hazırlanan *Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi*’nin amacı; her yıl Türkiye’nin en girişimci ve yenilikçi 50 üniversitesini, girişimcilik ve yenilikçilik performanslarına göre sıralayarak, üniversiteler arası girişimcilik ve yenilikçilik odaklı rekabetin artmasını sağlamaktır. Böylece girişimcilik ekosisteminin gelişmesine katkı sağlanması amaçlanmıştır (URL-33, 2015).

Şekil 5: Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksinin Boyutları

Kaynak: http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/gvye_gosterge_seti.pdf

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi ile üniversiteler beş boyuta göre sıralanmaktadır. Bunlar: Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği, Fikri Mülkiyet Havuzu, İşbirliği ve Etkileşim, Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü ve son olarak Ekonomik Katkı ve Ticarileşmedir. Kendi içerisinde farklı ağırlıklara dağılan bu beş boyut, toplamda 23 göstergeden oluşmaktadır. 23 göstergeden oluşan üniversite endeksi, yaklaşık 900 bin hücrelik veri seti ve 6 aylık çalışma neticesinde toplanıp, çeşitli kontrollere tabii tutularak değerlendirmeye alınmaktadır. 2014 yılında üçüncüsü açıklanan ve 144 üniversitenin değerlendirmeye alındığı endeks çalışmalarına; TÜBİTAK, YÖK, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Türk Patent Enstitüsü (TPE), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Kalkınma Bakanlığı, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) ve Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) katkı sağlamıştır. Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksinin boyutlarına ait göstergelere

Tablo 29, Tablo 30, Tablo 31, Tablo 32 ve Tablo 33’te detaylı şekilde değinilmiştir (URL-33, 2015).

Tablo 28: Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği
(Ağırlık Oranı: %20)

Sıra	Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği Göstergeleri
1	Bilimsel Yayın Sayısı
2	Atıf Sayısı
3	Ar-Ge ve Yenilik Destek Programlarından Alınan Proje Sayısı
4	Ar-Ge ve Yenilik Destek Programlarından Alınan Fon Tutarı
5	Ulusal ve Uluslararası Bilim Ödülü Sayısı
6	Doktoralı Mezun Sayısı

Kaynak: http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/gyue_gosterge_seti.pdf

Birinci boyuta veri sağlayan bakanlıklar ve kurumlar; TÜBİTAK, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, TTGV, YÖK, Üniversiteler ve TÜBA’dır. Boyut kendi içerisinde 6 göstergeye ayrılmıştır ve toplam ağırlık oranı % 20’dir (URL-34, 2015).

Tablo 29: Fikri Mülkiyet Havuzu
(Ağırlık Oranı: % 15)

Sıra	Fikri Mülkiyet Havuzu Göstergeleri
1	Patent Başvuru Sayısı
2	Patent Belge Sayısı
3	Faydalı Model/Endüstriyel Tasarım Belge Sayısı
4	Uluslararası Patent Başvuru Sayısı

Kaynak: http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/gyue_gosterge_seti.pdf

İkinci boyuta veri sağlayan kurumlar; TPE ve Üniversitelerdir. Boyut kendi içerisinde 4 göstergeye ayrılmıştır ve toplam ağırlık oranı % 15’tir (URL-34, 2015).

Tablo 30: İşbirliği ve Etkileşim
(Ağırlık Oranı: % 25)

Sıra	İşbirliği ve Etkileşim Göstergeleri
1	Üniversite-Sanayi İşbirliğinde Yapılan Ar-Ge ve Yenilik Projeleri Sayısı
2	Üniversite-Sanayi İşbirliğinde Yapılan Ar-Ge ve Yenilik Projelerinden Alınan Fon Tutarı
3	Uluslararası İşbirliği İle Yapılan Ar-Ge ve Yenilik Proje Sayısı
4	Uluslararası Ar-Ge ve Yenilik İşbirliklerinden Elde Edilen Fon Tutarı
5	Dolaşımdaki Öğretim Elemanı/Öğrenci Sayısı

Kaynak: http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/gyue_gosterge_seti.pdf

Üçüncü boyuta veri sağlayan bakanlıklar ve kurumlar; TÜBİTAK, YÖK, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, TTGV ve Üniversitelerdir. Boyut kendi içerisinde 5 göstereye ayrılmıştır ve toplam ağırlık oranı % 25'tir (URL-34, 2015).

Tablo 31: Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü
(Ağırlık Oranı: % 15)

Sıra	Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü Göstergeleri
1	Lisans ve Lisansüstü Seviyesinde Girişimcilik, Teknoloji Yönetimi ve İnovasyon Yönetimi Ders Sayısı
2	Teknoloji Transfer Ofisi, Teknopark, Kuluçka Merkezleri ve TEKMER'lerin Yönetiminde Tam Zaman Çalışan Kişi Sayısı
3	Teknoloji Transfer Ofisi Yapılanmasının Varlığı
4	Üniversite Dışına Yönelik Düzenlenen Girişimcilik, Teknoloji Yönetimi ve İnovasyon Yönetimi Eğitimi/Sertifika Programı Sayısı

Kaynak: http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/gyue_gosterge_seti.pdf

Dördüncü boyuta veri sağlayan bakanlıklar ve kurumlar; Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, KOSGEB ve Üniversitelerdir. Boyut kendi içerisinde 4 göstereye ayrılmıştır ve toplam ağırlık oranı % 15'tir (URL-34, 2015).

Tablo 32: Ekonomik Katkı ve Ticarileşme
(Ağırlık Oranı: % 25)

Sıra	Ekonomik Katkı Ve Ticarileşme Göstergeleri
1	Akademisyenlerin Teknoparklarda, Kuluçka Merkezlerinde, TEKMER’lerde Ortak Veya Sahip Olduğu Faal Firma Sayısı
2	Üniversite Öğrencilerinin ya da Son Beş Yıl İçinde Mezun Olanların Teknoparklarda, Kuluçka Merkezlerinde, TEKMER’lerde Ortak veya Sahip Olduğu Faal Firma Sayısı
3	Akademisyenlerin Teknoparklarda, Kuluçka Merkezlerinde, TEKMER’lerde Ortak veya Sahip Olduğu Firmalarda İstihdam Edilen Kişi Sayısı
4	Lisanslanan Patent/Faydalı Model/ Endüstriyel Tasarım Sayısı

Kaynak: http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/gyue_gosterge_seti.pdf

Beşinci boyuta veri sağlayan bakanlıklar ve kurumlar; Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, YÖK, KOSGEB, TPE ve Üniversitelerdir. Boyut kendi içerisinde 4 göstergeye ayrılmıştır ve toplam ağırlık oranı % 25’tir (URL-34, 2015). 5 farklı boyutta, 23 ana göstergeye göre oluşturulan Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi, 2012 yılından itibaren Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından hazırlanmaktadır. Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksinin hazırlanmasında 50 ve üzeri öğretim üyesi olan 144 üniversite hesaplamaaya dahil edilmiştir (URL-33, 2015).

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2012 Sıralaması*							
Sıra	Üniversite	Toplam	Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği	Fikri Mülkiyet Havuzu	İşbirliği ve Etkileşim	Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü	Ekonomik Katkı ve Ticarileşme
1	SABANCI ÜNİVERSİTESİ	84	19,2	9,2	25,0	12,5	18,3
2	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	83	18,9	10,6	22,2	12,2	18,8
3	İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	70	18,3	6,5	22,8	4,5	18,2
4	ÖZYEĞİN ÜNİVERSİTESİ	69	13,3	6,5	19,3	10,9	18,8
5	İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	67	15,9	7,8	20,1	7,4	15,9
6	BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ	65	19,0	0,9	24,2	3,4	17,1
7	İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	58	18,8	1,8	18,1	3,3	16,2
8	KOÇ ÜNİVERSİTESİ	57	17,2	5,9	22,2	9,9	2,2
9	GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	57	18,4	3,8	17,5	6,3	11,1
10	TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ	54	16,1	0,0	19,2	6,8	12,2
11	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	49	13,5	5,5	13,6	6,6	9,5
12	EGE ÜNİVERSİTESİ	47	13,6	5,0	15,1	7,6	5,6
13	ERCİYES ÜNİVERSİTESİ	46	11,3	6,7	6,7	8,1	13,3
14	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	45	12,6	6,4	9,7	2,1	13,9
15	GAZİ ÜNİVERSİTESİ	44	11,1	3,3	9,5	7,6	12,4
16	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	43	9,1	6,4	8,1	6,1	13,6
17	ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ	43	10,4	7,1	11,5	7,6	6,3
18	BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	43	11,8	4,7	13,6	3,8	9,1
19	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	41	10,8	5,0	15,3	6,8	3,0
20	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	41	10,9	0,9	14,5	5,0	9,3
21	YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ	40	10,7	11,9	13,4	1,1	2,9
22	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	39	10,8	4,0	8,3	6,6	9,6
23	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	37	12,4	2,7	11,3	2,6	7,9
24	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	37	8,2	2,9	10,0	4,2	11,2
25	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	37	9,4	6,1	12,4	1,6	7,0
26	ATILIM ÜNİVERSİTESİ	35	9,7	0,0	13,5	1,3	10,5
27	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	35	9,8	4,7	10,7	5,3	4,1
28	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	33	9,8	1,4	7,9	5,9	8,5
29	MERSİN ÜNİVERSİTESİ	33	7,9	3,5	4,9	6,2	10,7
30	KADIR HAS ÜNİVERSİTESİ	33	12,7	0,0	16,4	3,8	0,0
31	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	32	10,5	0,4	8,0	2,1	11,2
32	IŞIK ÜNİVERSİTESİ	31	9,1	0,0	10,2	3,8	8,4
33	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	31	11,1	4,0	3,6	7,4	5,2
34	İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ	31	8,3	4,4	5,8	8,6	3,8
35	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	30	9,0	2,5	7,9	5,9	5,0
36	DÜZCE ÜNİVERSİTESİ	30	7,1	3,4	6,9	5,5	7,2
37	ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	30	8,6	0,9	8,5	3,5	8,5
38	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	29	7,9	6,3	8,0	1,0	6,2
39	FIRAT ÜNİVERSİTESİ	29	10,3	0,6	6,4	1,4	10,2
40	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	29	8,7	2,7	7,6	2,7	7,0
41	KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ	28	8,2	6,9	9,5	1,8	1,6
42	NİĞDE ÜNİVERSİTESİ	28	7,6	1,4	11,2	1,9	5,7
43	KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ	27	7,8	0,0	9,3	2,0	8,2
44	TRAKYA ÜNİVERSİTESİ	26	6,3	6,1	4,2	2,1	7,6
45	ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ	25	10,2	1,3	8,9	4,7	0,0
46	OKAN ÜNİVERSİTESİ	24	4,4	3,4	7,5	9,1	0,0
47	MARMARA ÜNİVERSİTESİ	24	9,4	2,4	7,4	3,1	1,7
48	UŞAK ÜNİVERSİTESİ	23	5,6	6,9	7,0	3,6	0,0
49	GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ	22	8,2	0,0	6,2	5,0	3,0
50	ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ	22	7,3	4,9	6,2	0,8	2,8

* 2011 yılı YÖK verilerine göre 50 ve altında Prof. + Doç. + Y.Doç'la sahip 42 üniversite hesaplamalara dahil edilmemiştir.

* Veriler normalize edilirken Prof. + Doç. + Y.Doç toplamı kullanılmıştır.

* Veriler standardize edilirken min-max yöntemi kullanılmıştır.

* Ağırlık: Birinci boyut:20, İkinci Boyut: 15, Üçüncü Boyut: 25, Dördüncü Boyut: 15, Beşinci Boyut: 25

Şekil 6: Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2012 Sıralaması

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2013 Sıralaması*							
Sıra	Üniversite	Toplam	Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği	Fikri Mülkiyet Havuzu	İşbirliği ve Etkileşim	Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü	Ekonomik Katkı ve Ticarileşme
1	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	86,0	19,2	11,2	21,9	15,0	18,8
2	SABANCI ÜNİVERSİTESİ	85,8	20,0	10,1	25,0	13,4	17,3
3	İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	82,7	19,9	9,6	23,3	11,9	18,0
4	BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ	76,3	20,0	7,3	22,8	11,1	15,1
5	İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	72,5	16,2	7,7	20,9	9,2	18,5
6	İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	68,1	19,8	3,8	22,0	5,8	16,9
7	ÖZYEĞİN ÜNİVERSİTESİ	67,4	11,9	3,8	20,8	13,7	17,1
8	KOÇ ÜNİVERSİTESİ	61,7	17,1	7,5	23,8	9,6	3,6
9	TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ	57,0	16,7	3,8	19,7	2,3	14,6
10	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	56,7	14,8	6,3	16,2	9,4	10,0
11	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	55,2	11,6	8,2	13,3	9,9	12,2
12	GAZİ ÜNİVERSİTESİ	54,9	11,1	6,3	13,3	12,1	12,1
13	GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	54,7	18,7	3,8	18,3	3,9	10,0
14	EGE ÜNİVERSİTESİ	53,0	12,8	4,2	16,6	12,8	6,6
15	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	49,6	12,4	3,3	15,4	9,1	9,4
16	ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	47,9	7,9	5,4	13,5	11,3	9,7
17	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	46,9	12,0	0,5	15,9	7,6	10,8
18	YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ	45,9	10,8	9,1	15,2	6,2	4,6
19	ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ	45,8	9,3	7,0	13,1	3,7	12,6
20	ATILIM ÜNİVERSİTESİ	44,6	10,3	0,0	18,5	3,1	12,7
21	ERCİYES ÜNİVERSİTESİ	44,5	11,3	3,7	10,6	6,8	12,2
22	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	44,5	10,9	5,4	11,5	3,5	13,2
23	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	44,0	9,9	1,8	10,0	10,3	12,0
24	BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	42,5	8,6	5,7	15,9	3,8	8,5
25	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	42,0	9,9	3,2	12,5	6,9	9,4
26	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	41,8	12,2	1,8	11,1	8,2	8,6
27	MERSİN ÜNİVERSİTESİ	41,8	8,6	3,8	7,3	5,6	16,4
28	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	41,7	9,8	4,4	10,8	8,9	7,8
29	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	39,9	8,9	4,5	14,8	5,1	6,7
30	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	39,7	10,8	0,7	10,3	7,5	10,5
31	DÜZCE ÜNİVERSİTESİ	38,4	7,3	3,8	13,7	6,2	7,4
32	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	38,3	9,2	2,8	13,3	7,6	5,4
33	KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ	37,7	9,8	5,2	15,2	5,3	2,2
34	FIRAT ÜNİVERSİTESİ	33,3	10,8	0,2	7,9	1,6	12,8
35	İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ	32,6	7,5	0,0	11,8	9,6	3,8
36	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	32,4	8,9	0,4	10,5	7,5	5,1
37	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	32,3	10,2	2,9	6,8	7,5	4,9
38	NİĞDE ÜNİVERSİTESİ	30,9	7,5	2,4	9,8	2,8	8,4
39	FATİH ÜNİVERSİTESİ	30,8	10,3	0,0	7,2	8,7	4,6
40	MELİKŞAH ÜNİVERSİTESİ	30,2	6,3	0,0	11,2	0,5	12,0
41	OKAN ÜNİVERSİTESİ	30,0	2,2	7,1	7,1	6,5	7,2
42	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	29,8	8,2	3,0	10,1	2,2	6,3
43	IŞIK ÜNİVERSİTESİ	28,9	9,1	0,0	13,8	1,3	4,6
44	ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ	28,8	8,8	3,3	10,0	4,4	2,3
45	KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ	28,7	11,5	0,0	11,9	5,3	0,0
46	AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ	27,6	8,7	3,6	9,3	4,6	1,3
47	GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ	27,6	12,3	2,3	9,8	0,8	2,3
48	BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	26,8	7,0	0,2	4,1	4,2	11,1
49	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ	26,7	11,0	0,0	5,6	5,3	4,8
50	İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	26,7	8,6	3,7	7,9	6,4	0,0

* 2012 yılı YÖK verilerine göre 50 ve altında Prof. + Doç. + Y.Doç'a sahip 32 üniversite hesaplamalara dahil edilmemiştir.
* Veriler normalize edilirken Prof. + Doç. + Y.Doç toplamı kullanılmıştır. (Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü boyutu normalize edilmemiştir.)
* Veriler standardize edilirken min-max yöntemi kullanılmıştır.
* Ağırlık: Birinci boyut:20, İkinci Boyut: 25, Üçüncü Boyut: 25, Dördüncü Boyut: 15, Beşinci Boyut: 25

Şekil 7: Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2013 Sıralaması

Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2014 Sıralaması*							
Sıra	Üniversite	Toplam	Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Yetkinliği	Fikri Mülkiyet Havuzu	İşbirliği ve Etkileşim	Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü	Ekonomik Katkı ve Ticarileşme
1	ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	83,09	19,6	8,7	22,4	13,8	18,8
2	SABANCI ÜNİVERSİTESİ	81,44	19,5	6,2	25,0	12,5	18,3
3	BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ	76,34	18,5	5,5	24,1	10,0	18,2
4	İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	74,96	19,1	5,2	22,4	12,7	15,6
5	KOÇ ÜNİVERSİTESİ	73,59	16,0	9,4	24,9	11,3	12,0
6	ÖZYEGİN ÜNİVERSİTESİ	73,06	15,2	6,5	20,3	12,3	18,8
7	İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	72,42	15,7	6,8	21,1	10,1	18,8
8	TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ	69,26	16,2	7,1	18,7	9,0	18,3
9	İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	67,83	19,5	5,8	22,1	7,9	12,5
10	SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	59,58	11,7	10,4	12,0	13,3	12,2
11	YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	57,44	10,2	4,5	17,0	12,9	12,9
12	GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	56,81	18,8	3,8	20,1	2,2	12,0
13	ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	54,51	7,4	5,5	15,7	14,4	11,5
14	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	53,53	13,0	7,7	14,2	9,2	9,4
15	EGE ÜNİVERSİTESİ	49,71	11,4	3,4	15,7	13,0	6,2
16	GAZİ ÜNİVERSİTESİ	48,09	10,4	4,1	11,3	12,8	9,4
17	ATILIM ÜNİVERSİTESİ	47,29	10,7	0,7	17,7	3,6	14,6
18	ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	43,26	10,5	0,8	14,0	7,4	10,6
19	ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ	43,24	7,7	6,4	14,1	6,4	8,7
20	SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	42,82	10,2	6,2	9,1	5,6	11,8
21	ERCİYES ÜNİVERSİTESİ	42,67	10,6	2,2	8,9	9,7	11,2
22	ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ	42,45	8,9	7,4	12,0	8,0	6,3
23	KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ	42,27	7,5	6,4	13,8	6,1	8,4
24	KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	41,75	7,4	2,4	9,5	7,5	14,9
25	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	40,75	9,4	3,9	9,0	8,0	10,5
26	YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ	39,52	9,5	7,1	14,1	4,5	4,3
27	BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	39,32	6,6	0,0	11,8	7,9	13,0
28	İZMİR EKONOMİ ÜNİVERSİTESİ	38,95	6,8	5,6	14,4	7,8	4,3
29	ANKARA ÜNİVERSİTESİ	38,92	11,8	0,8	11,3	8,2	6,8
30	FATİH ÜNİVERSİTESİ	38,92	10,2	4,7	11,1	9,9	3,0
31	MERSİN ÜNİVERSİTESİ	38,83	7,6	4,8	4,4	4,0	17,9
32	İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	38,08	8,2	3,3	9,9	11,3	5,4
33	DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	37,75	8,5	1,9	13,9	10,2	3,2
34	AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	35,90	8,6	3,2	10,2	8,0	5,8
35	OKAN ÜNİVERSİTESİ	35,37	3,7	9,7	8,6	6,1	7,3
36	İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	33,54	9,8	0,0	15,6	8,1	0,0
37	MELİKŞAH ÜNİVERSİTESİ	32,79	6,4	3,8	11,3	5,1	6,3
38	KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	32,46	9,7	1,1	8,5	4,6	8,6
39	GALATASARAY ÜNİVERSİTESİ	31,26	6,6	6,7	14,3	3,7	0,0
40	İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ	30,84	5,9	4,0	8,4	0,0	12,5
41	DÜZCE ÜNİVERSİTESİ	30,47	7,3	6,5	12,6	4,1	0,0
42	ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ	30,41	8,0	0,5	7,5	4,7	9,8
43	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	30,20	10,5	1,0	6,7	3,8	8,1
44	KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ	30,15	8,9	0,0	18,1	3,1	0,0
45	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	29,63	6,6	1,5	7,5	7,4	6,6
46	FIRAT ÜNİVERSİTESİ	29,56	8,7	1,2	4,1	9,8	5,8
47	KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ	29,19	10,1	0,0	13,9	0,3	4,9
48	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	28,84	7,3	3,5	10,0	2,4	5,6
49	NİĞDE ÜNİVERSİTESİ	28,25	7,8	2,5	12,3	1,5	4,2
50	ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ	28,22	7,9	2,4	10,8	7,2	0,0

* 2013 yılı YÖK verilerine göre 50 ve altında Prof. + Doç. + Y.Doç'a sahip 23 üniversite hesaplamalara dahil edilmemiştir.

* Veriler normalize edilirken Prof. + Doç. + Y.Doç toplamı kullanılmıştır. (Girişimcilik ve Yenilikçilik Kültürü boyutu normalize edilmemiştir.)

* Veriler standardize edilirken min-max yöntemi kullanılmıştır.

* Ağırlık: Birinci boyut:20, İkinci Boyut: 15, Üçüncü Boyut: 25, Dördüncü Boyut: 15, Beşinci Boyut: 25

Şekil 8: Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2014 Sıralaması

Tablo 33: Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi Sıralamasında
2012-2013-2014 Yılları İlk 5 Üniversite Karşılaştırması

Sıra	2012 Yılı	2013 Yılı	2014 Yılı
1	Sabancı Üniversitesi	ODTÜ	ODTÜ
2	ODTÜ	Sabancı Üniversitesi	Sabancı Üniversitesi
3	İ.D. Bilkent Üniversitesi	İ.D. Bilkent Üniversitesi	Boğaziçi Üniversitesi
4	Özyeğin Üniversitesi	Boğaziçi Üniversitesi	İ.D. Bilkent Üniversitesi
5	İTÜ	İTÜ	Koç Üniversitesi

Kaynak: http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/gyue_gosterge_seti.pdf

2012 yılı endeksine göre ilk 5 sırada; Sabancı Üniversitesi, ODTÜ, Bilkent Üniversitesi, Özyeğin Üniversitesi ve İTÜ yer alırken; 2013 yılı endeksine göre ilk 5 sırada; ODTÜ ve Sabancı Üniversitesi yer değiştirmiş, Bilkent Üniversitesi ve İTÜ yerlerini korumuş, dördüncü sıraya Boğaziçi Üniversitesi yerleşmiştir. 2014 yılı endeksine göre ise ilk 5 sırada; ODTÜ ve Sabancı Üniversitesi yerlerini korurken, Boğaziçi Üniversitesi üçüncü sıraya yükselmiş, Bilkent Üniversitesi dördüncü sıraya yerleşirken, Koç Üniversitesi beşinci sırada yer almıştır. 2014 yılında, ilk 10'a bir yeni üniversite (Selçuk Üniversitesi) dahil olurken, ilk 10'daki 8 üniversitenin yeri bir önceki döneme göre değişiklik göstermiştir. Aynı şekilde ilk 20'ye 2 (Uludağ Üniversitesi ve Süleyman Demirel Üniversitesi) yeni üniversite dahil olmuştur. İlk 50'ye ise Galatasaray Üniversitesi (39. sıra), İstanbul Medeniyet Üniversitesi (40. sıra), Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi (44. sıra) ve Sakarya Üniversitesi (45. sıra) dahil olmuştur. 2013 yılında ilk 50'de yer alan Işık, Afyon Kocatepe, Gaziosmanpaşa ve Başkent Üniversiteleri 2014 sıralamasında yer alamamıştır. Bunun yanı sıra; 2013 sıralamasında 1., 2., ve 21. sırada yer alan sırasıyla ODTÜ, Sabancı Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesi 2014 sıralamasında da aynı sıralarını korumuşlardır. 20 üniversite ise; 2013 sıralamasına göre 2014 yılında sıralamasını yükseltmiştir. 2012 sıralamasında yer alan Marmara Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trakya Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Uşak Üniversitesi ve Abant İzzet Baysal Üniversitesi 2013 ve 2014 sıralamalarında yer alamamıştır. Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi uluslararası sistemlerle karşılaştırıldığında 2014 yılında endekste ilk 5 sırada yer alan üniversiteler THE tarafından hazırlanan 2014-2015 dönemi sıralamasında da ilk 400 içerisinde yer almıştır. Bu açıdan sıralama sistemlerinin olumlu gelişmelere sahip olduğunu söylemek mümkündür.

3.5. Türkiye’deki Uygulama Örnekleri: AVES

Yükseköğretim kurumları gelişimini devam ettirerek en iyiler arasında yer alabilmek için yenilik arayışları içerisinde. Dünya genelinde önde gelen yükseköğretim kurumları son 10 yıldır performans ölçümü ve stratejik yönetim modelleri geliştirmeye başlamışlardır. Bu kapsamda, son yüzyılın en etkili yönetim modeli olarak kabul edilen ve Kurumsal Karne (Balanced Scorecard) olarak adlandırılan performans yönetim sistemi, yükseköğretim kurumları tarafından yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (URL-35, 2015). Türkiye’de ise üniversitelerde kullanılmaya başlanan önemli bir akademik performans değerlendirme sistemi, AVES (Akademik Veri ve Performans Yönetim Sistemi)’tir. Birkaç üniversitede kullanılan sistem, birey, bölüm, birim, fakülte, kurum bazlı akademik performansın ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde etkili bir yöntem sunmaktadır. Bu bölümde; AVES’in içeriği, avantaj ve dezavantajları ile Türkiye’deki uygulama örneklerine karşılaştırmalı olarak değinilmiştir.

3.5.1. Akademik Veri Yönetim Sistemi

Son yıllarda geliştirilen Akademik Veri Yönetim Sistemi (AVES), farklı kriterlere göre kişi, bölüm, birim ve kurum düzeyinde performansın ölçülmesi, değerlendirilmesi ve kurumsal karne modeline göre performans yönetiminin gerçekleştirilmesi için hazırlanmıştır. Türkiye’de bazı üniversiteler bu sistemi kullanarak ulusal ve uluslararası tanınırlıklarını ve kurum içindeki gelişimlerini takip edebilmektedirler. AVES; akademik envanterin oluşturulması, dönemsel ya da anlık raporların hazırlanması, istatistiksel bilgilerin üretilmesi, kişisel web sayfalarının oluşturulması, faaliyet raporlarının üretilmesi, farklı formatlarda özgeçmiş dosyalarının hazırlanması gibi stratejik yönetim araçlarından oluşmaktadır (URL-35, 2015).

Uluslararası ölçekte bir sistem olan AVES, dört yıl süren Ar-Ge çalışmalarının neticesinde geliştirilmiştir. AVES sisteminin oluşturulmasında, uluslararası performans göstergeleri, üniversite sıralama sistemleri, üniversitelerin atama ve ödül kriterleri ile farklı üniversite ve disiplinlerden çok sayıda akademisyenin görüşleri dikkate alınmıştır. Sistemde, akademik çalışmalara yönelik veri alanları detaylı şekilde

oluşturulmuştur. Bunun nedeni; akademik üretkenliklerin sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesini sağlamak, sistemin uygulandığı üniversitenin diğer üniversitelere göre durumunu en verimli şekilde değerlendirebilmek, üniversiteleri ulusal ve uluslararası düzeyde sıralayan kurumların doğru bir şekilde bilgilendirilmesine imkân vermek, dünyanın önde gelen üniversitelerinin kullandığı performans analizlerinin yapılarak üniversitenin gelişimi ile ilgili stratejik kararlar almaktır (URL-35, 2015).

AVES, iki temel sistemden oluşmaktadır. Bunlar: Akademik Bilgi Sistemi (ABS) ve Performans Yönetim Sistemi (PYS). Sisteme üye üniversitelerin oluşturduğu (İstanbul Üniversitesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Abdullah Gül Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi gibi üniversiteler) AVES-Türkiye, Bilim İnsanı Havuzuna, Araştırma Veri Tabanına, Araştırma İşbirlikleri için İletişim Kanalına, Test-Analiz ve Hizmet Veri Tabanına, Bilimsel Etkinliklere ve Yayın-Tez-Proje veri tabanına ulaşım imkânı sağlamaktadır (URL-36, 2015).

AVES genel olarak, öğretim üyelerinin akademik performansı ile ilgili bir akademik veri tabanı ve değerlendirme sistemi olarak tanımlanabilmektedir. En önemli özelliği üniversiteye kurumsal olarak akademik performansını görme ve izleme imkânı vermesidir. THE, ARWU, WEBOMETICS, HEEACT gibi popüler dünya üniversiteleri sıralama sistemleri üniversiteleri farklı kriterlere göre sıralamaktadır. Üniversiteler, bu sıralama sistemleri içerisindeki yerlerini görebilmekte ancak sınırlı olmaktadır. Bu nedenle AVES, her bir üniversitenin bireyinden başlayarak, bölüme, fakülteye ve üniversiteye kadar ayrı ayrı sıralama yapmaktadır. Böylece bir üniversitenin güçlü ve zayıf yönleri raporlanabilirken, üniversite yönetimi stratejisini bu çıktılara göre hazırlayabilmektedir. İlaveten AVES' e kayıtlı akademisyenlerin hangi alanda çalıştıklarını öğrenme imkânı bulunmaktadır. AVES içerisinde bulunan “*Web of Science*” modülü ile SCI kapsamında yayınlanan makalelerin sisteme otomatik olarak yüklenmesi mümkün olmaktadır (URL-37, 2015). AVES' in bütün bu avantajlarının yanı sıra; birtakım dezavantajları da bulunmaktadır. Bu duruma örnek olarak; sisteme bilgilerin girişinin uzun olması gösterilebilir. Sisteme girişin uzun olması bireyleri olumsuz etkilemekte ve hatta sistemin önemsenmemesine yol açabilmektedir. Ancak bu şekilde önemsenmemesi çok daha olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bir diğer taraftan; sistemin güncel tutulmaması da ayrı olumsuzluklar

doğurmaktadır. Bu olumsuz adımlar ve neticesindeki olumsuz sonuçlar, sıralama sistemlerinde akademisyenlerin değerlendirmesinin eksik gerçekleşmesine, dolayısıyla üniversitenin performansının düşmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle; her bir faaliyet, yayın ve proje sisteme ayrı ayrı kategorilerine göre eklenerek belli aralıklarla güncellenmelidir. Aksi takdirde; akademik performans ölçümünde sağlıklı sonuçlar alınamayacaktır.

Tablo 34: AVES Genel Kriterleri

Sıra	AVES Kategorileri
1	Bilimsel Yayınlar
2	Bilimsel Projeler
3	Atıflar ve Tanınırlık
4	Patent
5	Ödüller
6	Bilimsel Faaliyetler
7	Bilimsel Etkinlikleri

Kaynak: <http://aves.medeniyet.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=1101>

AVES kriterleri her üniversitede aynı olup, kurum içindeki değerlendirmelere göre farklı sonuçlar doğurmaktadır. Yükseköğretimin kalitesinin artırılması ve güvence altına alınması birçok ülkede önemli hale gelmiştir. Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi büyük organizasyonların da ilgilendiği konular arasına giren yükseköğretimde kalite kavramı, birçok kuruluş, vakıf ve dernekler tarafından desteklenmeye başlanmıştır. Avrupa Birliği süreciyle birlikte ortak bir yükseköğretim kültürü oluşturarak, şeffaflaşmayı ve karşılaştırmayı sağlamak için Bologna ve Socrates programları uygulamaya koyulmuştur. Bologna süreci kapsamında *Yükseköğretimde Avrupa Kalite Güvence Birliği (ENQA)* tarafından 2005 yılında “*Avrupa Yükseköğretim Alanında Kalite Güvence İlke ve Standartları*” raporu yayınlanmıştır. Bu raporda tüm yükseköğretim kurumlarının;

- ❖ Kalite güvence politikalarına sahip olması,
- ❖ Öğretim ve araştırma aktivitelerine dair verileri sağlıklı bir şekilde toplayarak, analiz edip stratejik yönetim amacıyla kullanması,
- ❖ Hem niceliksel hem de niteliksel olarak güncel bilgiyi tarafsız ve şeffaf bir şekilde yayımlayarak, toplumun ve konunun tarafı olan iç ve dış organizasyonların denetimine sunması gerektiği vurgulanmıştır (URL-38, 2015).

Ancak, birçok ülkede yürütülen yükseköğretimde kalite güvence çalışmaları henüz yaygın bir şekilde uygulamaya geçememiştir. Yükseköğretim kurumlarının, mevcut durumlarını doğru bir şekilde tespit ederek, stratejik yönetim sergilemeye başlamaları gerekmektedir (URL-38, 2015). Bu amaçla geliştirilen AVES, ulusal düzeyde kapsamlı bir veri tabanı oluşturulması ve bu bilgilerle araştırma işbirliklerinin kurulması, ülkenin güçlü ve zayıf olduğu araştırma alanlarının belirlenmesi, kurumların performanslarının değerlendirilmesi, çeşitli konularda çalışan akademisyenlere yönelik bilgilere erişilmesi, üniversiteler ve sanayi kuruluşları arasında eşleştirmeler yapılabilmesi, kaynakların ülkemiz için öncelikli olan alanlara yönlendirilebilmesi gibi pek çok amaca yönelik olarak kullanılabilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra; oluşturulan verilerle ilgili kurumların stratejik planlarını sağlıklı bir şekilde yapabilmelerinin desteklenmesi hedeflenmektedir. Ayrıca; uluslararası akademik veri tabanlarının çoğunlukla bilimsel yayın indeksleri oluşturmasından ve analizler sunmasından dolayı AVES'in yaygınlaştırılmasının akademik performansın gelişimine katkı sunacağı düşünülmektedir (URL-39, 2015).

Bir üniversitenin, dünya sıralama sistemlerine girebilmesi için öncelikle ulusal sistemlerde kendi performansını ölçmesi ve geliştirmesi gereken yönlerini öğrenmesi gerekmektedir. Bu nedenle; son beş yıllık dönemde kurulan ve AVES' i kullanan İstanbul Medeniyet Üniversitesi, dünya sıralama sistemlerinde en çok yer alan, AVES' i kullanan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk üniversitesi olması bakımından da önem teşkil eden İstanbul Üniversitesi ve 1982 yılında çıkarılan kanunla kurulan ve AVES' i kullanan Akdeniz Üniversitesi karşılaştırılmıştır. İstanbul Üniversitesi'nin çıktıları ile köklü üniversitelerden biri olan ve AVES' i kullanan Akdeniz Üniversitesi'nin çıktıları karşılaştırılarak, araştırma konusu yapılmıştır. Böylece; hem yeni kurulan ve AVES'i kullanan bir devlet üniversitenin çıktıları hem de köklü geçmişe sahip olan ve AVES'i kullanan iki devlet üniversitenin çıktıları değerlendirmeye alınmıştır. Yeni ve köklü üniversiteler arasında değerlendirmenin yapılmasıyla çalışma tamamlanmıştır.

3.5.2. İstanbul Üniversitesi Örneği

İstanbul Üniversitesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk üniversitesidir. Geçmişi 1453 yılı İstanbul'un Fethi'ne kadar götürülebilecek olan İstanbul Üniversitesi, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethederek, şehri bir bilim ve kültür merkezi yapma isteğine

kadar dayandırılabilir. Dünyanın dört bir yanından gelen sanat ve bilim adamları ile Fatih medreseleri gelişmeye, ilim İstanbul'da ilerlemeye başlamıştır. Medreseden modern üniversiteye geçişte açılan darülfünunlar önemli rol oynamaktadır. Darülfünunda reform yapma ihtiyacının artmasıyla 1 Ağustos 1933'te İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. İstanbul Üniversitesi, Kasım ayında Türkiye'nin *ilk ve tek üniversitesi* olarak eğitim vermeye başlamıştır. İstanbul Üniversitesi bugün, 20 fakülte, 8 yüksekokul, 16 enstitü, 61 uygulama ve araştırma merkezi ve devlet konservatuarına sahiptir. Geçmişi 1453'e dayanan, Türkiye'nin en köklü üniversitesi olan İstanbul Üniversitesi, aynı zamanda Türkiye'deki bilimsel eğitimin ve gelişimin tarihine sahiptir (URL-40, 2015).

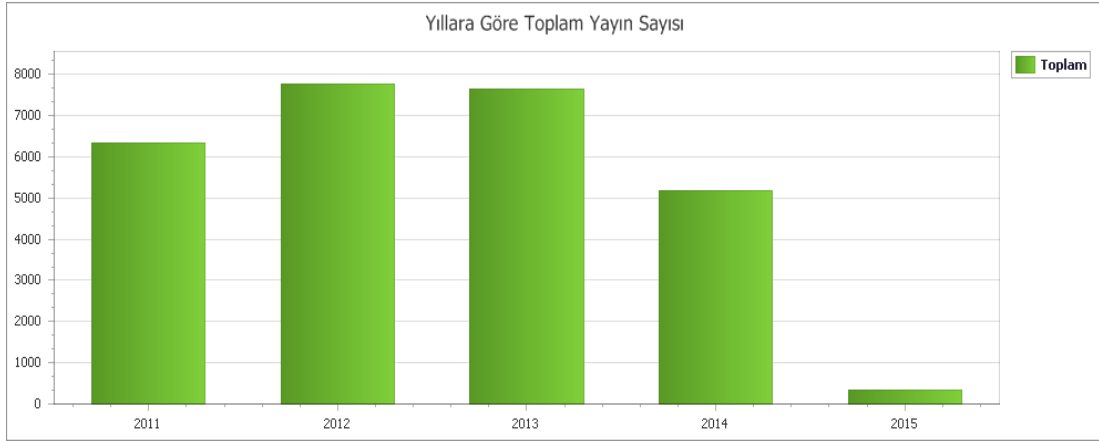
Birçok uluslararası üniversite sıralama sisteminde ilk sırada yer alan İstanbul Üniversitesi, aynı zamanda AVES'i kullanarak kurum içerisindeki performansını raporlayabilmekte ve uluslararası birçok alanda performansını sergileyebilmektedir. Örneğin; Shangai Jiao Tong Üniversitesi tarafından hazırlanan ve dünyada saygınlığını 2005 yılında yapılan anketle kanıtlayan ARWU sistemine göre; 2014 yılı dünya üniversiteleri sıralamasında Türkiye'den yalnızca İstanbul Üniversitesi ilk 500'e girmiştir. Aynı şekilde; yükseköğretim kurumlarını akademik anlamda sıralayan sıralama sistemlerinin en büyüğü olan WEBOMETRICS 2014 dünya üniversiteleri sıralamasına göre; İstanbul Üniversitesi 277. sırada yer alarak, Türkiye'den ilk 500 içerisindeki tek üniversite olmuştur. Diğer taraftan; İstanbul Üniversitesi, 2014 yılı içinde dünyadaki 5 popüler sıralama sisteminde ilk 500'e girmiştir. Bu sıralama sistemleri; URAP, ARWU, WEBOMETRICS, LEIDEN ve SCIMAGO' dur. Bütün bu sıralama sistemlerinin her birinin farklı kriterlere göre değerlendirme yaptığından daha önce bahsedilmiştir. Örneğin; ARWU, Nobel ödülü, madalya, science index, Thomson Reuters gibi kriterlere ağırlık verirken, WEBOMETRICS, web ortamında yayınlanan akademik çalışmalara ağırlık vermektedir. İstanbul Üniversitesi'nin bu iki sıralamada yer almasında, bu kriterlerin verimli olarak kullanılmış olduğu ifade edilebilir. Farklı açıdan bakıldığında; URAP dünya sıralaması kriterlerinde ODTÜ, İstanbul Üniversitesi'nin üstünde yer almaktadır. THE sıralamasında ise; Türkiye'den ilk 400'de 6 üniversite yer almasına rağmen, İstanbul Üniversitesi bu sıralamada yer alamamıştır. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksine göre ise; ODTÜ 2014 sıralamasında 1.sırada yer alırken; İstanbul Üniversitesi 32. sırada yer almıştır. Burada önemli olan hangi sistemin hangi kriterleri

kullandığını bilerek, bu kriterleri geliştirme yolunda adım atmaktır. Akademik performansı farklı kriterleri değerlendirerek ölçen sıralama sistemlerinin sonuçlarına göre; üniversiteler dünya sıralamasındaki yerini görerek, gelişmeye açık yönlerini keşfetmekte, böylece bu alanlar üzerindeki çalışmalarını yoğunlaştırarak dünya sıralamasındaki yerini yükseltilere taşıyabilme imkânı elde edebilmektedirler. AVES'i kullanan sayılı üniversitelerden biri olan İstanbul Üniversitesi, sistemde kayıtlı olan performans raporları ve göstergeleri ile çalışmalarını ulusal ve uluslararası alanda duyurabilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk üniversitesi olan İstanbul Üniversitesi'nin performans göstergelerine AVES'ten alınan bilgilerle aşağıdaki tablolarda sırasıyla yer verilmiştir.

Tablo 35: İstanbul Üniversitesi Genel AVES Kriterleri

Sıra	AVES Kategorileri
1	Bilimsel Yayınlar
2	Bilimsel Projeler
3	Atıflar ve Tanınırlık
4	Patent
5	Ödüller
6	Bilimsel Faaliyetler
7	Bilimsel Etkinlikleri

Yıl	ISI Dergilerinde Makale	Diğer Dergilerde Makale	Kitap	Kitapta Bölüm	Bildiri	Ansiklopedi Konusu	Diğer	Toplam
GEÇMİŞ	12509	15709	1748	2392	20678	412	1281	54731
2011	1546	1201	228	471	2769	3	118	6336
2012	2081	1205	243	517	3556	19	157	7778
2013	1963	1212	245	460	3604	16	152	7652
2014	1310	700	194	356	2494	9	105	5168
2015	123	70	34	27	73	4	4	335
TOPLAM	19532	20097	2692	4223	33178	463	1817	82004

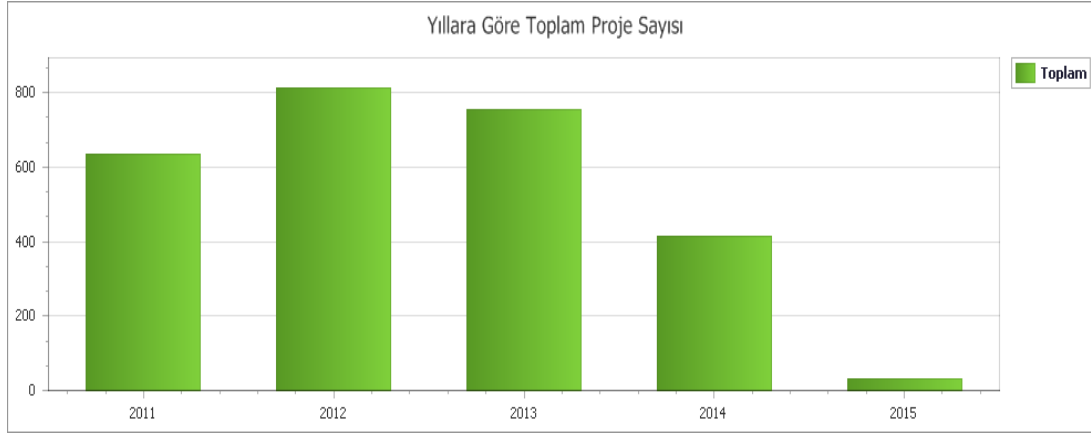

Şekil 9: İstanbul Üniversitesi Yıllara Göre Yayın Dağılımı

Kaynak: <http://aves.istanbul.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=1101> (18.03.2015)

1933 yılında kurulan İstanbul Üniversitesi'nin 2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibariyle AVES' e kayıtlı toplam 82.004 yayını bulunmaktadır. Bunlardan, 1933'ten 2010 yılına kadar ki kayıtlı toplam yayın sayısı 54.731'dir. Son beş yılda en çok yayını ise, 2012 yılında gerçekleştiren İstanbul Üniversitesi, 2013 ve 2014 yıllarında kayıtlı yayın sayısında düşüş yaşamıştır. 2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibariyle sisteme kayıtlı 335 yayını bulunan üniversitenin yıllara göre yayın sayısında düşüş yerine artışlar gerçekleştirerek hem ulusal sıralamalardaki yerini hem de uluslararası sıralamalardaki yerini yükseltmesi için çalışmalarını hızlandırması gerekmektedir. Aynı zamanda tüm yayınların sisteme kaydedilmesi performansın sağlıklı ve verimli bir şekilde değerlendirilmesini sağlayacaktır.

Yıl	TBTK	SANT	KBDP	BAPA	UKDP	ABCP	ABDP	UABP	DGRP	Toplam
GEÇMİŞ	671	7	59	2504	347	50	62	241	113	6017
2011	62	0	2	229	25	4	8	31	13	635
2012	70	9	5	287	38	7	5	48	11	812
2013	68	1	11	295	37	7	3	42	6	754
2014	30	0	2	125	30	3	5	18	5	413
2015	4	1	0	11	0	0	1	1	0	32
TOPLAM	905	18	79	3451	477	71	84	381	148	8663

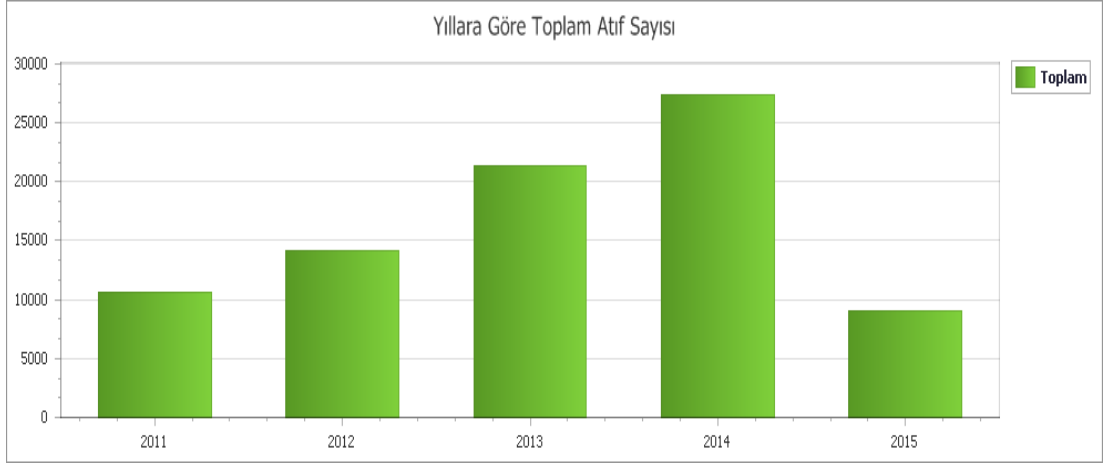

Şekil 10: İstanbul Üniversitesi Yıllara Göre Proje Dağılımı

Kaynak: <http://aves.istanbul.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=3101> (18.03.2015)

Kurumun, 2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibariyle sisteme kayıtlı toplam 8.663 projesi bulunmaktadır. Bunlardan 6.017'si 2011 yılı öncesine aitken; son beş yılda en çok proje 2012 yılına aittir. 2015 yılı itibariyle devam eden sisteme kayıtlı 32 proje bulunmaktadır. Yayın sayısında olduğu gibi son beş yılda en çok projeye sahip olan yıl 2012'dir. 2012 yılından sonra proje sayısında düşüş yaşanmıştır. Özellikle 2014 yılında diğer yıllara göre oldukça düşük sayıda proje yürütülmüştür. Akademik performansın artırılmasında etkisi olan proje sayısının 2011 yılından 2012'ye geçişte olduğu gibi sürekli artış yaşaması gerekmektedir. Diğer taraftan; mevcuttaki projelerin sisteme dikkate kaydedilmesi istatistiklerin çıkarılmasında önem teşkil etmektedir.

Yıl	ISI Dergilerindeki Atıflar	Diğer Uluslararası Atıflar	Ulusal Atıflar	Toplam
GEÇMİŞ	41545	4242	3058	48845
2011	9062	1057	435	10554
2012	11536	1612	999	14147
2013	17558	2184	1668	21410
2014	22549	3132	1703	27384
2015	8318	556	131	9005
TOPLAM	110568	12783	7994	131345

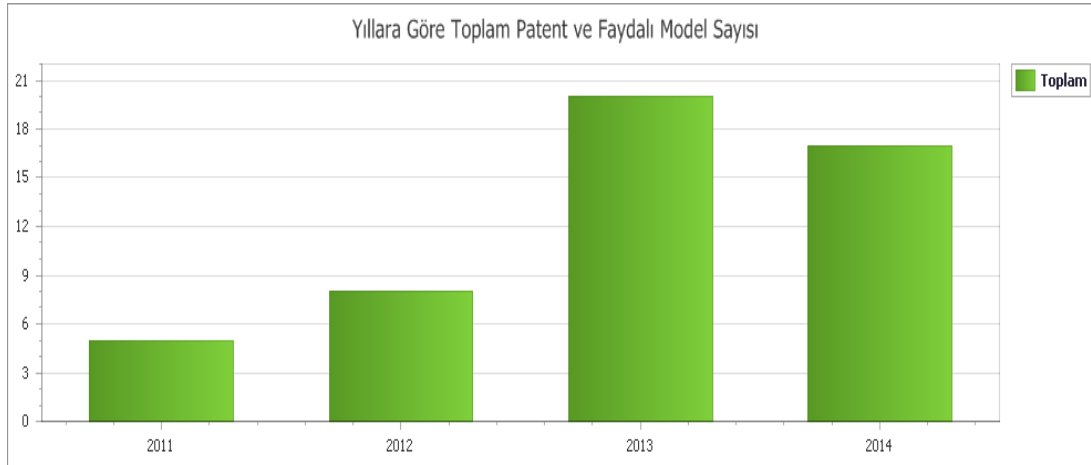

Şekil 11: İstanbul Üniversitesi Yıllara Göre Atıf Dağılımı

Kaynak: <http://aves.istanbul.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=2101> (18.03.2015)

İstanbul Üniversitesi AVES verilerine göre; 2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibarıyla sisteme kayıtlı toplam 131.345 atıf bulunmaktadır. 2011 yılı öncesi sisteme kayıtlı toplam atıf sayısı ise 48.845'tir. İstanbul Üniversitesi'nde son beş yılda en çok atıf 2014 yılında yapılırken; 2011 yılından 2015 yılına kadar atıf sayısında sürekli artış yaşanmıştır. Atıf sayılarında önceki yılın altına düşülmeyerek sürekli artış yaşanması çalışmaların hem nicel hem de nitel anlamdaki performansını göstermektedir.

YIL	Patent	Faydalı Model	Toplam
GEÇMİŞ	10	3	13
2011	4	1	5
2012	8	0	8
2013	19	1	20
2014	17	0	17
TOPLAM	58	5	63

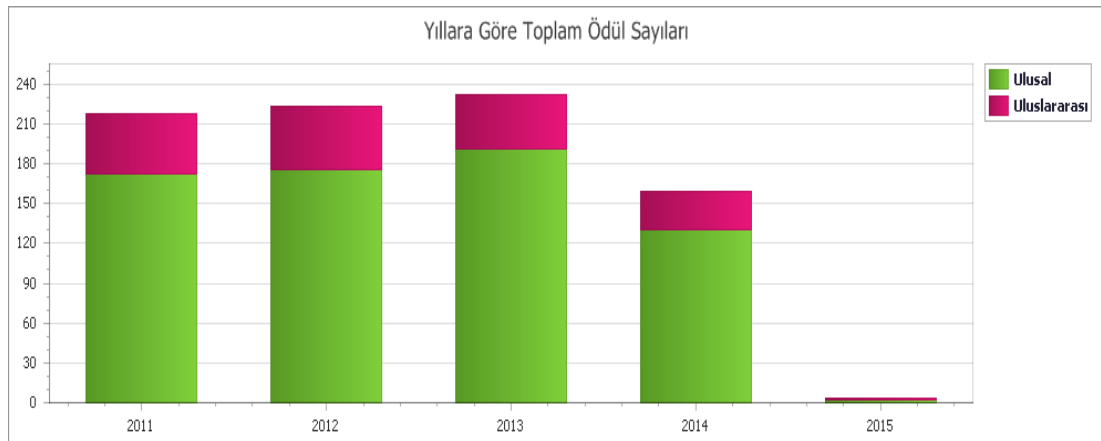
Şekil 12: İstanbul Üniversitesi Yıllara Göre Patent Dağılımı

Kaynak: <http://aves.istanbul.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=4101> (18.03.2015)

2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibariyle toplamda sisteme kayıtlı 63 patente sahip olan İstanbul Üniversitesi, en çok patenti 2013 yılında elde etmiştir. AVES kayıtlarına göre; 2011 yılı öncesi toplamda 13 patente sahip olan İstanbul Üniversitesi, 2011 yılından 2014 yılına kadar patent sayısında sürekli artış yaşarken, 2014 yılında nispeten düşüş yaşamıştır. En çok patente 2013 yılında sahip olan kurumun daha çok patent ve faydalı model geliştirmesi için akademisyenlerinin bu alanlarda teşvik edilmesi ve çalışmalarının bu alanlara yönlendirilmesi gerekmektedir.

Ulusal	Proje Ödülü	Bil. Çalışma Ödülü	Burslar	Diğer Ödüller	Toplam
GEÇMİŞ	20	821	272	283	1396
2011	7	99	28	38	172
2012	7	112	26	31	176
2013	5	143	16	27	191
2014	5	82	24	19	130
2015	0	1	1	0	2
TOPLAM	44	1258	367	398	2067

Uluslararası	Proje Ödülü	Bil. Çalışma Ödülü	Burslar	Diğer Ödüller	Toplam
GEÇMİŞ	103	12	53	282	450
2011	28	0	5	13	46
2012	20	0	5	22	47
2013	14	0	8	19	41
2014	17	0	6	6	29
2015	0	0	0	1	1
TOPLAM	182	12	77	343	614

Şekil 13: İstanbul Üniversitesi Yıllara Göre Ödül Dağılımı

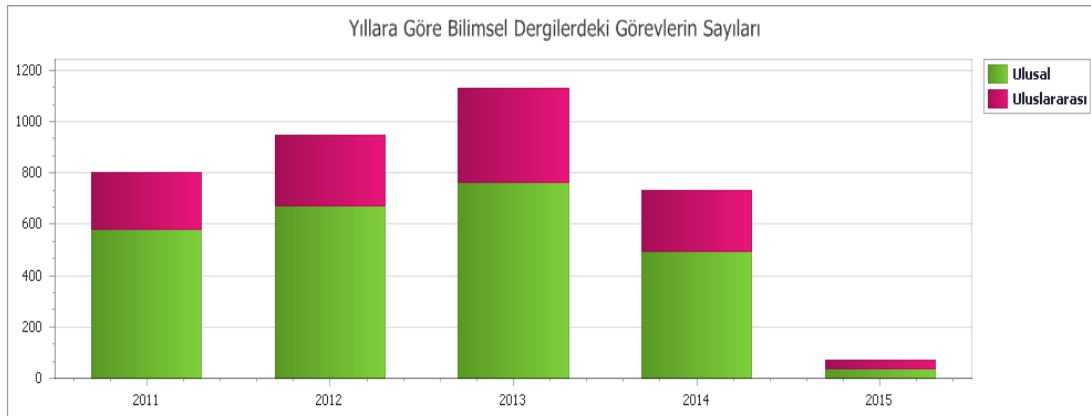
Kaynak: <http://aves.istanbul.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=14101> (18.03.2015)

İstanbul Üniversitesi 2015 yılı Mart ayı 3. hafta AVES kayıtlarına göre; son beş yılda en çok ödülü 2013 yılında kazanmıştır. Ulusal alanda toplamda 2.067 ödüle sahip olan üniversite, uluslararası alanda ise 614 ödüle sahiptir. 2011 yılından 2014 yılına kadar genel olarak ödül sayılarında artış yaşanırken 2014 yılında önceki yıllara göre daha az ödül kazanılmıştır. AVES'in ödül sayısı kriteri, Nobel ödülü gibi kriterleri esas alan uluslararası sıralama sistemlerinde (ARWU) önem teşkil etmektedir. Bu nedenle öncelikle mevcut ödüllerin sisteme kaydedilmesi gerekmekte daha sonra bu tarz kriterlere sahip olan sıralama sistemlerini de dikkate alarak ödül sayılarını artırmak için bu alanlardaki çalışmalara yönelmek gerekmektedir. Nitekim 2014 yılı ARWU

sıralamasında, İstanbul Üniversitesi'nin ilk 500'de yer alması bu kriterin dikkat çekmesi açısından önemlidir (URL-41, 2015).

Ulusal	Baş Editör	Editör	Yrd. Editör	Özel S.Editörü	Yayın K.Üyesi	Değerlendirme K.Üyesi	Danışma K.Üyesi	Toplam
GEÇMİŞ	65	417	196	6	2878	629	1010	5201
2011	10	64	39	0	177	118	174	582
2012	11	83	54	2	204	129	191	674
2013	15	90	58	3	236	148	212	762
2014	9	56	44	3	143	102	135	492
2015	0	6	6	1	11	2	12	38
TOPLAM	110	716	397	15	3649	1128	1734	7749

Uluslararası	Baş Editör	Editör	Yrd. Editör	Özel S.Editörü	Yayın K.Üyesi	Değerlendirme K.Üyesi	Danışma K.Üyesi	Toplam
GEÇMİŞ	34	56	46	16	247	192	63	654
2011	11	33	25	4	69	50	27	219
2012	12	50	28	2	88	59	33	272
2013	14	73	36	7	123	71	43	367
2014	11	49	21	12	76	44	28	241
2015	1	5	5	5	13	2	3	34
TOPLAM	83	266	161	46	616	418	197	1787

Şekil 14: İstanbul Üniversitesi Yıllara Göre Bilimsel Faaliyet Dağılımı

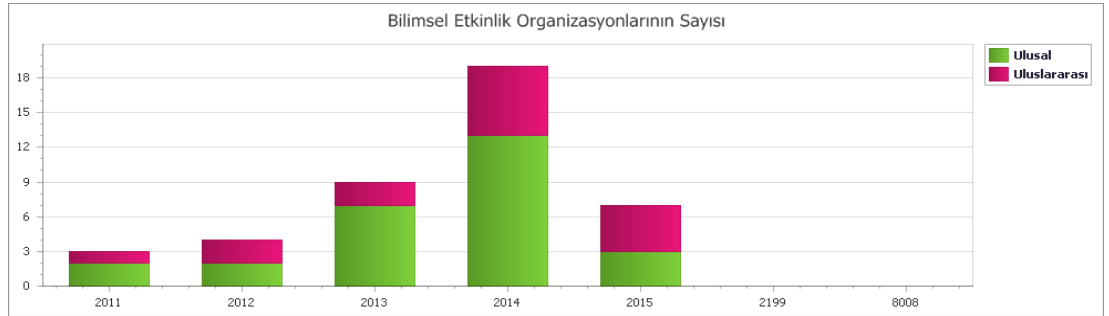
Kaynak: <http://aves.istanbul.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=5101> (18.03.2015)

İstanbul Üniversitesi AVES kayıtlarındaki yıllara göre bilimsel faaliyetlerde 2011 yılından 2014 yılına kadar ulusal ve uluslararası platformda artış göstermiştir. Son beş yılın verileri dikkate alındığında en çok faaliyet 2013 yılında gerçekleşirken, Mart ayı 3. haftası itibariyle ulusal platformda toplam faaliyet sayısı 7.749, uluslararası platformda faaliyet sayısı 1.787 olarak sisteme yansıtılmıştır. Bunların 5.855'i, 2011

yılı öncesindeki ulusal ve uluslararası bilimsel faaliyetlere aittir. 2014 yılında diğer yıllara nispeten bilimsel faaliyetlerde düşüş yaşanmıştır. 2015 yılı Mart ayının 3. haftası verilerine göre ise toplam 72 bilimsel faaliyet AVES’e kayıtlıdır. Performans kartesindeki bilimsel faaliyet göstergelerinin daha çok artırılması için bu alandaki çalışmaların teşvik edilerek gerekli yönlendirmelerin yapılması gerekmektedir.

Ulusal	Kongre Sempozyum	Çalıştay	Sanatsal Faaliyet	Sosyal Faaliyet	Sportif Faaliyet	Toplam
GEÇMİŞ	12	4	0	5	0	21
2011	0	1	0	1	0	2
2012	1	0	0	1	0	2
2013	5	1	0	1	0	7
2014	10	1	0	2	0	13
2015	2	1	0	0	0	3
2199	0	0	0	0	0	0
8008	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	30	8	0	10	0	48

Uluslararası	Kongre Sempozyum	Çalıştay	Sanatsal Faaliyet	Sosyal Faaliyet	Sportif Faaliyet	Toplam
GEÇMİŞ	5	1	0	0	0	6
2011	1	0	0	0	0	1
2012	2	0	0	0	0	2
2013	1	0	0	1	0	2
2014	4	1	0	1	0	6
2015	4	0	0	0	0	4
2199	0	0	0	0	0	0
8008	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	17	2	0	2	0	21

Şekil 15: İstanbul Üniversitesi Yıllara Göre Etkinlik Dağılımı

Kaynak: <http://aves.istanbul.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=10101> (18.03.2015)

İstanbul Üniversitesi’nin 2015 yılı Mart ayı 3. haftası AVES verilerine göre; kurum bünyesindeki toplam ulusal ve uluslararası kongre, sempozyum gibi bilimsel etkinlik sayısı 69’dur. Bunların 48’i ulusal platformda, 21’i uluslararası platformda gerçekleştirilmiştir. Ulusal ve uluslararası platformda en çok kongre 2014 yılında gerçekleştirilirken; son beş yılda 2011 yılından 2015 yılına kadar etkinlik sayısında

sürekli artış yaşanmıştır. İki kriter dışındaki bütün kriterlerde 2014 yılında önemli oranda düşüşler yaşanırken, atıf sayılarında ve etkinliklerde 2014 yılında artış gözlemlenmiştir. 2015 yılının ilk çeyreğinde ise 7 etkinlik düzenlenmiştir. Bütün istatistiklerin en sağlıklı şekilde değerlendirilebilmesi için akademisyenler tarafından yapılan her bir yayının, faaliyetin sisteme kaydedilmesi gerekmektedir.

İstanbul Üniversitesi AVES kayıtlarına göre kuruluşundan 2011 yılına kadar toplam; 54.731 yayına, 6.017 projeye, 48.845 atıfa, 13 patente, ulusal ve uluslararası 1.846 ödüle, ulusal ve uluslararası 5.855 bilimsel dergilerde göreve, ulusal ve uluslararası 27 etkinliğe sahiptir. 2011 yılından 2015 yılının ilk çeyreğine kadar ise bu sayılar yükselerek ilerleme kaydetmiştir. Girişimci ve Yenilikçi Üniversite sıralamasında 2012, 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 35., 36. ve 32. sırada yer alan; ARWU, WEBOMETRICS sıralamalarında ilk 500 içinde yer alan yer alan İstanbul Üniversitesi'nin AVES sistemini kullanarak kurum içindeki değerlendirmelerini web ortamında yayınlaması olumlu ve diğer üniversitelere örnek oluşturabilecek bir adımdır. Ayrıca, genel olarak yıllara göre akademik performansını artırması üniversitenin ileriye hedeflediğini ve uluslararası sistemleri takip ederek gelişimini devam ettirdiğini ortaya koymaktadır. Ancak İstanbul Üniversitesi' nin ilk 500'den ilk 100 içerisine girmesi hedeflenmeli, gerekirse bunun için öğretim üyeleri, öğretim görevlileri ve araştırma görevlilerine araştırma teşvik primleri verilmelidir.

3.5.3. Akdeniz Üniversitesi Örneği

Akdeniz Üniversitesi, 1982 yılında kurulan 8 yeni üniversite arasında yer almaktadır. Bir devlet üniversitesi olan Akdeniz Üniversitesi, 20 fakülte, 7 enstitü, 4 yüksekokul, 1 konservatuar ve 14 meslek yüksekokulundan oluşmaktadır. Evrensel düzeyde eğitim öğretimle bilimsel bilgi üreterek, bilginin teknolojiye dönüşümüne katkı sağlamayı amaçlayan Akdeniz Üniversitesi, AVES' i kullanan üniversiteler arasında yer almaktadır. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 2014 yılı Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi'nde 34. sırada yer alan Akdeniz Üniversitesi URAP 2014 sıralamasında 1160. sırada, WEBOMETRICS sıralamasında 1524. sırada, SCIMAGO sıralamasında ise 1284. sırada yer almıştır (URL-32, 2015).

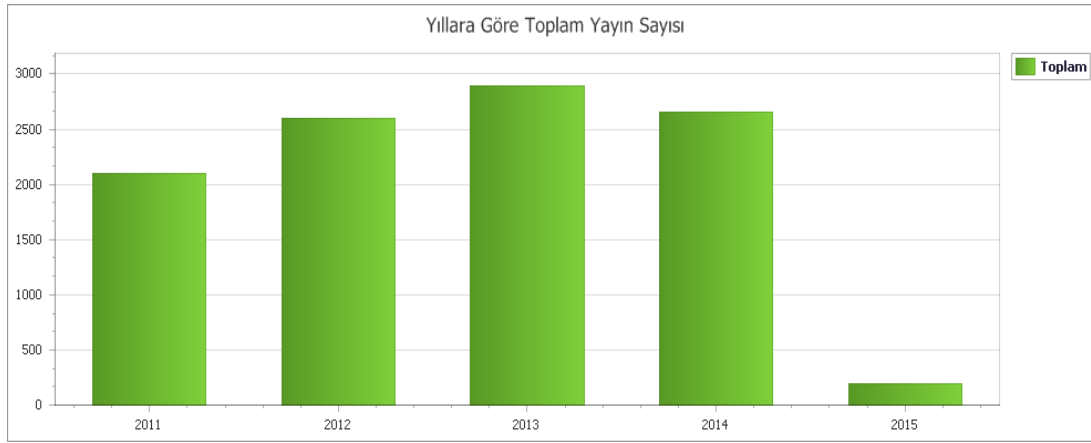
Her bir sıralama sisteminin farklı kriterleri vardır. Farklı kriterlere göre değerlendirilen üniversiteler uluslararası platformda farklı sıralarda yer alırken; ulusal sıralamalardaki yerlerini görerek geliştirmeleri gereken yönlerini tespit etmeleri ve ülke içindeki üniversitelerin performans karnelerinin oluşturulması amacıyla AVES sistemi oluşturulmuş, Akdeniz Üniversitesi de bu sistemi kullanmaya başlamıştır. AVES genel kriterleri aşağıda sıralanırken; Akdeniz Üniversitesi'nin performans göstergelerine üniversitenin AVES kayıtlarından alınan bilgilerle aşağıdaki tablolarda sırasıyla yer verilmiştir.

Tablo 36: Akdeniz Üniversitesi Genel AVES Kriterleri

Sıra	AVES Kategorileri
1	Bilimsel Yayınlar
2	Bilimsel Projeler
3	Atıflar ve Tanınırlık
4	Patent
5	Ödüller
6	Bilimsel Faaliyetler
7	Bilimsel Etkinlikleri

Kaynak: <http://aves.akdeniz.edu.tr> (18.03.2015)

Yıl	ISI Dergilerinde Makale	Diğer Dergilerde Makale	Kitap	Kitapta Bölüm	Bildiri	Ansiklopedi Konusu	Diğer	Toplam
GEÇMİŞ	3680	3434	232	441	6165	48	407	14407
2011	653	431	32	81	835	7	56	2095
2012	611	452	43	103	1273	3	117	2602
2013	795	558	67	88	1308	6	75	2897
2014	614	615	40	109	1210	2	67	2657
2015	62	59	4	18	42	0	4	189
TOPLAM	6415	5549	418	840	10833	66	726	24847

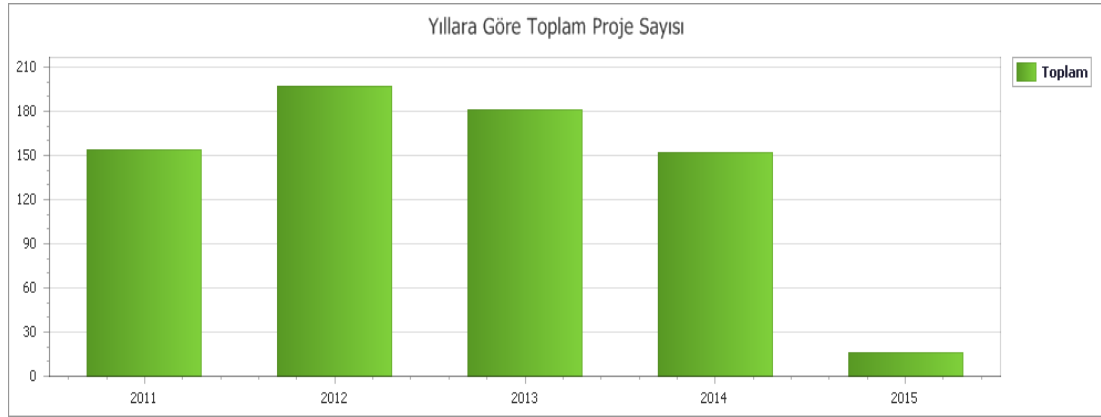

Şekil 16: Akdeniz Üniversitesi Yıllara Göre Yayın Dağılımı

Kaynak: <http://aves.akdeniz.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=1101> (18.03.2015)

Akdeniz Üniversitesi'nin 2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibariyle AVES' e kayıtlı toplam 24.847 yayını bulunmaktadır. Bu yayınlardan 14.407'si 2011 yılı öncesine aitken; 2011 yılından sonra 2014'e kadar yayın sayısında sürekli artış yaşanmıştır. Son beş yıllık dönemde en çok yayın 2013 yılında yapılırken; 2014 yılında yayın sayısında düşüş gerçekleşmiştir. İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nin yayın sayısı da 2014 yılında düşüş yaşarken; İstanbul Üniversitesi az bir farkla 2013 yılında düşüş yaşamaya başlamıştır.

Yıl	TBTK	SANT	KBDP	BAPA	UKDP	ABCP	ABDP	UABP	DGRP	Toplam
GEÇMİŞ	335	18	16	375	198	17	52	29	33	1472
2011	28	0	2	38	30	2	6	2	2	154
2012	26	0	4	41	59	4	9	4	2	197
2013	44	0	4	32	30	7	11	7	4	181
2014	37	1	2	39	19	4	4	4	7	152
2015	4	0	0	6	3	0	1	1	0	16
TOPLAM	474	19	28	531	339	34	83	47	48	2172

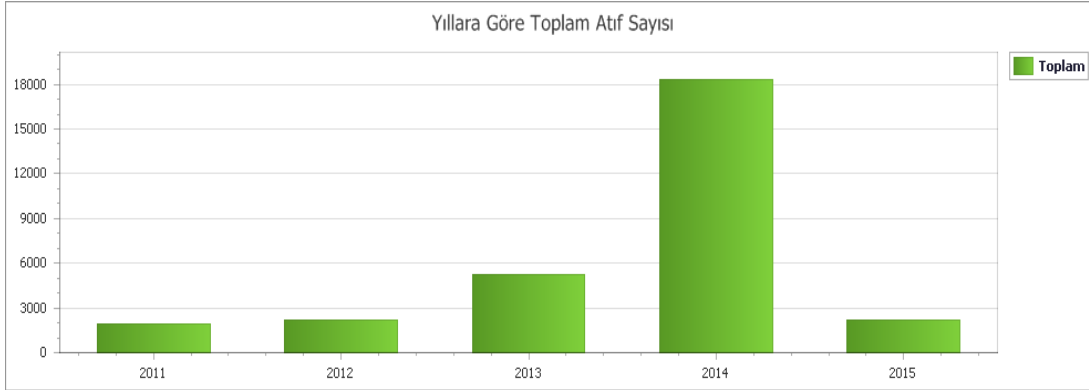

Şekil 17: Akdeniz Üniversitesi Yıllara Göre Proje Dağılımı

Kaynak: <http://aves.akdeniz.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=3101> (18.03.2015)

Akdeniz Üniversitesi'nin 2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibariyle AVES'e kayıtlı toplam 2.172 projesi bulunmaktadır. Projelerin 1.472'si 2011 yılı öncesine aitken; 2011 yılı sonrasında proje sayısı dalgalı bir seyir gözlemlenmektedir. Son beş yıllık dönemde en çok proje 2012 yılında üretilmiş, daha sonra proje sayısında nispeten azalma başlamıştır. İstanbul Üniversitesi'nde de aynı şekilde 2011 yılından 2015 yılına kadar dalgalı seyir gözlemlenmiştir. İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde ise 2011 yılından itibaren proje sayısında artış gözlemlenmektedir.

Yıl	ISI Dergilerindeki Atıflar	Diğer Uluslararası Atıflar	Ulusal Atıflar	Toplam
GEÇMİŞ	10911	1192	306	12409
2011	1788	92	62	1942
2012	2006	141	55	2202
2013	4484	399	339	5222
2014	16584	1257	475	18316
2015	2103	48	18	2169
TOPLAM	37876	3129	1255	42260

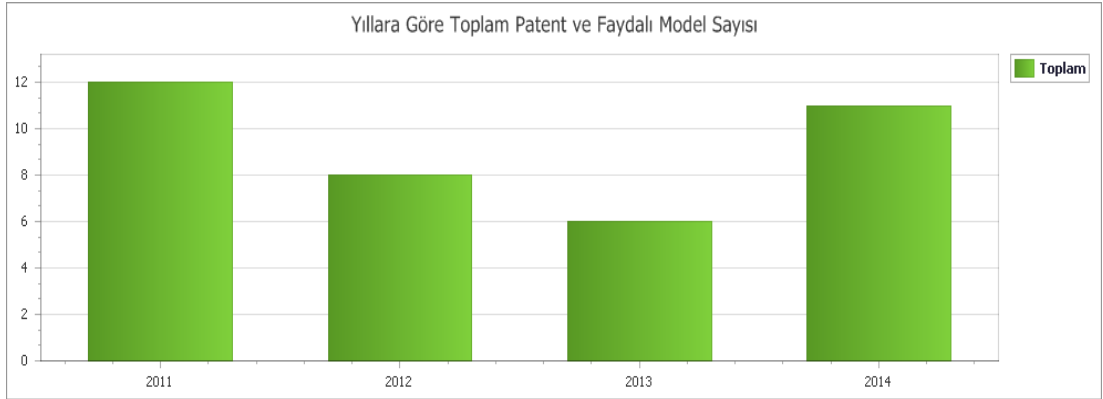

Şekil 18: Akdeniz Üniversitesi Yıllara Göre Atıf Dağılımı

Kaynak: <http://aves.akdeniz.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=2101> (18.03.2015)

Akdeniz Üniversitesi'nin 2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibarıyla AVES'e kayıtlı toplam atıf sayısı 42.260'tır. bu atıflardan 12.409'u 2011 yılı öncesine aitken, 2011 yılı sonrası atıf sayılarının daha da artarak ilerlediği dönem olmuştur. 2011 yılından 2015 yılına kadar atıf sayısında sürekli artış gözlemlenirken, en çok atıf alan yıl 2014 yılı olmuştur. İstanbul Üniversitesi'nde de aynı şekilde atıf sayısı son beş yıllık dönemde sürekli artarken, İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde sürekli artan atıf sayısı 2014 yılında düşüşe geçmiştir. Bir diğer yönden; İstanbul Üniversitesi ile Akdeniz Üniversitesi'nin atıf sayıları arasından çok fark olmasına rağmen atıfın yıllara göre artışı genel olarak gözlemlendiğinde aynı yıllarda aynı şekilde seyir izlendiği gözlemlenebilmektedir.

YIL	Patent	Faydalı Model	Toplam
GEÇMİŞ	104	3	107
2011	11	1	12
2012	8	0	8
2013	6	0	6
2014	9	2	11
TOPLAM	138	6	144

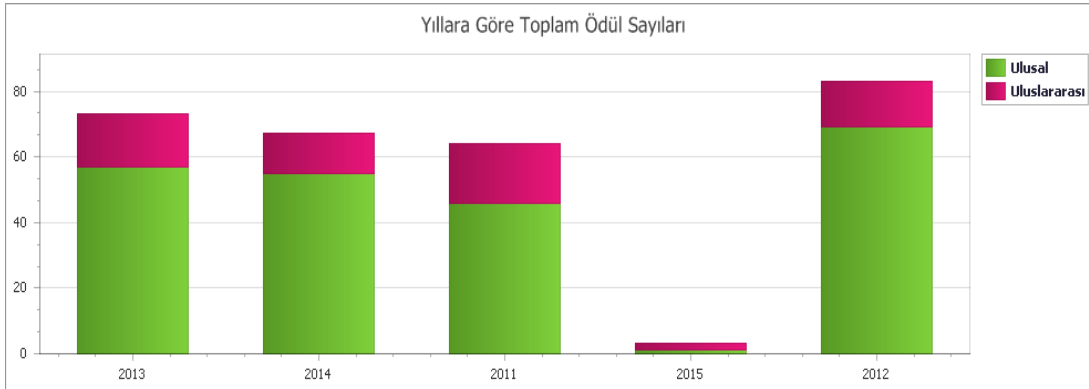
Şekil 19: Akdeniz Üniversitesi Yıllara Göre Patent Dağılımı

Kaynak: <http://aves.akdeniz.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=4101> (18.03.2015)

Akdeniz Üniversitesi'nin 2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibariyle AVES'e kayıtlı toplam 144 patent ve faydalı modeli bulunmaktadır. Patentlerin 107'si 2011 yılı öncesine aitken, 37'si 2011 yılı sonrasına aittir. Son beş yıllık dönemde sürekli dalgalı bir seyir izleyen patent sayısı en çok 2011 yılında elde edilmiştir. Aynı şekilde İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde de 2011 yılında en çok patent elde edilirken, İstanbul Üniversitesi en çok patentini 2013 yılında elde etmiş ve 2014 yılında patent sayısında düşüş yaşamıştır.

Ulusal	Proje Ödülü	Bil. Çalışma Ödülü	Burslar	Diğer Ödüller	Toplam
GEÇMİŞ	25	259	102	83	469
2013	1	31	12	13	57
2014	0	37	7	11	55
2011	2	27	7	10	46
2015	0	1	0	0	1
2012	5	31	13	20	69
TOPLAM	33	386	141	137	697

Uluslararası	Proje Ödülü	Bil. Çalışma Ödülü	Burslar	Diğer Ödüller	Toplam
GEÇMİŞ	39	2	21	108	170
2013	2	1	4	9	16
2014	5	0	4	3	12
2011	4	1	2	11	18
2015	1	0	0	1	2
2012	7	0	1	6	14
TOPLAM	58	4	32	138	232

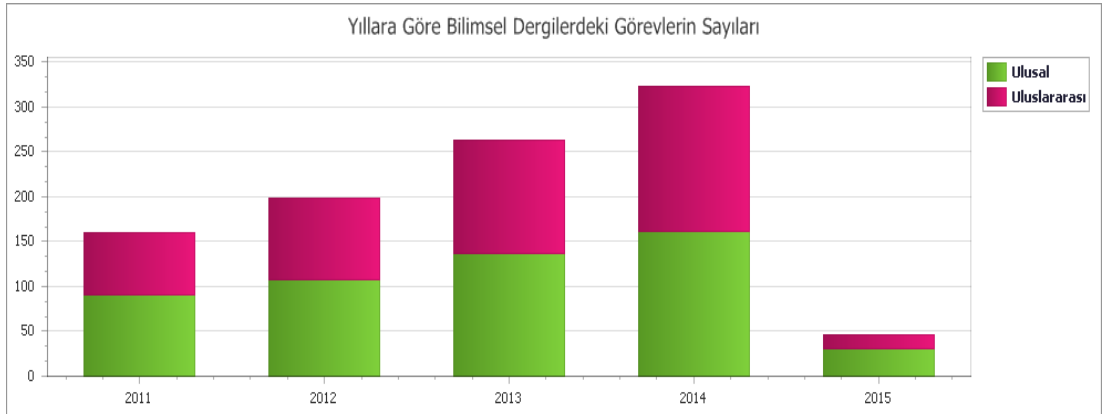
Şekil 20: Akdeniz Üniversitesi Yıllara Göre Ödül Dağılımı

Kaynak: <http://aves.akdeniz.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=14101> (18.03.2015)

Akdeniz Üniversitesi'nin 2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibariyle AVES'e kayıtlı ulusal platformda toplam 697 ödül, uluslararası platformda toplam 232 ödül bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası platformda en çok ödülü 2012 yılında kazanan İstanbul Üniversitesi, son beş yıllık dönemde yıllara göre ödül sayısında artış yaşarken, İstanbul Üniversitesi gibi 2014 yılında düşüş yaşamıştır. 2015 yılının ilk çeyreğinde 3 ödül kazanmıştır. İstanbul Medeniyet Üniversitesi 2013 yılında ödül sayısında düşüş yaşarken 2014 yılındaki sayısını önceki yıla göre önemli bir fark ile artırmıştır.

Ulusal	Baş Editör	Editör	Yrd. Editör	Özel S.Editörü	Yayın K.Üyesi	Değerlendirme K.Üyesi	Danışma K.Üyesi	Toplam
GEÇMİŞ	0	67	20	1	111	10	92	301
2011	1	15	12	0	30	7	25	90
2012	1	16	15	0	35	9	32	108
2013	1	21	17	0	41	17	40	137
2014	1	19	22	0	52	20	47	161
2015	0	4	6	0	9	7	4	30
TOPLAM	4	142	92	1	278	70	240	827

Uluslararası	Baş Editör	Editör	Yrd. Editör	Özel S.Editörü	Yayın K.Üyesi	Değerlendirme K.Üyesi	Danışma K.Üyesi	Toplam
GEÇMİŞ	4	87	21	1	49	11	19	192
2011	1	26	7	2	17	8	9	70
2012	1	32	8	1	21	11	17	91
2013	4	37	16	2	29	15	23	126
2014	5	51	20	2	40	17	27	162
2015	0	7	0	0	5	2	2	16
TOPLAM	15	240	72	8	161	64	97	657

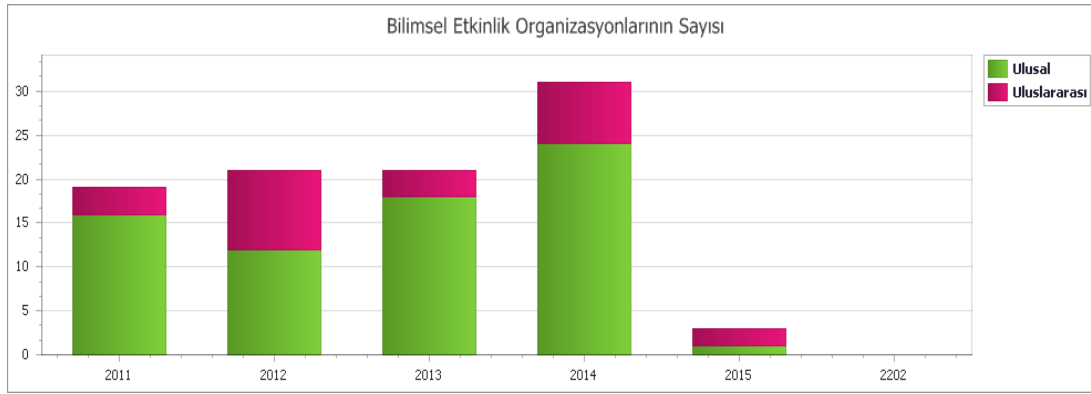
Şekil 21: Akdeniz Üniversitesi Yıllara Göre Bilimsel Faaliyet Dağılımı

Kaynak: <http://aves.akdeniz.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=5101> (18.03.2015)

Akdeniz Üniversitesi 2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibariyle AVES verilerine göre; ulusal platformda toplam 827 bilimsel faaliyet, uluslararası platformda toplam 657 bilimsel faaliyet gerçekleştirmiştir. Son beş yıllık dönemde sürekli artış gösteren bilimsel faaliyet sayısı, hem ulusal hem de uluslararası alandaki en çok artışı 2014 yılında gerçekleştirmiştir. İstanbul Üniversitesi'nin ise 2014 yılında bilimsel faaliyet sayısı düşerken, İstanbul Medeniyet Üniversitesi 2012 yılında düşüş yaşamıştır.

Ulusal	Kongre Sempozyum	Çalıştay	Sanatsal Faaliyet	Sosyal Faaliyet	Sportif Faaliyet	Toplam
GEÇMİŞ	21	12	0	9	14	56
2011	7	4	0	4	1	16
2012	5	1	0	3	3	12
2013	7	4	0	5	2	18
2014	7	5	0	9	3	24
2015	1	0	0	0	0	1
2202	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	48	26	0	30	23	127

Uluslararası	Kongre Sempozyum	Çalıştay	Sanatsal Faaliyet	Sosyal Faaliyet	Sportif Faaliyet	Toplam
GEÇMİŞ	14	12	0	2	0	28
2011	2	1	0	0	0	3
2012	8	1	0	0	0	9
2013	2	1	0	0	0	3
2014	4	1	0	1	1	7
2015	2	0	0	0	0	2
2202	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	32	16	0	3	1	52

Şekil 22: Akdeniz Üniversitesi Yıllara Göre Etkinlik Dağılımı

Kaynak: <http://aves.akdeniz.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=10101> (18.03.2015)

Akdeniz Üniversitesi 2015 yılı Mart ayı 3. hafta AVES verilerine göre; ulusal platformda toplam 127 bilimsel etkinlik, uluslararası platformda toplam 52 bilimsel etkinlik gerçekleştirilmiştir. Akdeniz Üniversitesi son beş yılda bilimsel etkinlik sayısını ortalama olarak artırırken 2012 ve 2013 yıllarında eşit etkinlik gerçekleştirmiştir. 2014 yılında ise etkinlik sayısında önceki yıla göre 11 etkinlik daha fazla gerçekleştirmiştir. Akdeniz Üniversitesi son beş yılda uluslararası bilimsel etkinlikte İstanbul Üniversitesi'nden daha fazla etkinlik gerçekleştirmiştir.

1982 yılında kurulan Akdeniz Üniversitesi AVES kayıtlarına göre kuruluşundan 2011 yılına kadar toplam; 14.407 yayına, 1.472 projeye, 12.409 atıfa, 107 patente, ulusal ve

uluslararası 639 ödüle, ulusal ve uluslararası 493 bilimsel dergilerde göreve, ulusal ve uluslararası 84 etkinliğe sahiptir. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi'nde 2012, 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla 22., 25. ve 34. sırada, URAP 2014 sıralamasında 1160. sırada, WEBOMETRICS sıralamasında 1524. sırada yer almıştır.

AVES verilerine göre Akdeniz Üniversitesi, patent ve bilimsel etkinlik istatistiklerinde İstanbul Üniversitesi'nden daha fazla orana sahiptir. Bu durumun verilerin sisteme girilmemesinden mi kaynaklandığı ya da bu alanda bir eksikliğin mi olduğu tartışma konusudur. Bu noktada, verilerin sisteme girişinin eksiksiz yapılmasının sonuçları değiştirebileceğini göstermesi açısından bu sonuç önemlidir.

3.5.4. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Örneği

İstanbul Medeniyet Üniversitesi 2010 yılında kurulan 19 yeni üniversite arasında yer almaktadır. Araştırma üniversitesi kimliğiyle, yüksek lisans ve doktora öncelikli bir devlet üniversitesi olarak kurulan İstanbul Medeniyet Üniversitesi; 11 fakülte, 2 yüksekokul ve 4 enstitüden oluşmaktadır. Üniversitenin amacı; girişimci, yenilikçi, araştırma temelli, uluslararası, toplum ve medeniyet odaklı bir araştırma üniversitesi olmaktır. 2010 yılında kurulan İstanbul Medeniyet Üniversitesi, AVES' i kullanan üniversiteler arasında yer almaktadır. 2014 yılında ilk kez düzenlenen “2014 Yılı Akademik Performans Ödül Töreni” için ödül alan akademisyenlerin belirlenmesinde AVES' ten yararlanılmıştır. AVES' in Sosyal Bilimler, Fen Bilimleri ve Sağlık Bilimleri alanlarından ilk dört kategorisi ödüller için esas alınmıştır. Bunlar: Yayınlar ve atıflar, proje-patent ve sanat eserleri, ödüller-üyelikler ve tanınırlık, bilimsel ve mesleki etkinliklerdir.

Tablo 37: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Akademik Performans Ödül Kriterleri

Sıra	Ödül Kriterleri
1	Yayınlar ve Atıflar
2	Proje, Patent ve Sanat Eserleri
3	Ödüller, Üyelikler ve Tanınırlık
4	Bilimsel ve Mesleki Etkinlikler
5	Eğitim Etkinlikleri
6	Yönetimsel Faaliyetler

Kaynak: İstanbul Medeniyet Üniversitesi ödül töreni sunum verilerinden hazırlanmıştır.

2014 yılı akademik performans ödülleri hazırlanmasında faydalanılan kaynaklar; yükseköğretim atama kriterleri, farklı üniversitelerin ödül kriterleri, uluslararası üniversitelerin performans göstergeleri, uluslararası literatürde yayınlanmış bilimsel makaleler ve YÖK öğretim üyesi atama kriterleridir. Ödül kriterlerinde AVES kategorilerinin dikkate alınması önemlidir. Böylece; nesnel ölçütlere göre hazırlanan kurum içerisindeki ödül töreni, hem bireylerin mevcut durumlarını öğrenerek kendilerinin öz değerlendirmelerini yapmalarını sağlamak hem de motivasyonlarını artırarak bireyi daha çok çalışmaya sevk etmektedir. Diğer taraftan; ödül kategorilerinde yer alamayan bireyler için motivasyon kaybı yaşanabilmektedir. Ancak bu durum bireyin lehine çevrilerek bir sonraki dönem için daha çok çalışmaya sevk edici nitelikte değerlendirilmelidir.

Tablo 38: AVES Puan Tablosunun Hazırlanmasında Yararlanılan Kaynaklar

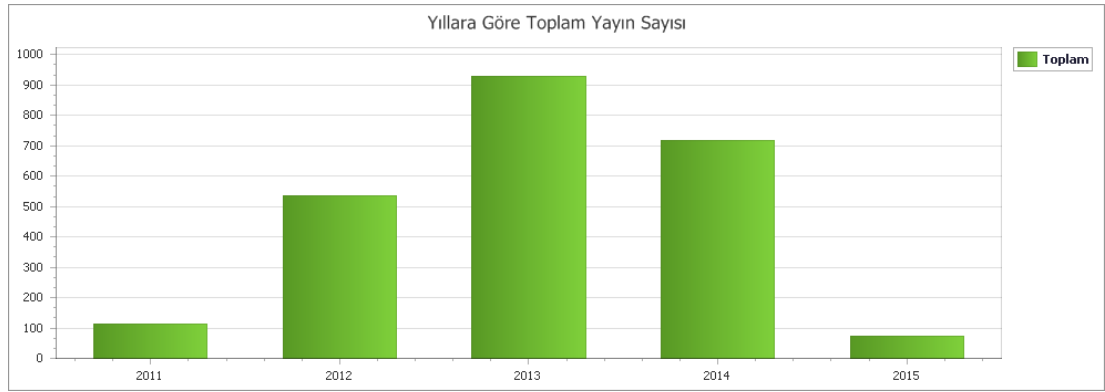
Sıra	AVES Puan Tablosunun Hazırlanmasında Yararlanılan Kaynaklar
1	Yükseköğretim Kurumlarının Mevcut Atama Kriterleri
2	Muhtelif Üniversitelerin Ödül Kriterleri
3	Uluslararası Bazı Üniversitelerin Performans Göstergeleri
4	Uluslararası Literatürde Yayınlanmış Bilimsel Makaleler
5	YÖK Öğretim Üyesi Atama Kriterleri
6	Üniversitelerarası Kurul Doçentlik Başvuru Kriterleri
7	Üniversiteleri, Akademik Performanslarına Göre Sıralayan Bazı Uluslararası Organizasyonların Sıralama Kriterleri Ve Ağırlık Oranları

Kaynak: İstanbul Medeniyet Üniversitesi ödül töreni sunum verilerinden hazırlanmıştır.

Türk Akademisyenlerin AVES profillerine göre; 2015 yılı Ocak ayı 3. haftasında WEBOMETRICS dünya sıralama sisteminin, Google Akademik Atıflar Veri Tabanı esas alınarak hazırlandığı listede, ilk 2.000 akademisyen içerisinde İstanbul Medeniyet Üniversitesi 26 akademisyen ile yer almaktadır. Sabancı Üniversitesi 17, Gebze Teknik Üniversitesi 17, Yıldız Teknik Üniversitesi 20, Marmara Üniversitesi 25, Gazi Üniversitesi 41, İstanbul Üniversitesi 50, Boğaziçi Üniversitesi 53, ODTÜ 72 akademisyen ile yer almaktadır (URL-42, 2015). Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından hazırlanan Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi 2014 sıralamasında ilk 50'ye giren İstanbul Medeniyet Üniversitesi yeni kurulan bir üniversite olmasına rağmen 30,84 puan ile 40. sırada yer almıştır (URL-43, 2015). İstanbul Medeniyet

Üniversitesi'nin kuruluşundan bu zamana AVES kriterlerine göre oluşturulan performans karnesi aşağıdaki şekilde yayınlanmaktadır.

Yıl	ISI Dergilerinde Makale	Diğer Dergilerde Makale	Kitap	Kitapta Bölüm	Bildiri	Ansiklopedi Konusu	Diğer	Toplam
GEÇMİŞ	21	116	4	9	169	3	12	334
2011	5	14	13	18	42	10	10	112
2012	95	101	26	28	258	13	13	534
2013	201	142	30	43	488	2	24	930
2014	178	141	23	24	294	40	16	716
2015	32	16	1	5	16	0	1	71
TOPLAM	532	530	97	127	1267	68	76	2697

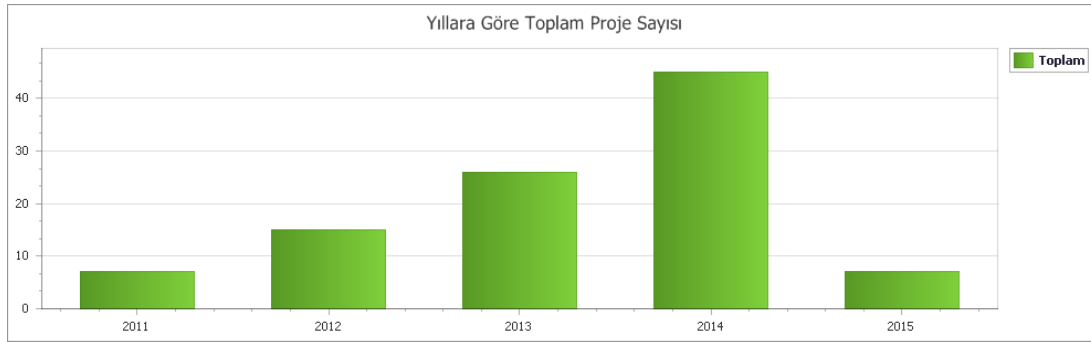

Şekil 23: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yıllara Göre Yayın Dağılımı

Kaynak: <http://aves.medeniyet.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=1101> (18.03.2015)

2010 yılında kurulan İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nin AVES verilerine göre; 2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibariyle sisteme kayıtlı toplam 2.697 yayını bulunmaktadır. Kuruluşundan bu zamana kadar en çok yayını, 2013 yılında gerçekleştiren kurum akademisyenleri, 2014 yılında yayın sayısında düşüş yaşamıştır. Bu sayının önceki yıllara göre artırılarak yayınların hem nicel hem de nitel anlamda geliştirilmesi gerekmektedir. Nicel gelişimlerini hazırlanan bu tablolardan öğrenebilirken, nitel gelişimlerini de uluslararası index ve atıf sayılarından takip etmek mümkündür.

Yıl	TBTK	SANT	KBDP	BAPA	UKDP	ABCP	ABDP	UABP	DGRP	Toplam
GEÇMİŞ	31	0	1	31	27	0	7	3	6	140
2011	0	0	2	2	2	0	0	0	0	7
2012	6	0	0	4	1	1	0	1	1	15
2013	4	1	1	2	7	0	1	2	2	26
2014	7	0	0	7	9	0	0	3	2	45
2015	0	0	0	2	1	0	0	0	0	7
TOPLAM	48	1	4	48	47	1	8	9	11	240

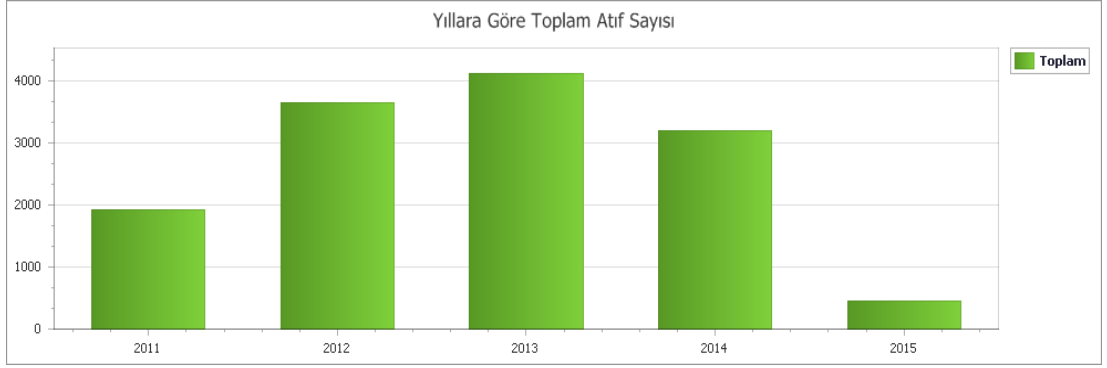

Şekil 24: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yıllara Göre Proje Dağılımı

Kaynak: <http://aves.medeniyet.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=3101> (18.03.2015)

Kurumun, 2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibariyle sisteme kayıtlı toplam 240 projesi bulunmaktadır. Bunlardan 45'i 2014'e yılına aitken, şu anda devam eden 7 projesi bulunmaktadır. Yayın sayısında en iyi yıl 2013 yılı iken; proje sayısında en iyi yıl 2014 yılı olmuştur. Ayrıca sadece 2011 yılında 7 proje yürütülmüşken; 2015 yılı Mart ayı 3.haftası itibariyle 7 proje yürütülmektedir. Bu durum, proje hazırlanması ve kabulünde, sürdürülebilirliğin devam etmesinde olumlu gelişme olarak değerlendirilebilir.

Yıl	ISI Dergilerindeki Atıflar	Diğer Uluslararası Atıflar	Ulusal Atıflar	Toplam
GEÇMİŞ	7084	1010	810	8904
2011	1601	191	135	1927
2012	2535	473	641	3649
2013	2182	1340	589	4111
2014	2419	534	244	3197
2015	383	73	1	457
TOPLAM	16204	3621	2420	22245

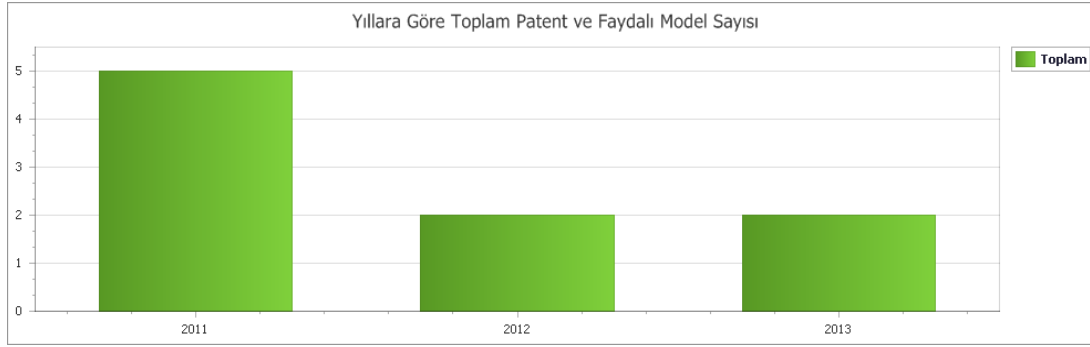

Şekil 25: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yıllara Göre Atıf Dağılımı

Kaynak: <http://aves.medeniyet.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=2101> (18.03.2015)

Kurum akademisyenlerinin 2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibariyle sisteme kayıtlı toplam 22.245 atfı bulunmaktadır. En çok atıf yapılan yıl, 2013 yılıdır. 2014 yılında nispeten düşüş yaşanmasına rağmen iki yıl arasında çok fark yoktur. Ancak bu durum yayın sayılarındaki düşüşle orantılı değerlendirildiğinde genel olarak atıf sayısında önceki yılın altına düşülmemeli aksine, daha üstüne çıkılarak daha iyisi hedeflenmelidir. Ayrıca çalışmalardaki atıf sayılarının artması yayınların niteliğini de ortaya koyması açısından önemlidir.

YIL	Patent	Faydalı Model	Toplam
GEÇMİŞ	12	7	19
2011	5	0	5
2012	1	1	2
2013	2	0	2
TOPLAM	20	8	28

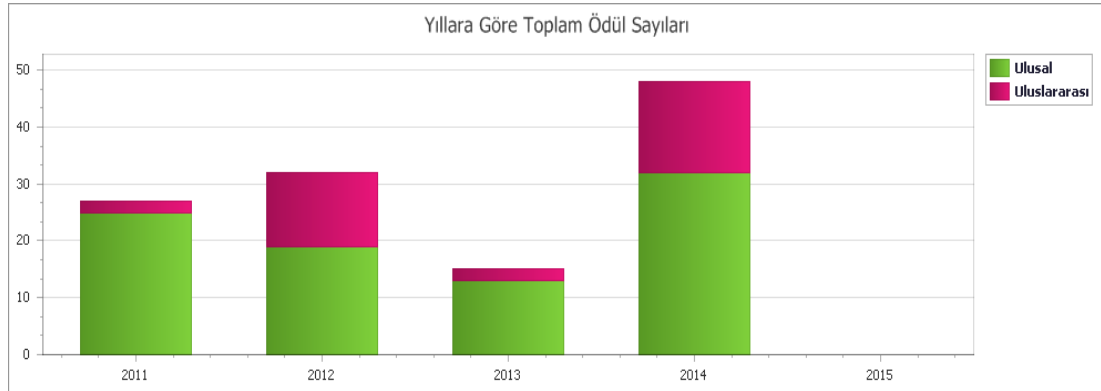
Şekil 26: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yıllara Göre Patent Dağılımı

Kaynak: <http://aves.medeniyet.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=4101> (18.03.2015)

2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibariyle toplamda sisteme kayıtlı 28 patente sahip olan İstanbul Medeniyet Üniversitesi, 2013 yılından sonra patent ya da faydalı bir model geliştirmemiştir. AVES ile ortaya konulan bu istatistiğe göre; patent ve faydalı model geliştirmede eksiklikler gözlemlenmiştir. Bu eksikliklerin giderilmesi için akademisyenlerin bu alanlarda teşvik edilmesi ve çalışmaların bu alanlara yönlendirilmesi gerekmektedir.

Ulusal	Proje Ödülü	Bil. Çalışma Ödülü	Burslar	Diğer Ödüller	Toplam
GEÇMİŞ	18	0	71	42	131
2011	2	0	17	6	25
2012	2	0	14	3	19
2013	1	0	10	2	13
2014	0	0	28	4	32
2015	0	0	0	0	0
TOPLAM	23	0	140	57	220

Uluslararası	Proje Ödülü	Bil. Çalışma Ödülü	Burslar	Diğer Ödüller	Toplam
GEÇMİŞ	0	1	13	49	63
2011	0	0	0	2	2
2012	0	0	10	3	13
2013	0	0	1	1	2
2014	0	0	13	3	16
2015	0	0	0	0	0
TOPLAM	0	1	37	58	96

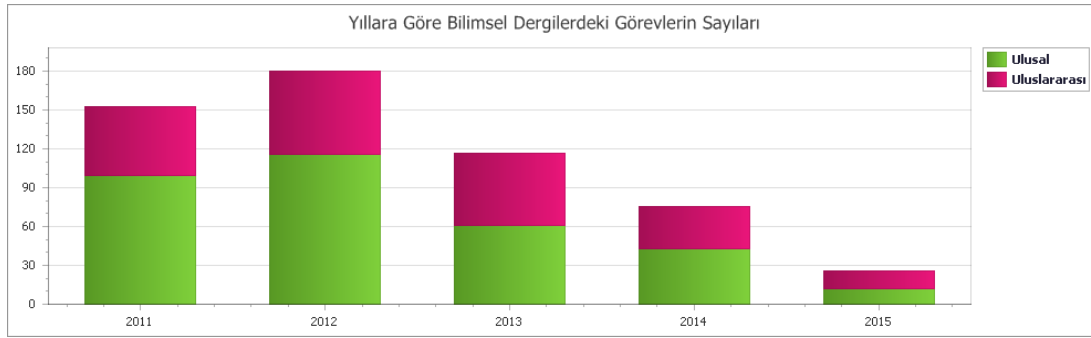
Şekil 27: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yıllara Göre Ödül Dağılımı

Kaynak: <http://aves.medeniyet.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=14101> (18.03.2015)

Kurum, 2015 yılı Mart ayı 3. haftası itibariyle toplam 316 ödüle sahiptir. Bunların 220'si ulusal platformda, 96'sı uluslararası platformda kazanılan ödüllerdir. En çok ödül kazanılan 2014 yılında; ulusal alanda 32, uluslararası alanda 16 ödül kazanılmıştır. 2014 yılına kadar ödül sayılarında genel anlamda artış yaşanırken yalnızca; 2013 yılında düşüş gerçekleşmiştir. 2015 yılı itibariyle henüz kazanılmış ödül bulunmamaktadır. En çok hak edilen ödülün 2014 yılı olmasından dolayı 2015 yılında daha çok çalışılması ve bu çalışmaların performans karnelerine işlenmesi gerekmektedir.

Ulusal	Baş Editör	Editör	Yrd. Editör	Özel S.Editörü	Yayın K.Üyesi	Değerlendirme K.Üyesi	Danışma K.Üyesi	Toplam
GEÇMİŞ	0	79	20	7	90	85	112	393
2011	0	13	5	1	19	24	37	99
2012	0	14	5	1	26	26	44	116
2013	0	2	5	0	13	17	24	61
2014	1	3	4	0	11	8	16	43
2015	1	1	0	0	2	3	5	12
TOPLAM	2	112	39	9	161	163	238	724

Uluslararası	Baş Editör	Editör	Yrd. Editör	Özel S.Editörü	Yayın K.Üyesi	Değerlendirme K.Üyesi	Danışma K.Üyesi	Toplam
GEÇMİŞ	0	21	11	12	39	22	31	136
2011	0	9	7	2	16	5	15	54
2012	0	10	6	0	19	9	20	64
2013	1	8	4	0	17	14	12	56
2014	1	8	4	0	8	4	7	32
2015	1	5	1	0	4	1	2	14
TOPLAM	3	61	33	14	103	55	87	356

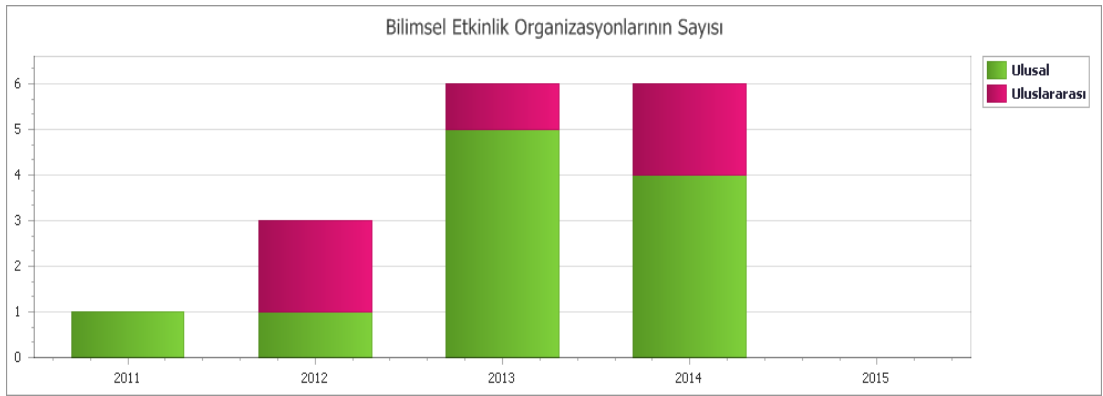
Şekil 28: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yıllara Göre Bilimsel Faaliyet Dağılımı

Kaynak: <http://aves.medeniyet.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=5101> (18.03.2015)

Kurumun yıllara göre bilimsel faaliyetlerinde 2012 yılından itibaren düşüş yaşanmıştır. En çok faaliyetler 2012 yılında gerçekleşirken, Mart ayı 3. haftası itibarıyla ulusal platformda toplam faaliyet sayısı 724, uluslararası platformdaki faaliyet sayısı 356 olarak sisteme yansıtılmıştır. Performans karnesinin bilimsel faaliyet göstergelerinin iyileştirilmesi için bu alandaki çalışmaların teşvik edilerek gerekli yönlendirmelerin yapılması gerekmektedir.

Ulusal	Kongre Sempozyum	Çalıştay	Sanatsal Faaliyet	Sosyal Faaliyet	Sportif Faaliyet	Toplam
GEÇMİŞ	0	0	0	0	0	0
2011	0	1	0	0	0	1
2012	1	0	0	0	0	1
2013	3	2	0	0	0	5
2014	3	1	0	0	0	4
2015	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	7	4	0	0	0	11

Uluslararası	Kongre Sempozyum	Çalıştay	Sanatsal Faaliyet	Sosyal Faaliyet	Sportif Faaliyet	Toplam
GEÇMİŞ	0	0	0	0	0	0
2011	0	0	0	0	0	0
2012	2	0	0	0	0	2
2013	1	0	0	0	0	1
2014	2	0	0	0	0	2
2015	0	0	0	0	0	0
TOPLAM	5	0	0	0	0	5

Şekil 29: İstanbul Medeniyet Üniversitesi Yıllara Göre Etkinlik Dağılımı

Kaynak: <http://aves.medeniyet.edu.tr/RaporDetay2.aspx?NO=10101> (18.03.2015)

2015 yılı Mart ayı 3. haftası AVES verilerine göre; kurum bünyesindeki toplam ulusal ve uluslararası kongre, sempozyum gibi bilimsel etkinlik sayısı 16'dır. Bunların 11'i ulusal platformda, 5'i uluslararası platformda gerçekleştirilmiştir. Ulusal platformda en çok kongre, yayın sayısı ve atıf sayısındaki gibi 2013 yılında gerçekleştirilirken; uluslararası platformda 2012 ve 2014 yıllarında gerçekleştirilmiştir. Ancak bu sayıların artırılması araştırma üniversitesi kimliğini sağlamlaştırmak açısından önem teşkil etmektedir. Ayrıca bütün istatistiklerin en sağlıklı şekilde değerlendirilebilmesi için akademisyenler tarafından yapılan her bir yayının, projenin ve faaliyetin sisteme kaydedilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde; değerlendirmelerde eksiklik ve stratejik raporların hazırlanmasında yanlışlıklar yaşanabilecektir.

Yeni kurulan bir üniversite olan İstanbul Medeniyet Üniversitesi, henüz uluslararası sıralama sistemlerine girememiştir. Ancak geliştirdiği AVES ile Webometrics gibi farklı alanlarda sıralamalara girmeye başlamıştır. AVES' e yeni eklenen Web of Science veri tabanından makale ekleme sistemi bunun önemli etkenlerindendir. Kurumun dünya sıralama sistemlerine girebilmesi için öncelikle ulusal sistemlerde kendi performansını ölçmesi ve geliştirmesi gereken yönlerini öğrenmesi gerekmektedir.

2010 yılında kurulan İstanbul Medeniyet Üniversitesi AVES kayıtlarına göre kuruluşundan 2015 yılının ilk çeyreğine kadar toplam; 2.697 yayına, 240 projeye, 22.245 atıfa, 28 patente, ulusal ve uluslararası 316 ödüle, ulusal ve uluslararası 1.080 bilimsel dergilerde göreve, ulusal ve uluslararası 16 etkinliğe sahiptir. 2010 yılından itibaren yayın, atıf vd faaliyetlerde yıllara göre yaşanan dalgalanmalara rağmen üniversite performansını artırarak devam ettirmiştir. Yeni kurulan bir üniversite olmasına rağmen performansını ilerleterek devam ettirmesi olumlu olarak düşünülebilir. Ancak yeterli değildir ve geliştirilmesi için teşvik politikalarının uygulanması gerekmektedir. Henüz uluslararası sıralama sistemlerine giremeyen İstanbul Medeniyet Üniversitesi, geliştirdiği AVES ile WEBOMETRICS gibi farklı alanlarda sıralamalara girmeye başlamıştır. Google akademik atıflar veri tabanına göre ilk 2.000 akademisyen içerisinde İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nden 26 akademisyen yer almıştır. AVES' e yeni eklenen Web of Science veri tabanından makale ekleme sistemi bunun önemli etkenlerindendir.

SONUÇ

Tarih boyunca bilginin üretildiği, yorumlanarak geliştirildiği ve gelecek kuşaklara aktarıldığı köklü geçmişe sahip olan üniversiteler, bir ülkenin rekabet düzeyini yükselten ve toplumu temelden etkileyerek geleceği yönlendiren kurumlar olmuşlardır.

Tezin içeriğini oluşturan üniversite sayılarına bakıldığında; ilk üniversitenin kurulduğu yıl olan 1933'ten 2006 yılına kadar 79 üniversite kurulurken, 2006 yılından 2015 yılına kadar toplam 114 yeni üniversite kurulmuş Böylelikle 2015 Mayıs ayı itibariyle Türkiye'de toplam 193 yükseköğretim kurumu sistemdeki yerini almıştır. Üniversite içindeki nicel ve nitel politikaların hızla bir şekilde geliştirilerek devam ettirilmesi ülke kalkınmasında ve üniversitelerin akademik sıralamalarda önümüzdeki dönemlerde üst sıralarda yer almasını sağlayacaktır.

Tezde durum analizinin yapıldığı yükseköğretim öğrenci sayılarına bakıldığında son yıllarda yüksek oranda artış yaşandığı görülmektedir. Bu duruma koşut olarak yükseköğretime erişimin kolaylaştığı, toplumda yükseköğretim algısının değiştiği, daha iyi meslek ya da çağa uygun meslek amaçlı anlayışlarla yükseköğretime her yıl yüksek oranda yeni kayıtlar yapıldığını göstermek mümkündür. Türkiye yükseköğretiminin büyüme kapasitesine ve artan bilgi ekonomisiyle hayat boyu öğrenme politikalarına bakıldığında yükseköğrenim sayısının her geçen yıl daha da artacağını söylemek mümkündür.

Üniversite ve öğrenci sayılarındaki artışın diğer tarafında mezun sayıları yer almaktadır. Yükseköğretim Kurulu verilerine göre öğrenci sayıları ile mezun sayıları arasında bir karşılaştırma yapıldığında her ne kadar sayılar net olarak o dönemde kaç öğrencinin yeni kayıt olduğunu ve yüksek lisansını zamanında bitirerek mezun olduğunu göstermese de kayıtlı ve mezunlar arasında dengesiz bir ilişki olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Genel anlamda bu durum yüksek lisansın iki yıl

içerisinde bitirilmediğini, dönem uzatıldığını göstermektedir. Bu durumda eğitimlerin neden zamanında bitirilmediğinin araştırılarak bunlara yönelik çözümler üretilmesi yükseköğretim kurumlarının performanslarına etki edeceği söylenebilir.

Bütün bu artışlara nitel anlamda karşılık verebilecek en temel faktör, akademik insan kaynağıdır. Türkiye’de yükseköğretim kurumlarındaki akademik personel sayısı son on yılda yaklaşık iki katına çıkmıştır. Ancak bu sayılar, öğrenci sayılarındaki artışın altında kalmıştır. Yükseköğretim sisteminin sürekli büyüdüğü dikkate alındığında ve kalitelerinin artırılması için öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısının makul seviyede tutulması gerektiği düşünüldüğünde, akademik insan kaynağının önemi ortaya çıkmaktadır. Eğer son aylarda bahsi geçen 44 bin akademik personel açığı giderilmeye başlanmazsa bu durum yükseköğretimin geleceğini tehdit edecektir.

Bunun için en temel öneri doktora mezun sayısını artırmaktır. Akademiler bu amaçla özendirilmeli ve teşvik edilmelidir. Son aylarda hazırlanan teşvik kanunları bu durum için geliştirici niteliktedir. Doktora mezun sayısını artırmak için burs, ödenek, mezuniyet süresinin kısaltılması gibi konular tartışmaya açılarak dinamik destek sağlanmasında adımlar atılmalıdır. Ayrıca nicel olarak artırılması hedeflenen akademisyenlerin niteliklerinin de ön plana çıkarılması için üniversiteye kabul şartları iyileştirilmelidir. Sistemdeki bu eksikliğin tamamlanmasının ardından planlı ve stratejik hedefleri olan bir bilim ve yükseköğretim politikasının kurulması sağlanarak pratik ihtiyaçlar ve kaygılar etrafında plansız olarak şekillenmenin önüne geçilmelidir.

Günümüzde üniversiteler bundan 5 yıl öncesine göre oldukça iyi konuma ulaşmışlardır. Ancak ilk 500’de daha çok üniversitenin olması hedeflenmeli ve böylece ilk 100’e Türkiye’den üniversitelerin girmesi sağlanmalıdır. Bunun için en temel adım, araştırmaların uluslararası saygın dergilerde yayınlanmasıdır. Üniversiteler ortak çabayla, uluslararası yüksek atıflı yayın sayılarını artırarak dünya sıralamalarındaki yerlerini üst seviyelere taşıyabilmelidir. Bunun için hem üniversiteler hem de üst kuruluşlar tarafından sürdürülebilir destekler gerekmektedir. Uluslararası üniversite sıralama sistemlerinde ilk beş içerisinde kabul edilen üniversitelerin farklı sıralama sistemlerinde, birbirinden farklı sıralarda yer alması kriterlerin ve ağırlıklarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

Yapılan bu sıralamalar, üniversitelerin performanslarının uluslararası seviyedeki konumunun ölçülmesi ve hangi kriterlerde zayıf ve güçlü olduğunun belirlenmesi bakımından önemlidir. Ancak üniversitelerin performanslarının sadece sayılarla ifade edilmesi sağlıklı ve tam sonuçlar ortaya koymamaktadır. Hakem değerlendirmeleri gibi bazı durumlarda güvenin zedelenme ihtimalinin dahi düşünülmesi sisteme karşı şüphe uyandırmaktadır. Buna rağmen, sıralama sistemlerinde üst sıralarda yer almak için dünya genelinde bir çaba vardır. Bu durum, en başta değinildiği gibi uluslararası tanınmanın sağlanması ve kaliteli, prestijli konuma ulaşılması açısından önemlidir.

Sıralama sistemlerinde her üniversitenin yapısı aynı olmadığı için fakülte bazlı sıralamaların hatta bölümlere kadar indirgenebilecek sıralama sistemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Çünkü tıp, mühendislik, eğitim, sosyal bilimler gibi çok çeşitlilik gösteren yapıların her birinin ihtiyaçları ve profilleri farklıdır. Örneğin, Türkiye’de sayısı fazla olan meslek yüksekokulları üniversite sıralamalarında dezavantaj oluşturmaktadır. Üniversitelerin temel amaçlarından birinin ve YÖK’ün temel ölçütünün yayın yapmak olduğu düşünüldüğünde ülkenin genel profiline uygun sistemlerin geliştirilerek WEBOMETRICS’teki gibi 6 ayda bir olacak şekilde sıralamaların hazırlanarak yayınlanmasının, ulusal ve uluslararası platformdaki durumun ortaya koyulmasının önemli olacağı düşünülebilir. Yayın kriterlerinin proje, patent, kitap gibi kriterlerle desteklenmesinin de akademik performansın gelişimine katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Ayrıca sıralamaların ilk 400 ya da ilk 500 ile sınırlı tutulmaması gerekmektedir. Zira diğer üniversitelerin de ülke genelindeki durumunu görmeleri için sıralama aralıkları genişletilmelidir.

Sıralamalar, üniversitelerin web sitelerine göre yapılmaktadır. Bu durum web sayfalarının sürekli güncel tutulmasını ve ulaşılabilir olmasını gerektirmektedir. Atıf kavramının, akademik performansın ölçümündeki önemli bir etken olduğuna sürekli dikkat edilmeli ve yayın kalitesinin artırılmasına özen gösterilmelidir. Çalışmaların interdisipliner yayınlar yapan dergilerde basılmasına özen gösterilmelidir. Bu durum çalışmanın çok farklı alanlarda okunmasını sağlayarak farklı bölümlere ulaşmasını sağlayacaktır. Dünyanın farklı yerlerinde aynı konu üzerinde çalışanlarla irtibat sağlanmalı ve uluslar ötesi çalışmalar desteklenmelidir. Akademisyenler, çalışmalarını üniversitelerin web sayfalarında yayınlamalıdır. Buradaki en yaygın dezavantajlardan biri de yayınların ve web sayfalarının sadece İngilizce hazırlanmasıdır. Web

sayfalarının ve sıralamaların İngilizce'den başka dillerde de hazırlanması için çalışmalar yapılmalıdır. Böylece daha çok uluslararası öğrenci kabulü, öğrencilerin uluslararası alanda işbirliği yapmalarını sağlama ve birlikte yayın-proje hazırlamalarına ortam yaratılmış olacaktır.

Akademik Veri Yönetim Sistemi ile üniversiteler, hem ulusal hem de uluslararası tanınırlıklarını artırarak kurum içindeki gelişimlerini en güncel verilerle takip edebilmektedirler. THE, ARWU, HEEACT, WEBOMETRICS, URAP gibi dünya üniversiteleri sıralama sistemlerinde belli kriterlere göre hazırlanan sıralamalarda üniversitelere ait detaylı raporlar sunulmamaktadır. AVES buradaki boşluğu doldurmak açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca AVES, bireyden kuruma kadar her bir alanda değerlendirme istatistikleri oluşturması açısından oldukça değerli verilere sahiptir. AVES'te karşılaşılan en yaygın dezavantaj öğretim üyeleri tarafından her bir faaliyetin anında sisteme girilmemesidir. Bu durum sistemin güncel tutulmasına engel olmaktadır. Bu konuda sistemin kullanımıyla ve önemiyle ilgili seminerler düzenlenmesi etkili olabilir. Aksi takdirde, sisteme girilmeyen yayınlar, projeler, patentler, ödüller vd faaliyetler, sıralama sistemlerindeki kriterleri dolduramamakta ve üniversiteler ilk 500 sıralamalarına girmekte geride kalabilmektedir. Ayrıca AVES, alan bazlı olacak şekilde geliştirilerek bir raporlama yaparsa akademik performansın ölçümü daha pragmatik gerçekleştirilecektir. Bir kurumun dünya sıralama sistemlerine girebilmesi için öncelikle ulusal sistemlerde kendi performansını ölçmesi ve geliştirmesi gereken yönlerini öğrenmesi açısından AVES ciddi ve geliştirilerek yaygınlaştırılması gereken bir çalışmadır.

Türkiye'nin dünyadaki konumuna uygun, dış politika hedefleriyle uyumlu ülke içinde kurumsallaşarak dünyada markalaşmasını sağlayacak stratejiler geliştirilmeli ve en kısa zamanda uygulamaya geçilerek tezin kapsamında bahsedilen düzenlemelerin sürdürülmesi için çalışılmalıdır. Aksi takdirde, geçici olarak bulunan çözümlerin sürdürülebilirliğinin olmaması üniversitelerin dünya ile rekabetini sınırlandıracak ve kurumların hantal bir yapıya dönüşmesi engellenemeyecektir.

KAYNAKÇA

ACUN, R. (2010). *Üniversitelerde Eğitim ve Araştırma İşlevlerinin Entegrasyonu*. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 27, Sayı: 1. Erişim Tarihi: 10.12.2014

<http://www.edebiyatdergisi.hacettepe.edu.tr/index.php/EFD/article/viewFile/615/438>

AK, M., Z. & GÜLMEZ, A. (2006). *Türkiye'nin Uluslararası Yayın Performansının Analizi*. Akademik İncelemeler Dergisi, Sayı:1, Cilt: 1. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/akademikincelemeler/article/view/5000070425/5000064989>

AKAL, Z. (1998). *İşletmelerde Performans Ölçüm ve Denetimi*. Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları: 3. Basım, Ankara.

AKÇAKAYA, M. (2012). *Kamu Yönetiminde Performans Yönetimi ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar*. Karadeniz Araştırmaları, Sayı: 32, Ankara. Erişim Tarihi: 17.12.2013 http://www.karam.org.tr/Makaleler/700867678_011%20akcakaya.pdf

AL, U. (2008b). Bilimsel Yayınların Değerlendirilemsi: h-endeksi ve Türkiye'nin Performansı. Bilgi Dünyası 9(2).

<http://yunus.hacettepe.edu.tr/~umutal/publications/h-index.pdf>

APİLIOĞULLARI, S. & Akreditasyon Özdeğerlendirme Kurulu 2. Çalışma Grubu Üyeleri. (2013). *En İyi Dünya Üniversiteleri Arasına Girebilmek; Neden Önemli? Nasıl Mümkün?* Genel Tıp Dergisi, Sayı: 23, Ek:1. <http://www.geneltip.org/upload/sayi/77/GTD-00669.pdf>

ASA, Y. (2012). *Ülkemizdeki Kamu Kurumlarında Performans Ölçümü: Yapılan Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Bir Değerlendirme*. İdarecinin Sesi Dergisi Ocak-Şubat. Erişim Tarihi: 28.03.2015

http://www.tid.web.tr/ortak_icerik/tid.web/149/15-%20Yurdanur%20Asa.pdf

ARMSTRONG, M. (2009). *Armstrong's Handbook of Performance Management*, 4th Edition, London: Kogan Page. Erişim Tarihi: 12.12.2013.

<http://books.google.com.tr/books?id=wtwS9VGp4IC&pg=PA22&lpg=PA22&dq=plachy+1987+performance&source>

ASAN, A. (2005). *SCI-Expanded, SSCI, AHCI ve Etki Faktörü (=Impact Factor)*. Türk Tıp Dizini, Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık. http://www.ulakbim.gov.tr/dokumanlar/sempozyum3/017_ahmet.pdf

ATAKAN, N., COŞKUN, A., & SONUVAR, M. (1997). *Performans Denetimi*. T.C. Sayıştay Başkanlığı, 135. Kuruluş Yıldönümü Yayınları, Ankara. Erişim Tarihi: 09.12.2013

<http://www.sayistay.gov.tr/yayin/yayinicerik/135.k5perpak.pdf>

ATEŞ, H., KIRILMAZ, H., & AYDIN, S. (2007). *Sağlık Sektöründe Performans Yönetimi Türkiye Örneği. Kavramlar, Tartışmalar ve Genel Çerçeve*. Asil Yayın: 1. Basım, İstanbul.

ATEŞ, H. & KÖSEOĞLU Ö. (2011). *Belediyelerde Kurumsal Performans Yönetimi*. İlke Yayıncılık, İstanbul.

ATEŞ, H. (2007). *Kamu Yönetimi Yazıları. Belediyelerde Kurumsal Performans Yönetimi: Uygulamada Başarı İçin Öneriler*. Editör: B. Eryılmaz & M. Eken, Nobel Yayınları, Ankara.

ATILGAN, D. (2005). *Bilimsel Yayınlarda üniversitelerin Yeri*. Türk Kütüphaneciliği 19, Hakemsiz Yazılar, Sayı :1. www.tk.org.tr/index.php/TK/article/download/32/34

AYKAÇ, M. (2015). *Bilim, Teknoloji, Yükseköğretim Politikaları ve Ekonomik Gelişme* (Konferans). Türkiye İşgücü Piyasasında Gençler ve Yükseköğrenim Yönelim Çalıştayı, 24.04.2015, İğneada.

BARUTÇUGİL, İ. (2002). *Performans Yönetimi*. Kariyer Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul.

BASKAN, A., G. (2001). *Türkiye’de Yükseköğretilimin Gelişimi*. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: 21, Sayı:1. Erişim Tarihi: 04.04.2014.
<http://gefad.gazi.edu.tr/window/dosyapdf/2001/1/2001-1-21-32-3-3.pdf>

BİLGİN, K. U. (2007). Kamuda Ölçülebilir Denetime Hazırlık: Performans Yönetimi, T.C. Sayıştay Dergisi, Sayı: 65 (145. Yıl Özel Sayısı). Erişim Tarihi: 04.04.2015.
<http://www.sayistay.gov.tr/dergi/icerik/der65m9.pdf>

BİLGİN, K. U. (2008). *Kamu Performans Yönetimi: Vali ve Kaymakamlar Performans Ölçümü Araştırması*. TODAİE Amme İdaresi Dergisi, Cilt 41, Sayı:2, Ankara. Erişim Tarihi: 01.04.2015
http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/3de688dff832e29_ek.pdf?dergi=Amme%20%DDdaresi%20Dergisi

BİLGİN, K., U. (2004). *Kamu Performans Yönetimi*, TODAİE Yayın No: 323, Ankara.

BİRİNCİ, M. (2012). Türkiye’deki Üniversitelerin Stratejik Yönetim Uygulamalarının Kurumsal Performansa Etkileri: Devlet ve Vakıf Üniversitelerinin Karşılaştırmalı Analizi. Doktora Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

CELEP, H. (2010). *Kamu Sektöründe Performans Yönetimi ve Ölçümü*, Mesleki Yeterlilik Tezi, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara. Erişim Tarihi: 01.04.2015
<http://www.maliye.gov.tr/MaliyeUzmYrdArasRaporlari/Maliye%20Uzmanligi%20Araştırma%20Raporlari/Kamu%20Sektöründe%20Performans%20Yönetimi%20ve%20Ölçümü%20Hatice%20CELEP.pdf>

ÇETİNSAYA, G., (2014). *Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası*. Yükseköğretim Kurulu Yayın No: 2014/2. 1. Baskı, Eskişehir. Erişim tarihi: 10.06.2014

<https://yolharitasi.yok.gov.tr/docs/YolHaritasi.pdf>

ÇİMEN, H. & ÇİMEN, E. (2006). Uluslararası Akademik Yayınlar ve Türkiye'nin Bilimsel Üretkenliği. ÜNAK'06: Bilimsel İletişim ve Bilgi Yönetimi, Gazi Üniversitesi, Ankara. <http://kaynak.unak.org.tr/bildiri/unak06/u06-13.pdf>

ÇUKURÇAYIR, M., A. & EROĞLU, H., T. (2005). Yerel Yönetimler ve Performans Denetimi. *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar*, Editör: H. Özgür & M. Kösecik, Nobel Yayınevi, Ankara.

DAYIOĞLU, H., B. (2011). Üniversitelerde Stratejik Yönetimin Yeri ve Önemi Araştırması, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

DEMİRKAYA, Y. (2012). *Şehirlerin Yönetiminde Üniversite Yerel Yönetim İşbirliğinin Artırılması*. Şehirlerin Yapılandırılması Sempozyumu, Kentsel Dönüşüm. Erişim Tarihi: 10.03.2015

http://sehirler.itu.edu.tr/bildiriler/Sehirlerin_yonetiminde_universite_yerel.pdf

DİNÇER, Ö. & YILMAZ, C. (2003). Değişimin Yönetimi İçin Yönetimde Değişim. T.C. Başbakanlık, Ankara.

DOĞRAMACI, İ. (2007). Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim Yönetimi. Ankara. http://www.bilkent.edu.tr/hocabey/turkiyede_ve_dunyada_yuksek_ogretim_yonetimi.pdf

DÖLEN, E. (2010). *Türkiye Üniversite Tarihi 5: Özerk Üniversite Dönemi (1946-1981)*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.

DPT, (2000). Kamu Yönetiminin İyileştirilmesi Ve Yeniden Yapılandırılması Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2000.

DPT, (2006). Kamu İdareleri İçin Stratejik Planlama Hazırlama Klavuzu. 2. Sürüm. Erişim Tarihi: 01.04.2015. <http://w2.anadolu.edu.tr/stratejik/dosya/Sp.pdf>

DPT, (2006). Kamu İdarelerinde Stratejik Planlama Klavuzu.
http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26179_0.html

ERBAĞCI, A., B. (2009). *Bir Araştırmacının Bilimsel Değeri Saptanabilir mi? H-İndeksine Bakış*. Türk Klinik Biyokimya Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 3.
http://tkb.dergisi.org/pdf/pdf_TKB_121.pdf

ERDOĞAN, A. (2013). *Türk Yükseköğretiminin Yeniden Yapılanma Çalışmaları: Küresel Eğilimler ve Uluslararasılaşma Çerçevesinde Değerlendirmeler*. Stratejik Düşünce Enstitüsü Yayınları, Ankara. Erişim Tarihi: 20.04.2015
http://sde.org.tr/userfiles/file/KURESEL%20EGILIM%2010_5.pdf

ERYILMAZ, B. (2007). Kamu Yönetimi. Erkam Matbaası, İstanbul.

ERYILMAZ, B. (2010). *Tanzimat Ve Yönetimde Modernleşme*. İşaret Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.

FALAY, N. (1997). *Denetim, Verimlilik, Etkinlik, Tutumluluk ve Sayıştay*. Sayıştay Dergisi, Sayı: 25 (Özel Sayı). Erişim Tarihi: 28.11.2013.
<http://dergi.sayistay.gov.tr/icerik/der25m4.pdf>

GÖKTAŞ, Y., GEDİK, T., N., KAROĞLU, K., A., & ÇAĞILTAY, K. (2009). Öğretim Teknolojilerinin Osmanlı İmparatorluğu Dönemindeki Tarihsel Gelişim. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 24. Erişim Tarihi: 28.11.2014.
<http://www.mulkiyederigi.org/esef/article/view/5000091929/5000085367>

GÜÇLÜ, N. & BAYRAKÇI, M. (2004). *Amerika Birleşik Devletleri Eğitim Sistemi ve Hiçbir Çocuğun Eğitimsiz Kalmaması Reformu*. Gazi Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi, Cilt: 5, Sayı: 2, 51-64. Erişim Tarihi: 20.12.2014
http://kefad.ahievran.edu.tr/archieve/pdfler/Cilt5Sayi2/JKEF_5_2_2004_51_64.pdf

GÜLTEPE, Y., ZHUMANGALİYEVNA, M., Z., & KALAMAN, Y. (2014). Üniversite Sıralama Sistemleri: Batı Karadeniz Üniversiteleri İçin Analiz Örneği.

https://prezi.com/1tdplvo-06f_/universite-siralama-sistemleri-bati-karadeniz-universiteler/

GÜNAL, İ. (2013). *50 Soruda Üniversite*. Bilim ve Gelecek Kitaplığı, 1. Baskı, İstanbul.

GÜNAY, D. & GÜNAY, A. (2011). 1933'den Günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1. http://higheredu-sci.beun.edu.tr/pdf/pdf_HIG_1517.pdf

GÜRÜZ, K. (2003-4). *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve idare Sistemleri*. 2. Baskı. Erişim Tarihi: 02.04.2015 http://www.yok.gov.tr/documents/10279/8348772/dunyada_ve_turkiyede_yukseogr_etim_tar_ve_bugun_sevk_ve_idare_sistemleri_2003-4.pdf/5a95fbfe-295c-48b9-a61c-37c3b4787771

GÜRÜZ, K., ŞUHUBİ, E., ŞENGÖR, A.M.C., TÜRKER, K. & YURTSEVER, E. (1994). *Türkiye'de ve Dünyada Yükseköğretim Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD-T/94, 6-167, İstanbul, Türkiye.

İNSEL, A. (2003). *Bir Zihniyet Tarzı Olarak YÖK*. Toplum ve Bilim Dergisi, Sayı: 97.

KAHRAMAN, Y. (2012). Türkiye'de Yükseköğretim ve Üniversitelerdeki Stratejik Planlama Süreci, *Journal Of Business Economics And Political Science*, Vol:1, No:1, Ankara. Erişim Tarihi: 01.04.2015 https://scholar.google.com.tr/scholar?q=üniversitelerde+stratejik+planlama&hl=tr&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart&sa=X&ei=wyAcVfKxC5L7aN6bgsgI&ved=0CBgQgQMwAA

KAPLAN, R. S., & NORTON, D. P. (2009). *Balanced Scorecard*. Çeviren: Serra Egeli, Sistem Yayıncılık, İstanbul.

KAVİLİ, S., A. (2010). *Türkiye Yeni Üniversitelerine Kavuşurken: Türkiye’de Yeni Üniversiteler ve Kuruluş Gerekçeleri*. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 65-1. Erişim Tarihi: 27.04.2015

<http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/65/1/sultankaviliarap.pdf>

KUBALI, D. (1999). *Performans Denetimi*. TODAİE Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 32, Sayı:1. Erişim Tarihi: 28.11.2013

<http://yayin.todaie.gov.tr/arama.php?makale=performans+denetimi&btn=Ara&arama=ok>

KUBALI, D. (1998). *Performans Denetimi: Kavramlar, İlkeler, Metodoloji ve Uygulamalar*. T.C. Sayıştay Başkanlığı, Cumhuriyet’in 75. Yıldönümü Dizisi, 1. Basım, Ankara. Erişim Tarihi: 28.11.2013

<http://www.sayistay.gov.tr/yayin/yayinicerik/75.k11perforderya.pdf>

KULUÇLU, E. (2006). *Yönetimin Denetiminden Denetimin Yönetimine*. Sayıştay Dergisi, Sayı:63. Ankara. Erişim Tarihi: 09.04.2014.

<http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der63tam.pdf>

KÜÇÜK, A. A. (2005). *Kamu Performans Değerlendirme Sistemi ve Kamu Sağlık Sektöründe Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

KÜÇÜKCAN, T. & GÜR, B., S. (2009). *Türkiye’de Yükseköğretim: Karşılaştırmalı Bir Analiz*. SETA Yayınları V, 1. Baskı, Ankara.

KÖSE, H. Ö. (2007). *Dünya’da ve Türkiye’de Yüksek Denetim*. T.C. Sayıştay 145. Kuruluş Yıldönümü Yayınları, Ankara. Erişim Tarihi: 09.04.2014

<http://www.sayistay.gov.tr/yayin/yayinicerik/145.k2yhokose.pdf>

NAMAL, Y. & KARAKÖK, T. (2011). Atatürk ve Üniversite Reformu. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1. Erişim Tarihi: 18.03.2015

<http://higheredu-sci.beun.edu.tr/text.php3?id=1519>

NOHUTÇU, A. (2011). Kamu Yönetimi. Savaş Yayınevi: 7. Baskı, Ankara.

OKÇABOL, R. (2007). *Yükseköğretim Sistemimiz*. Ütopya Yayınları, 1. Baskı, Ankara.

ORTAYLI, İ. (2008). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*. Cedit Neşriyat, Ankara.

ÖZER, H. (1997). *Kamu Kesiminde Performans Denetimi ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi*. Sayıştay 135. Kuruluş Yıldönümü Yayınları, Ankara. Erişim Tarihi: 09.04.2014.

<http://www.sayistay.gov.tr/yayin/yayinicerik/135.k4kamper.pdf>

ÖZER, M. A. (2013). *Çalışanların Verimliliği İçin Performans Yönetimi*. Kamu-İş, Cilt: 13, Sayı :1, Ankara. Erişim Tarihi: 01.04.2015

<http://www.kamu-is.org.tr/pdf/1313.pdf>

ÖZTÜRK, Ü. (2009). Performans Yönetimi. Alfa Yayınları, 1. Basım, İstanbul.

SAKAOĞLU, N. (2004). *14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye’de Eğitim* (Ön Bilgi Raporu). Yarının Kurulması Hedef 2023, Forum İstanbul. Erişim Tarihi: 05.05.2015

http://www.forumistanbul.com/documents/Turkiye'de_Egitim.pdf

SAKA, Y. & YAMAN, S. (2011). Üniversite Sıralama Sistemleri; Kriterleri ve Yapılan Eleştiriler. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2. http://higheredu-sci.beun.edu.tr/pdf/pdf_HIG_1530.pdf

SİMON, H., SWITHBURG, D. W., & THOMPSON, V. A. (1985). Kamu Yönetimi. Çeviren: Cemal Mihçioğlu, Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Yayın No.547, Ankara. Erişim Tarihi: 05.04.2014.

<http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/145.pdf>

ŞENSES, F. (2004). *Üniversitelerimizde Başka Sorunlar da Var*. İktisat ve Toplum Yazıları, Bağımsız Sosyal Bilimciler İktisat Grubu.
<http://www.metu.edu.tr/~fsenses/diger/index.htm>

TAŞKIN, Ü. (2008). *Klâsik Dönem Osmanlı Eğitim Kurumları*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt1/3. Erişim Tarihi: 05.05.2014.
http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt1/sayi3/sayi3_pdf/taskin_unal.pdf

TEKELİ, İ. & İLKİN, S. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*. Türk Tarih Kurumu Yayınları, VII. Dizi-Sayı154, Ankara.

TEKELİ, İ. (2010). *Tarihsel Bağlamı İçinde Türkiye'de yükseköğretim ve YÖK'ün Tarihi*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

TEKELİ, İ. (2011). *Türkiye İçin Eğitim Yazıları*. Tarih Vakfı Yayınları, İlhan Tekeli Toplu Eserler-21, 1. Baskı, İstanbul.

TORTOP, N., AYKAÇ, B., YAYMAN, H., & ÖZER, M. A. (2007). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

TÜRKÖNE, M. (2007). *Siyaset*. Lotus Yayınevi, 6. Baskı, Ankara.

UYARGİL, C. (2013). *Performans Yönetimi Sistemi*. Beta Yayınları, İstanbul.

YÖK, (1991). *Türk Yükseköğretiminde On Yıl 1981-1991: 1981 Reformu ve Sonuçları*. Ankara. Erişim Tarihi: 02.02.2015
<http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/TÜRK+YÜKSEKÖĞRETİMİNDE+ON+YIL+1981-1991.pdf/05f9f18c-a406-45e5-b24b-0bfde59e3bbb>

YÖK, (2003). *Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu*. Erişim Tarihi: 02.02.2015
http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/turk_yuksekogretim_bugunku_duru_mu_mart_2003.pdf/61b573f7-3675-4063-8889-dd133d74177c

YÖK, (2004). *Yükseköğretimin Bugünkü Durumu*. Ankara Üniversitesi Basımevi.

YÖK, (2005). *Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği*. Resmi Gazete Tarihi, 25942; 20.09.2005.
<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.9444&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>

YÖK, (2007). T.C. Yükseköğretim Kurulu, Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi, Ankara.
http://www.yok.gov.tr/documents/10279/30217/yok_strateji_kitabi/27077070-cb13-4870-aba1-6742db37696b

TÜRK DİL KURUMU, (2014). Yükseköğretim Tanımı.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5402d08e25ef48.63240490

WISSEMA, J.G. (2009). *Üçüncü Kuşak Üniversitelere Doğru: Geçiş Döneminde Üniversiteleri Yönetmek*. Çev: Devrim, N. ve Belge, T., Özyeğin Üniversitesi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, Türkiye.

İNTERNET KAYNAKLARI

URL-1,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5521196d41c3d3.42336343 (05.04.2015)

URL-2, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Kalite> (05.04.2015)

URL-3,

<http://www.hizliadam.com/misyon-ve-vizyon-nedir-farklari-nelerdir.html>
(17.12.2013)

URL-4, <http://www.yok.gov.tr/web/guest/tarihce>

URL-5,

http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BIsfYRr/10279/18104

URL-6, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/4.5.124.pdf>

URL-7,

http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/167/index3-topbas.htm

URL-8,

<http://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCMQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.egitim.aku.edu.tr%2Ffransa3.ppt&ei=WEkEVLrgBcSUPNTmgMAP&usg=AFQjCNHLJqephju9MZX27za6edf2jpFrLA&sig2=HRZ5WqTUeONd24gPCLEy1g&bvm=bv.74115972,d.ZWU>

URL-9, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Bakalorya>

URL-10, http://www.tcberlinea.com/almanyada_egitim_sistemi.htm

URL-11,

http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/167/index3-turan.htm

URL-12, <http://alternatifecs.com/universite/abdde-universite-egitimi/> (23.09.2014)

URL-13, http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/38.kalemoglu_varol-.pdf

URL-14, <http://alternatifecs.com/universite/ingilterede-universite-egitimi/>

URL-15, <http://russianeducationsystem1.blogspot.com.tr>

URL-16, <http://www.shanghairanking.com/aboutarwu.html>

URL-17, <http://www.webometrics.info/en/Methodology>

URL-18, <http://www.uralakbulut.com.tr/wp-content/uploads/2014/12/URAP-2014-2015-Dünya-Sıralaması-Basın-Açıklaması-12-Kasım-2014.pdf>

URL-19,

http://tr.urapcenter.org/2014/2014_YILINDA_155_TÜRK_ÜNİVERSİTESİNİN%20 DURUMU 23 ARALIK 2014.pdf

URL-20, http://tr.wikipedia.org/wiki/Tevhid-i_Tedrisat_Kanunu

URL-21, <https://istatistik.yok.gov.tr> (20.02.2015).

URL-22, <http://www.yok.gov.tr/web/guest/tarihce> (21.02.2015).

URL-23, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/11/20141114-1.htm> (28.03.2015)

URL-24, <http://web.tbmm.gov.tr/gelenkagitlar/metinler/343671.pdf> (28.03.2015).

URL-25, <https://www.yok.gov.tr/AskiyaCikardik/docs/AK2.pdf> (15.03.2015)

URL-26, <http://personel.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2015/01/İstanbul-Üniversitesi-Akademik-Yükseltme-ve-Atama-Kriterleri.pdf> (25.03.2015)

URL-27,

http://dosya.marmara.edu.tr/www/mevzuat/yeni/mu_ogretim_uyeligine_yukseltme_ve_atama_kriterleri.pdf (25.05.2015)

URL-28, http://www.uak.gov.tr/eserinceleme/E_sosyal_290914.pdf (26.03.2015)

URL-29,

http://dosya.marmara.edu.tr/www/mevzuat/yeni/mu_ogretim_uyeligine_yukseltilme_ve_atanma_kriterleri.pdf (25.05.2015)

URL-30,<http://www.tpe.gov.tr/TurkPatentEnstitusu/commonContent/Tubitak> (27.03.2015).

URL-31,http://tr.urapcenter.org/2013/2013_URAP_BASIN_ACIKLAMASI.pdf (27.03.2015)

URL-32,

http://tubitak.gov.tr/sites/default/files/milyon_kisi_basina_dusen_bilimsel_yayin_say_isi_haber_bulteni_2013.pdf

URL-33,

<http://www.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/politikalar/icerik-girisimci-ve-yenilikci-universite-endeksi>

URL-34, http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/gyue_gosterge_seti.pdf

URL-35, http://aves.istanbul.edu.tr/Yardim/aves_klavuz.pdf (12.03.2015)

URL-36, http://www.ktu.edu.tr/dosyalar/01_00_00_583f5.pdf (12.03.2015)

URL-37, http://iletisim.cu.edu.tr/tr/belgeler/kampus_haber/Say_19.pdf (12.03.2015)

URL-38, <http://aves.medeniyet.edu.tr/BilgiPerformans.aspx> (13.03.2015)

URL-39, <http://aves.medeniyet.edu.tr/ArgelIletisimAgi.aspx> (13.03.2015)

URL-40, <http://www.istanbul.edu.tr/?p=68> (13.03.2015)

URL-41, <http://www.shanghairanking.com/ARWU2014.html> (18.03.2015)

URL-42,

http://www.medeniyet.edu.tr/universitemizden_bir_basari_daha.html (12.03.2015)

URL-43,

http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/2014_gyue_siralama.pdf (12.03.2015)

KANUNLAR

Sayıştay Kanunu (6085 s.k.). Resmi Gazete, 27790; 19/12/2010.

<http://www.sayistay.gov.tr/mevzuat/6085/07%206085%20TBMM%E2%80%99de%20Kabul%20Edilen%20Yeni%20Say%C4%B1%C5%9Ftay%20Kanunu.pdf>

Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu (5018 s.k.). Resmi Gazete, 25326; 24/12/2003. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5018.pdf>

Yükseköğretim Kanunu (2547 s.k.). Resmi Gazete, 17506; 06/11/1981

<http://www.yok.gov.tr/documents/10279/29816/2547+sayılı%20Yükseköğretim+Kanunu/f439f90b-7786-464a-a48f-9d9299ba8895>

1982 Anayasası (2709 kanun no). Resmi Gazete, 17863; 09/11/1982

<http://www.anayasa.gen.tr/1982ay.htm>

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Gamze ÇÜRÜKSULU

Uyruğu: T.C.

Doğum Tarihi ve Yeri: 4 Şubat 1988, Samsun

Elektronik Posta: gamzeturuksulu@gmail.com

EĞİTİM

<u>Derece</u>	<u>Kurum</u>	<u>Mezuniyet Yılı</u>
Lisans	Kocaeli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü	2011
Yüksek Lisans	İMU, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı	2015

İŞ TECRÜBESİ

<u>Tarih</u>	<u>Kurum</u>	<u>Görev</u>
2014-2015	Marmara Üniversitesi TÜBİTAK&COST İşbirlikli Local Public Sector Reforms: An International Comparison Projesi	Proje Asistanı

YABANCI DİLLER

İngilizce: YDS 60 (2013 Nisan) ve IELTS 5.0, Eşdeğeri 70 (2013 Ağustos)

YAYINLAR

ATEŞ, H., ÇAVUŞOĞLU, S., ÇÜRÜKSULU, G. (2014). *Bir Öğrenilmiş Çaresizlik Örneği: Yerel Yönetim Personelinin Değişime Adaptasyonu* Uluslararası Türk Dünyası Yerel Yönetimler Sempozyumu, Doğu Akdeniz Üniversitesi 25-26 Kasım 2014.